Hölderlin

HYPERION

Çeviren: Melahat Togor

ADAM

Hölderlin

•

Hyperion
ya da
Yunanistan'da Bir Yalnız

ADAM YAYINLARI

©

Anadolu Yayıncılık A.Ş.

Bu kitap 1943 ve 1965 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları'nca iki ayrı cilt olarak yayımlanmıştır.

Adam Yayınları'nda Birinci Basım : Şubat 1987
Kapak Düzeni : Erkal Yavi

286.01.037.447.297
87.34.Y.0016.297

Hyperion I ve II'nin çevirisine (Insel - Ausgabe mit einem Anhang, der fragmentarische Fassungen und Entwürfe enthält) esas tutulmuş, Insel - Einzelbändchen Nr. 93 ve Reclam Nr. 559/560 ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

YAZIŞMA ADRESİ: ADAM YAYINLARI, BÜYÜKDERE CADDESİ, ÜÇYOL MEVKİİ, NO: 57 MASLAK-İSTANBUL
TEL: 176 23 30 (6 hat) TELG: ADAMYAY TELEKS: 26534 rado tr

Hölderlin

•

Hyperion ya da Yunanistan'da Bir Yalnız

Roman

Almanca'dan Çeviren Melâhat Togar

ADAM

FRIEDRICH HÖLDERLIN

1770 - 1843

Friedrich Hölderlin 1770 yılında Neckar kıyısındaki Lauffen kasabasında doğdu. Pek küçükken babasını yitiren bu güzel ve içli çocuk, anne ve — onu kendi çocuğu gibi seven — üvey babasının yanında gürültü ve kalabalıktan uzak bir çevrede, «doğanın kucağında» büyüdü.

Çocukluk çağını yalnız ve otoriter bir annenin yanında geçirmesi üstünde derin izler bıraktı. Bu sert huylu annenin ona mutlu bir çocukluk geçirtmek için harcadığı tüm çabalara karşın o, daha küçük yaşta iken ruhunda nedenini kavrayamadığı bir özlem duymuş, bu sonsuz özlemi doğa içinde dindirmeye çalışmış ve ona karşı tapmaya benzer bir sevgiyi duygulu ruhuna sindirmişti.

Onu önce Nürtingen'deki Gymnasium'a, sonra Maulbronn'daki ünlü Klosterschule = (papaz okuluna) verdiler. Öğrencilerini, din adamından çok bir asker yetiştirecekmiş gibi sıkı bir disiplin altında tutan bu okulda okumak, hoyrat ve taşkın arkadaşların gürültülü yaşammı paylaşmak o ince ruhlu, çekingen çocuğa pek zor geldi. Bundan kaçmak için kendi iç dünyasına kapanıyor, daha çok bu dünyada yaşıyordu.

Şu da var ki, eski Yunanlılara, genellikle Yunanlığa karşı tüm yaşamı süresince duyduğu büyük sevgiyi ona kazandıran da, yine bu okul oldu.

1788'de yüksek öğrenimini yapmak üzere Tübingen'e gitti. Tübinger Stift'in bir manastıra benzeyen kapalı yaşamı kentteki başka yüksek öğrenim genç-

liğine alay konusu oluyor ve dolayısıyla Hölderlin'in ince ruhuna yeni yaralar açmaktan geri kalmıyordu.

Burada kendine iki ozan arkadaş bulmuştu : Ludwig Neuffer ve Rudolf Magenau. Üç genç ozan şiirler yazıyor ve bunları biraraya topluyorlardı. Bu dönemde Hölderlin, daha çok Klopstock ve Schiller'in etkisini sezdiren, ilk şiirlerini yayımladı.

1791'de Neuffer ile Magenau'ın okuldan ayrılmaları üzerine bu iki ozan arkadaşın Hölderlin'in kalbinde açık kalan yerini iki felsefeci arkadaş doldurdu : Hegel ve Schelling. Üç öğrenim arkadaşı birlikte Eflâtun, Spinoza ve Kant'ı okudular. Canlı tartışmalarla felsefe sorunlarını kökünden kavramaya çalıştılar. Hölderlin, Hegel'i pek yakından tanıdığı Yunan dünyasına sürükledi. Ruh kardeşi olan Yunan ozanlarını, antik felsefecileri ona yakınlaştırdı. Hegel ise Hölderlin'e Kant'ın dünyasını tanıttı.

1793 yılında öğrenimini tamamladı ve Schiller'in yardımıyla Meiningen dolaylarında, Waltershausen' da oturan soylu bir ailenin yanında eğitici olarak iş buldu. Hölderlin'in kimi şiirleri Schiller'in dikkatini çekmiş, genç ozana karşı ilgi ve yakınlık duymuştu. «Thalia» adlı dergisinde Hölderlin'in şiirlerini ve henüz hazırlamakta olduğu Hyperion romanının kimi parçalarını yayımladı. Ve Hölderlin bu dönemde yalnız Schiller'den değil, merkezi Weimar ve Jena olan yazın dünyasının tüm büyüklerinden ışık aldı. Fichte ile tanıştı ve sonra 1795'te, Frankfurt'a, Gontard ailesi yanında aldığı yeni eğitimcilik görevinin başına gitti. Orada eğitimlerini üzerine aldığı çocuklarm annesi olan Susette Gontard'm kişiliğinde şiirinin Diotima'sma rastladı. İki genç, mutsuz bir sevgiyle birbirlerine bağlandılar.

Hölderlin bu ailenin yanında üç yıl yaşadı. Ruhu-

nu, düşünlerini olgunlaştıran, şiirine her türlü taklitten uzak yeni ve kusursuz biçimi bulduran, üç sevgi ve acı yılı... Sonra bu evi terk etmek zorunda kaldı. Önce Diotima'sına uzak olmamak için Hamburg'a gitti. Yaşamının bu en büyük olayı, umutsuz sevgisi, yeteneklerini adamakıllı geliştirmişti. En olgun ve lirik şiirlerini yazıyor, en derin düşüncelerini, kendinden önceki Alman ozanlarmm asla erişemedikleri bir başarı ve kolaylıkla serbest koşuğun kalıbına döküyordu. 1797'de Hyperion'un ilk bölümü, 1799'da ikinci bölümü yayımlandı. Empedokles'in ölümü adını taşıyan bir dram hazırlıyor, İduna adıyla bir dergi çıkarmayı tasarlıyordu. Ne var ki gücünün sonuna gelmişti. 1800 yılında sonu gelmeyen iç kavgalarından bunalmış, bir türlü unutamadığı sevgilisinin, Diotimasının, ölümünü duymanın acısıyla ezilmiş olarak annesinin yanına döndü. 30 yaşında, düşkün bir beden, hasta bir ruhla işini gücünü yitirmiş bir genç..

Bir kez daha yeni bir işe sarılmayı denedi. Önce Sankt Gallen civarında Hauptwill'de ve sonra Bordeaux'da görev buldu. Ama çok geçmeden yeniden annesinin yanına döndü. Deli olmuştu. Annesinin özenli bakımı yüzünden deliliği bir zaman için geçer gibi oldu. Yunancadan çeviriler yapıyordu. 1804 yılında anlaşılmaz ve karışık birtakım notlarla beraber Tyran Ödipüs ve Antigone çevirileri çıktı. Ama kötü sonuç onu bulmakta gecikmedi. Ağır nöbetlerle azgın bir delilik başladı (1806).

Sonra sonra hastalık sakin bir döneme girdi ve Hölderlin kavrayıştan uzak, sisli, anlamsız ve insafsız bir yaşamı sürüklemeye başladı. Tam otuz altı uzun yıl boyunca. Ölüm onu ancak 1843 yılında bu zavallı yaşamdan kurtardı.

*
**

Yukarda da söylediğimiz gibi Hölderlin'in yaşamı baştan başa onun eski Yunan dünyasına beslediği sonsuz sevgi ve hayranlığın ortaya konuşudur. İçinde yaşadığı dönem ruhunu kandırmıyordu. Beri yanda aradığı, yokluğunu tüm acılığıyla duyduğu her şeyi Yunan geçmişinde buluyordu.

Yunanlılar onun gözünde doğayla içten bağh, tanrılara yakınlaşmış, içten ve dıştan güzel, oranlı ve uyumlu insanların bir topluluğuydu. Bu anlamda Yunanlılık onun için yeni bir din oldu. Yunan dünyasını kutsal varlıkların bir bütünü olarak duyuyor ve yaşıyordu. Kutsal varlıkların dolaştığı, tanrıların insanlarla başbaşa yaşadığı Yunan doğasmda o, gök, yıldızlar, bulutlar, dere, orman ve çayırlarla aynı ruhu taşıyan tek bir varlık olarak duyuyordu kendini. Yokluğu düşünülemeyen kimi kutsal değerlere sarsılmaz bir inançla inanıyor ve yapıtlarında hep onları işliyordu : Doğadaki ölümsüz taze güçler, doğa ve insan çevresindeki mistik ve kutsal etki...

İşte Hölderlin o içli ve okunduğu zaman dinleyeni müzik dinlercesine saran lirizmiyle bunlarm şarkısını okuyor, okuyucularını doğa, Tanrılar ve insanların birleştiği bir bütüne doğru sürüklemeye çalışıyordu.

Çevirisini sunduğumuz Hyperion, ozanın yaşamının bir romanı sayılabilir. Bir acı, bir özlem ve bir düş kırıklığının olduğu denli derin bir inancın da romanı: Doğa varoldukça onun üzerinde yeni bir bahar yeşerecek ve insanlık orada bugünden güzel yeni bir geleceğe kavuşacaktır.

M. Togar

ÖNSÖZ

Bu kitabı Almanların seveceğini umuyorum. Ama korkarım, bir bölümü onu bir bilgi kitabı diye okuyacak **fabula docet**'e[1] çok değer verecek, ötekileriyse onu pek kolay tarafından alacak ve her ikisi de yapıtı anlamış olmayacaklar.

Benim çiçeğimi koklayıp geçen de, bir şeyler öğreneyim diye koparan da onu tanıyamaz.

Bir karakter karşıt duyulardan sıyrılmış olarak karşımızda beliriyorsa bu, ne yalnız düşündürücü ve ne de şöylece göz oyalayıcı bir şeydir.

Olayın geçtiği yer, bilinmeyen bir yer değildir, şunu da söylemem gerekir ki, bir ara çocukça bir düşünceyle, kitapta bu bakımdan bir değişiklik yapmayı düşündüm. Ama sonradan Hyperion'un ağır ve yaslı kişiliğine uyacak biricik yerin burası olduğuna inandım ve okuyucunun vereceği yargının beni bu denli eğip bükebilmesinden utandım.

Yapıtı yargılama olanağını şimdiden her okuyucuya veremediğime üzgünüm. Ama ikinci cilt bunu en yakın zamanda izleyecektir.

Friedrich Hölderlin
1797

(1) Fabula docet: «Öykü öğretir» anlamına Lâtince bir deyim. Aşağı yukarı «kıssadan hisse» demektir.

I

non coerceri maximo,
contineri minimo
*divinum est.**

(*) En büyüğün zoruyla ezilmeden, en küçükle çepçevre sarılı olmak, tanrısal olan işte budur.

BİRİNCİ KİTAP

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Sevinç ve acıyı bana yine sevgili yurdun toprakları veriyor.

Şimdi, her sabah, Korinth boğazının tepelerindeyim. Çiçekler arasmda kalmış bir arı gibi, ruhum, sağımda ve solumda uzanarak ateşli dağlarımın eteklerini serinleten iki denizin arasında kararsız, bir o yana, bir bu yana kayıyor.

Bin yıl önce buralarda durmayı isterdim; bu iki körfezden hele birini, ne denli zevk duyarak seyredecektim, kimbilir...

O zamanlar bu ışıklı körfez, karlı tepelerinde sabah kızıllığının oynaştığı o göz kamaştıran yalancılığı içinde Helikon ve Parnass'ı bir yanına, cennet denli güzel Sicyon ovasını öte yanma alarak sevinç kenti Korinth'e, zafer kazanmış bir yarım Tanrı tavrıyla sokulur, uzak ülkelerden kapıp getirdiği nesi var, nesi yoksa onun, sevgilisinin önüne sererdi.

Ama, bundan bana ne? İlkçağın kalıntıları arasında yabanıl gömüt şarkıları okuyan çakal sesleriyle daldığım düşlerden uyanacak olduktan sonra...

Ne mutlu gelişen bir yurda bakıp kalbi sevinç ve güçle dolana! Benimkini bana anımsattıklarında, içime bir bataklığa düşüyormuşum duyusu geliyor; sanki tabutumun kapağını üzerime örtüyorlar; biri çıkıp da bana Yunan dediğinde, boynuma geçirdiği bir köpek tasmasıyla boğazımı sıkıyormuş sanıyorum.

Sonra, Bellarmin'im! Arada bir boş bulunup ağzımdan bu duyularla ilgili kimi şeyler kaçırdığım, ya da, belki de tutkudan, gözümde bir damla yaşın belirdiği oldu. O zaman siz Almanların arasında fesat saçan o bilgiç baylarınız yanıma yaklaştılar. Bilgeliklerini satmak için acı çeken bir ruha rastladıklarına sevinçli, bana doğru eğildiler: — Yakınıp durma, iş gör! diyecek denli kendilerini alçalttılar, zavallılar!

Ah, ama keşke iş başarmaya hiç kalkmasaydım! Umutlarımdan elimde kalan o zaman daha çok olacaktı! —

Evet, unut insanları ey acı duymuş, kuşkularla kıvranmış, binlerce kez incitilmiş gönül! Dön yine geldiğin yere, o değişmeyen, sessiz ve güzel doğanın kolları arasına!

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Hiçbir şeyim yok, bu da benimdir diyebileyim.

Sevdiklerim ya uzakta, ya ölmüş, hiçbir ses bana artık onlardan haber getirmiyor.

Yeryüzünde görecek işim kalmadı. Görevime vargücümle sarılmıştım; ben, o yüzden yıkıldım, ama dünya, bu yüzden hemen hiçbir şey kazanmadı.

Şimdi adsız ve yapayalnız geri dönüyor, alabildiğine uzanan yurdumda ölüler ülkesini dolaşırmış gibi geziyorum. Biz Yunanlıları, ormanın av hayvanları gibi keyfince öldüren avcının[1] bıçağı, bana da vurmakta herhal gecikmeyecek.

Fakat sen göklerin güneşi, sen ışıklarını yine de saçıyorsun! Yine de sen yeşeriyorsun kutlu toprak! Irmaklar hep şırıldayarak denizlere dökülüyor, gölgeli ağaçlar öğlenleri hep fısıldaşıyorlar. Baharın sevinç şarkısı bir ninni gibi kalımsız düşüncelerimi uyutuyor. Her yanından yaşam fışkıran dünyanm bolluğu içinde, yoksul varlığım, besinini bulup doyuyor ve kendinden geçiyor.

Ey mutlu doğa! Güzelliğin karşısında gözlerimi kaldırdığımda, bana ne oluyor bilemem, yalnız önünde akıttığım şu gözyaşlarında cennetin bütün tadı var, sevgililerin en başında gelen sevgili!

Havanın nazlı dalgacığı göğsümde oynaştığında tüm varlığım susuyor ve dinliyor. Çoğu zaman, gözlerim göğün ya da o kutsal denizin sonsuz mavilikleriinde, kendimden geçtiğimde, ruhuma eş bir ruh sanki bana kollarını uzatıyor ve ben kimsesizlik acısından sıyrılarak tanrısal bir yaşama doğuyorum sanırım.

Her şeyle bir olabilmek; budur tanrıların yaşamı ve insanların mutluluğu.

Canlı olan her şeyle bir olabilmek, haz içinde kendini unutarak doğada yeniden doğmak. İşte sevinçlerin ve düşüncelerin en yükseği; gün ortasının ağır sıcaklığını yitirdiği, gök gürültüsünün sessizleştiği ve

(1) Yunanistan'ı egemenliği altında tutan Türkler.

kabaran denizlerin başak tarlaları gibi dalgalandığı sonrasız dinlenme yeri, kutsal yücelik.

Canlı olan her şeyle bir olabilmek! Bu sözle erdemlik, kin güden öfkeyi, insan ruhu hükümdarlık asasını bir yana bırakır; uğraşan sanatçının kuralları Urania'nın[1] önünde hiç olduğu gibi, her zaman birleşik dünyanın görünümü karşısında da tüm düşünceler dağılır ve o şaşmaz yazgı egemenliğini yürütmez olur; varlıkların birliği önünde ölüm ortadan kalkar ve ayrılmazlık ve sonsuz gençlikle Dünya mutlanır ve güzelleşir.

Çoğu zaman bu yükseklikteyim, Bellarmin'im! Ama küçücük bir düşünce beni bulunduğum yükseklikten aşağı yuvarlıyor. Düşünüyor ve kendimi yine eskisi gibi, kalımsızların tüm acılarıyla başbaşa buluyorum. Kalbimin sığınağından, o her zaman birleşik dünyadan hiç belirti yok; doğanın kapalı kolları karşısmda ben yine onu anlamayan bir yabancı.

Ah, keşke okullarınıza hiç ayak atmamış olsaydım. Gençlik ülkülerine kapılarak bilimden, temiz sevinçlerimde beni destekleyeceğini beklemiş, kuyusunun derinlerine dalmıştım, ama benim her şeyimi yok eden o oldu.

Aranızda iyice akıllandım, çevremdeki şeylerden kendimi ayırt etmeyi iyice öğrendim ve beni saran güzel dünyanın ortasında tek başıma kaldım. Yetiştiğim ve yeşerdiğim doğa bahçesinin dışına atılmışım, öğle güneşiyle kavruluyorum.

Ah, insan, düş kurabildiğince bir Tanrı, düşünebildiğinceyse bir dilenci. Coşkunluk geçtikten sonra o, eline acıyarak sıkıştırdıkları birkaç paraya baka-

(1) Urania: Güzellik tanrıçası Aphrodite'in başka bir adı.

kalan, baba evinden kovulmuş, kusurlu bir çocuk gibi ortadadır.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Kendimden söz etmemi istediğin ve böylece geçmiş zamanları gözümde canlandırdığın için sana teşekkür ederim.

Beni, Yunan ülkesine geri çeken de aslında bu oldu; gençliğimin oyunlarına daha yakın yaşamak istedim.

Bir işçi cana can katan uykusuna kendini nasıl verirse, benim yıpranmış varlığım da suçsuz bir geçmişin kollarına öyle atılıyor.

Çocuk kaygısızlığı! Güzel kaygısızlık! Ne çok kez karşında susup kaldığım, seven gözlerle seyrine dalarak seni düşünmek istediğim olur. Fakat biz ancak, aslında kötüyken sonradan düzeltilmiş şeyleri kavrayabiliriz; çocukluğa, suçsuzluğa aklımız ermez.

Gönlün bunca çabası, bunca düşünme ve didişmeden sonra, bugün, çevresinden hiç haberi olmayan o sessiz çocuktan sanki daha mı üstünüm?

Evet, çocuk tanrısal bir varlıktır : İnsanların bukalemun renklerine bulanmadan önce...

O ne ise hep odur ve onun için bu denli güzeldir.

Yasanın ve alınyazısının boyunduruğu ona ilişmez; özgürlük ancak ondadır.

Çocuk barış durumundadır; kendi karşısına, kendi düşmanı olarak çıkmamıştır daha. Onda hazineler gizlidir; kendi kalbini, yaşamın zavallılığını tanımaz. Ölümsüzdür, çünkü ölümü bilmez.

Ama insanlar bana dayanamazlar. Bu tanrısal varlığın kendilerine benzemesini, onların varlığından

haberi olmasını isterler. Daha doğa, çocuğu yaşadığı cennetten çıkarmadan, insanlar onu kandırır, kolundan tutup dışarı çekerler. Varsın o da kendileri gibi alın teri döke döke bu ilenç tarlasının ortasında çalışsın, kendini yitirsin!

Ama, uyanış zamanının da ayrı bir güzelliği var. Yeter ki gelip insanı zamansız uyandırmasınlar.

Kalbimizin, kanatlarını ilk denediği günler, çabuk ve ateşli bir büyümenin hızıyla, o güzel dünyanın ortasında, küçük kollarını sonsuz göklere kaldırarak sabah güneşine gönlünü açan bir bitki gibi durduğumuz o günler, ah, ne kutsal günlerdir!

Nasıl dağlarda ve deniz kıyısında gezip tozardım! Çırpınan kalbimle Tina tepelerinde oturur da şahinlerin ve turnaların, ya da ufkun ardında batar gibi gözden yiten pervasız ve şen gemilerin ardından nasıl bakar kalırdım! Onların batar gibi gözden yittikleri yere, derdim, oraya sen de günün birinde gideceksin. O zaman içimde, serin bir suya atılıp da, köpüren suları başından aşağı döken bir susuzun ferahlığını duyardım.

Sonra içimi çekerek eve döner, şu okul yılları bir bitse, diye hep düşünürdüm.

Zavallı çocuk! Hâlâ onlar sona ermedi.

Gençliğinde insan ülküyü ne denli yakın sanıyor! Bu aldanış varlığımızın yetersizliğine, doğanın gösterdiği yardımların en güzelidir.

Çok zaman çiçeklerin arasına uzanır tatlı bahar havasında güneşlenirken sıcak toprağı saran parlak maviliklere dalar, ya da yaşam fışkırtan bir yağmurdan sonra, dallar göğün dokunuşuyla ürperir ve suları damlayan ormanın üstünde yaldızlı bulutlar uçuşurken, dağın kucağında, karaağaçlar ve söğütlerin altında oturur ve düşünürdüm. Sonra akşam yıldızı,

göğün öteki kahramanları, o yaşlı delikanlılarla[1] birlikte kalbe ferahlık veren görünüşüyle göklerde belirirdi. Onlardaki göksel yaşamın nasıl sonsuz ve çabasız bir düzen içinde aktığını gördüğümde evrenin rahatı, kendim de farkına varmadığım halde, kulak kabartıp dinleyecek denli beni sarar ve sevindirirdi. O zaman — Beni seviyor musun göklerdeki iyi kalpli baba! diye yavaş sesle sorar ve sorumun yanıtını sevinç ve güvenle kalbimde duyardım.

Sen ey yıldızların ötesinde sanarak seslendiğim, göğün ve yerin yaratıcısı dediğim, çocukluğumun sevgili tanrısı! Seni unuttuğum için bana gücenme! Neden dünya kendi dışında bir yaratıcı aratacak denli yoksun değil?[2]

Eğer o, bu güzel doğa, bir babanın çocukları ise, çocukların kalbi babanın da kalbi değil midir? Çocukların en gizli yerindeki şey onun ta kendisi değil midir? Ama ondan bende var mı? Ben onu bilir miyim?

Kimileyin görür gibi oluyor, ama sonra korkmaya başlıyorum, gördüğüm şey bana kendi biçimim gibi geliyor. Onu, dünyanm ruhunu, elimle tuttum sanıyorum ve uyandığımda tuttuğum kendi parmaklarımdı ğaliba, diyorum.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Eflâtun ile Stella'sı nasıl sevişmişlerdi bilir misin?

İşte ben de öyle sevdim, öyle sevildim. Ah, ne mutlu bir gençtim.

(1) Kastedilen sonsuza dek genç tanrılar.

(2) Yazarın kendi notu: Bu gibi sözler insan ruhunun taşkınlıkları olarak kabul edilecekleri için aslında kimseyi utandırıcı anlamda olmadıklarını anımsatmaya gerek yoktur sanırım.

Dengini bulmak hoştur, ama büyük bir insanın kendinden küçükleri yanına yükseltmesi, bu, tanrısal bir şey oluyor.

Mert bir yürekten gelen candan bir söz, zekânın ezici parlaklığını örten hafif bir gülüş, bunlar yalın bir hecenin içinde yaşamayı ve ölümü gizleyen büyülü bir işaret, ya da dağların derinliğinden fışkıran, billûr bir damlacığı içinde bize toprağın gizli gücünü tanıtan bir maden suyu gibi, aslında az, ama ne de çok şeylerdir.

Oysa, duygusuzluklarını bilginlik sayan o barbarlardan, o ilkel ve saçma eğitim yöntemleri uğruna gençliğin güzelliğini binlerce kez öldüren, yitiren tüm o aksi canavarlardan ne denli tiksinirim!

Aman Tanrım! Hiçbir baykuş, kartal yavrularını yuvasından çıkarır da onlara güneş yolunu gösterebilir mi?

Ey benim Adamas'ımın hayali! Bağışla beni, önünde böyle düşündüğüm için. Her güzel şeyle birlikte onun çirkin karşıtı da aklımıza geliyor; deneyimlerin bize sağladığı kazanç da bu değil mi?

Sen ey düşümdeki acı duyan yarım Tanrı! Ah, sen, kendine yakın her şeyle birlikte, hep yanımda olabilsen! Senin — sen ey döğüşçü ve cenkçi — sessizliğin ve gücünle sardığın her insan, sevgin ve bilginle rastlaştığın her kişi ya senin gibi olsun, ya da senden kaçsın! Bayağılık ya da zayıflığın senin yanında yeri yoktur!

Uzun zaman uzağında kaldıktan sonra sana yaklaşır, ışığınla yeniden aydınlanır, ısınırdım. O zaman donmuş kalbim, göğün ışığı okşayınca çözülen katılmış bir kaynak gibi, yeniden canlanırdı. Mutluluğumu alıp yıldızlara saklamak isterdim, çevremdekiler görür de ona değerini vermezler diye...

Sarınacağı olmayan bir asma gibi büyümüştüm. Yabanıl kollar toprağım üzerinde hiçbir yöne doğrulmadan uzanıyorlardı. Bilirsin ya, böyle nice soy değerler bizde kullanılmazlar da yok olup giderler. Yalancı ışığımla ortalarda dolaşıyor, her bir şeye saldırıyor, her bir şeyin de etkisi altında kalıyordum. Ama bu da çok sürmüyor, başarısız gücüm boş yere harcanıyordu. Her yönde eksiğim olduğunu duyuyor, yine de amacımı bulamıyordum. O, beni, işte, böyle buldu.

Uygar dünya adı verilen konu üstünde sabrını ve sanatını usanmadan denemiş, ama elinde taş ve tahtadan başka gereç bulamamıştı. Bu gereç belki görünüşte insanın o soy biçimini alabiliyordu, ama benim Adamas'ımın istediği bu değildi. O, insan yaratmak istiyordu ve sanatını bu insanı yaratamayacak denli yoksul bulmuştu. Aradıkları, yaratılması için sanatını yoksul bulduğu bu insanlar, bir zamanlar yaşamışlardı. Bunu iyice anlıyordu. Nerede yaşamışlardı, bunu da biliyordu. O zaman onlara gitmeye, yıkıntılar arasında onların ruhunu araştırmaya ve yalnız günlerini bu araştırmalarla geçirmeye karar verdi, Yunanistan'a geldi. Ben onu böyle buldum.

Gülen gözlerle beni süzerek karşımda duruşu hep gözümün önünde, selam verişi ve soruları hep kulağımdadır.

Bir bitki karşısında insan durur da, onun barış dolu görünüşüne bakarak nasıl kendi doymaz dileklerini unutur, ruhu tatlı bir doyum duyusuyla dolarsa o da karşımda işte böyle duruyordu.

Ya ben, ben de onun içten coşkunluğunun bir yankısından başka neydim? Onun varlığının ezgileri değil miydi içimde yeni baştan duyduklarım? Benliğim karşımdaki bu varlıkta eriyordu. Karşımdaki tanrısal bir varlıktı.

Bölümsüz bir hayranlığın yüce yetisi karşısında insanların en istekli çabaları bile ne verimsiz kalır.

Bu hayranlık dış yüzde kalmaz, bizi sarması şu ya da bu yanımızdan değildir. Zaman, aracı istemez; buyruğu, zoru, kandırmayı da gerektirmez; o, bizi, bir an içinde, tüm derinliğimiz ve tüm yüksekliğimizle her yanımızdan birden kavrar. Kendimiz de anlamadan, ne olduğumuzu sormaya kalkmadan değişmiş ve onun güzellik ve mutluluğuna ermişizdir.

Yolu üzerinde böylesine soylu bir ruhla, genç yaşta karşılaşana ne mutlu!

Ah, sevgi sevinçleriyle, tatlı uğraşılarla dolu ne unutulmaz, güzel günlerdi!

Adamas'ım kimi zaman bana Plutarch'ın kahraman dönemini, ya da Yunan tanrılarının büyülü dünyasını tanıtıyor, kimi zaman gençlik taşkınlıklarını sayı ve ölçüyle düzenleyip yatıştırıyor, kimi zaman da benimle dağlara tırmanıyordu. Gündüzleri kırların ve ormanların çiçeklerini, kayaların yaban yosunlarını, geceleri de üstümüzdeki kutsal yıldızları seyrediyor, onları insanın anlayabileceği denli anlamaya uğraşıyorduk.

Ruhumuzun, yakınlık duyduğu şeylerden kendini ayırdıktan sonra, onlara daha sağlam bağlanarak gücünü artırdığı ve zekamızın gitgide silah kullanacak bir olgunluğa eriştiği bu zamanlarda, içimizde ne tatlı bir hoşnutluk duyarız!

Ama onu ve kendimi en çok duyduğum zamanlar, çok önce yaşamış ataların ruhları gibi gönlümüz kimi zaman övünç ve sevinç, kimi zaman tutku ve üzünç dolu Athos'dan yukarı uzandığımız ve oradan bir gemiyle Hellespont'a geçtikten sonra, o bir yığın sessiz adanın arasından Rodos kıyıları ve Tenarus

dağlarının yarları boyunca aşağı doğru indiğimiz zamanlardı. Özlem bizi kıyıların içlerine, eski Peloponnes'in karanlık kalbine doğru sürükler, Eurotas'ın ıssız kıyılarına Elis, Nemea ve Olympia'nın — ne yazık ki — ölü vadilerine götürürdü. Oradan defneler, güller ve sarmaşıklar ortasında unutulmuş bir Jüpiter tapınağının sütununa dayanır o yabanıl ırmak yatağını seyre dalardık. İlkyaz kaynaşmasına ve her zaman taze güneşe bakar, bir zamanlar burada insanların yaşamış olduklarını, bugünse bunlardan bir iz kalmadığını anımsar ve o yetkin insanın yaradılışından bugüne kalanın bir tapınağın kalıntısı, ya da bir ölünün kafamıza yerleşmiş imgesinden de az olduğunu düşünürdük. O zaman onun yanında üzgün oturur, ya yerde yatan bir yarı Tanrının tabanından yosunları temizler, ya bir yiğidin omuzunu toz toprak içinden çıkarır, ya dikenli bir dalı keser, ya da yarısı toprak altında kalmış bir Architrav'dan yaban otlarını ayıklayarak, oyalanırdım. Bu sırada Adamas' ım, başaklı sırtları, zeytinlikleri, dağın yamacında oynaşan keçi sürüleri ve dik tepelerden vadiye yayılan karaağaç ormanıyla, yıkıntıyı avutmak istercesine saran doğanın resmini çizerdi. Ayaklarımızın dibinde kertenkeleler oynaşır, öğle sessizliği içinde sineklerin vızıltısından başka şey duyulmazdı. Sevgili Bellarmin! Sana, Nestor gibi, günü gününe anlatmış olmayı isterdim; toprak sahibi ürününü topladıktan sonra anızlı tarlada başak arayan bir adam gibi şimdi geçmişte dolaşıyorum; yerden saman çöplerini topluyor insan. Delos tepelerinde onunla birlikte nasıl durmuş, Cynthus'un granit duvarları boyunca o eski mermer merdivenleri onunla birlikte nasıl içim ürpererek tırmanmıştım. Güneş Tanrısının yeriydi bir zamanlar burası. Onun şen bayramları burada kutlanırken tüm

Yunanistan ayaklanır, yaldızlı bulutlar gibi pırıldaşarak çevresini sarardı. Styx'e[1] atılan Achill gibi Yunan gençleri de burada kendilerini sevinç ve coşkunluğun dalgalarına atar ve o yarım Tanrı gibi yenilmez bir varlıkla yeniden doğarlardı. Koruluklar ve tapınaklarda uyanan ruhları birbirlerinde yankılarını duyar, ortaya çıkan o güzel ve uyumlu sesler gönüllerde özenle saklanırdı.

Ama, neden bunlardan konuşuyorum? O günleri azıcık olsun anlayabilir miyiz şimdi! Ah, üstümüzde bu ilenç varken güzel bir düş bile oluşup gelişemez. Günün havası, kudurmuş bir kuzey rüzgarı gibi zekamızın çiçekleri üstünden esiyor ve onları daha belirdikleri sırada yakıyor, öldürüyor. Ama ne olursa olsun, Cynthus'da yaşadığım o gün, altmdan bir gündü! Yukarıya vardığımızda gün yeni doğuyordu. Sonra o, ölümsüz gençliği içinde o eski Tanrı, güneş tanrısı, hoşnut ve rahat yükseliverdi. O ölümsüz titan, içinden taşan bin türlü sevinçle tepeye çıktı, bir çocuğun yolu üstündeki fidanlıktan dalgınca koparıp yerlere serpiştirdiği gül yaprakları gibi o da gülümseyişlerini aşağılara, feleğin ayakları dibine serdiği kendi bakımsız yurduna, tapınağına ve onun sütunlarına saçtı.

Adamas elini Tanrıya doğru uzatarak bana: «Sen de böyle ol!» dedi. O, güler yüzlü ve büyük, göğün yükseklerinde uzanıyor, dünyayı ve bizi şaşılacak bir tatla kendi gücü ve ruhuyla dolduruyordu. O zaman sabah rüzgarları bizi alıyor, o kutsal varlığa ulaştırıyorlar sandım.

(1) Styx: Yeraltı dünyasına gidenlerin geçtiği ırmak. Akkheron.

Adamas'ın bana o gün söylediği her bir söz, acısı ve sevinciyle hâlâ içimdedir. Ruhumda, onun o zaman duyduğuna benzer şeyler duyduğum zaman, kendi yoksulluğuma şaşıyorum. İnsan kendini, kendi öz dünyasında bulduktan sonra yitiğin anlamı kalır mı? Her şey bizim kendi içimizdedir. Başmdan bir tel saç düşer de insan buna ilgilenir mi? Bir Tanrı olabilecekken insan neden uşak olmaya savaşır? Bana o zaman Adamas: «Yalnız kalacaksın sevgilim!» demişti. «Uzak ülkelerde baharı aramaya giden kardeşlerin, o soğuk iklimde bırakıverdikleri bir turna yavrusu gibi, gerilerde tekbaşına kalıvereceksin.»

Böyledir dostum: Ne denli varsıl olursak olalım, yalnız olamadığımız için; içimizdeki sevgi, biz yaşadığımız sürece yaşadığı için yoksuluz. Adamas'ımı bana geri ver, benim olan başka her şeyi topla gel, altımızdaki o kocamış, ama yine de güzel dünya yeniden tazelensin. Tanrı bildiğimiz doğanın kolları arasında toplanıp birleşelim, bak o zaman yoksulluğun anlamı kalıyor mu?

Ama, sakın yanılıp, bizi birbirimizden ayıran yazgıdır, deme! Yazgıyı yapan biziz, biz kendimiz! Bilinmezliğin karanlığına, başka bir evrenin soğuk yabanına atılmaktan sanki zevk alırız. Elimizden gelseydi, belki güneşin diyarını bırakır, kuyruklu yıldızın sınırları dışına atılırdık. Ah, insanoğlunun deli gönlü için yurt bulunamaz. Güneş ışığı topraktaki bitkileri önce yetiştirir, sonra nasıl yakarsa, insan da göğsünde biten tatlı çiçekleri, yakınlık ve sevginin sevinçlerini öylece kendi öldürür.

Adamas'ım beni bıraktı diye ona gücendim sanma, ona gücenmedim. Çünkü o dönmek için gitmişti!

Asya içlerinde, bulunmaz yetkinlikte bir budun yaşarmış; içindeki umut onu ta oralara sürükledi.

Nios'a dek kendisini uğurladım. Acı günlerdi bunlar. Acıya nasıl dayanılırmış bunu o zaman öğrendim, ama böyle bir ayrılığa bir kez daha dayanacak güç de bende kalmadı.

Ayrılık saatine bizi yaklaştıran dakikalar geçtikçe bu insanın varlığıma ne denli girmiş olduğunu anlıyordum. Ölen bir insanın veremediği son soluğu gibi ruhum onu tutuyor, bırakmıyordu.

Homer'in yattığı yerde bir iki gün kaldık. Nios, benim için, adaların en kutsalı oldu.

Sonunda zorla birbirimizden koptuk. Kalbim didinmekten yorulmuştu. Son anda daha da rahattım. Bir kez daha onu kollarımla sardım. Önünde diz çökmüştüm. Gözlerimi kendisine kaldırdım, yavaşça: «Hayır duanı bekliyorum, babacığım!» dedim. Yüzünde soylu bir gülümseme belirdi, alnını sabahın yıldızlarına kaldırdı, gözüyle göğün derinliklerini yararken: «Onu benim için koruyun, siz ey geçmişlerin ruhları!» dedi. «Onu kendi ölmezliğinize yüceltin! Göğün ve yerin tüm iyi güçleri, siz onu yalnız komayın!»

Sonra, daha rahat: «İçimizde yaşayan bir Tanrı var!» diye sözlerine ekledi. «Irmaklar gibi yazgıyı da yönelten odur. Her şey, herbir şey onun elemanıdır. Dilerim, her şeyden önce, O seninle birlikte olsun!»

İşte böyle ayrıldık. Allahaısmarladık Bellarmin'im!

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Gençliğimin sevgili günleri de olmasa, kendi kendimden nerelere kaçardım, bilmiyorum. Öbür dünyada rahat bulmayan bir ruh gibi, yaşamımın, çoktan

uzaklaştığım bucaklarına geri dönüyorum. Her şey yaşlanıp, sonra yeniden gençleşiyor. Doğanın durmayan bu güzel çarkının acaba biz neden dışında bırakılmışız? Yoksa o, bizim için de geçerli mi?

Eğer içimizde, o her şey olmak isteği, Ätna'nm Titanı gibi varlığımızın derinlerinden ikide bir tepen o derin istek olmasa buna inanırdım.

Ama ne olursa olsun, kamçı ve boyunduruk için yaratılmış olmayı kabul etmektense, içimde, kaynayan bir yağ gibi fıkırdayan bu duyunun varlığı daha iyi değil midir? Köpürmüş bir savaş atı mı, yoksa kulakları düşük bir koşu beygiri mi soydur?

Dostum, benim gönlüm de bir zamanlar büyük umutların güneşinde ısındı. Ölmezliğin tadını tüm damarlarımda duyduğum; sonsuz ormanların kuytularında dolaşırmış gibi yüksek tasarılar arasında dolaştığım, okyanusun balıkları gibi mutlu geleceğimin uçsuz bucaksız derinlerine, daldığım zamanlar oldu.

Ey mutlu doğa, senin kucağından ayrılan genç, ne denli korkusuzca ileri atılmıştı. Daha hiç denemediği silahları ona nasıl sevinç veriyordu. Yayı gergindi, okları da tirkeşin içinde hışırdıyorlardı. Ona yol gösterenler, o ölmez insanlar, ilk çağın büyükleriydi ve bunların ta ortasında Adamas'ı vardı.

Gezdiğim ve durduğum yerde hep o yetkin kişiler benimle birlikteydi. Göğün dev bulutları nasıl birleşir de şen bir yağmura dönüşürlerse, benim düşümde de tüm zamanların başarıları yükselen alevler gibi birbirleriyle bileşiyor, böylece olimpiyatların yüzlerce yengisi benim için tek ve sonsuz bir yengiyi oluşturuyordu. Buna kim dayanabilir? İlk çağın o korkutan güzelliği, kimi, beni sardığı biçimde sarar da onun karşısında insan kasırgayla devrilen genç ağaçlar gibi

devrilmez, ayakta kalır? Hele insanın, bende olduğu gibi, güvenlik duyusunu besleyecek hiçbir unsuru olmazsa?

Evet, eskilerin büyüklüğü bir fırtına gibi benim başımı eğdi, yüzümün çiçeğini koparıp götürdü. Çok zaman beni kimsenin görmediği bir yere uzanır, ırmağın yanına devrilip de boynu bükülmüş dallarını sulara sokan bir çam gibi, sessizce gözyaşı dökerdim. Büyük bir kişinin yaşamından alınmış bir an için, canımı vermeye ne denli hazırdım!

Ama ne gezer, ortada beni isteyen yoktu.

Hiçliğini bu denli açık görmek, ah, pek acınacak bir şeydir. Bunu bilmeyen pek soruşturmasın, doğaya şükretsin, kelebekleri olduğu gibi, onu da sevinç için yaratmıştır, gitsin ve yaşadığınca ağzına acı ve mutsuzluk sözcüklerini almasın.

Pervane, ışığı nasıl severse, ben de kahramanlarımı öyle seviyordum; onların tehlikeli yakınlığına sokulur, kaçar, sonra yeniden yaklaşırdım.

Yaralı bir geyik suya nasıl koşarsa, yanan göğsümü serinletmek, içimde kabaran büyüklük ve ün düşlerinden yıkanıp arınmak için, ben de sevinç kasırgalarının ta ortasına kendimi öyle atıyordum. Ama neye yarar!

Çoğu zaman yanık kalbimin acısına dayanamaz, gece yarısı bahçeye, çiğ düşmüş ağaçların altına koşardım. Kaynağın ninnisi, tatlı rüzgar ve ay ışığı taşkınlığımı yatıştırıp da gümüşten bulutlar üstümde başıboş ve hoşnut dolaştığı ve deniz dalgalarının sönen sesi uzaktan uzağa kulağıma vurduğu o zamanlar, kalbim onun sevgisinin sonsuz yankılarıyla ne tatlı oyalanırdı! Üstümde sabah ışığının şarkısı yavaş sesle başladığı zaman: «Merhaba, siz, ey göktekiler!»

diye içimden konuşurdum. «Siz ey yüce ölüler, selam size! Ben de arkanızdan gelmek istiyorum. Yüzyılımın verdiğini üstümden silkip atmak, ölülerin daha özgür dünyasına çekilmek diliyorum.»

Ama, zincir altında kıvranıp eriyor, susuzluğumu gidermek için uzattıkları tası buruk bir tatla ellerinden kapıyorum.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Adamas gideli beri ada bana dar gelmeye başlamıştı. Zaten yıllardır Tina'da sıkılıyordum. Uzaklar beni çekiyordu.

Babam: «Önce İzmir'e git» dedi. «Orada deniz ve cenk ustalıklarını, kültürlü ulusların dillerini, görüş ve düşünüşlerini, gelenek ve göreneklerini öğren, her bir şeyi tart ve en iyisini seç! Ondan sonra ötelere gitmene bir diyeceğim kalmaz.»

Annem: Biraz da sabrı öğren!» diye ekledi. Söylenenleri iyi niyetle dinledim.

Gençlik sınırlarından dışarı atılan ilk adım, ne hoş şeydir. Tina'dan ayrıldığım günü ne zaman ansam doğum günümü düşünüyorum sanırım. Sanki bir başka güneş altındaydım. Sanki yerin, denizin ve havanın tadını o gün ilk olarak alıyordum.

İzmir'de yetişmem yolunda harcadığım canlı emek, sağladığım verimli ilerlemeler, kalbimi biraz rahatlatmıştı. Bu dönemin sonsuz güzel kimi akşamları hiç aklımdan çıkmaz. Meles kıyılarındaki her zaman yeşil ağaçların altına, Homer'imin doğduğu yerlere gider, adak çiçekleri toplar onları bu kutsal ırmağa fırlatırdım. Sonra tatlı düşler içinde yakındaki mağaraya uzanırdım. Derler ki o büyük insan, İlyada'sını

burada okurmuş. Onu bulur, önünde tüm varlığımın sustuğunu duyardım. Elimdeki kitaba, tanrısal şiirine daldığımda o, içimde yepyeni ve bambaşka bir canlılıkla sanki yeniden doğardı.

Tadına doyamadığım şeylerden biri de İzmir dolaylarında yaptığım gezilerdir. İzmir çok güzel yer, «kanadım olaydı da yılda bir olsun Küçük Asya'ya uçaydım» diye ne çok kez içimden geçirmişimdir.

Bir gün Sardes ovasından çıkmış, Tmolus'un kaya duvarları arasından tepeye tırmanmıştım.

Geceyi dağın eteğinde, mersin ağaçları, mis kokan laden çalılıkları arasındaki şirin bir kulübecikte geçirmiştim. Paktolus'un altın suları üzerinde kuğular dolaşıyor, Kybele'nin eski bir tapmağı kara ağaçlar arasından ürkek bir hayal gibi başını uzatarak ayın parlak ışığına bakıyordu. Beş tane ince sütun, yıkıntıların üzerinde boyunlarını bükmüş duruyor, ayakları dibinde, eşsiz güzellikte bir kapı yıkılmış yatıyordu.

Ertesi gün çiçek açmış binlerce fundanın arasındaki dar yoldan yukarı uzandım. Dik yamaçtan fısıltılı ağaçlar, başlarını sallıyor, beni taze çiçeklerinin yağmuruna tutuyorlardı. Sabahleyin yola koyulmuştum. Öğle olduğunda dağın tepesindeydim. Orada durdum, göklerin temiz havasını içime çekerek, gözüm sevinç dolu, ilerilere baktım. Ne mutlu zamanlardı bunlar.

Geldiğim yurt, önümde bir deniz gibi uzanıyordu, taşkın, canlı bir şenlikle dolu. Bahar kalbimi sonsuz ve göksel bir renk oyunu içinde selamlıyordu; göğün coşkusu nasıl, yeryüzünden vuran binlerce değişik ışık içinde kendini bulursa, ruhum da onu saran, her yandan yüzüne fışkıran yaşamın bolluğu içinde öylesine kendini buldu.

Sol yanımda, kartalın yavrularıyla oynaştığı karlı tepelerin ışıktan yanarak göğün maviliklerine doğru uzandığı yerlerden koşup gelen ırmak, neşeli çığlıklar atarak yüksekteki mermer kayadan aşağıya, ormanların içine atlıyordu. Sağımda Sipylus'un ormanları üstünde yuvarlana yuvarlana yaklaşan yağmur bulutları vardı; onların sürüklediği fırtınayı olduğum yerden duymuyor, ancak saçlarımda hafif bir rüzgar duyuyordum. Ama bu bulutlardaki gök gürlemesini geleceğin sesini işitir gibi belirsiz işitiyor, çakan şimşeği, sezilen bir tanrısallığın uzak ışığını görür gibi görüyordum. Güneye döndüm ve yolumda ilerledim. Şimdi ortasından Gayster'in geçtiği koca cennet yurt önümde apaçık yatıyordu. Irmak, onu saran güzelliklerin bolluğundan ayrılmak istemezcesine nazlı kıvrımlarla yolunu uzatıyordu. Sabah rüzgarı gibi ferah gönlüm, aşağıda dağın kenarındaki sessiz köyceğizden ta içerilere Messogis dağ zincirlerinin silik gölgelerine dek durmadan güzellikten güzelliğe uzandı.—

İzmir'e ziyafetten dönen bir sarhoş gibi döndüm. Kalbim öylesine hoş şeylerle doluydu ki kalımsızlığa bu taşan güzelliklerden katmamak elimden gelemezdi. Doğanın güzelliğini o denli isabetle çalıp içime saklamıştım ki insan yaşamının gediklerini, bunlarla doldurmadan bırakamıyordum. Yoksul İzmir'im içten sevincimin renkleriyle boyandı, gelin gibi ortaya çıktı. Kentin güler yüzlü halkına yakınlık duyuyordum. Geleneklerindeki saçmalıklar, bir çocuk maskaralığı gibi bana sevinç veriyordu. Yaradılışta tüm o, alışılagelmiş tören ve biçimlerin yabancısı olduğum için her şey ile eğleniyor, karnaval elbiseleri değiştirir gibi birini giyip, birini çıkarıyordum.

Ama, aslında, günlük yaşayışımın tatsızlığına bi-

raz çeşni katanlar, acıması bol doğanın, içinde yaşadığımız karanlığın ötesine berisine birer yıldız gibi serpiştirdiği, anlamlı yüzler, anlamlı insanlardı.

Bunlara bakar da nasıl yürekten sevinirdim; bu sevimli hiyeroğlifleri nasıl bir inançla anlamaya çalışırdım! Ama, bunlarla yaptığım deney de, bir zamanlar bir baharda kayın ağaçlarıyla yaptığım deneyden farklı olmadı : Bu ağaçların özünden sözedildiğini duymuş, kendi kendime «bu zarif gövdenin verdiği şu kimbilir ne eşsiz, ne güzel bir içki olmalıdır.» diye düşünmüştüm. Oysa, onda ne güç, ne de tat vardı.

Ah! Duyduğum ve gördüklerim ne kötü şeylerdi.

Bu aydınların arasında kendimi, çeşitli hayvanların kalıbına girmiş insanların arasmda dolaşıyorum sanıyordum. Her yerde olduğu gibi, burada da, en bakımsız, en bozuk olanlar erkeklerdi.

Müzik duyduklarında ağlayan hayvanlar vardır. Beri yanda benim iyi yetişmiş insanlarım ruh güzelliğinden, kalbin erdemliğinden söz açıldı mı gülüyorlardı. Kurtlar alev gördüler mi kaçışırlar. Bu insanlar da bir zeka kıvılcımı gördüklerinde, usulcacık arkalarını dönüyorlardı.

Yanılıp da eski Hellen yurdunu iyilikle anacak olsam esnemeye başlarlar, bugün de insan aradığını buluyor diye cevap verirlerdi; bir başkası atılır, sözlerine önem katarak, ağzımızın tadı şükür bozulmadı, derdi.

Sonra bunu kanıtlamaya yeltenirdi. Biri kalkar bir kayıkçının ağzına yakışır şakalar yapar, bir başkası avurtlarını şişire şişire bilgeliklerini savururdu.

Bir başkası daha bilgiç bir tavırla parmağını havada şaklattıktan sonra : «Damın üzerindeki kuşlara ben asla aldırış etmemişimdir, avucumdakiler bana

yeter»[1] diye bağırırdı. Ama yanında ölüm sözü edilse, hemencecik ellerini duaya kavuşturur, sonra da sözü yavaş yavaş papazlara getirerek, bunların sözlerini eskisi gibi geçiremediklerinden yanıp yakınırdı.

Arada bir kulak verip dinlediklerim, öykü anlatanlardı.. Anlatıcı değil, sanki yabancı kent ve ülkelerin ayaklı isim kartoteksiydi bunlar. Onlar durmadan konuşurken insan, içinde, ata binmiş kralların, kilise kulelerinin, ya da çarşı alanlarının gösterildiği resim kutularına baktığını sanırdı.

Sonunda bıkmış, oradan oraya kendimi atmaktan, çölde üzüm, karda çiçek aramaktan usanmıştım.

Şimdi büsbütün yalnız yaşıyordum. Gençliğimin o uysallığı ruhumdan hemen tümüyle silinmişti. Yüzyılın düzelmeyeceğini, anlattığım ve anlatmadığım kimi şeylere bakarak iyice kavramıştım. Tek bir insanda olsun kendi dünyamı bulmak, kendi cinsimi hoş bir hayalde kucaklamak avuncu, bu güzel avunç da artık kalmamıştı.

Umutsuz bir yaşamı düşün, dostum! Kömürden sıçradıktan sonra sönen bir kıvılcım, ya da sonbaharda işittiğimiz, bir an inledikten sonra dağılıp gidiveren geçici bir rüzgâr, yaşam o zaman bundan ayrımlı bir şey midir?

Kış gelir, kırlangıç kendine daha rahat bir yurt aramaya koyulur. Günün sıcağı ortasında geyik koşuşturur, gözleriyle bir kaynak aramaktadır. Çocuğa anasının meme vereceğini söyleyen mi var? Ama bak, onu kendiliğinden arar.

Umut olmasa, yaşamak da olmazdı. Kalbim, daha uygun bir zamanda açmak için hazinelerine şim-

(1) Alman atasözü.

dilik kilit vuruyordu. Beklediği o eşsizlik, kutsallık ve bağlılığa susamış ruhum yaşammın herhangi bir döneminde kuşkusuz rastlayacaktı.

Geleceği, gizli ve belirsiz, içimde duyduğum anlarda ferahlayan alnımı bu umut, ay ışığı sessizliğiyle sarıyordu. Ona ne derin bir istekle sarılıyordum! Seni daha o zamandan tanıyorum. Yaşamın karanlık bir dalgasmdan sıyrılıp güzelliğin barışı içinde karşıma çıktığın gün gelmeden, daha o zamandan sen koruyucu bir melek gibi bulutlar arasından bana bakıyordun. O zaman bu kalp artık didinmiyor, yanmıyordu.

Varlığım, öz havası içinde, onun tatlı rüyalarına dalarak, durgun havada kımıldayan bir zambak denli belirsiz kıpırdıyor, canlanıyordu.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

İzmir artık gözümde yoktu. Gönül de büsbütün yorgun düşmüştü. Belki zaman zaman içimde dünyayı gezip tozmak, ya da herhangi bir savaşa girivermek, ya da Adamas'ımı bulup hoşnutsuzluğumu onun ateşinde yakıp yok etmek isteklerinin belirdiği oluyordu; ama, iş bu kadarla kalıyor, önemsiz ve ölü yaşamım hiçbir tazelikle canlanmadan sürüp gidiyordu.

Yaz geçmek üzereydi; karanlık ve yağmurlu günleri, fırtınalı rüzgarları, sellerin coşkun akışlarını şimdiden duyar gibi oluyordum; fışkıran köpüklü bir kaynak gibi tüm bitki ve ağaçların uçlarına yükselen doğa, şimdi benim tasalı gözlerime büzülmüş, kapanmış ve bencileyin — kendini dinler görünüyordu.

Bütün bu uçup giden yaşamdan alabildiğim ka-

darını beraberime almak, dışarda alışıp sevdiğim her şeyi koparıp içime saklamak istiyordum. Biliyordum ki yıl dönüp de geri geldiğinde, beni bu ağaçların ve tepelerin olduğu yerde bulamayacaktır. Onun için şimdi herzamandan çok yaya ya da atla dolaşıyor, dörtbir yanı geziyordum.

Ama beni asıl dışarıya çeken, kaç zamandır kale kapısının önündeki ağaçlıktan geçerken rastladığım bir insanı görmek için içimde duyduğum gizli istekti.

Bu yabancı, olağanüstü insan; imrenen bir çekingenlikle güzelliğini seyreden, boyunu ve gücünü tartan, bu ateşli/güneş yanığı Romalı başına, yasak meyvaya bakar gibi gizli bakışlarla bakıp zevk duyan bodur soydaşları arasında genç bir titan gibi ayrılıyordu. Bakışlarına sonsuz uzay bile dar gelecekmiş gibi duran bu adamın, kendini, alçak gönülle, gözümde duyuncaya dek aradığını ve uğraştığını gördükçe, eşsiz anlar yaşıyordum. İkimiz de kızarıyor, birbirimizin arkasından baka baka geçip gidiyorduk.

Bir gün Mimas ormanlarının ta içlerine dalmış, bütün günü at üzerinde, bu ormanda dolaşarak geçirmiştim. Eve dönerken iyice geç olmuştu. Yaya gidiyor ve atımı dik ve bozuk bir patikadan, ağaç kökleri ve taşlar arasından aşağı indirmeye çabalıyordum. Çalılar arasından yol açarak az aşağıdaki mağaraya doğru inerken birdenbire Karaburunlu iki haydut üzerime atıldı. İki yalın kılıca karşı kendimi korumak zor oldu; ama adamlar başka işten yorgun oldukları için sonunda kendimi kurtarabildim. Hiçbir şey olmamış gibi yeniden atıma bindim ve aşağı doğru ilerledim.

Dağın eteğine doğru ormanların ve kayalıkların orta yerinde küçük bir çayır karşıma çıktı. Bu sırada

ay karanlık ağaçların üstünden yükselmiş, ortalık aydınlanmıştı. Az ötede, yere, otların üzerine uzanmış beygirler ve yanlarında da birkaç adam gördüm.

«Kimsiniz?» diye bağırdım.

Bir yiğit sesi birden şakıyan bir sevinçle: «Hyperion'muş!» dedi. «Beni tanıyacaksın, sana her gün kale kapısının önündeki ağaçlıkta rastlıyorum.»

Atım bir ok gibi ona doğru atıldı. Ay ışığı apaydın yüzüne vurmuştu. Kendisini tanıdım ve attan indim.

O sevimli ve canlı adam elimi, damarlı ellerinin içinde sıkarak «Tünaydın!» dedi; anlamını ta içimde duyduğum tatlı ve yabansal bir bakışla yüzüme bakıyordu.

O anda, ah, anlamsız yaşamım sona ermişti. Alabanda — yabancının adı buydu! — uşağıyla birlikte giderken haydutların saldırısına uğradığını, karşıma çıkanların, önce kendisi tarafından uzaklaştırılmış olduğunu, yolu yitirdiğinden ormandan çıkabilmek için ben gelene dek burada beklemek zorunda kaldığını anlattı. «Bu arada bir dosttan oldum!» dedi. Ölü atını işaret ediyordu.

Atımı uşağına verdim, yaya olarak yolumuza devam ettik.

«Bunu hak etmiştik,» diye söze başladım, kol kola girmiş ormandan çıkıyorduk, «ne diye bu kadar zaman bekledik, bir terslik bizi bir araya getirinceye dek, birbirimize uzak durduk?» Alabanda: «Ama şunu bil ki, bu işte daha çok suçlu olan ve daha soğuk davranan sendin,» diye yanıtladı, «ben bugün atımla senin peşinden geliyordum.» «Yüce adam!» diye bağırdım: «Göreceksin, başka şeyde bilmem, ama sevgide beni asla geçemezsin!»

Gittikçe birbirimize yakınlaşıyor, gittikçe daha coşuyorduk.

Kentin yakınlarında, şırıldıyan suların, meyva ağaçları ve mis kokulu çayırların ortasına kurulmuş, yapısı düzgün bir hanın önüne gelmiştik.

Geceyi orada geçirmeye karar verdik. Açık pencerelerin önünde geç vakte dek başbaşa oturduk. Derin ve anlam dolu bir sessizlik bizi sarmıştı. Toprak ve deniz üstümüzde sallanan yıldızlar denli mutlu bir sessizliğe ermişlerdi. Denizden odaya eserek ışığımızla nazlı nazlı oynayan hafif bir rüzgardan başka kımıldanış, uzak bir müziğin arada bir bize dek ulaşan hızlıca ezgilerinden başka ses yoktu. Zaman zaman, uyuyan bir devin korkulu düşler arasında aldığı hızlı soluklar gibi, göksel yatağmda yuvarlanan uzak bir gökgürültüsünün, sessizliği yırtan yankısı duyuluyordu.

Kalplerimiz, uzun süre, birbirine kapalı kalmış olmanın verdiği hızla, birbirine yaklaşmaktaydı. Karşılaşan iki dere gibiydik. Aynı güçle sürükleyip sürüklenen, tek ve göz kamaştıran bir ırmak olarak engin denize doğru yola. çıkabilecekleri yere ulaşmak için kendilerine yol açmaya çabalayan ve tepelerden aşağıya atılırken akışlarını yavaşlatan toprak, taş, çürümüş odun ve benzeri daha ne varsa, tümünü fırlatıp uzaklaştıran iki dere.. O, felekten ve insanların barbarlığından kaçmak için, evini barkını bırakmış, yabancılar arasında oraya buraya itilmiş, küçük yaştan beri acıya kanıksamış ve sertleşmiş, ama yine de dışının sert kabuğunu yarıp, cana yakın bir kalbe kavuşmak hevesi ve isteğiyle dolu bir kalbi saklayabilmiş bir insan; bense, çevresiyle ilişiğini içten ve toptan kesivermiş, insanlar arasında yabancı ve yalnız, evrenin curcunasına kulaklarını tıkayıp gönlünün

tatlı ezgilerini dinleyen bir kişi. Bu insan ki, körlüğe ve kötürümlüğe düşman ve sonra kendine karşı kör ve kötürüm, bilgiç ve akıllı geçinenlere, barbarlara, zeka saçar görünmek istiyenlere uzaktan bile ilgisi olan her şeyden bütün ruhuyla iğrenirken — beri yanda yine de umut dolu, yine de daha güzel bir yaşamın geleceğine inanmış. —

Bu iki genç sevinçli ve taşkın bir sabırsızlıkla birbirlerine sarılmazlar da ne yaparlardı?

Nerelerdesin şimdi ey benim dostum ve savaş arkadaşım Alabanda? O bilinmeyen ülkeye çekildiğine, rahata kavuştuğuna inanacağım geliyor, yine ta eskiden, çocukluğumuzda olduğumuz gibi oldun sanıyorum.

Kimi zaman, göklerde kopan bir fırtına tanrısal gücünü ormanlara, başaklara serpiştirirken, ya da coşkun denizin dalgaları birbiriyle oynaşır, dolaştığım dağın tepesini kartalların korosu çınlatırken, yüreğimde bir çarpıntı duyuyorum. Sanki Alabandam yakınımdaymış gibi kalbim coşuyor; ateşli, acımasız ve yaman yakınıcıyı, yüzyılın günahlarını sayıp dökerkenki görünüşü, gözle görülür, elle tutulur, şaşmaz bir canlılıkla içimde yaşatıyorum. Onu dinlerken ruhum en derin yerlerine dek, uyanır, ağzımdan şaşmaz bir hakseverliğin tutkuyla gürleyen sözleri dökülürdü! Nemesis'in[1] elçileri gibi düşüncelerimiz evrenin dört bir yanma uzanır ve üstündeki uğursuzluktan iz kalmayana dek onu yıkar arıtırdı.

Adalet sandalyemizin önüne geçmişi de çağırırdık, ne o kendini beğenmiş Roma'nm güzelliği karşısında başımız döner, ne de genç Atina'nın gösterişiyle gözümüz kamaşırdı.

(1) Günah işleyenleri, suçluları cezalandıran tanrıça.

Sevinç çığlıkları atarak ormanları ve dağları aşan fırtınalar gibi ruhlarımız yüce tasarılar içinde genişler, uzaklara ulaşırdı; ama bu evreni biz bir çocuk bilgisizliği içinde, hiçbir zorluğu düşünmeden, kolayca, sanki büyülü bir sözcük söylemişiz de hemen oluvermiş gibi yaratmamıştık; Alabanda böyle davranamayacak denli düşünceli ve mertti. Kaldı ki, çoğun, acı vermeyen bir hayranlık da cenkçi ve akıllı bir anlam taşır.

Hiç gözümün önünden gitmeyen bir gün de şudur:

Birlikte kıra gitmiştik; her zaman yeşil defnelerin kuytuluğunda sarmaş dolaş oturmuş, Eflâtun'umuzun yaşlanma ve gençleşme üstüne o pek yüksek yazılarını okuyorduk. Arada bir kitabı bırakıyor, sessiz ve yaprakları dökülmüş doğanın kucağında dinleniyorduk. Sonbahar uykusuna dalmış ağaçları çevreleyen gök, bulutları ve güneş ışığıyla her zamankinden güzel oyunlarını gösteriyordu.

Sonra, biraz da bugünkü Yunanistan'dan konuştuk. Onun sözünü ederken benim kadar onun da içi kan ağlıyordu. Çünkü onurunu yitirmiş bu topraklar, Alabanda'nın da anayurduydu. O gün Alabanda fazla coşkundu. «Ne zaman bir çocuğa baksam,» diyordu, «onun ne aşağılık ve ahlak bozucu bir boyunduruğun altına gireceğini düşünürüm. Sonra kendi kendime derim ki: O da bizim gibi acı çekecek, o da bizim gibi insan arayacak, o da bizim gibi güzeli ve doğruyu soruşturacak, o da bizim gibi yalnız kalacağı için soyunu üretemeden çekilip gidecek, o da... Ah, alın çocuklarınızı beşiklerinden, fırlatın, atın sellerin içine... Hiç olmazsa rezilliklerinizi görmesinler.»

«Kesinlikle, Alabanda,» dedim, «kesinlikle söylüyorum, bu böyle kalmayacak.»

«Nasıl değişecek?» dedi. «Kahramanlar ünlerini, bilginler çıraklarını yitirdiler. Soylu bir ulusa seslenmeyen büyük işler, boş bir kafanın önüne indirilmiş güçlü bir vuruşa benzer. İşte o kadar. Büyük sözler, büyük kalplerde yankılar uyandırmazsa, hışırdayarak aşağıya, çamura düşen, ölü bir yapraktan farklı mıdır? Yapacak bir şey var mı elinde?»

«Küreğe yapışmak, çamuru fırlatıp bir çukura atmak,» dedim. «Ruhu ve büyüklüğü, ruh ve büyüklük doğuramaz olmuş bir ulusun, insanlığını yitirmemiş uluslara benzer yanı kalmamıştır. Onun hakları da kalmamıştır artık. İstencini yitirmiş bu ölülere bir Romalı yüreği taşıyorlarmış gibi saygı göstermeye özenmek, anlamı olmayan bir maskaralık, yanlış bir tutum olur. Atın onları bir yana! Bu cılız ve çürük ağacı bırakmayın bulunduğu yerde kalsın. Yeni bir evren için gelişmekte olan genç varlığın ışığını ve havasını çalmaktan başka onun yararı ne?»

Alabanda boynuma atıldı, beni kucakladı, öpüşleri ruhuma işliyordu. «Silah arkadaşım!» dedi. «Sevgili silah arkadaşım! Ah işte şimdi yüz tane kolum var!»

«Sonunda bir kerecik kendi şarkımı dinledim!» diye sürdürdü. Sesi savaş çağrısı gibi kalbimi yerinden oynatıyordu. «Bu bana yeter! Güzel söyledin, Hyperion! Nasıl? Tanrı bir solucana bağlı olacak, öyle mi? İçimizdeki Tanrı, önünde açılan sonsuzluk yolundan yürümek için duracak da bir solucanın kenara çekilmesini bekleyecek, ha? Hayır! İsteyip istemediğinizi soran yok size! Sizin istemeye gönlünüz yok, köleler, barbarlar! Sizi akıllandırmaya özenmek de boş! Zafer yolunda ilerleyen insanlığın yürümesine engel olmayın, bize bu yeter. Ah, tutuşturun meşalemi, gidip çiçekli topraktaki yaban otları ateşe vere-

yim! Verin bir dinamit de yakayım, hantal odunları yeryüzünden kaldırayım!»

«Ya da onları tutup. usulca bir yana itelim!» diye sözüne karıştım.

Alabanda bir süre sustu.

Neden sonra: «Geleceği düşününce içim sevinçle ürperiyor,» diye yeniden söze başladı. Ellerimi ateşli avuçlarının içine almıştı. «Sıradan bir ölümle ölmeyeceğim, şükür Tanrıya! Uyuklamaya mutluluk diyenler, kölelerdir! Mutluluk! Karşıma geçip de bana siz mutluluğunuzdan söz açtığınızda, dilimin üzerinde lapa ve ılık su varmış gibi oluyorum. Zafer taçları giydirdiğiniz, ölümsüzlük bağışladığınız şeylerin tümü böyle aptalca, böyle değersiz şeyler!

«Sen ey, üstümüzde dolaşarak durup dinlenmeden kendi yüce ülkesine hükmeden, saçtığın ışıklar içinde ruhunu okuduğum kutsal nur! Ben sencileyin bir mutluluk diliyorum.»

«Güneş çocukları kendi başarılarıyla beslenir, zaferleriyle yaşarlar; atılganlıkları zekalarından gelir, sevinçleri öz güçleridir!»

Bu insanın ruhu izinde bu denli kolaylıkla sürüklendiğini ayrımsayınca insanın adeta utanası gelirdi.

«Aman Tanrım» diye bağırdım. «Ah, ne güzel! — Bir başka zaman içinde yaşıyor olmalıyız! Bu ses benim basit yüzyılımın sesi değil; bu toprak, insan kalbinin, sürücünün kırbacı altında soluduğu o toprak olamaz. — Evet, o eşsiz ruhunun adına andiçiyorum: Arkadaş, benimle birlikte bu yurdu kurtaran sen olacaksm!»

«Bunu yapacağım,» dedi. «Ya da öleceğim!»

Bugünden sonra, birbirimizi her gün biraz daha kutsal saymaya, her gün biraz daha çok sevmeye baş-

ladık. Derin ve anlatılmaz bir ağırbaşlılık üstümüze çökmüştü. Ama bu, bir arada daha da mutlu yaşamamıza engel olmuyordu. Her birimiz kendi ruhunun müziği içinde varlığının öz sesini dinleyerek yaşıyor, bir büyük armoniden bir başkasına süs katmadan atlıyor, ilerliyorduk. Birlikte geçen yaşamımız tam bir disiplin ve çekinmesizlik havası içindeydi.

Alabanda bir gün gülerek: «Neden bu denli az konuşur oldun?» diye sordu. «Güneşe yakın çok sıcak yerlerde,» dedim, «kuşlar da ötmez olurlar.»

Ama yeryüzünde herbir şey, yükselen ve inen bir dalga durumundadır, insan yüce gücüyle hiçbir şeyi tutup durduramaz. Bir gün bir çocuk görmüştüm. Elini uzatmış, gideceği yolda şaşmadan ilerleyen ay ışığını yakalamaya uğraşıyordu. Biz de böylesine, yazgının akışını durdurmaya çabalarız.

Ah, bu akışa da, yıldızların seyrine baktığımız gibi sessiz ve düşünceli durup bakmak elimizden gelseydi!

Ne denli mutluysan, seni çökertip onulmaz duruma getirmek de o denli kolaydır. Alabanda'yla yaşadığım o mutlu günlerde, sanki sivri bir kayanın tepesinde duruyorduk. Yanındakine şöyle bir ilişecek olan, ötekini, yamacın yalçın kayaları üzerinden aşağıdaki dumanlı derinliklere kurtuluşsuzca yuvarlayacaktı.

Sakız adasına dek çok güzel bir gezinti yapmış, birbirimize binlerce sevinç vermiştik. Denizleri meltemler nasıl etkisi altında tutarsa, doğanın o yüze gülen güzellikleri de bizi öylesine etkisi altına almıştı. Hiçbir söz söylemeden, sevinçli bir şaşkınlık içinde, birbirimizin yüzüne bakıyorduk. Ama gözler şöyle diyordu: Seni hiç böyle görmemiştim! Yerin ve göğün güçleriyle birbirimizi bu kadar güzel görüyorduk.

Bu yolculuk sırasında, coşkulu bir ateşle, kimi şeyler üstüne tartışmalar yaptığımız da oldu. Bu tartışmalarda da yine her zamanki gibi, zekanın, daldığı çıkmazda düzensizce, başıboş bir şenlik havası içinde yürüse de tam bir şaşmazlıkla yolunu bulduğunu görmek kalbimi sevince boğuyordu.

Karaya ayak basar basmaz yalnız kalmanın yolunu baktık.

Başbaşa kaldığımızda, içten bir sevgiyle ona: «Sen karşındakine tam inanç kazandıramazsın,» dedim, «Sözlerin insanın zihnini çeliyor, ağzını açman kazanmana yetiyor; konuştuğunda, insanın içinde kuşku bırakmıyorsun. Kuşku olmayınca da inanç olmuyor.»

Buna karşılık: «Koca yüze gülücü seni...» dedi. «Doğruyu söylemiyorsun. Ama yine de hoşuma gidiyor, düşüncesizliğe beni sürüklediğin pek çok olmuştu. Bir kez de bana yanlışımı göster! Taçları, tahtları verseler senden ayrılmaya razı olmam. Ama, sana bu denli bağlı olmak, sensiz bir an yapamamak düşüncesi, kimi zaman içime korku veriyor. Şimdi gel...» diye konuşmasını sürdürdü; «Büsbütün senin olmam için, her şeyimi bilmelisin! Bugüne dek daldığımız güzellikler ve sevinçler arasında geçmişe bakmayı unuttuk.»

Sonra bana geçmişini anlattı; onu dinlerken genç Herkules'in Megara'yla cenkleşmesini görüyorum sandım.

«Kalbin şimdi daha rahat olacak mı?» diye mutsuz yaşamının öyküsünü bitirdi. «Çoğu zaman sert, ters, geçimsiz olmamı şimdi bana bağışlıyor musun?»

«Ah, sus, sus!» diye içli bir coşkunlukla bağırmışım. «Yaşıyorsun ya, kendini benim için saklayabilmişsin ya, bu yeter!»

«Evet senin için!» dedi. «Kalpten sevindiğim şey, bu durumumda bende bir tat bulabilmen. Zaman zaman ağzına yavan bir elma tadı veriyorsam, o zaman uğraş, içilecek duruma gelene dek özümü benden al.»

«Bırak beni, bırak beni!» diye boş yere çabalıyordum, bu insanın karşısında bir çocuktan farksızdım; bunu ondan da saklamadım; gözyaşlarımı gördü, göstermeseydim bilmem ne denli üzülecekti!

«Zevke dalmışız,» diye Alabanda yeniden söze başladı, «zamanı sarhoşluk içinde öldürüyoruz.»

Yeniden neşelenmiştim: «Birlikte beylik günlerimizi yaşıyoruz,» dedim, «böyle zamanlarda insan kendini cennette saysa yeridir. Şimdi gelelim deminki konuşmamıza!

«Devletin yetkilerine sen çok geniş alan bırakıyorsun. O, zorla alamayacağı şeyi istemeye kalkmamalıdır. Ama, sevginin ve ruhun verimi zorla alınır şeyler midir? Bunlara ilişmesin ya da onun yasasını alıp içyüzünü herkese gösterivermeli! Kesin olan şu ki, devleti, ahlak okulu durumuna getirmek isteyen, nasıl bir günah işlediğini bilse, bunu yapmaz. Kişinin tüm mutluluğunu devletten beklemesidir, onu bu denli çekilmez kılan.

«Devlet, yaşamın çekirdeğini saran sert bir kabuk, işte o kadar; insan meyva ve çiçeklerinin bahçesini çevreleyen bir duvar.

«Ama toprak verimsiz olunca bahçeyi çevreleyen duvar neye yarar? O zaman tek yarar gökten dökülen yağmurdan gelebilir.

«Ey göklerin yağmuru! Ey coşkunluk! Ulusların ilk yazına bizi yeniden kavuşturacak sensin! Devletin buyruğu'yla sen ortaya çıkmazsın, ama bıraksalar, o zaman kendin geleceksin. Her şeyi yaşatan se-

vinçlerinle gelecek, bizi altın bulutlarına sararak kalımsızlığın üstüne yükselteceksin. Biz şaşarak soracağız: Biz miydik yıldızlardan, oralarda bizim için bir bahar yeşerip yeşermediğini soran zavallılar? — Bu ne zaman gerçekleşir mi diyorsun? Bu lekeli ve aşılmış biçimlerden, çağın en genç ve en güzel çocuğu, zamanın sevgilisi, yeni bir din doğduğu zaman; içinde uyanan tanrısallık duyusu insana tanrısallığını ve kalbine o güzel gençliği bağışladığı zaman, — bu zamanı sana bildiremem, çünkü onu içimde ancak belirsiz bir sezgi olarak duyuyorum. Ama besbelli o gelecek, ne olursa olsun gelecek. Ölüm, kalımın bir habercisidir. Şimdi hastanelerimizde uyuyorsak bu, yakında sağlam olarak uyanacağımızın bir kanıtıdır. İşte o zaman, ancak o zaman biz, biz olacağız, ve o zaman zekanın gelişeceği alan bulunmuş olacaktır!»

Alabanda sustu, bir zaman şaşkın bakışlarla yüzüme baktı. Sonsuz umutlara kendimi kaptırmış ve uzaklaşmıştım; tanrısal güçler beni önüne katmış bir bulut parçası gibi sürüvermişlerdi. —

«Gel!» diyerek koluna sarıldım, «Gel, çevremizi kararan bu zindana daha fazla dayanamayacağım.»

Alabanda biraz soğuk: «Nereye, benim hayalci dostum?» diye yanıtladı. Yüzünden bir alay gölgesi geçer gibiydi.

Göklerden yerlere yuvarlanıyorum sandım. «Git!» dedim, «Sen küçük bir insansın!»

Tam bu sırada odaya birtakım yabancılar girdi. Ay ışığında seçebildiğim kadar, çoğu zayıf ve renksiz, değişik tipte adamlar. Sessiz duruyorlardı ama yüzlerindeki çizgilerde kılıç gibi insanın ta can evine işleyen bir anlam vardı. Bunlar önünde insan, yaradanın karşısında durduğunu sanırdı. Bu yüzlerde dona

kalmış taşkınlığın bıraktığı tek tük birkaç iz de olmasa, insan karşısındakileri olağanüstü varlıklar sanacaktı.

En çok biri dikkatimi çekmişti. Duruşundaki sessizlik savaş alanının sessizliğiydi. Tutku ve sevgi bu insanda fırtınalar koparmış olmalıydı. Duyu çöküntülerinin üstünde zekası, yıkık saraylarda yaşayan bir aladoğanın gözü gibi ışıldıyordu. Dudaklarında derin bir hor görme anlamı vardı. İnsan bu adamın büyük işler tasarlamakta olduğunu seziyordu.

Ötekisi telaşsız duruşunu daha çok yaradılışındaki katı kalplilikten almış olmalıydı. Bu yüzde bir zorun, disiplin ya da yazgının çizdiği bir iz hemen yok gibiydi.

Bir üçüncüsü soğuk duruşunu belki de yaşamda kazandığı kanıların gücüyle sonradan edinmişti. Belki de hâlâ kendisiyle cenkteydi. Zira duruşunda gizli bir çelişki seziliyordu. Bana öyle geldi ki, o daha kendini gözetmek zorundadır. Bu, ötekilerden az konuşuyordu.

Onlar odaya girer girmez Alabanda çelik bir yay gibi yerinden fırladı.

İçlerinden biri: «Seni arıyorduk!» dedi.

O gülerek: «Dünya küresinin ta ortasma gidip saklansam, siz yine beni bulup çıkarırsınız,» dedi. Sonra bana döndü: «Benim dostlarım!» dedi.

Beni oldukça sıkı bir göz hapsine almış gibiydiler.

Alabanda bir zaman sonra beni göstererek: «İşte dünyayı düzenli görmek isteyenlerden biri daha!» dedi.

Biri sordu: «Bunu gerçekten mi düşünüyorsun?»

«Dünyayı düzenlemek, şakadan olmaz,» dedim.

«Bir sözle çok şey söyledin!» dedi bir başkası.

Üçüncü: «Sen de bizdensin!»

«Siz de böyle mi düşünüyorsunuz?» diye sordum.

«Düşündüğümüzü değil, yaptığımızı sor!» yanıtını aldım.

«Peki, ya bunu sorarsam?»

«O zaman sana deriz ki: Biz dünyaya düzen vermek için yaşıyoruz. Tarladan taşları ayıklıyor, sert toprak kümelerini kürekle ufalıyor, sapan elimizde yollar açıyor, zararlı otları da sapından yakalayarak, ta kökünden koparıyoruz. Onları fırlatıp atıyoruz, ta ki güneşin yangını onları kurutsun ve yoketsin.»

«Ürün almak için değil,» diye öteki atıldı: «Ektiğimizi biçmek için geç kaldık, onun yetiştiğini biz görmeyeceğiz.»

«Günlerimizin akşamını yaşıyoruz. Yanıldığımız çok oldu. Fazla umduk ve az iş gördük. Atılmayı, düşünmeye üstün tuttuk. Çabuk başarıya can attık ve şansa güvendik. Sevincin ve acının sözünü çok ettik, ikisini de sevdiğimiz, ikisine de hınç beslediğimiz oldu. Yazgıyla oynadık, o da bizimle aynı şeyi yaptı. Onun eliyle tahtlara yükseldik, onun eliyle avuç açacak kadar alçaldık. Ateşli bir buhurdanı savurur gibi bizi elinde savurdu, biz de yandık, alev saçtık ve ateşimiz söndü kül oldu. Mutluluğun ya da mutsuzluğun sözünü etmiyoruz artık. Yaşam ortasının, ılınan ve yeşeren yerlerin üstüne yükselmişiz. Ama, gençlik bunun daha zoruna da dayanabilir. Soğuk kılıç, kızgın metalden dökülür. Yanıp kül olmuş, ölü yanardağların olduğu yerlerde de ancak iyi meyva yetişirmiş, derler.»

Öbürü biraz telaşlı: «Kendimizi düşünerek söylemiyoruz bunu,» dedi. «Sizi düşündüğümüz için söy-

lüyoruz! Biz insandan sevgi dilenmiyoruz. Onun ne kalbi, ne de isteği için direndiğimiz yok. O zaten bize karşı değil, her şey bizim yönümüzde. Çılgınlar ve akıllılar, sıradan düşünceliler ve bilginler, kabalığın ve olgunluğun tüm kötülükleri ve tüm iyilikleri hepsi de kendiliğinden bizim buyruğumuza girmiş ve bizim ülkümüz için çalışıyor — yalnız, istedik ki biri de çıksın ve bunun tadını tatsın. İşte bundan ötürü binlerce kör yardımcının içinden en değerlilerini arıyoruz. Bunları gözü gören yardımcılar durumuna getirelim, — ama, kurduğumuz yapının içinde oturmayı isteyen çıkmazsa, bu da bizim suçumuz ve bizim yitiğimiz olmayacaktır. Biz kendi payımıza düşeni yaptık. Ektiğimiz yerlerde biçmek isteyen yoksa bunda suç bizim mi? Meyvası çamura düşüyor diye ağaca mı kızılır? Kendi kendime, çok kez, boşuna çabalıyorsun, dedim, ama yine de o günkü görevimi yapmaktan geri kalmadım.»

Sezgili duyuma, duvarlar sanki haykırıyordu: «Seni kandırıyor bu adamlar.» Duman içinde boğulası gelmiş de kendini dışarı atmak için kapıları ve pencereleri kırıp parçalamaya davranan bir adam kadar havaya ve özgürlüğe susamıştım.

Ne ürkünç bir bunalım içinde bulunduğumu onlar da anladılar ki, az sonra sustular. Birlikte olduğumuz handan dışarı fırladığımda, gün ağarıyordu. Sabah rüzgarının esintisi, yanan bir yaraya sürülen merhem gibi geldi.

Alabanda'nm alayı beni sinirlendirmişti. Akıl erdiremediğim dostlarını da gördükten sonra onun için ne düşüneceğimi büsbütün şaşırdım.

«O kötü bir adam!» diyordum. «Evet, kötü bir insan. Sınırsız güveninden sana söz etsin, sonra da böy-

le adamlarla düşüp kalksın, üstelik bunu senden gizlesin...»

Sevgilisinin, bir kötü kadın ile gizlice yaşadığını öğrenmiş, bir yeni gelin gibiydim.

Ah, bu acı, insanın çocuğu gibi göğsüne basarak beslediği, bülbüller gibi şakıyarak uyutmaya çalıştığı acılardan değildi.

Bu acı, dizlerden ve bacaklardan yukarı haince tırmanan ve insanın her yanını birden kavradıktan sonra zehirli dişlerini göğsünden çıkarıp ensesine geçiren kızmış bir yılana benziyordu. Beni o korkunç kollarının arasına almıştı. Dayanabilmek için tüm çabamı harcadım ve geniş düşünmeye çalıştım, bunu geçici bir zaman için başardım da... Ama bu ara gücüm de öfkeye yetecek denli artmıştı. Alev almış bir yangını söndürür gibi içimdeki sevgiyi, tek kıvılcım kalmayana dek, söndürdüm.

«Bunlar onun adamları,» diye düşünüyordum. «O bunlarla birlik! Bu adamlarla bir olup sana kötülük etmeyi düşünüyordu. Senden ne istiyordu? Senin gibi bir düşseverden beklediği ne olabilirdi? Ah, neden karşıma çıktı? Kendi gibi olmayanlara yaklaşmak, onlarca bir oyun olmalı — Ahırlarında bir de böyle değişik, yabancı hayvan bulunsun istediler! —

Ama, onunla anlatılamayacak denli mutlu günler yaşamıştım. Kolları arasında kendimden geçtikten sonra gönlüm yenilmezlik duyularıyla dolu uyanırdım, kaç kez onun ateşinde çelik gibi sertleşmiş ve arınmıştım!

Bir gece, geç vakit bulutsuz gökteki ikizleri[1] ona

(1) Dioskuren: Mitolojide, Leda ile Tindareus'un çocukları Kastor ve Polydeukes'e verilen ad. Bunlar gençlik ve spor tanrısıydılar. Bu adları taşıyan gökte iki yıldız da vardır.

göstermiştim. O zaman Alabanda elini, kalbimin üzerine koymuş ve şöyle demişti: «Bunlar yalnız işaretler, Hyperion, göğe kahraman kardeşlerin adlarını yazan harfler; kendileri, bizim içimizde! Korkusuz ve tanrısal sevgileriyle onlar, canlı ve gerçek olarak içimizdeler. Sen Tanrı çocuğu, benimle, bu ölümlü kastor'unla kendi ölmezliğini paylaşıyorsun!»

Yine bir gün İda ormanlarında dolaşıyorduk. Aşağıdaki gömüt kümelerine varalım da altlarında yatan ölüleri araştıralım diye aşağıya, vadiye inmiştik. Alabanda'ya dönmüş «kimbilir, belki de bu toprak yığınlarının birinde Aschill ile sevgilisi yatıyorlardır,» demiştim. O zaman Alabanda bana içini dökmüştü: «Çoğu zaman, düşünürken, çocuklaşıyor ve bir düşünceye saplanıp kalıyorum. Günün birinde aynı savaş vadisinde ölecek, aynı ağacın altında birlikte dinleneceğiz diyorum.» — O zamanlar böyle bir şey kimin aklına gelirdi?

Bozguna uğramış usumun tüm gücüyle düşünüyor, onu önce suçlayıp sonra savunuyor, sonra yeniden ve hiç acımadan suçluyordum. Duyularıma boyun eğmek istemiyor, biraz açılayım diye uğraşırken, büsbütün kapanıyor, umutlarımı yitiriyordum.

Yediğim yumrukların gözümde açtığı yaralar, yeni yeni iyileşiyordu. Bu gözlerin şimdi daha iyi görmesi olanaklı mıydı?

Ertesi gün Alabanda bana geldi. Odaya girdiği sırada kalbim çatlayacak gibi vuruyordu. Onurlu ve sakin duruşu beni çileden çıkarıyor, kudurtuyordu. Kendimi tuttum.

Sonunda: «Hava çok güzel,» dedi, «akşam da güzel olacağa benziyor, gel birlikte Akropolis'e çıkalım.» «Olur,» dedim. Uzun bir zaman hiçbir şey konuşmadık. En sonra ben sordum: «İstediğin ne?»

«Bunu sorabiliyorsun, demek?» diye yanıtladı, bu sert insan. Bu sorudaki içtenlik ta ruhuma işlemişti. Bir anda altüst olmuş, şaşırmıştım.

Bir zaman sonra: «Seni nasıl bir insan olarak kabul etmeliyim?» diye yeniden başladım.

«Olduğum gibi...» diye biraz kaygısız yanıtladı.

«Özür dilemem gerek.» dedim. Sesim değişmişti. Ona yüksekten bakıyordum. «Özür dile, kendini temize çıkar!»

Bu kadarı da, ona ağır geldi.

«Nasıl oluyor da,» diye parladı, «Bu insan kendi keyfince beni eğip bükmek istiyor? — Evet doğru, okulu erken bırakmış, tüm zincirleri kırmış, koparıp atmıştım. Yalnız biri kalmıştı, koparılacak tek bir bağ: Bir sivri akıllının eğitimine girmemiş, kırbacını yememiştim. — Söylen bakalım, diline geldiği gibi, benim susmama alıştın ya!»

«Ah, Alabanda!» diye bağırdım.

«Sus!» diye yanıtladı, «kendi adımı bana hançer gibi kullanma!»

Ben de artık öfkemi tutamayacak duruma gelmiştim. Bir dönüş yapamayacak denli ileri gittik. Sevgimizin bahçesini zorla bozuyor, alt üst ediyorduk. Arada bir durduğumuz ve sustuğumuz oluyordu. O anlarda ne istekle, ne de çok zevk duyarak birbirimizin boynuna sarılabilirdik. Ama kalplerimizden yükselen sevgi sesini, kötü onurumuz dinletmiyor, boğuyordu.

Sonunda: «Elveda!» dedim ve kaçmaya başladım. Elimde olmaksızın dönüp arkama baktım. Alabanda da elinde olmaksızın peşim sıra gelmişti.

«Garip bir dilenci bu değil mi, Alabanda» dedim, «elindeki son parayı da fırlatıp çamura atıyor?»

«Ölsün o halde acından...» dedi ve gitti. Hiçbir şey düşünmeden, sendeleye sendeleye ilerledim. Deniz

kıyısında duraladım ve dalgalara bakıp kaldım. Ah, kalbim oraya, bu dalgalarm arasına atılmak için çırpınıyor, kollarım kendiliğinden sonsuz denize doğru uzanıyordu; ama, çok geçmeden, daha durgun bir ruh göklerden iner gibi, geldi beni sardı, taşkın ve acılı duyularına o telâş bilmeyen asâsıyla ilişti, düzen verdi. Daha rahat gözlerle (yazgımı eleştirdim), dünyaya beslediğim inancı, acı deneylerimi bir kez daha kafamda yaşattım. Küçük yaştan beri insanı içimde nasıl duymuş ve sonra içyüzüyle onu nasıl görmüştüm. Aldığı değişik eğitimin yoğurduğu bu insana baktım baktım ve ondan yalnız anlamsız ya da kulak tırmalayan kötü seslerin çıktığını gördüm. Temiz ve birbirini tutan sesler belki yalnız çocuk yalınlığının dar sınırları içinde vardı. — Kendi kendime: Dünyayı boyunduruğu altında bulunduranlarla bir olup hükmetmekten, onlarla birlikte, kurtlarla birlikte ulur gibi ulumaktan, ulusları yenmek ve ellerini bu pis işlere bulaştırmaktansa, arı gibi, günahsızca yuvacığını kurmak daha iyi... dedim. Tina'ya dönecek, bahçelerim ve tarlalarım için yaşayacaktım.

Gülümsüyorsun, değil mi? Ama ben bunu gerçekten düşünüyordum. Yeryüzündeki tüm yaşamı, birbirini kovalayan, bir açılış ve bir kapanış; kendinden bir uzaklaşma ve sonra yine kendine bir dönmeden ibaret değil miydi? İnsan gönlü için de aynı şey düşünülemez miydi?

Kuşkusuz, bu yeni ilkeyi kafama yerleştirmek bana oldukça ağır, gençliğimin o güzel yanlışından ayrılmak oldukça zor geldi. — Kanatlarını tutup da istekle kesen görülmüş müdür? Ama böyle olması gerekiyordu!

Düşündüğümü gerçekleştirdim. Sonunda, gemiye binmiş bulunuyordum.

Tepelerden esen serin bir rüzgârla İzmir limanından uzaklaşıyordum. Görülmemiş bir sessizlik içinde, tıpkı geleceğin, kendisi için hazırladığını usuna bile getirmeyen bir çocuk gibi, geminin üzerinde uzanmış yatıyor, kentin ağaçlarına, camilerine, deniz kıyısında dolaştığım yeşil yollara, tepeye, Akropolis'e çıkan patikaya bakarak, onların gitgide uzaklaşmalarını seyrediyordum. Ama sonra enginlere açılıp da arkamda bıraktığım herbir şey, yavaş yavaş gömüte indirilen bir tabut gibi batıp gözden yittiğinde, işte o zaman kalbim kopuyor sandım. — «Eyvah!» diye haykırdım. Tüm varlığım şahlandı, uçan anı durdurmak için çırpındı, ama o uçup gitmişti!

Geniş otlaklardaki bir geyik gibi, vadilerini, tepelerini alabildiğine gezdiğim, kalbimin yankılarını kaynaklarına, ırmaklarına, toprağın uzaklarına ve derinlerine ulaştırdığım o cennet yurt, şimdi, önümde bir sis gibi uzanmaktaydı.

İşte üzerinde yalnız ve günahsız dolaştığım Tmolus tepeleri, işte daha aşağıda bir zamanlar Ephesus, Teos ve Milet'nin mutlu gençliklerini yaşadığı yerler, işte Alabanda'yla birlikte üzerine tırmandığım kutlu ve üzgün Troas... Bir Tanrıymışcasına Alabanda'nın buyruğundaydım; tüm isteğimle, varlığından en içli ve sevinçli zevkler alarak, sevgi ve inanç dolu bir çocuk gibi onun gözünü oyalıyordum; benliğimden sıyrılarak, güzel tasarılar ve ileri düşüncelerin ateşli konuşmalarını yaparken ruhum onunkiyle karşılaştığı zaman da, atının yularını tutarken de mutlu hep mutluydum.

Şimdi artık olan olmuştu. Artık hiçbir şey değildim; her şeyim hiç acınmadan elimden alınmış, nasıl olduğunu kendim de anlamadan insanların en yoksulu oluvermiştim.

Ah, sonsuz aymazlık! diye kendi kendime düşündüm. Senin zincirlerinden silkinip kurtulduğunu insanoğlu göremeyecek mi?

Bizi dilediği yere atanın, gömüte sokanın nereden gelip nereye gittiğini bilmediğimiz, yabancı bir güç olduğunu düşünmez de, gönlümüzden, isteklerimizden sanki bunlar gerçekten bizimmiş gibi konuşur duruz.

Boyumuzun şöylesine uzamasını, dal ve budaklarımızın böylesine genişlemesini dileriz. Oysa toprak ve hava bizi isteğince yetiştirmiştir. Ve günün birinde tepene bir yıldırım iner de seni ta köküne dek yararak ikiye ayırırsa zavallı ağaç! Bunda senin suçun var mı?

İşte böyle düşünüyordum. Buna kızıyor musun Bellarmin'im? Ama dur, daha duyacaklarm var.

Acı olan yön de, ruhumuzun yanılmış gönlün kalıbına girivermesi, geçici acıya isteğiyle sımsıkı sarılıvermesi değil midir dostum? Acıları dindireceğini beklediğimiz düşüncenin kendisi hastalığa tutulursa, gül fidanlarını dikecek bahçıvan ellerini parçalarsa, bu değil mi kimilerini bir Orpheus[1] denli, hükmedebilecekleri önünde çılgına döndüren, o en soy yaratığı, her adımda rastlanan insanlar önünde, maskara eden? Tanrı sevgililerinin zor geçidi, sevgilerinin de zekaları kadar geniş ve duyarlıklı olması, kalp dalgalarının, dalgalara hükmeden Tanrınm dirgeninden de hızlı, ondan da güçlü vuruşudur.

İşte bunun için dostum, kendini üstün görmeye kolay kolay kimse yeltenmesin!

(1) Orpheus: Yunan mitolojisinde tanınmış, yetenekli bir ozan ve şarkıcı. Apollon'un, Kalliope'den olan oğludur.

Sana uzun ve hasta yasımdan anlatsam, onu dinleyebilecek ve kavrayabilecek misin?

Anlattıklarıma inan ve düşün ki yaşamış olduğu için ölmek, hiç yaşamamış olduğu için yaşamaktan iyidir; Ruhları çorak olduğu için her şeylerini yeter bulan, bakım isteyen hiçbir yönleri olmadığı için yağmuru, güneşi aramayan insanlara, acı duymayan bu tahta heykellere imrenme.

Evet, doğru! Duygusuz bir yürek, sınırlı bir zeka ile mutlu ve rahat yaşamak pek kolay. Ama biz sizin bu mutluluğunuza imrenmiyoruz; tahta bir hedefe bir ok gidip saplandığında inlemiyor diye, ya da içi boş bir çanağı biri kaldırıp da duvara çarptığı zaman ancak böyle boğuk bir ses çıkarıyor diye şaşıyor muyuz?

Yalnız sınırınızı da biliniz, sevgili dostlarım, başkalarının sizin gibi mutlu, sizin gibi durumundan hoşnut yaşamadığına akıl erdirmeyince buna kuşkusuz içinizden şaşacaksınız, ama inancınızı yasa yapmaya sakın kalkmayın. Yoksa size uyulduğu gün yeryüzünde her şey bitmiş demektir.

Şimdi Tina'da çok sessiz, çok isteksiz bir yaşam sürüyordum. Dünya olaylarının gözümün önündeki akışı, güz mevsiminde sislerin geçip gitmesinden farksızdı; resmini gördüğü üzüm salkımına atılan bir kuş gibi gönlüm de zaman zaman bir pay almak için bu akışa katılmak isterse, yaşlı gözlerle onun bu durumuna gülüyor, ama sessiz ve uysal davranışımı değiştirmiyordum.

Kimsenin düşüncesine, uygunsuz davranışına ses çıkarmıyordum. Kendim yola gelmiştim, artık kimseyi yola getirmeyi düşünmüyordum; yalnız, komedyalarını benim de kendileri gibi yüksek ve değerli tuttu-

ğumdan ona ilişmediğimi sanmalarına üzülüyordum. En sevmediğim şey onların saçmalıklarına boyun eğmekti, ama yine de elimden geldiğince bu saçmalıklara ilişmemeye çalışıyordum. Bu onların eğlencesi, diyordum, onsuz yaşayamazlar ki!

Kimi günler aralarına katılmayı bile kabul ediyordum; böyle duygusuzca, içimden gelmeden aralarında olmamı kimse yadırgamıyor, hiçbiri herhangi bir şeyin eksikliğinden sözetmiyordu. Davranışımdan ötürü özür dileyecek olsaydım, şaşırıp kalacak ve belki bize ne yaptın ki? diye soracaklardı bu aymazlar!

Çoğu zaman, sabahları pencerenin altında durup da canlı günü, ta karşımda bulunca, bir an için kendimi unuttuğum oluyordu. Yine eskisi gibi, varlığımın tat aldığı herhangi bir işe başlayacakmışım gibi şöyle bir davranıyordum; sonra kendimi topluyor, yabancı bir ülkede ağzından ana dilinden sözcükler kaçıran bir kimse gibi kendime kızıyordum. Sonra biraz daha yatışmış, kendi kendime; çırpınma gönül diyor ve susuyordum.

Neden sanki insan bunca çok şey diler diye çoğu zaman kendime sorardım, bağrındaki bu sonsuzluk nedendir? Nasıl, sonsuzluk mu? Hani, nerede? Onun sesini duyan kim? İnsan gücü yettiğinden çoğunu istiyor, bu doğru! Ah, bunu kaç kez deneylerle öğrendin. Böyle olması da gerek zaten. İçimizdeki güç kendi isteğince hız alamadığı içindir ki bize bu denli tatlı ve hülyalı gelir, ölmezliğe değgin kurduğumuz o güzel düşleri yaşatan, insanı binlerce kez hayran eden bütün o düşleri ve geniş düşleri kurduran, insana cennetini ve tanrılarını bulduran ancak; yaşam çizgisinin, bir ok gibi düpedüz gitmemesi, bu hızla ilerleyenin yoluna yabancı bir gücün çıkmasıdır.

Kalbin dalgası, yazgı denen o eski ve sessiz kayaya çarpmasaydı, bir düş olup kalır, bu güzellikle köpürerek şahlanamazdı.

Ama, yine de ruhumuzun o sürükleyici duyusu ve onunla birlikte tanrılarımız ve onların mutluluğu ölebiliyor.

Ateş uyuduğu karanlık beşikten hoş biçimlere bürünerek başını kaldırır, alevler yükselir, alçalır, kopar, sonra yeni bir hevesle yeniden sarılışırlar. Öz bitip tükeninceye dek bu böyle sürer, sonra tütme başlar, alev can çekişir ve söner, geri kalan küldür.

İşte, bizim yaşamımız da böyle. Ürküten ve çeken gizemli öyküleriyle büyüklerin bize anlattıkları şeylerin özeti işte bu.

Ve sen? Daha soruyor musun? Zaman zaman içinde bir şahlanma duyuyorsan, ölmek üzere olan bir kimsenin ağzı gibi kalbin bir an için zorlukla açılıyor ve yeniden kapanıyorsa, işte kötü haber bu.

Ama ses çıkarma, bırak her şey olacağını bulsun! Yapmacığı at, bir karış uzun gözükmek için çocukça uğraşmak niye? — Bir başka güneş yaratacakmış, ona yeni gezegenler, bir Dünya yuvarlağı, bir Ay verecekmiş gibi davrandın.

İşte bu düşler içinde yaşayıp gidiyordum. Bükük boynumla, yavaş yavaş her şeyle ilişimiği kestim. — Ey benim çağdaşlarım! Ruhlarınız ölüyorsa gidip doktorlarınızdan, papazlarınızdan neden sormayın!

Siz büyük işlere olan inancınızı yitirdiniz: Bu inanç yabancı göklerden gelen bir kuyruklu yıldız gibi yeniden içinizde yer almazsa, o zaman kurtuluşunuza hiç, ama hiç çıkaryol bulunmayacak.

Varlığımızın sustuğu, tüm evreni unuttuğumuz öyle anlar vardır ki, her şeyi bulduğumuza bizi inandırır.

Varlığımızın sustuğu, tüm evreni unuttuğumuz öyle anlar da vardır ki her şeyi yitirdiğimize bizi inandırır, ruhumuz kararmıştır, göğümüzde ne bir yıldızın soluk ışığı, dahası ne de çürük bir ağaç parçasının aydınlığı vardır.

Artık rahatlamıştım. Artık hiçbir şey gece yarıları beni ayaklandırmıyordu. Artık kendi ateşimde yanıp kavrulmuyordum.

Sessiz ve kimsesiz önüme bakıyor, gözümü geçmişte ve gelecekte dolaştırmıyordum. Uzak ve yakın, düşümde artık yer almaya çabalamıyordu; kendilerini görmeye beni zorlamadıkları sürece, insanları bile görmüyordum.

Yaşadığımız yüzyıla, düşümde Danaid'lerin hiç dolmayan fıçısı[1] gibi bakıyordum; ruhum cömert bir sevgiyle taşıyor, boşlukları doldurmaya savaşıyordu; artık boşluk görmez olmuştum, yaşamanın can sıkıntısıyla ezilmiyordum şimdi.

Artık çiçeğe dönüp, biz kardeşiz demiyor, kaynaklara ikimiz de aynı soydanız diye seslenmiyordum,

(1) Das Fass der Danaiden: Yunan söylencesine göre Aigyptos'un 50 oğlu, kral Danaos'un da 50 kızı vardı. İki baba çocuklarını birbiriyle evlendirdiler. Bu evlenmeyi Danaos'un kızları (Danaidler) istemiyorlardı. Evlendiklerinin ilk gecesi — bir tanesinden başka — hepsi kocalarını öldürdüler. Onun için bunlara yeraltı dünyasında dibi delik bir fıçıya su doldurmak cezası verildi. Ağır ve sonu gelmez bir iş için kullanılan «Danaidlerin fıçısı, Danaid çalışması» deyimleri bu söylenceden kalmıştır.

her bir şeyi, bir yankı gibi, kendi adıyla çağırıyordum.

Yaşam gözlerimin önünden çorak kıyıları yalayan ve üzerine bir söğüt yaprağının gölgesi bile düşmeyen bir ırmak gibi, güzeleşmeden akıp gidiyordu.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Hiçbir şey insan denli yükselemez ve onun denli alçalamaz. O, acısını çoğu zaman uçurumun karanlığına, mutluluğunu ise Esir'e[1] benzetmiştir, ne yetersiz bir benzetiş!

Ama, insanın, uzun süren bir ölümden sonra, içinin yeniden aydınlanmasından, sevince doğru, tıpkı bir kardeş gibi karşı gitmesinden de güzel hiçbir şey olamaz.

Ah, yine yaklaşan baharı, duyduğum en ince sezişlerle karşılıyordum! Bu baharın içli ezgileri, durgun havada, evren uykuya dalmışken, uzak bir sevgilinin sazından kopan seslerin yankısı gibi derinden derine gönlümü sarmıştı; ölü dallar kımıldanır ve tatlı bir rüzgar yanağımı okşarken ben, sanki cennetten gelen bir sesin kulağıma bu baharın geleceğine ilişkin anlattıklarını dinliyordum.

Ey İon[2] yurdunun güzel göğü! Sana hiç bu denli bağlı olmamıştım, kalbim de yine sevinçli ve nazlı oyunlarıyla hiçbir zaman, o zaman olduğu denli sencileyin olmamıştı. —

(1) Esir: Aether.

(2) İonien: İyonlılar Hellas'da yaşamış toplulukların en eskileri; en eski Yunan halkı. Bunlar, sonraları Ege adaları ve Küçük Asya'nın batı kıyılarının orta kısımlarına (İzmir, Çeşme yöreleri) yerleştiler. Anayurtta az verimli olan Attika ve Euboia, yine onlarda kaldı.

Göğün gözü ve yerin kucağı yeni bir bahara kavuşur da, kim içinde sevgi oyunlarının ve büyük başarıların özlemini duymaz?

Hastalıktan kalkar gibi ürkek, ağır ağır yerimde doğruluyordum, ama ruhum gizli umutlarla öyle tatlı sarsılıyordu ki, bundaki anlamı araştırmak aklıma bile gelmiyordu.

Şimdi daha güzel düşler beni uykumda sarıyor ve uyandığımda, bir sevgilinin yanağmdaki öpücük izi gibi, gönlümde yer alıyorlardı. Sabah ışığı ve ben şimdi, barışmaya niyetli, ama henüz birbirini yadırgar gözüken iki arkadaş gibi, yaklaşan kucaklaşma ânının sonsuzluğunu içimizde duyarak, birbirimize karşı gidiyorduk.

Gözüm gerçekten bir kez daha açılmıştı, bu göz artık, eskiden olduğu gibi, hazırlıklı ve kendi gücüyle dopdolu değil, yalvaran, yaşam dilenen bir gözdü, ama ruhumun ta içinde, yine eskisi gibi ve belki, daha da iyi olacağımın inancı vardı.

Yeniden başarılı olacak, aralarında tat bulacakmışım gibi, insanlara bakıyordum. Gerçekten sıcak bir duyuyla aralarına katıldım.

Aman Tanrım! O eğilmez başlı ve garip insanın sonunda kendileri gibi olmasından ne denli kötü bir haz duyuyorlardı! Ormanların geyiğini açlık kendi tavuk kümeslerine sürükledi diye ne denli sevinçliydi ler! —

Adamas'ımı, Alabanda'mı arıyor, ah, birini bile bulamıyordum.

Sonunda İzmir'e yazmaktan kendimi alamadım, tüm sevgim, tüm gücüm, yazdığım anda, kalemimde toplanmıştı; üç kez arka arkaya yazdım, yanıt alamadım, yalvardım, kafa tuttum, birlikte geçirdiğimiz sevgi ve ataklık dolu zamanları anımsattım, ama o ölesi-

ye sevdiğim, unutulmaz insandan hiçbir yanıt gelmedi. —

«Alabanda!» dedim «ey benim Alabanda'm! Beni kovdun, istemedin. Sana dayanarak ayakta duruyordum. Gençliğimin son umudu sendin! Artık bir isteğim kalmadı! Bu artık su götürmez, ilişilmez bir gerçek!»

Ölülerin ölümü duyduklarını sanır da onlara acır, yaslarını tutarız, oysa onlar rahat bulmuşlardır. Asıl acı, hiçbir acının benzemediği acı, yaşamımızın anlamını tümüyle yitirdiği, gönlün kendine dönüp, öleceksin ve senden hiçbir eser kalmayacak, dediği zaman içimizde duyduğumuz o dinmek bilmeyen duyu; sona dek bir eziliş ve yok oluşun duyusudur; bir çiçek dikmedin, bir kulübe kurmadın ki, yeryüzünde bir iz bırakıyorum, diyebilesin. Ne yazık ki, umutları bu denli kırık bir gönül bile yine özlemle dolu olabiliyor!

Durmadan bir şey arıyordum, ama insanların önünde gözlerimi kaldırmak yürekliliğini bile gösteremiyordum. Bir çocuğun gülüşünden, ürpertiler duyduğum zamanlar oluyordu.

Tüm bunlara çoğu zaman sessiz ve sabırlı katlanıyordum, zaman zaman içimde kimi şeylerden derman bulacağıma ilişkin garip ve anlamsız bir inanış beliriyordu; satın aldığım bir güvercinden, bir sandal gezintisinden, dağların görmeme engel olduğu bir vadiden avunç umuyordum.

Şunu diyeyim yetsin: Ne Themistokles[1] ile birlikte

(1) Themistokles (M.Ö. 493/2-459): Atina'nın deniz ticareti ve güçlü bir savaş filosuyla gelişebileceğine inanan ileri görüşlü soylu bir Atinalı. Daha tutucu bir düşünceyle tarıma bağlı kalmak için direnen öbür soylu Atinalıların ve önderleri Aristeides'in direnmelerine karşın 100 savaş gemisi yaptırmayı başardı. Düşüncesinin doğruluğu Salamis açıklarında Perslerle yapılan

büyümek, ne de Scipioların[1] arasında yaşamakla ruhum kendini bu yönden tanıyabilecekti.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Zaman zaman içimde bir gücün kıpırdadığı oluyordu. Ancak yıkıcı niteliği olan bir kıpırdanış!

İnsan nedir diye başlıyordum; bir Kaos gibi kaynayan ya da çürük bir ağaç gibi kopup dağılıveren böylesine bir varlık neden dünyada var da onun olgunluğa erişmesi asla olanaklı değil? Doğa o tatlı meyvalarının yanı başındaki bu efendi taslağına nasıl oluyor da göz yumuyor?

Bitkilere; ben de bir zamanlar sizin gibiydim, lekesiz yıldızlara; bir başka evrende ben de sizin gibi olmayı diliyorum diyen bu insan öte yandan kırar parçalar ve kimi zaman canlı bir şeyi de yıkık bir duvar gibi onarabileceğini sanır ve becerilerini ona da uygulamaya kalkar; tüm bu uğraşmalarla hiçbir şey düzelmiyorsa buna da şaşmaz; sonunda gördüğü iş bir beceri gösterisi olarak kalır ve değişmez.

Siz ey bunu duyan ve insanların alın yazısından söz açmayı sevmeyen zavallılar, bize hükmeden hiçliği iliklerine dek duyan, bir hiç için doğduğumuzu, bir

deniz savaşında anlaşıldı. Persler yenildiler ve Hellas, Pers ordularının büyük bir kısmından — kara savaşına gerek kalmadan — kurtuldu.

(1) Scipio: Roma'nın en eski ve en soylu ailelerinden biri. Milâttan önce III. ve II. yüzyıllarda yapılan savaşlarda gösterdikleri başarılarla Roma'yı dünyaya tanıtmışlar, gördükleri kültürel hizmetler de Roma'nın yüzyıllar boyu yaşamasını sağlamıştır.

hiçi sevdiğimiz, bir hiçe inandığımızı bir hiç için çalışıp, yavaş yavaş bir hiç olmak için tükendiğimizi bu denli iyi anlayanlar — bunu tüm gerçekliğiyle düşündüğünüz zaman yere yuvarlanıyorsanız ben ne yapayım? Ben de kaç kez bu düşüncelere dalıp, niçin beni ta kökümden baltalıyorsun insafsız düş diye haykırdım, ama, yine de yaşıyorum.

Ama eskiden, benim umutsuz kardeşlerim, eskiden böyle değildi. O zamanlar başımızın üstü açık, gözümüzün önü güzel ve şendi; bu gönüller de uzak ve tatlı düşlere kapılarak çağlar, bizim ruhlarımız da sevinç bolluğu içinde korkusuzca ileri atılır, sınırlar aşardı; arkamıza dönüp baktığımız zaman, ne yazık, uçsuz bucaksız bir boşluk gördük.

Ah, kafamdan bu düşünceleri uzaklaştıracak insanı bilsem, ayaklarına kapanır ağlar, ona yalvarırdım. Ama bağıran gerçeği susturamıyorum. Edindiğim kanı iki taraflı değil mi? İşte yaşama bakıyorum, nedir her şeyin sonu? Hiç. Düşte yükseliyorum, nedir her şeyin en yükseği? Hiç.

Ama, sakin ol kalbim! Unutma son gücünü harcıyorsun. Nasıl, son gücün mü? Göklere saldırmak isteyen sen değil miydin? Nerede yüz tane kolun, Titan?[1] Pelion'un, Ossa'n[2] nerede kaldılar? Hani tanrılar atasının burcuna seni çıkaracak merdiven? Nerede o merdiven? Üzerine çıkıp, Tanrıyı da, saltanatını da, Olymp'in tüm ölmez büyüklerini de yere yuvarlayasın ve ölümlü varlıklara dönüp; günün çocukları, aşağıda kalın! Çabalamayın bu yükseklere çıkmaya! Çün-

(1) Titan: Dev.

(2) Pelion, Ossa: Yunanistan'da, Tesalya'nın doğusunda üst üste gelen iki dağ

kü burada, yukarda hiç, hiçbir şey yok diye öğüt veresin!

Yok, bunu bırak, başkalarının neye inandıklarına karışma. Senin yeni dinin sana uygun. Başının üstü ve gözünün önü elbette boş ve ıssız, çünkü senin ruhun boş, ruhun ıssız.

Şu da var: Siz ey bana benzemeyenler! Benden zenginseniz, o zaman yapılacak yardım az da olsa size düşer. Bahçeniz çiçeklerle doluysa onları ben de koklasam ne olur? — Tanrısallık ile dopdoluysanız, bırakın ondan ben de içeyim. Şenliklerde yokluk çeken bulunmaz, en yoksun olanı bile doyururlar. Ama siz yalnız bir şeyin şenliğini kutluyorsunuz, o da: Ölüm.

Sizin efendileriniz: Sıkıntı, korku ve gece. Bunlar sizi birbirinizden ayırıyor, ya da döve döve birbirinize yaklaştırıyor. Sevgi dediğiniz açlığınız, görüşünüzün bittiği yerde de tanrılarınız oturuyor. Tanrılar ve sevgi öyle mi?

Evet, ozanların hakkı var: Hiçbir şey insanı coşturup sürükleyemeyecek denli az ve değersiz olamaz.

İşte böyle düşünüyordum. Tüm bu düşüncelere nasıl saplandığımı bugün de anlamıyorum.

İKİNCİ KİTAP

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Şimdi Ajax'ın[1] adasında, aziz Salamis'de[2] yaşıyorum. Bu Hellen yurdunun her yerini ayrı seviyorum. O benim kalbimin rengini taşıyor. İnsan hangi yana baksa orada bir güzelliğin gömülü yattığını görüyor.

İnsanın çevresi bunca sevimli ve büyük şeyle dolu.

Dağın başladığı yerde kendime sakız ağacı dallarından bir kulübe yaptım. Çevresine de çimen, ağaç, kekik otu ve daha türlü türlü bitkiler diktim.

En sevdiğim saatler orada geçirdiklerim; her akşam orada oturuyor, karşı yakayı, Attika'yı seyre dalıyorum; kalbimin heyecanı dayanılmaz olunca takımları alıp, aşağıdaki körfeze balık tutmaya iniyorum.

(1) Ajax: İlyada'da Yunan komutanlarından biri, Aias.
(2) Salamis: Attika önlerinde dağlık bir ada. Bu adayla

Kimi günler tepedeki yerimden, bir zamanlar Salamis açıklarında, o yabanıl ama kurnazca yönetilen kargaşalık içinde yapılan eski ve göz kamaştıran deniz savaşının öyküsünü okuyor, atını iyi kullanan bir binici gibi, dost ve düşmanların kudurmuş kalabalığını yola getirerek yöneten ruhu alkışlarken içimde kendi savaş tarihimin utancını duyuyorum.

Ya da açık denize bakıyor, yaşamımın yükseliş ve alçalışını, sevinç ve acılarını yeniden yaşıyorum. O zaman, geçmişimin sesi bana, büyük bir sanatçının bir perdeden ötekine geçerek, başkaldırıyı ve uyumu gizli bir düzen içinde birbirine kattığı bir müzik gibi geliyor.

Bugün burası, bu yüksek yer her zamankinden kat kat güzel. İki güzel, yağmurlu gün havayı ve yaşamdan usanç getirmiş toprağı serinletti.

Yer daha yeşil, kır daha açık. Altın başaklar aralarındaki canlı kır çiçekleriyle alabildiğine uzanıyor. Binlerce ağacın umut yüklü doruğa ormanın derinlerinden şen ve aydın başlarını uzatmış. Ufuktaki çizgiler genişleyip hafifleşerek boşlukta dağılıyor; dağlar birbiri ardınca aralıksız yükseliyor ve basamak basamak güneşe dek uzanıyorlar. Gökyüzü tertemiz. Yalnız uzay boşluklarının ilerisinde beyaz ve ince bir ışık var. Ürkek ay, gümüşten bir bulut parçası gibi, güpegündüz ortalıkta dolaşmakta.

anayurt arasındaki boğazda geçen deniz savaşında Atinalılar küçük ve hızlı gemileriyle Persler'in büyük savaş gemilerini yendiler (M. Ö. 480).

Çoktandır kendimi bugünkü gibi duymamıştım. Jupiter'in kartalı Musaların şarkısını nasıl dinlediyse ben de şimdi içimdeki eşsiz ve sonu gelmeyen tatlı ezgiyi öyle dinliyorum. Duygularım ve ruhum kuşkudan uzak, güçlü ve sevinçliyim. Düşümde iyimser bir ağırbaşlılık içinde yazgıyla ve o üç kızkardeşle, kutsal parkalarla[1] oyalanıyorum.

Varlığım tanrısal bir gençlikle taşarak kendinde ve her şeyde tat buluyor. Yıldızlı bir gök gibi sessiz ve devingenim.

Sana yeniden yazmak için çoktandır böyle bir bayram saatini bekliyordum. Şimdi güçlüyüm, gel, sana anlatayım.

O sıkıntılı günlerimin birinde Kalaurea'lı bir tanıdıktan bir çağrı mektubu aldım. «Benim dağlarıma gel,» diye yazıyordu, «insan burada başka yerlerden daha özgür yaşıyor, burada da çam ağaçlarının ve gürül gürül akan suların ortasında çiçeklenen limonlar, palmiyeler, sevimli otlar, mersin ağaçları ve kutlu asmalar var. Dağın ta tepesinde kendime bir ev ve bir bahçe yaptım, onu arkadan sık ağaçlar gölgeliyor ve kızgın yaz günlerinde her yönden hafif ve serinletici rüzgarlar esiyor; sedir ağacının tepesine konmuş bir kuş gibi insan buradan aşağıları, köyleri ve yeşil yamaçları, adanın, bu güzel dağı çevresine çocuklar gibi serpilmiş yatan ve onun köpüklü kaynaklarıyla beslenen keyifli sürülerini seyrediyor.»

Bu mektup beni uyandırdı. Mavi ve açık bir ni-

(1) Die Parzen (Parkalar) Yazgı tanrıçaları Klotho, Lachesis, A'tropos, Klotho, yaşam ipliğini büker, Lachesis onu korur, A'tropos bu ipliği keser koparır.

san günü karşıya geçmek üzere kayığa bindim. Deniz her zamankinden güzel ve arık, hava yüksek yerlerdeki gibi hafifti. Süzülerek ilerleyen teknemizle toprağı, kutlu şaraba uzanmak için bırakılan tatlı bir yemek gibi arkamızda bırakıyorduk.

Hiçbir karanlık düşünce yoktur ki, denizin ve havanın etkisine karşı koyabilsin. Ben de bu etkiye kapıldım, kendimi ve başkalarını unuttum, her türlü araştırma, her türlü düşünceden uzak, kendimi kayığın sallantısına vermiş ve yarı uykuya dalmıştım. Charon'un[1] kayığmda yatıyorum gibi geliyordu bana. Ah, unutmayı, kadehinden böylece yudumlamak, ne tatlı şeydir!

Şen kayıkçım konuşmak istiyordu, ama ben kısa kestim.

Parmağımı kaldırmış, sağda ve soldaki mavi adayı bana gösteriyordu. Ben gösterdiği yere şöyle bir bakıyor, bir an sonra yine kendi sevgili düşlerime dönüyordum.

Sonunda, bana ufuktaki sessiz tepeleri gösterip de Kalaurea'ya yaklaştığımızı söyleyince dikkatimi topladım, tüm varlığım beni birdenbire sessiz, tatlı ve anlatılmaz biçimde saran mucizeli güce kendini kaptırmıştı. Gözlerim büyümüş, şaşkınlık ve sevinç içinde ileriye, uzakların bilinmezliklerine bakıyordum. Kalbim hafifçe titriyordu. «Ya, Kalaurea burası, öyle mi?» diyerek elimi uzatmış, dostça bir evecenlikle kayıkçının koluna sarılmışım — dönüp yüzüme baktığı zaman nasıl davranacağımı şaşırdım.

Arkadaşımı coşkun bir sevgiyle selamladım. Varlığım baştan başa tatlı bir heyecanla doluydu.

(1) Charon: Ölüleri kayığına bindirip Hades'e (yeraltı dünyasına) götüren kayıkçının adı.

O gün öğleden sonra, adanın bir bölümünü gezecektim. Ormanlar ve kuytu vadiler beni anlatılmaz biçimde coşturuyor, ışıklı gün ise herkesi dışarı çekiyordu.

Her canlı yaratığm günlük azığından daha çoğunu dilediği; kuşun da, hayvanın da bayram yaptığı apaçık görünüyordu.

Ne hoş görünümdü o! Hani anne o güler yüzüyle, kimmiş benim sevgilim diye sorar da, onu saran çocuklarm tümü birden kucağma atılırlar; en küçükleri bile beşiğinden kollarını uzatır. İşte her canlı da şimdi uçuyor, sıçrıyor, açıklara, tanrısal havaya katılmaya savaşıyordu. Derinlerde ve yükseklerde böcekler, kırlangıç, güvercin ve leylekler sevinçli bir şaşkınlık içinde birbirleriyle oynaşıyorlardı, topraktan ayrılamayanın bile adımları kanatlanmıştı, küheylan hendeğin, geyik çitin üzerinden rüzgar gibi geçiyor, balıklar bile denizin dibinden yukarı çıkarak suyun yüzünde sıçraşıyorlardı. Ana hava, tümünün kalbine sokuluyor, onları yüceltiyor ve kendine çekiyordu.

Kapılarının dışına çıkan insanlar, alınlarının üzerindeki ince saçları hafifçe kımıldatan, güneş ışınını serinleten içli esintiyi zevkle duyuyor ve onun koyunlarına girmesi için sevinçle göğüslerini açıyorlardı; solukları tatlanıyor, içinde doğup büyüdükleri o hafif, duru ve güler yüzlü denize değişleri daha bir tatlı oluyordu.

Ey yakan bir güçle içimizde yaşayarak bizi sürükleyen ruhun kardeşi, kutsal hava! Gezdiğim, yürüdüğüm yerde bana arkadaşlık etmen ne kadar güzel, sen ey her yeri dolduran, sonsuz varlık!

Bu soylu elemanın çocuklarla oynayışı hepsinin güzeliydi.

Biri halinden memnun, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyor, ötekinin dudaklarında ritmsiz bir şarkı dolaşıyor, bir başkası boğazından bir keyif çığlığı fırlıyordu; kimi zıplıyor, kimi dalgın ve düşünceli adımlarla ortalarda dolaşıyordu.

Bunların tümü de ortak ferahlığın ortaya konuşu, tümü de insanı kendinden geçiren hava okşayışlarına verilen ortak yanıttı.

Anlatılmaz bir özlem ve rahatlıkla doluydum. Yabancı bir güç beni, sanki egemenliğine almıştı. İçimden soruyordum: Nereye çağırıyorsun, beni, ey dost düş? Cennete mi, yoksa nereye?

İnce ince akan bir dere boyunca bir ormandan yukarı çıkıyordum. Kayalardan damlayan, çakılların üzerinden yavaşça kayan bu su gitgide daralıyor, vadi dönemeçli bir geçit durumuna geliyordu; öğle güneşi bu sessiz karanlıkta tek tük ışıklarla oynaşıyordu. —

İşte konuşmayı dilediğim, rahat rahat sana yazmak istediğim yer, böyle bir yer, Bellarmin'im! —

Konuşmak mı? Ah, ben bu mutluluğun heveslisiyim. Bırakın konuşayım!

Ölüler ülkesi suskundur ve yıldızların ötesine yükselmiş olan gönül, acısını da, dilini de unutur.

Gördüğüm tanrısal şeyi bir tılsım gibi içimde taşıdım, onu sayarak, üstüne titreyerek içimde sakladım. Varsın yazgı beni bundan böyle pençesine takarak bir uçurumdan ötekine sürüklesin ve içimdeki her türlü gücü, her düşünceyi boğsun, yalnız bu tek şey benden sonra yaşamakta süregitsin, sonsuz ve sarsılmaz bir aydınlık içinde, ruhumda ışık saçsın, egemenliğini sürdürsün, bu yeter! —

Öyle serpilmiş yatıyordun, ey tatlı yaşam, şöyle bir baktın ve doğruldun. Vücudun biçimli bir dolgunlukla,

tanrısal bir sessizlik içinde karşımda duruyordu, Melek yüzün seni uyandırdığımdaki sevinçli hayranlıkla henüz dopdoluydu!

Ah, bu gözlerdeki sessizliği gören, bu tatlı dudakların gizini bilen için artık söyleyecek şey mi kalır?

Güzelliğin sessizliği! Tanrısal dinginlik! Yaşamın gürültüsü ve ruhunun kuşkularını seninle dindirmiş olan insana başka şey yarar mı?

Onu anlatmak elimden gelmiyor, ama, hani en iyi ve en güzel şeyi dumanlı bir halde gördüğümüz, sezgili sevgimizin önünde yetkinlik göklerinin açıldığı zamanlar vardır ya, işte böyle zamanlarda o varlığı gözünün önüne getir, benimle birlikte diz çök ve benim mutluluğumu bir düşün, Bellarmin! Unutma ki senin bu sezdiğin şey benim olmuş, senin ancak bulutlar ardında sezinlediğin şeyi bu gözler olduğu gibi görmüştür.

İnsanlar kimi zaman tutup sevinçlerinden söz etmeye kalkıyorlar. Ah, inanm bana: Siz daha sevincin ne olduğunu bilemezsiniz! Onun gölgesinin gölgesini bile görmediniz! Gidin ve bana mavi gökten söz açmaya kalkmayın, körler!

Çocuklar gibi olabilse insan! Günahsızlığın altın dönemi, dinginlik ve özgürlük dönemi geri gelse de yeryüzünde tek bir dinlenme yeri, gerçek bir sevinç yeri bulunsa!

Yıpranmış ve solmuş değil midir insan? Koptuğu ağacı bir daha bulamadan rüzgarlarla oraya buraya savrulmuş ve sonunda toprağm altına gömülüp kalmış bir yapraktan ayrıcalığı var mıdır?

Ama yine de baharına kavuşur o!

En güzel şeyimiz soldu diye ağlamayın! O yeniden dirilecektir! Kalbinizin şarkısı dindi diye yas tutmayın, çok geçmez o sazı yeniden çalacak bir el bulunur!

Ben ne durumdaydım? Bir çalgının dağınık ezgilerine benzemiyor muydum? Sesim daha dinmemişti. Ama çıkarabildiğim ancak ölüm sesleriydi. Kendi kendime acıklı bir ayrılık şarkısı söylüyordum. İstiyordum ki kendime bir ölüm çelengi örebileyim. Ama elimde ancak kış çiçekleri vardı.

Ya şimdi, bu ölüm sessizliği, yaşamımın gecesi ve boşluğu nerede kalmışlardı? Tüm acımaya değer ölümlülük neredeydi?

Evet yaşam yoksun ve ıssız. Biz burada, yeraltındaki bir elmas parçası gibiyiz. Yukarı çıkacak yolu bulmak için, buraya nasıl gelmiştik, diye boş yere soruşturur dururuz.

Kuru bir dalda, ya da bir taşta gizli bir ateş gibiyiz; uğraşır, cenkleşir, her an bu dar tutsaklığın sonunu bulmaya savaşırız. Ve tanrısal varlığın zindanından kurtulduğu, alevin odundan ayrılarak yengiyle küllerin üstüne yükseldiği an, cenkleşme sürecine son veren kurtuluş ânı gelince o zaman, ah, sanırız ki acılar ve kölelik unutulmuş, zincirlerinden sıyrılan düşün yengiyle güneş ülkesine geri dönmektedir.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Bir zamanlar mutlu bir insandım, Bellarmin! Bugün de öyle değil miyim? Onu ilk gördüğüm kutsal an, son ânım da olsaydı, yine öyle olmayacak mıydım?

Ruhumun aradığı o eşsiz varlığı bir kez görmüş bulunuyorum. Yıldızların ötesine ittiğimiz, zamanların sonuna bıraktığımız yetkinliği, ta yanıbaşımda duydum? O yüksek varlık karşımda, bu eşya ve bu insan kalabalığının çevresi içindeydi.

O nerede diye artık sormuyorum, değil mi o var,

yine dönüp bu yöreye gelebilir, olsa olsa şimdi onun bir yerinde gizlidir. Değil mi onu gördüm, tanıdım, o nedir diye artık sormuyorum.

Sizler, ey en yüksek ve en iyi şeyi bilimin derinlerinde, işlerinizin gürültüsü içinde, geçmişin karanlığında, geleceğin bahçelerinde, yer altlarında ya da yıldızların ötesinde arayanlar! Bu aradığınız şeyin adı nedir biliyor musunuz? O tek ve hep olan şeyin adı?

Onun adı güzellik.

Biliyor muydunuz, istediğiniz şeyin ne olduğunu? Bu yeni tanrısallığın yeni ülkesini ben de daha bilmiyorum, ama onu seziyor, selleri okyanusa ulaştıran bir ırmak gibi, başkalarını da beraberimde sürükleyerek onun yoluna koşuyorum.

Ve sen, sen bana bu yolu gösterensin! Başlangıcım sen oldun. Seni tanımadan geçirdiğim günler anmaya değmez. —

Ah, Diotima, Diotima, göksel varlık!

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Gel zamanı unutalım, yaşayacağımız sayılı günleri düşünme!

İki varlığın birbirine bu denli yaklaştığı, birbirini bu denli sezdikleri an, yüzyıllara değmez mi?

Notara'nın beni alıp da onun evine götürdüğü akşam hep gözümün önündedir.

O, dağın eteğinde, bizim evden birkaç yüz adım ilerde oturuyordu.

Annesi düşünen, duygulu bir kadın, erkek kardeşi ise yalın ve neşeli bir gençti. İkisinin de her hali evin kraliçesinin Diotima olduğunu can ve yürekten belirtiyordu.

Ah! Varlığıyla her şey kutsallaşmış, güzelleşmişti. Ayağının altındaki hah, üzerine oturduğu minder, küçük masa, kısaca, gözümün gördüğü ya da değdiğim her bir şey gizliden ona bağlı gibiydi. Ve o ilk olarak beni adımla çağırıyor, dinleyen varlığıma günahsız soluğunu duyuracak denli yanıma sokuluyordu! —

Çok az konuştuk, birlikte. Dilinden ötürü utanası geliyor insanın. Ses olmak ve aynı göksel şarkı içinde birleşmek diliyor insan.

Neden konuşacaktık zaten? Biz yalnız birbirimizi görüyor, kendimizden konuşmaya da çekiniyorduk.

Sonunda dünyanın yaşayışından sözettik.

Bu dünya için hiç kimse bu denli coşkun ve bu denli çocuksu bir övgü şarkısı söylememiştir.

Kalplerimizden taşanı, o iyi ananın kucağına serpiştirmekle haz duyuyorduk. Böylelikle, ağır basan dallarını yaz rüzgarı silkeleyince tatlı yemişlerini çimenlerin üzerine döken ağaçlar gibi hafifliyor, ferahlıyorduk.

Dünyayı göklerin çiçeklerinden biri diye adlandırıyor, göğe de yaşamın sonsuz bahçesi diyorduk. Güllerin altın toz zerrelerinden aldığı tadı, o cömert güneş ışığı dünyaya tattırıyor, diyorduk; diyorduk ki bu dünya görülmemiş güzellikte canlı bir varlık; can evinden fışkıran ister kızgın ateş, ister tatlı ve duru su olsun, aynı ölçüde tanrısal. Besinini, çiy damlalarından alırken de, göğün yardımıyla hazırladığı yağmur bulutlarında bulurken de mutlu, güneş tanrısının her zaman vefalı, sevgili eşi o. Aslında ona çok daha içten bağlı birlikte yaşarken, onu arasın, yaklaşıp uzaklaşarak, mutluluğu ve acıyı öğrenerek güzelliğin doruğuna ulaşsın diye, o her şeye egemen yazgı onu tanrısından ayırdı.

İşte böyle konuşuyorduk. Sana konuştuğumuzun

kısasını, özünü veriyorum. Ama onda can olmadıktan sonra neye yarar?

Ortalık kararıyordu, dönecektik. Geceniz aydın olsun melek gözler diye kalbimden geçirdim, çok geçmeden dinginliğin ve bolluğun içinde yeniden gözük bana ey güzel ve tanrısal ruh!

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Bundan birkaç gün sonra bize, yukarıya geldiler. Birlikte bahçede dolaştık. Diotima ve ben dalgın, önde gidiyorduk. Yanı başımda bu denli alçak gönülle ilerleyen kutsal varlığın bilinci, mutluluktan gözlerimi yaşartıyordu.

Bir ara tepenin ta kenarında durduk, açıkları, sonsuz doğuyu seyre daldık.

Diotima'nın bakışı genişledi, sevgili yüzü esen rüzgarlarla açılan bir gonca gibi sessiz açıldı ve bu yüz yalnız dil, yalnız anlam oldu. Hafifçe uzanan vücudu yapmacıksız ve görkemli tavrıyla bulutlara uçacakmış gibi duruyor, ayakları toprakla sanki ilişiğini kesiyordu.

Ah, onu kollarının altından sarmak, Ganymed'ini[1] kaçıran kartal gibi alıp denizler, adalar aşırı uçup gitmek istiyordum.

Biraz daha ilerledi ve kayalarm dik yamacından aşağı bakmaya başladı. O korkunç derinliği ölçmekten, köpüklü ırmakların ve kayaların arasından yukarı yeşil başlarını uzatan ağaçların gecesine başı dönerek bakmaktan hoşlanıyordu.

(1) Ganymedes: Zeus'a içki sunan güzel delikanlı. Zeus tarafından bir kartalla Olympos'a kaçırılmıştır.

Dayandığı parmaklık biraz alçaktı, vücudunu öne eğdiği zaman o çekici varlığı şöyle biraz tuttum. Ah! Ona değdiğim anda tüm vücudum sıcak ve titrek bir zevkle ürperdi, duyularım coştu, altüst oldu, ellerim ateşler gibi yanıyordu.

Ya hele onun yanımda böyle dostça durmasından duyduğum içli sevinç, düşerse diye duyduğum sevecen ve çocuksu telâş, bu eşsiz genç kıza olan hayranlığımın bana verdiği haz! —

İnsanların bin yıllar boyunca düşünüp başardıkları şeylerin tümü, sevginin tek bir ânı yanında hiç değil midir? Sevgi doğanın en başarılı, en tanrısal güzellik taşıyan eseri! Yaşama adım atmakla başlayan basamakların tümü de oraya çıkarıyor.

Gelişimiz oradan, gidişimiz yine oraya.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Ah, şarkısını unutabilsem, unutabilsem de bu ruhtan kopan sesler bitmez tükenmez düşlerime artık karışmasa!

İnsan suyun üzerinde, onurlu başını dikleştirmiş, süzülen kuğuyu, kıyıda uyuklarken tanıyamaz.

O konuşmaya isteksiz, susmayı seven varlığı insan ancak şarkısını dinlerken anlayabiliyordu.

İşte o zaman, ancak o zaman, o güzel, tüm göz kamaştırıcılığı ve sevimliliği içinde beliriyordu. O canlı ve ince dudaklardan çıkan nefes bir an yalvarıyor, okşuyor ve sonra bir Tanrı buyruğu gibi sertleşiyordu. Bu tanrısal seste, bir kalp nasıl çırpınıyor, yaşamın tüm büyüklüğü ve tüm küçüklüğü, tüm sevinç ve tüm hüznü bu ezgilerin soyluluğuyla nasıl güzelleşerek canlanıyordu.

Kırlangıç uçarken arıları nasıl yakalarsa, bu ezgiler de bizi öylesine sarıyordu. Yalnız istek ve hayranlık değil, cennetin tüm mutluluğunu duyuyorduk içimizde.

Ona da, kendime de binlerce kez en güzel şey, en kutsal olandır, demiştim. Ve onun her şeyi, şarkısı gibi yaşamı da işte böyleydi.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Kalbi bir çiçekmişcesine çiçeklere yakın, onlara bağlıydı.

Hepsinin adını ayrı ayrı biliyor, sevgisinden yeni ve daha güzel adlar yaratıyor ve her birinin ömründeki baharı hiç şaşmadan söylüyordu.

Sevdiği kardeşleriyle karşılaşıp da hangisini önce kucaklayacağını şaşıran bir insan gibi o içli varlık da kırda ya da ormanda gezerken mutluluktan şaşkın dolanır, gözünü ve elini yorup dururdu.

Bu onun yapmacıktan uzak, benliğiyle kaynaşmış, en doğal durumuydu.

Ben her zaman ve her yerde bunu gördüm: Bir ruh ne denli has ve ne denli güzelse, ruhsuz diye adlandırdığımız mutlu varlıklara kendini o denli yakın buluyor.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Yüksek ruhlu bir insan, yemek yapmasını örneğin, bir sebze yemeğini bile pişiremez, diyen insanlara binlerce kez gülmüşümdür. Sırası geldiğinde Diotima, hem de içinden gelerek ocak başından sözederdi. Soy bir genç kızın ocağa bakmasından, tıpkı doğa

gibi, canımızın çektiği yemeği hazırlamasından daha soy şey olur mu?

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Kendi bilgisinden, nasıl bir varlık olduğundan haberi olmayan bu ruhun, o yapmacıksız sözleri yanında, dünyada yapma olan tüm bilginin, insan düşüncesinin o gururlu üstünlüğünün değeri nedir?

Sapı üzerinde dipdiri duran taze ve suyu bol bir üzüm salkımını, tüccarın toplatıp kutulara basarak uzaklara yolladığı kuru taneciklere kim üstün tutmaz? Bir kitabın bilgisi bir meleğin bilgisinin yanında nedir ki?

Her zaman o, az konuşur görünüyor, ama ne çok şey söylüyordu.

Bir akşam onu, ortalık iyice karardığı sırada evine götürüyordum; kırların üzerinde çiy damlalarının döküldüğü küçük bulut kümeleri, düşler kadar sessiz dolaşıyor, dalların arasından, dinleyen dehâlara benzer mutlu yıldızlar görünüyordu.

Ne bir yaprak fısıltısını, ne bir kaynak şırıltısını dinlemeden geçmeyen o duygulu varlığın ağzından zaman zaman yalnız: «Ne kadar güzel!» sözü duyuluyordu.

Bir keresinde bana dönerek ne güzel dedi.

«Bu güzellik herhal bizim için olmalı!» dedim, bunu ne şaka olsun diye, ne de ciddi; belki bir çocuk sözü gibi söyleyivermiştim.

«Bu söylediğinde belki haklısın,» diye yanıtladı, «ben dünyayı her zaman bir ev yaşamı gibi düşünmüşümdür. Bir ev yaşamı ki onu bölüşenler kalbinden aldığı buyruğu dinleyerek kendiliğinden ötekine

uymakta, ötekinin hoşnutluğu, onun mutluluğu için yaşamaktadır.»

«Ne yüksek, ne aydın inanç!» diye bağırmışım.

Bir zaman sustu.

Sonunda ben «Öyleyse bizler de bu evin çocuklarıyız,» diye söze başladım, «çocuklarıyız ve çocukları olarak kalacağız.»

«Her zaman için onun çocukları kalacağız,» yanıtını verdi.

«Acaba?» diye sordum.

«Her zamanki gibi bunda da yine doğaya güveniyorum!» dedi.

Ah, bu sözü söyleyen Diotima, ben olayım isterdim!

Sana gelince, Bellarmin'im, bu sözü sen anlayamazsın, onun söylenişini görmedin ve duymadın.

«Hakkın var,» dedim, «doğa, bu sonsuz güzellik, ne kendisine bir şey katılmasını, ne de ondan bir şey eksilmesini ister. Süsü, yarın, bugünkünden başkadır, ama bizim iyi katkılarımız olmadan yaşamaya da, bizsizliğe, hele sensiz olmaya da dayanamaz.

«Ruhlarımız doğanın güzelliğini duyduğu için sonsuz olduğumuza inanıyoruz. Senin içinden eksildiğin gün, bu doğa tanrısal ve kusursuz bir varlık değil de yarım kalmış bir yapıt olacaktır. Umutların önünde yüzü kızaran bir doğa, senin kalbine yakışmaz.»

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Bu denli azla mutlu olan, bu denli tanrılara yakışır bir yetingenliğe sahip hiçbir insan tanımamıştım.

Okyanusun dalgaları, mutlu adalarm eteklerini nasıl bir coşkuyla çepeçevre sararsa, huzursuz gön-

lüm de, bu göksel genç kızın huzurlu varlığını öyle sarıyordu.

Azgın karşıtların, yürek dağlayan acı anıların kaynaştığı; binlerce dert, binlerce çılgın umutla yüklü bir yüreğin sonsuz sevgisinden başka, benim ona verecek neyim vardı? Ama o, değişmeyen güzelliği içinde, tüm doğallığıyla, güler yüzlü ve yetkin karşımda durduğunda, ah, bu sessiz ve eşsiz ruhta geçici dünyanın tüm özlem ve düşlerini, ışıklı sabah saatlerinde bize dehânın yüksek ülkelerinden haberler veren, her şeyi buluyordum.

Hani derler ki; kavgalar ancak yıldızların ötesinde dinecektir; bu gürültülü yaşamın soy bir cennet şarabına dönüşmesi ancak gelecekte, mayamızın toprağa düşmesiyle olanaklıdır; ölülerin gönül rahatını insan boş yere yeryüzünde aramaya savaşıyor. Ben bunun böyle olmadığını biliyorum. Daha kısa bir yoldan ben bu ülküye ulaştım. Onun önünde durdum. Kulaklarım cennetin dinginliğini duydu, gözlerim bu dinginliği gördü, bu iniltili, gürültülü dünyanın ta ortasında bana Urania[1] gözüktü.

Kaç kez yakınmalarım bu imge karşısında sönüverdi. Kaç kez, üzerine damlayan gümüş yağmur damlalarında, göğün değişini duyarak için için ürperen bir kaynağı seyreder gibi, onun kalbine baktım da insanı kendinden geçiren düşlere daldım, yaşamın taşkınlığını, ruhun ilerleme isteklerini unuttum!

O benim Lethe'mdi,[2] bu ruhun kutsal kaynağından içerek evreni unutuyordum. Karşısında ölümsüz

(1) Urania: Sevgi ve güzellik tanrıçası Aphrodite'in başka bir ismi.

(2) Lethe: Hades'de bir kaynak. Bu kaynaktan içenlerin belleğinden dünya olaylarının izleri siliniyordu.

bir varlık gibi, sevinçler içinde durduğumda, karabasanlardan kurtulmuş bir insan hafifliğiyle bugüne dek beni ezen zincirlere bakarak gülümsüyordum.

Ah, onunla ne mutlu, ne yetkin bir insan olacaktım!

Onunla beraber! Ama böyle olmadı; şimdi gelecek, geçmiş, her şey beni şaşırtıyor, ne yapacağımı ne ile uğraşacağımı bilmiyorum.

Ruhum, kendi öz çevresinden alınıp kıyının kumları üzerine fırlatılmış bir balığa benziyor, onun gibi kıvranıyor, onun gibi kendini yerden yere çalıyor, onun gibi günün sıcağıyla kuruyup ölecek.

Ah, yapacak bir işim olsa bu yeryüzünde!

Benim için de bir iş, bir savaş bulunsa da yüreğim rahat bir nefes alsa!

Diyorlar ki: Bir zamanlar ana memesinden koparılıp sahralara atılmış yavruları bir dişi kurt çıkıp emzirmiş.

Benim kalbim bu mutluluğa ermedi.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Elimden gelen ancak sırası geldikçe ondan bir parça anlatmak. Onun sözünü ederken bütününü unutmam gerekiyor. Kendimi aldatıyor, çok eski zamanlarda yaşadığma, onunla ilgili bildiklerimi duyarak öğrendiğime kendimi inandırıyorum. Onun canlı imgesine kapılırsam, hayranlık ve acı beni öldürür, ya onda bulduğum tada, ya onun için tuttuğum yasa dayanamaz ölürüm.

Hepsi boş, bunu artık kendimden saklamayacağım. Düşüncelerimle göklere ulaşsam, uçurumlara insem, çağların başlangıcına ya da bitimine sığınsam, nereye, her nereye kaçsam, hatta başka zamanlar her derdimi gideren, yaşamanın içimde duyduğum her türlü sevinç ve acısını içinde gizlediği ateşin alevinde yakıp yok eden, son umudum, dünyanın o olağanüstü ve gizli ruhunun kolları arasına kendimi atsam da dibi bulunmayan okyanusların derinlerine dalar gibi onun derinlerine dalsam, yine de aklımı başımdan alan o öldürücü ve tatlı ürperti beni buluyor: Diotima'nın gömütüne yakın olduğum düşüncesinin verdiği tatlı ürperti.

Duyuyor musun? Duyuyor musun? Diotima'nın gömütüne diyorum.

Sevgim, sevdiğim o ölüyle birlikte gömülmüş ve kalbim sanki durmuştu.

Biliyorsun ya Bellarmin'im! Sana çoktandır ondan söz etmemiştim, yazdığım sıralarda ise, yazım da düşüncem denli başıboştu, öyle sanıyorum.

Şimdi ne mi oldu?

Evimden çıkıyor, kıyıya giderek onun yattığı yere, karşıya bakıyorum, işte olan bu.

Ah, aman bana kimseler kayığını vermesin, kimseler bana acıyıp ta «al küreğimi» diyerek karşıya onun yanına gitmem için yardım etmesin! Aman bu iyi deniz böyle durgun kalmasın ki kendime bir tahta yontup karşıya onun yanına yüzüp geçmeye kalkmayım.

Hayır, ben kudurmuş denize atılmak ve onun dalgasına yalvarmak istiyorum, beni alsın da Diotima'nın kıyısına fırlatıp atsın diye!

Değerli kardeşim! Türlü düşlerle kalbimi avutuyor, düşüncemi uyuşturuyorum; Palliativler[1] kullanacağıma bu acıya kökten son vermek daha büyüklük olur, besbelli, bunu düşünmemek olanaklı mı? Ama ben yine de böyle olmasından yakınmıyorum.

Yakmmıyor muyum? Ah, keşke böyle olsaydı! Tanrı gücünün yetmediğini ben o zaman başarmış olmaz mıydım?

Evet, evet! Ben elimden geleni yaptım! Yazgı da ruhumu bana bıraksın, artık.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

O benim değil miydi, sizler ey yazgıyı birlikte paylaştıklarım, benim değil miydi o? Bizi dinleyen tertemiz kaynaklar, günahsız ağaçlar söylesin! Ya da gün ışığı ve Esir[2] tanıklık etsin, o benim değil miydi? Yaşamın her ezgisinde biz birleşmiş değil miydik?

Kim onu benim anladığım denli anlamıştır? Bu kaynağın ışınlarını hangi ayna benim topladığım denli toplayabildi? İlk kez benim duyduğum sevinçte kendini bularak öz yetkinliği içinde mutlulukla irkilmedi mi? Ah, benim kalbim denli ona her yönde yakın bir kalp olabilir mi? Benimki denli onu kandırmış ve ona kanmış, kirpik nasıl göz için yaratılmışsa, yalnız onu sarmak için yaratılmış kalp var mıdır?

Tek çiçek olup çıkmıştık. İçli sevinçlerini kapalı taçları içinde gizleyen sevgili bir çiçek gibi ruhlarımız birleşik yaşıyorduk.

Ama yine de, onu çalınmış bir taç gibi başımdan çekip yerlere atan ben oldum.

(1) Palliativ: Rahatlatıcı ilâç.
(2) Esir: Aether.

Ne zaman birbirimizin olduk? Bunu ne o, ne de ben biliyorum.

Kalbim hayranlık dolu, mutlulukla kendimden geçmiş, susarak karşısında durduğumda, tüm ruhum, gözümün yalnız onu gören, yalnız onu saran ışınlarında toplanırdı. O ise, düşüncelerimin nereye vardığını sezmez, tatlı kuşkular taşıyan bakışlarıyla beni süzerdi. Çoğu zaman, hoş bir işle uğraştığı sırada sevinç ve güzelliğe boğulmuş olarak onu dinlerdim; o zaman ince dalların çevresinde dolaşan bir arı gibi, ruhum onun en küçük kımıldanışıyla titrer, onunla birlikte salınırdı, sonra tatlı düşler içinde gözlerini bana çevirdiği zaman, sevincimi görerek şaşırır, ben bu sevinci saklamaya savaşırken o da sevdiği işinde yine gönül rahatını arar ve bulurdu. —

Aklım, uzun konuşmalarda, kendisini hiç esirgemeden, bolcasına harcarken, o şaşacak denli her şeyi bilerek, varlığımın derinlerindeki her türlü uyum ve uyumsuzluğu daha belirdiği anda, daha ben ayrımsamadan sezer ve bana gösterirdi; alnımdan geçen küçücük bir bulutun gölgesini, dudağımdaki en küçük bir hüzün ya da gurur izini, gözümdeki her pırıltıyı görür, gönlümdeki dalgalanmayı duyar, üzgün saatlerimi sezer, o sevgili varlığıyla yüzümdeki her değişmeyi bir aynadan daha sadık bana gösterir ve çok zaman kararsız durumumdan üzüntü duyarak beni yola getirmeye çalışır, sevdiği bir çocuğunu cezalandırır gibi beni cezalandırırdı. —

Ah, ey günahsız varlık! Hani bizim tepeden sizin eve inen basamakları parmaklarınla saydığın günler. Bensiz gezdiğin yolları, oturduğun yerleri göstererek o zamanları nasıl geçirdiğini anlattığın ve sonunda ba-

na: «Şimdi sen de en baştan beri benimle berabermişsin sanıyorum!» dediğin zamanlar. —

Daha o zamanlar biz çoktan birbirimizin olmamış mıydık?

HYPERİON'DAN BELLARMİN'E

Kalbime, yatsın da dinlensin diye bir gömüt kazıyorum; düşüncelerimle çevremi ördüm. Çünkü her yanım kış; tatlı anılara gömülerek fırtınadan kaçıyorum.

Bir gün Notara — yanında oturduğum arkadaş — ve Kalaurea'da, bize baktıkları gibi tuhaf gözle bakılan öbür birkaç arkadaşla birlikte, Diotima'nın bahçesinde, çiçek açmış badem ağaçlarmm altında oturmuş şundan bundan konuşuyorduk; bir ara dostluktan söz açıldı.

Ben pek konuşmuyordum, çünkü kaç zamandır her şeyden önce kalple ilgili konular üstüne fazla söz söylemekten kaçınıyordum. Diotima'm beni biraz susmaya alıştırmıştı. —

Sözün sonunda biri, Harmodius ile Aristogiton'un[1] zamanından beri yeryüzünde arkadaşlık denen şey kalmadı dedi. Bu söz o denli hoşuma gitti ki, artık susamadım.

Ona döndüm: «Bu sözün için sana bir çelenk örmeli!» diye bağırdım; bu dostluğu acaba tam anlıyor

(1) Harmodius ve Aristogiton: Dostlukları ölümlerine dek süren iki arkadaş. Harmodius'un kızkardeşine yapılan bir aşağılamanın öcünü almak için Psistratus'un oğullarını öldürmek üzereyken yakalandılar. Harmodius bu sırada öldürüldü. Aristogiton da asıldı. (M.Ö. 514).

musun? Harmodius ile Aristogiton'un dostluğuna benzer bir örnek bana gösterebilir misin? Hoş gör, ama ben, yemin ederim,[1] insan Aristogiton'un nasıl sevdiğini duyabilmek için bir Aristogiton olmalı. Harmodius'un sevgisiyle sevilmek isteyen insanın da yıldırımlardan bile korkusu kalmaz artık.

«O dehşet saçan delikanlı eğer Minos'un[2] tüm kıskançlığıyla sevmediyse, ben hiçbir şey bilmiyorum. Az kişi böyle bir deneye dayanabilmiştir ve bir yarı tanrının arkadaşı olmak, tanrılar masasmda Tantalus[3] gibi yer almaktan kolay değildir. Şu da var; yeryüzünde, bu çift denli onurlu bir çiftin birbirine kul köle olmasmdan da güzel bir şey düşünülemez.

«Yalnız saatlerimde, dünya akışının senfonisinde bu türden yüce seslerin ve belki daha yüce olanların yeniden duyulmasmı özlüyor, bunu diliyorum. Sevgiden, kaynaşan insanlarla dolu bin yıllar doğdu; dostluktan da onların yenileri doğacaktır. Çocuk uyumu, budunların başlangıcı oldu, ruhların uyumu ise yeni bir dünya tarihinin başlangıcı olacaktır. Bir bitki ra-

(1) Yazar burada pek kutsal tuttuğu Aether (Esir) adına yemin ederim ki, diyor.

(2) Minos: Kreta'da çok güçlü bir hükümdar. Söylenceye göre aslında tanrı diye tapılan bir öküz. Sonraları yarı insan yarı öküz olarak betimlendi.

(3) Tantalus: Anadolu'lu bir kral. Tanrılarla arkadaşlık eder ve bir gün onların gerçekten her şeyi bilip bilmediklerini sınamak ister. Bu amaçla oğlu Pelops'ı keser, yemek olarak hazırlatır ve tanrıların önüne kor. Tanrılar Pelops'ı yeniden canlandırır ve Tantalus'u hadesde, sonsuza dek açlık ve susuzluk çekmeye hükmederler. Çenesine dek suya batmıştır, fakat içeceği zaman su ağzının düzeyinden iner. Başının üstünde en güzel yemişler asılı durur, ama uzandığında onlara erişemez. «Tantalus işkencesi.»

hatlığı içinde insanlar ortaya çıktılar, büyüdüler, olgunlaşıncaya dek geliştiler; sonra bozuldular, durmadan, içten ve dıştan bozuldular; insan soyu, gitgide, duyusu ve görüşü olanların başını döndürecek denli, dağınık bir karmaşa durumuna geldi; güzellik ise insanların yaşammdan sıyrıldı ve düşe sığındı, doğal olan, ideal olmakta; ağaç dibinden kurudu ve bozuldu, ama ondan canlı bir uç sivrildi; bir zamanlar gençlik günlerini yaşarken, ağacın gövdesi nasıl yeşerdiyse şimdi bu sivrilen uç güneş ışığında öyle yeşeriyor; doğal olan, ideal oldu. İşte bu idealde, bu gençleşmiş Tanrı yaratılışında kendi kendini bulan bir azınlık var ki, ayrı bir bütün oluşturmakta çünkü her birinin içinde aynı ruh yaşar; işte dünyanın yeni yaşamı, bunlardan, bu azlıktan doğacakır — düşündüğümü açıklayacak denli konuştum sanırım.»

Diotima'yı görmeliydin, nasıl yerinden fırladı, bana iki elini birden uzatarak: «Anladım sevgilim,» dedi, «söylemek istediklerinin tümünü anladım. Dünya sevgiden doğdu, arkadaşlıktan bir yenisi doğacak. O zaman, siz, gelecek kuşaklar, siz, yeni Dioskurlar, Hyperion'un yattığı yerden geçerken biraz durun, bu unutulmuş adamı anımsayın da bugün sağ olaydı o da bizden biri olacaktı deyin.»

Bu sözleri duydum ben, Bellarmin'im! Bunları işittim, ölümden artık korkmuyorum.

Evet, evet! Ben hakkımı peşin aldım, yaşadım. Bundan daha büyük sevince belki bir Tanrı dayanırdı, ben değil.

Tam bu dönemde neler duyuyorum bunu mu soruyorsun? Her şeyi kazanmak isteyip de her şeyi yitiren bir insanın duyduklarını...

Kimi zaman, Diotima'nın ağaçlığından utkudan başı dönmüş bir insan olarak geri dönüyordum. Kimi zaman da düşüncelerimden birini belli ederim korkusuyla onu bırakıyor, çabucak yanından uzaklaşıyordum. Diotima tarafından sevilmenin coşturucu inancı, onun verdiği kıvanç ve sevinç içimde böyle fırtınalar koparıyordu.

O zaman en yüksek dağları ve onların havasını arıyordum. Ruhum, açık havada, kanayan kanadı iyileşmiş bir kartalın duyusuyla canlanıyor, o da sanki bu havadan bir parçaymış gibi, gözümün gördüğü dünya üzerinde genişleyerek yayılıyordu: ne güzel şeydi bu!

Sanıyorum ki, yeryüzüyle ilgili her bir şey içimdeki ateşte bir altın külçesi gibi eriyor, armıyor da bunlardan ve benden tanrısal yeni bir varlık doğuyor, içimdeki sevinç bende işte böylesi fırtınalar koparıyordu; çocukları kucaklıyor, vuran kalbimin üstünde sıkıyor, bitkileri, ağaçları selamlıyordum! Bir tılsım bulsam da o ürkek geyikleri, ormanın o yaban kuşlarını bir ev halkını toplar gibi vermek için açılmış ellerimin çevresine toplasam, diyordum, böyle deli bir sevgiyle, ben her şeyi seviyordum.

Ama çok sürmedi, içimdeki bütün bu duyular bir ışık gibi söndü. Ben uçup giden yaşamımın özlemiyle bir gölge gibi sessiz ve hüzünlü ortada kalakaldım. Ne yakınmak, ne de kendimi avutmak içimden geliyordu. Koltuk değneğini usançla fırlatıp atan bir sakat gibi, ben de umudu bir yana attım; ağlamaya utanıyordum;

aslında varlığımdan utanıyordum. Ama sonunda onurum gözyaşları olarak boşaldı, gözümün görmek istemediği acıyı zamanla sevdim, onu çocuğum gibi bağrıma bastım.

Kalbim, hayır, hayır benim Diotima'm, diye haykırıyordu, acı çekmiyorum. Sen rahat ol ve bırak beni yoluma gideyim. Varsın altındaki dünya karışsın ve bulansın, sen telâşlanma buna ey güzel yıldız!

Ah, gülün solmasın senin, mutlu ve tanrısal gençlik! Dünya dertleri güzelliğini yıpratmasın! Ruhunun gölgesiz göğü değil mi benim tüm mutluluğum, ey tatlı varlık? Sen düşkün olamazsın hayır, hayır! Sevginin yoksulluğunu ruhunda görmeni istemiyorum.

Ya aşağıya, onun yanına indiğim zamanlar! Bir saat sonra ne durumda olacağımı esen rüzgarlara sormak, geçen bulutlara bakıp da anlamk isterdim! Yolumda bir dost yüze rastlamak, onun ağzından, içtenlikle söylenmiş bir «günaydın» dileğini duymak, beni sevindirmeye yeterdi.

Kimi zaman ormandan çıkan bir kızcağız elindeki çilekleri uzatır da bağışlıyormuş gibi bir tavırla onları bana satmaya savaşırdı; ya da ağaca çıkmış kiraz toplayan bir köylü, önünden geçtiğim sırada bana dalların arasmdan seslenir: «Bir avuç vereyim de tadına bak!» derdi; tam bunlar, her şeyde gizemli bir anlam bulan kalbim için iyi belirtilerdi!

Hele Diotima'nın benim yoluma karşı gelen pencerelerinden birini açık gördüm mü o zaman ne denli içim ferahlardı!

Kimbilir, belki bu pencereden dışarı bakalı çok olmamıştı.

Bir gün yine soluk soluğa, sendeleyerek karşısına çıkmıştım, kavuşturduğum kollarımı, titremesini duymayayım diye kalbimin üzerinde sıkıyordum ve akın-

tılı sulardan kendini kurtarmaya çabalayan bir yüzgeç gibi, düşüncem de sonsuz aşkımın seli içinde boğulmamaya çabalıyor, uğraşıyordu.

«Söyle, nelerden söz edelim?» diye sordum, «insan, kimi zaman, ne yapsa, düşünlerini toparlayacak konuyu kolay kolay bulamıyor.»

Diotima: «Kaçıveriyor, uçuveriyor bu düşünceler, değil mi?» dedi, «Onların kanatlarına kurşun bağlamak gerek, ya da ben onları tutayım, çocukların havalanan uçurtmalarını bağladıkları gibi bir ipe bağlayayım, elimizden kaçıp gitmesinler.»

Sevgili varlık, bir şakayla beni ve kendini zordan kurtarmak istiyordu, ama yararsız.

«Peki! Peki!» dedim, «sen bilirsin, nasıl istersen öyle olsun — bir şey okumamı ister misin? Gitarını dün akordetmiştin değil mi? — Okuyacak bir şey de almamışım yanıma —.»

«Birbirimizi tanımadan önce nasıl yaşadığını bana anlatacaktın, kaç kez söyledin. Şimdi anlatmaz mısın?»

«Gerçekten..» dedim, kalbim bu öneriye istekle atıldı, sana anlattığım gibi, ona da Adamas'ı, İzmir'de geçirdiğim günleri, Alabanda'yı ve ondan nasıl ayrıldığımı Kalaurea'ya geçmezden önce ruhumun geçirdiği o anlaşılmaz hastalığı, hepsini anlattım — «Artık her şeyi biliyorsun,» diye rahatlamış olarak sözümü bitirdim, «artık yaptıklarımda daha az kusur göreceksin;» ve gülerek ekledim: «Bundan böyle diyeceksin ki; bu yanardağla topallıyor diye alay etmeyin, çünkü tanrılar onu iki kez gökten alıp yere çaldılar.»

Boğuk bir sesle: «Sus,» dedi ve gözyaşlarını mendiline sakladı. «Sus, yazgını ve kalbini alaya alma! Bu kalbi ben anlıyorum, onu senden de iyi anlıyorum.

«Sevgili — sevgili Hyperion! Sana yardım, bu ne zor şey!»

«Biliyor musun,» diye sesini biraz yükselterek sürdürdü, «Alpheus'un[1] Arethusa'sını[2] aradığı gibi aradığın, tüm yaslarınla yasını tuttuğun, acısını çektiğin, yokluğunu duyduğun o biricik şeyin ne olduğunu biliyor musun? O elden gideli yıllar var, insan tam tamına söylemiyor, ne zaman vardı, ne zaman gitti, ama o aradığın şey vardı, o yine de var, senin içinde yaşıyor o! Sen daha iyi bir zaman, daha iyi bir dünya arıyorsun. Arkadaşlarının kişiliklerinde sen ancak bu dünyayı kucaklıyordun, sen ve onlar birlikte bu aradığın dünya, oluyordunuz.

«Adamas'da bu dünyayı buldun ve onunla beraber onu da yitirdin. Alabanda'da onun ışığı sana ikinci kez gözüktü, hem bu kez daha kızgın, daha yakıcı bir ışık olarak. Onun için Alabanda'yı elinden kaçırdıktan sonra ruhuna bu gece yarısı karanlığı çöktü

«Şimdi Alabanda'yla ilgili en küçük kuşkunun seni neden bu denli umutsuz kıldığını anlıyor musun? Onu ittin ve kendinden uzaklaştırdın, niçin mi? Çünkü onun bir Tanrı olmasını beklemiştin! Sen insan değil, inan bana, sen bir dünya arıyordun. Tüm o parlak yüzyılların yitişini içinde duyduğun gibi tek ve mutlu bir âna sıkışmış olarak, iyi günlerin yüce düşünceleri ayarında bir düşüncen, ulu kahramanların tüm güçlerine denk bir gücün yerini, tek bir kişi, bir insan tutsun, diyordun! Görüyor musun şimdi, ne denli yoksul ve ne denli varsıl olduğunu? Gururunda da, ruh ezintinde de ne denli haklı olduğunu; neden korkutacak

(1) Alpheus : Yunanistan'da bir ırmak.
(2) Arethusa : Yunanistan'da bir pınar.

denli sevinçten hüzüne, hüzünden sevince geçtiğini şimdi anlıyor musun?

«Çünkü senin her şeyin var ve hiçbir şeyin yok. Çünkü gelecek parlak günlerin düşü sende yaşıyor, ama onlar daha ortada yok, çünkü sen güzellik ve doğruluk ülkelerinin yurttaşısın, gördüğün rüyalarda, gündüzleri sana usul usul yaklaşan tanrıların arasında yaşayan bir tanrısın ve uyandığın zaman kendini bugünün Yunan toprağında buluyorsun.

«İki kez mi dedin? Yok, sen tek bir gün içinde seksen kez göklerden yerlere çalınıyorsun. Sayayım mı, ister misin? Senin için içimde korku var, son zamanların yazgısına dayanamayacaksın sanıyorum. Daha kimi şeyler deneyecek ve belki...

«Ah, son sığınacağm yer bir gömüt olacak.»

«Hayır, Diotima,» dedim, «hayır, Tanrı tanığım olsun hayır! Kulağımın duyduğu tek bir ezgi var oldukça, ben yıldızların altındaki yabanlığın ölüm sessizliğinden korkmam; güneş ve Diotima, bu ikisi parladığı sürece bana gece olmaz.

«Varsın tüm erdemlerin ölüm çanları çalınsın; benim duyduğum ses sensin sevgilim, senin kalbinin şarkısını duyuyorum ben! Her şey söner ve solarken ben seni dinliyor ve sonsuz bir yaşam buluyorum.»

«Ah, Hyperion,» dedi «neler söylüyorsun?»

«İçimden geleni. Artık saklamayacağım, duyduğum tüm bu mutluluğu, korku ve kaygıyı daha fazla saklamak elimden gelmiyor Diotima.

«Evet, sen de biliyorsun, bilmen gerek, elini uzatıp kurtarmazsan batacağım, bunu sen de çoktan anladın.»

Heyecanlanmış ve şaşırmıştı.

«Hyperion'u ben, ben ayakta tutacağım, öyle mi? Evet, şimdi, ilk olarak, herkes gibi ölümlü bir genç kız-

dan fazla bir şey olmayı istiyorum. Ama sana olanımdan çoğunu veremem.»

«Öyleyse, ah, bana her şeyi veriyorsun!» dedim.

«Her şeyi mi? Yalancı! Ya insanlık? Sonunda biricik sevdiğin insanlık ne olacak?»

«İnsanlık mı?» dedim, «isterdim, bu insanlık Diotima'yı kendisine simge yapsın, savaş bayraklarının üzerine senin resmini çizsin ve desin: Bugünün utkusu bu tanrısal varlığındır! Aman Tanrım, nerede o günler!»

«Haydi git,» dedi, «bu nurlanışı Tanrıya göster! Onu bu denli yakın bilmek istemiyorum.

«Olmaz mı, gideceksin değil mi sevgili Hyperion?» Sözünü dinledim. Benim yerimde kim olsa böyle yapardı. Onu bıraktım, gittim. Ondan hiç böyle ayrılmamıştım. Ah Bellarmin! Bu ne sevinçti! Yaşamanın durulup bir Tanrı dinginliği bulduğu ne göksel, ne ulu, ne açık bir sevinçti bu!

Bu yönde sözün değeri nedir? Bu sevince bir örnek isteyen onu hiç tanımamış demektir. Bu sevinci ancak Diotima'nın ne pek ince, ne de pek kalm, tam sevilen tondaki sesiyle okuduğu şarkısı belki anlatabilirdi.

Ah, siz ey Lethe kıyısındaki söğütler! Ey cennet bağlarının akşam kızıllığına boyanmış yolları! Vadideki ırmakların kenarında yetişmiş zambaklar! Tepelerin gülden kuşakları! Bu mutlu saatimde sizlere inanıyor ve gönlüme şöyle sesleniyorum: İşte burada, bunların olduğu yerde ona kavuşacaksın, ona ve yitirdiğin tüm sevince!

Sana durmadan mutluluğumdan söz açmak istiyorum.

Geçmişin sevinçlerinde gönlümün dayanıklığını denemek, onların anısmda gücümü smamayı istiyorum, ta ki bu gönül çelikleşsin ve ben yenilmez duruma geleyim.

Bir kılıç vuruşu gibi zaman zaman ruhuma saplanıyorlar, ama ben de bu kılıçla oynayacağım, ta ki ona alışayım; elim ateşi tuta tuta, suyu tutuyormuş gibi, ona dayanmayı öğrenecek.

Korkmayacağım; evet, göğüs gereceğim! Kendi gözlerimden gizlediğim hiçbir yön kalmayacak, duymuş olduğum zevklerin en güzelini gömütünden kaldıracağım.

İnsan en güzel şey karşısmda ürkeklik duyuyor, garip bir şey, ama böyle.

Ah, ne çok kez anılarımın öldürücü zevkiyle yandığım bu dakikalardan kaçmaya çalıştım, şimşeklere dayanamayan bir çocuk gibi gözlerimi öbür yana çevirdim! Ama yine de, dünyanın o verimli bahçesinde yetişen hiçbir şey benim sevinçlerim denli hoş değil, ne göklerde, ne yerde, sevinçlerimden daha soy bir şey bulmam olanaksız.

Ama bunu yalnız sana, Bellarmin'im, yalnız seninki denli temiz ve özgür bir ruha anlatıyorum. Güneşin ışınlarını dağıttığı denli cömert değilim ben; incilerimi o anlayışsız sürünün önüne serpmeyeceğim.

Ruhumun dile geldiği o son konuşmadan beri çok değişmiştim, gün geçtikçe de değişiyordum. Diotima ile aramızda bizi bağlayan kutsal bir giz seziyordum.

Kendi kendime şaşıyor ve düşlere dalıyordum. Gece yarısı mutlu bir ruh bana gözükmüş de kendisiyle

dolaşmak için beni çekip yanma almış gibiydi, ruhumda böyle bir hal vardı.

Ah, olağan yaşamdan bir daha dönmemek üzere, uzaklaştığımızda, içimizde mutluluk ve hüzünle karışık ne garip bir duyu belirir.

O günden beri Diotima'yı yalnız görememiştim. Her zaman bizi rahatsız eden, ayıran bir üçüncü vardı, dünya ikimizin arasında sonsuz bir boşluk gibi uzanıyordu. Ölüm ezinciyle dolu altı gün böyle geçti ve ben Diotima'dan bir haber alamadım. Çevremde olanlar, sanki duyularımı felce uğratıyor, kapalı ruhum, ona ulaşan hiçbir yol bulmasın diye dış yaşamımı, sanki tümüyle öldürüyorlardı.

Ona bakarken gözlerim kararıyor, bir söz söyleyecek olsam sözüm boğazımda tıkanıp kalıyordu.

O kutsal ve adsız istekle, ah kimi zaman göğsüm parçalanıyor, büyük sevgim tutsak bir titan gibi içimde şahlanıyordu. Ruhum, yazgının vurduğu zincirlere, beni eşimden ayrı tumak, onunla tek bir ruh olmama engel olmak için harcadığı bunca acımasız çabaya, hiçbir zaman bu kez olduğu denli derinden ve içten gelen bir kinle baş kaldırmamıştı.

Yıldızlı gecelerdi şimdi benim yurdum. Toprağın gizemli bir biçimde altın oluşan derinlerindeki gibi, benim sevgimin de asıl güzel yaşamı, her yer sessizleştiğinde başlıyordu.

İşte, o zamanlar, gönül payını alır, şiirini söylerdi. O zaman bana, Hyperion'un daha yeryüzüne inmemiş ruhu ile sevgili Diotima'sının, cennetin ön bahçelerinde, altm bir ırmağın sularında güzelleşerek pırıldaşan ağaç dallarının altında, kaynağın tatlı sesini dinleyerek, tanrısal bir günahsızlık içinde, nasıl oynadıklarını anlatırdı.

İçimde yalnız geçmişin değil, geleceğin de kapılarını açık bulurdum.

O zaman Diotima'yla birlikte uçardık. Kırlangıçlar gibi dünyanın bir baharından ötekine göç eder, güneşin geniş ülkesini aşar, uzaklara, göklere yüzen başka adalara, Sirius'un[1] altın kıyılarına, Arktur'un[2] ıssız vadilerine ulaşırdık. —

Ah, dünya mutluluklarını sevgiyle, bir kadehten içmek, istenmez şey midir!

Kendi kendime söylediğim tatlı ninni ile kendimden geçer, güzelin güzeli düşler içinde uykuya dalardım.

Ama sabah ışığı dünyamızın yaşamını tutuşturup alevleyince uyanır, gecenin düşlerini araştırırdım. Güzel yıldızlar gibi onlar da şimdi gözden yitmişlerdi. Ruhumdaki hüznün tadmdan başka onlardan bir iz bulamazdım.

Acı çekiyordum; ama bana öyle geliyor, öbür dünyanın mutluluğuna erenler de acıyı böyle çeker. Bu acı bir sevincin habercisiydi. Gökte beliren gün doğumuydu o, üstünde tan yerinin sayısız gülleri açacaktı.

Yaz gününün yakıp kavuran sıcağı herkesi kuytu gölgelere kaçırmıştı. Diotima'nın evinin çevresi de her yer gibi sessiz ve kimsesizdi. Pencereler, görüşüme engel kıskanç perdelerle örtülüydü.

Onu aklımdan geçiriyor, neredesin diyordum, kimsesiz ruhum seni nerede bulacak, tatlı kız? Acaba önüne bakarak düşüncelere mi daldın? Yoksa işini bir yana bıraktın da kolunu dizine, başını küçük ellerine dayıyarak tatlı düşler mi kuruyorsun?

(1) Sirius: Köpek burcunun bir yıldızı, duran yıldızlardan en parlağı.

(2) Arktur: Büyük ayıdan bir yıldız (arcture).

Aman ilişmeyin benim uysal sevgilime de tatlı düşlerle kalbini ferahlatsın, kimselerin eli değmesin bu üzüme, o nazik tanelerin canlı buğusu üzerlerinden silinmesin!

İşte bunları kuruyordum. Düşüncelerim onu evin duvarları içinde bulmaya savaşırken, ayaklarım onu aramak için beni başka yerlere götürüyordu. Kendim de fark etmeden Diotima'nın evinin arkasındaki, onu ilk gördüğüm kutsal ormanın dönemeçlerine gelmiştim. Ama bu da ne? O gün bugün bu ağaçlarla içli dışlı olmuş, aralarında rahatlık duymuştum; şimdiyse içimde, ölmek için Diana'nın[1] karşısına çıkıyormuşum gibi bir duyu vardı.

Yürümemi sürdürdüm. Her adımda, yeni güzelliklerin doğuşunu duyuyordum içimde. Kalbim beni ileri itiyordu. Kendimi bıraksam uçacak gibiydim. Ama ayaklarımda sanki kurşun vardı. Ruhum ileri atılmış, bu ölümlü bedeni bırakıp gitmişti. Kulaklarım duymaz oldu, gözümün önünde her şey dumanlandı, birbirine karıştı. Ruhum Diotima'sına artık ulaşmıştı. Alt dallar gün doğumunun serinliğiyle ürperirken, yine o ağacın tepesi, sabah ışığında pırıldıyordu.

Bu sırada karşıdan: «Ah benim Hyperion'um,» diye bir ses duydum, sesin geldiği yana atıldım. «Benim Diotima'm, ah benim Diotima'm,» diyebildim. Sözüm, soluğum ve bilincim yitti.

Bitsin, bitsin artık bu ölümlü yaşam. Kimsesiz ruhun topladığı birkaç kuruşu gidegele seyretmekte, onları satmakla tüketilen acması ömür! Biz tanrısal mutluluk için yaratılmışız.

Yaşamımın bu noktasında bir boşluk var. Ölmü-

(1) Diana: Ölüm Tanrıçası.

şüm. Yeniden dirildiğimde o eşsiz kızın göğsünde yatıyordum.

Ey sevgi dünyası! Başdöndüren çiçeklerinle bezenip, sen onu nasıl sarıvermiştin? Güzel başını omzuma dayamış ve sanki mutlu meleklerin ninnisiyle hafif bir uykuya dalmıştı, dudaklarında tatlı ve rahat bir gülümseme vardı. Zaman zaman, dünyayı ilk gören bir insanın sevinçli ve günahsız şaşkınlığıyla, derin bakışlı gözlerini açıp, yüzüme bakıyordu.

İkimiz de nasıl olduğunu bilmeden, uzun zaman böyle birbirimizin tatlı ve avutucu seyrine dalıp kalmışız. Sonunda içimde biriken sevincim taştı, tutulan dilim gözyaşları ve hayranlık sesleriyle yeniden açıldı. O sessiz ve sevinçler içinde kendinden geçmiş sevgiliyi yaşama uyandırdım.

Neden sonra çevremizi görebildik.

Diotima «benim yaşlı ve dost ağaçlarım!» diyordu, çoktandır onları görmemiş gibiydi. Eski ve yalnız günlerinin anısı, akşamın parlak ışıklarıyla kızarmış yanan tertemiz karlara düşen gölgeler denli hoş bir biçimde, sevinçlerinin arasına karıştı.

«Ey cennet meleği!» dedim, «yok, seni anlamam olanaksız! Kim diyebilir, seni tümüyle olduğu gibi kavradığımı?»

«Sana karşı bu denli iyi olduğuma mı şaşıyorsun, benim alçak gönüllülüğü içinde gururlu sevgilim?» dedi. «Beni de, sana inanmak istemeyenlerden biri mi sayıyorsun? Senin ruhunu ilk anlayan ben değil miyim? Dehayı ben bulutların arasında görüp tanımadım mı? Zarar yok, sen gizlenedur, kendi kendini görmemek için gömül bulutlara, ben seni ortaya çıkaracağım, seni zorla —

«Ama işte o ortada; bir yıldız gibi belirdi göklerde, kabuğunu yardı ve bir bahar gibi ortaya çıktı. Karan-

lık bir mağaradan fışkıran billûr bir kaynağa benziyor o; bu karşımdaki, garipliğin ta kendisi olan karanlık Hyperion değil artık. — Ah benim eşsiz sevgilim!»

Tüm bunlar bana bir düş gibi geliyordu. Sevginin bu olağanüstünlüğüne inanabilir miydim? Bunun olanaklılığma inansam, sevinçten ölürdüm.

«Tanrısal varlık!» dedim, «bana mı söylüyorsun bunları? Kendini, demek, bu denli yadsıyabiliyorsun, mutlu ve yeterli insan? Ah, zaman zaman içinde sezdiğim şeyi şimdi görüyor, anlıyorum. İnsan çoğu zaman içinde tanrının gizlendiği bir kalıp; çocukları en güzel şeyden bir parçacık tatsınlar diye göğün, içine kevserinden akıttığı bir kadeh.» —

«Evet, evet!» diye düşler dolu gülüşüyle sözümü kesti. «Senin içinde de adaşın gizli, göğün o göz kamaştıran Hyperion'u!»[1]

«Bırak,» dedim, «bırak da senin olayım, bırak kendimi unutayım, mutlu ve sonsuz seyrine dalayım da tüm yaşamım ve tüm ruhum gözlerimden sana ve yalnız sana aksın! Ah Diotima! Ben kimsesiz ruhumun tapmağı önünde de, sevgimin kendisine yarattığı o silik ve tanrısal imge karşısında da bu durumdaydım; bu imgeyi gizlice içimde beslemiştim; ona canımdan can katıyor, kalbimin umutlarıyla suluyor, tazeliyor, ısıtıyordum; o ise bana ancak benden aldığını veriyor, yoksul günümde beni yoksul bırakıyordu; ama şimdi! Seni kollarımın arasında tutuyor, göğsünden çıkan soluğu duyuyorum, gözüm gözünde, tüm duyum bana senin güzel yakınlığını duyurtuyor da ben yine buna dayanabiliyorum, varlıkların en yetkini benim olmuş

(1) Hyperion: Yunanlıların Güneş tanrısı Helios'a verdikleri ad, Güneş.

da ben yine sarsılıp çökmüyorum. — Evet! Diotima, bu gerçek: Ben artık eski Hyperion değilim. Sana benzedim. Şimdi tanrısal bir varlık, yine tanrısal bir varlıkla oynuyor, oyun oynayan çocuklar gibi.»

«Ama seni daha dingin görmek istiyorum,» dedi.

«Haklısın, incelik dolu sevgilim!» diye sevinçle yanıtladım, «yoksa güzellik tanrıçalarını ürkütüp kaçıracağım, daldığım güzellik denizinin hafif çalkantılarını göremiyeceğim. Ah, seninle ilgili hiçbir şey gözümden kaçmasın istiyorum. Bunu öğrenmem gerek. Hele, biraz zaman geçsin!»

«Tatlı sözlere boğuyorsun beni!» dedi, «ama artık ayrılmalıyız, benim gönül alıcı sevgilim! Akşamın altın bulutları aklımı başıma getirdi. Yok üzülme! Temiz sevincini kendin ve benim için sakla! Bu sevincin yankılarıyla yarına dek avun, can sıkısıyla onu öldürme: — Kalbin çiçeklerine özenle bakmak gerekir. Kökleri her yandadır onların ama, çiçekleri ancak açık havada açarlar. Hoşçakal, Hyperion!»

Kollarımdan sıyrıldı. Yakıcı güzelliği içinde, onu benden uzaklaşır görünce tüm varlığım alevlendi.

«Ah, dur! — —» dedim ve arkasından koştum, sonsuz öpücüklerle ruhumu ellerine sunuyordum.

«Bunun sonu ne olacak Tanrım!» dedi.

Bu söz bana dokunmuştu. «Bağışla göksel varlık!» dedim; «gidiyorum. İyi uykular, Diotima! Uyumadan beni biraz düşün olmaz mı?»

«Olur,» dedi «İyi uykular!»

İşte böyle Bellarmin, artık yazamıyacağım!

Dayanıklı yüreğim, bundan çoğuna artık dayanamıyacak, bittim tükendim. Bitkilerin ve ağaçların arasına gidip uzanacağım ve doğaya bana onların dinginliğini vermesi için yalvaracağım.

Ruhlarımız birlikte yaşadıkça özgürleşiyor, güzelleşiyordu. İçimizde ve çevremizde her şey altın bir dinginlik içinde birleşmişti. Bildiğimiz dünya sanki ölmüş, canlı ve güçlü, sevgi dolu, bir yenisi doğmuş gibiydi ve biz bu dünyanın ilk kişileriydik. Tüm yaratıkların birleşerek oluşturdukları bir koro gibi, birbirinin içinde erimiş, mutlu bir bütün olarak sonsuz Esîr'in bir başından bir başına yüzüyorduk.

Konuşmalarımız, içinde, zaman zaman altın kum taneciklerinin ışıldadığı duru mavi bir su gibi akıp gidiyordu. Susmalarımız, fırtına ülkelerinin üstündeki güzel yücelerde, gözü pek gezginin, saçlarında ancak tanrısal bir esintiyi duyduğu yücelerin susuşuydu.

Hele hayranlığımız içinde ayrılık saati çaldığında duyduğumuz o olağanüstü ve kutsal acı! O zaman ben: «Bak yine ölümlü olduk Diotima!» der, o da beni: «Ölümlü olmak, bu bir duyu aldanışı,» diye yanıtlardı, «güneşe çok bakınca gözümüzün önünde uçuştuğunu gördüğümüz renkler gibi bir şey o!»

Ah, sevginin o tatlı oyunları! Gönül alan sözler, üzüntüler, alınganlıklar, sertlik ve hoşgörürlük.

Ya birbirimizin ruhunu okumayı sağlayan sezgi, birbirimizi yücelttiren sonsuz inanç!

Evet, insan sevdiğinde her şeyi gören, her şeyi nurlandıran bir güneş, sevmediğinde ise içinde isli bir lambanın tüttüğü karanlık bir ev.

Ah, susmalı, unutmalı ve susmalıyım.

Ama bu çekici aleve dayanamıyorum, pervane gibi onun ta içine düşüp ölmeden rahatlamıyacağım.

Bu mutlu ve açık iletişim sırasında bir gün Diotima'nın durgunluğunu sezdim. Günden güne durgunlaşıyordu.

Sordum, yalvardım; ama bu soruş ve yalvarışlarla onu büsbütün kendimden uzaklaştırıyor gibiydim. Sonunda «Artık sorma!» diye o bana yalvardı. «Yalvarırım git ve geldiğinde başka şeylerden konuş!» O zaman sustum, kendi kendimi yadırgadığım acılı bir sessizliğe düştüm.

Sanki o anlaşılmaz yazgı, durup dururken, sevgimizin ölümüne andiçmişti, bana böyle geliyordu. İçimde ve dışımda tüm yaşam söndü gitti.

Bu düşüncemden utanıyordum, ama Diotima'nın kalbine rastlantının egemen olamayacağını da iyice biliyordum. Ona hep eskisi gibi, olağanüstü, harikavarlık olarak bakıyordum. Şımarmış, avunç bulmayan ruhun ise, açığa vuracağı canlı sevgisinin özlemiyle yanıyordu; üzerine kilit vurulmuş hazineler, benim için, varolmayan hazinelerdi. Ah! Mutluluk bana umudu unutturmuştu. O zamanlar, elmayı ağaçta görünce ağlayan, dudağına değmeyen yemişi yok sayan sabırsız çocuklardan farksızdım. Duramadım, yeniden yalvarmaya başladım. Coşkun ve düşkünce, sevgi ve tutkuyla yalvarıyordum. Sevgi, dilime, o her şeyi başaran sessiz gücü veriyordu. Sonunda, — ah benim Diotima'm! — Sonunda o tatlı itirafı duydum. Onu duydum ve aşkın dalgası beni alıp da anayurda, doğanın kucağına ulaştırıncaya dek onu içimde saklayacağım.

Günahsız varlık! Kalbinin göz kamaştıran varsıllığını kendi daha tanımıyordu. İçinin varsıllığını görünce hoş bir korkuya düşmüş, onu göğsünün derinlerine gömmeye kalkmıştı — şimdi itiraf ediyor, kutsal ve yapmacıksız duruşuyla gözyaşları içinde, ne kadar çok sevdiğini, bugüne dek kalbinin bağlı olduğu her şeyden nasıl koptuğunu anlatıyordu. «Bahara, yaza ve güze kulak asmıyor, günü ve geceyi ayırt etmiyorum. Şimdi ben eskisi gibi göklerin ve yerlerin değilim ar-

tık, bir tek insana vermişim kendimi. Baharın çiçeği, yazın alevi, güzün olgunluğu, günün aydınlığı, gecenin ağırbaşlılığı, yer ve gök, tümü benim için bu insanda toplanmış! Böyle seviyorum işte ben! —» Sonra kalbinin taşkın isteğiyle beni seyre dalıyor, atılgan ve kutsal bir sevinç içinde beni güzel kollarının arasına alıyor, alnımdan ve ağzımdan öpüyordu. Ah, o tanrısal baş, zevkinden ölerek çıplak boynumdan aşağı kayıyor, o tatlı dudaklar coşkuyla kalbimin üstünde dinleniyor, duyduğum sevgili nefes ta ruhuma işliyordu — ah Bellarmin! Kendimden geçiyorum, aklım başımdan gidiyor.

Biliyorum, bunun sonu neye varacak, biliyorum. Dümeni dalgalar götürdü; gemiyi de ayaklarından tutulup fırlatılan bir çocuk gibi, fırtına kayalıklara fırlatacak.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Yaşamda büyük anlar vardır. Bunlara geleceğin ya da ilkçağm yüce kişilerine bakar gibi hayranlıkla bakarız, onlarla yaptığımız olağanüstü savaştan sonra karşılarına galip olarak çıkabilirsek bir kardeş gibi onları kazanmışızdır; artık bir daha bizden ayrılmazlar.

Bir gün hep beraber bizim tepede, adının bu eski kentinin bir kayası üzerinde oturmuş, aynı yerde Demosthenes'in[1] nasıl öldüğünü, eliyle seçtiği kutsal

(1) Demosthenes (M. Ö. 384 - 322) Ünlü Atinalı hatip ve devlet adamı. Ömrünü, yurdunu Makedonya egemenliğinden kurtarmağa harcamış ve sonunda Makedonyalıların elinde

ölümün onu Makedonya zincirleri ve hançerlerinden nasıl sıyırıp özgürlüğe kavuşturduğunu konuşuyorduk. Oradan birisi : — «O yüksek deha, alay eder gibi ayrıldı bu dünyadan,» dedi. «Niçin alay etmesin,» dedim; «burada artık görülecek işi kalmamıştı; Atina İskender'e metreslik ediyor ve dünya, peşindeki avcının elinden kurtulmaya çabalayan bir geyiğe benziyordu.»

Diotima: «Ah, Atina!» dedi; «ne zaman ufka bakıp da mavi bulutlar arasında yükselen Olympion gözümün önüne gelse, hep içim sızlamıştır!»

Sordum: «Buradan karşısı ne kadar sürer?»

Diotima: «Belki bir gün,» diye yanıtladı.

«Bir gün mü,» dedim, «yol bir günlük olsun da ben daha hiç oraya gitmemiş olayım? Gelin hemen karşıya geçelim!»

Diotima: Olur!» dedi; «yarın deniz iyi olacak, doğa da yeşilliğini ve olgunluğunu koruyor.

«Böyle bir hac, sonsuz güneş ve ölümsüz toprağın canlılığı olmadan yapılamaz.»

«Öyleyse, yarına!» dedim. Arkadaşlar da olur dediler.

Ertesi sabah horozlar öterken limandan çıkıyorduk. Çevremiz gibi bizler de taze bir aydınlık içinde pırıldıyorduk. Gönüllerimizde gençliğin altın dinginliği vardı. İçimizdeki yaşam, Okyanusta yeni doğmuş ve henüz ilkbaharını yaşayan bir adanın yaşamma benziyordu.

ölmemek için intihar etmiştir. Kişiliğinin güçlü yönlerinin yanında kimi zayıf yönlerinin olduğu da söylenir.

Konuşmalarındaki ateşli ve son derece güçlü yurt sevgisi, antik çağda olduğu denli, bugün de okuyucularını hayran bırakmakta ve ilgi çekmektedir.

Diotima'nın etkisiyle ruhum çoktandır dengesine kavuşmuştu, bunu bugün her zamandan daha açık duydum. Bugün tüm dağınık ve taşkın gücüm, tek ve birleştirici bir nokta üstünde toplanmıştı.

Aramızda eski Atinalıların yetkinliğinden, bunun nedenlerinden, niteliğinden söz açmıştık.

Birisi: iklimdi bunun nedeni, diyor; öteki sanat ve felsefeyi, bir başkası da din ve devlet biçimini ileri sürüyordu.

«Atina sanatı, dini, felsefesi, devlet biçimi ağacın kökü ve toprağı değil, onun çiçeği ve yemişidir;» dedim, «siz sonuçları neden diye alıyorsunuz.

«Tüm bunları oluşturan iklimdi, diyene gelince, bu da bizim de bugün aynı iklimde yaşadığımızı unutmasın.

«Hangi yöne baksak, Atinalıların dünyanın öbür budunlarından hiçbirinin erişemediği bir rahatlıkla, hiçbir buduna nasip olmamış biçimde, zorlu etkilerden uzak kalarak geliştiğini görürüz. Ne onları zayıf düşüren bir istilâcı, ne başlarını döndüren bir savaş fırsatı, ne uyuşturan yabancı bir din, ne de zamanından önce olgunlaştıran derme çatma bir bilgi vardır. Kendi kendine oluşan elmas gibi, onlar da kendi başlarına bırakılmış olarak çocukluk dönemlerini geçirirler. Pisistratus'un[1], Hipparch'in[2] zamanına dek hemen

(1) Pisistratus: Soylu bir Atinalı tiran. Atina ticaretinin gelişmesinde ilk adımları atmış, dini, sanatı ve şiiri korumuştur. Atina'nın, ekonomi, sanat ve bilim alanlarında kendisine sağladığı önemli yer, Pisistratus'un hükümdarlığı zamanında hazırlanmıştır. M.Ö. 528'de öldü.

(2) Hipparch: Pisistratus'un ikinci oğlu. O da babası gibi sanat ve şiiri korumuş, zamanının ünlü şairlerini Atina'ya toplamıştır. M. Ö. 614'de kendini ilgilendiren bir olay nedeniyle Harmodius ve arkadaşı Aristogiton tarafından öldürüldü.

hiç anılmazlar. Hellen budunlarının çoğunu serada yetişen çiçekler gibi erken coşturan ve canlandıran Truva savaşlarına da ancak şöylesine bir girmişlerdi. — Alınyazıları insan yaratan hiçbir olağanüstülük göstermez. Böyle bir ananın çocukları büyük ve görkemli olabilirler, ama güzel bir varlık, ya da, yine aynı anlama gelen, insan olamazlar, asla! Ya da pek geç, belki ancak karşıtların birbirleriyle uğraşmayacakları barış uğruna en çetin savaşları verdikten sonra.

«Lakedaimon[1] taşan gücüyle Atinalılara önayak olur, kendisini o güne dek, yine bu taşan gücü yüzünden dağılıp parçalanmaktan kurtaran, Lykurg'un[2] gelip bu coşkun yaradılışa uyguladığı disiplin olmuştur. Bu andan sonra, Ispartalı da her şeyi öğrenmiş, çalışma ve bilinçli olarak harcanan bir çabayla her türlü yetkinliğe erişmiştir. Şu da var ki Ispartalının yalınlığından ne denli sözedilirse edilsin, onun yalınlığı kuşkusuz, asıl anlamıyla bir çocuk yalınlığı değildir. Lakedaimonyalılar içgüdülerinin düzenini çok erken bozdular, çok genç yaşta yozlaştılar, onun için de çok genç yaşta disipline girme zorunda kaldılar; çünkü insan yaradılışının olgunlaşmasından önce başlayan her tür eğitim ve her tür sanat gereğinden önce başlamıştır. İnsanoğlunun ruhunda, daha okul görmeden önce yetkin bir doğa yaşamalı ki, çocukluğun tablosu kendisine okuldan sonra döneceği yerin yine yetkin doğa olduğunu göstersin.

«Ispartalılar her zaman için bir kırıntı olarak kaldılar; çünkü çocukluğunu tam yaşamamış kişi kolay kolay tam bir insan olamaz. —

(1) Lakedaimon: Isparta.

(2) Lykurg: Isparta anayasasını kuran kral ailesinden soylu bir Ispartalı.

«Gök ve yer, tüm Hellen budunları için olduğu gibi, Atinalılar için de payına düşeni yaptı, onlara ne bolluk ne de darlık verdi. Göğün ışınları bir ateş yağmuru olarak üzerine dökülmüyordu ve toprak, bu çılgın ana, şurada burada yaptığı gibi onu sevip okşamıyor, bol verimiyle onu şımartıp sarhoş etmiyordu.

«Tüm bunlara Theseus'un[1] gönül isteğiyle, kendine ait krallık haklarını sınırlandırması gibi görülmemiş olgunluktaki davranışı eklendi.

«Ah! Ulusun yüreğine atılan böyle bir tohum, altın başaklardan bir okyanus yaratmaz da ne yapar? Bunca zaman sonra bile bu tohumun Atinalılar arasında etki ve gelişmesini görüyoruz.

«O halde yineliyorum! Atinalılar her türlü zorlu etkiden uzak ve tam anlamıyla orta derecede bir besin bularak büyümeleri yüzünden ve yalnız bu yüzden, bulundukları bu yetkinliğe eriştiler.

«İnsanı beşiğinde rahat bırakın! Onu, varlığının karmaşıklaşmış goncasından uzaklaştırıp çocukluğunun kulübeciğinden dışarı atmayın; yardımınız, onun, sizi gözden çıkarmasına neden olabilecek denli az olmasın ve sizi bu biçimde kendisinden ayrı tutmasın; yardımınız, ona sizin ya da kendisinin gücünü duyurtmayacak denli çok olmasın, böylelikle sizi kendisinden ayrı tutmasın. Sözün kısası, bırakın insan kendinden başka herhangi bir şeyin varlığını, başka insanla-

(1) Theseus: Atinalıların söylencelere konu olan bir kahramanı. O da akrabası Herakles gibi, kahramanlığıyla büyük başarı göstermiştir.

Üvey anası Phaidra'yı günahkâr bir aşkla sevdiğini sandığı oğlu Hippolytos'un ölümüne de neden olmuştur. (Euripides, Seneca ve Racine'in dramları).

rın da olduğunu geç öğrensin; ancak böylelikle, o insan olur. İnsan, insan olduğunda bir Tanrı da olmuştur. Bir Tanrı olunca o güzeldir.»

Arkadaşlardan biri «garip şey» dedi.

Diotima: «Hiç bu denli gönlümce konuşmamıştın» dedi.

«Söylediklerimi bana sen esinledin» dedim.

«Atinalı böyle bir insandı,» diye konuşmamı sürdürdüm, «ancak böyle bir insan olabilirdi. Doğanın elinden güzel bir insan olarak çıkmıştı, bedence ve ruhça güzel bir insan.

«İnsan güzelliğinin, tanrısal güzelliğin ise ilk çocuğu, sanattır. Tanrısal insan sanatla gençleşir, kendisini yeniden yaşar. O, kendi kendisini duymak isteğindedir ve bunun için güzelliğini karşısına alır. Aynı duyu etkisiyle insan, kendisine tanrılar yarattı. Oysa, başlangıçta insan ve tanrılar tek bir varlıktılar, kendi kendisini bilmeyen, sonsuz bir güzelliğin zamanıydı bu. — Konuştuklarım gizemli şeyler, ama gerçek. —

«Tanrısal güzelliğin ilk çocuğu sanattır! Atinalılarda bunu görüyoruz.

«Güzelliğin ikinci çocuğu dindir. Din, güzellik sevgisidir. Olgun kişi dinin kendisini, o sonsuz ve geniş kapsamlı varlığı, kütle ise onun çocuklarını, gözünün türlü biçimlerde gördüğü tanrıları sever. Atinalılarda da aynı şeyi görüyoruz. Güzelliğin bu sevgisini tanımayan, böyle bir dini olmayan devlet, ruh ve canlılıktan yoksun, kuru bir iskelet, tüm düşünceler ve yapılan işler de ucu olmayan bir ağaç, başlığı düşmüş bir sütun değil de nedir?

«Bunun gerçekten böyle olduğu, yani sanat ve dinin, Hellenler ve özellikle Atinalılar için, ölümsüz güzelliğin — yetkin insan yaradılışının — öz çocuğu olduğu ve ancak yetkin insan yaradılışından doğabile-

ceği, bu yetkin kişilerin severek ortaya koydukları yapıtlarına ve dinlerine, yantutmayan bir gözle, bakıldığında, apaçık görülmektedir.

«Eksikler ve yanlış atılmış adımlar her yerde olduğu gibi burada da bulunabilir. Ama şunu kesin olarak söyleyebiliriz: Onların sanat yapıtlarında karşımızda bulduğumuz, olgun insandır. Orada ne önemsiz ayrıntılar, ne de Mısırlıların ya da Gotların ezici büyüklüğü, orada ancak insan duyusu ve insan yapısı göze çarpar. Fizik ve metafiziğin uç noktalarıyla başkalarından daha az uğraşırlar. Tanrıları, tüm öteki tanrılardan çok olağan insanların arasına karışmıştır.

«Yapıtlarında gördüğümüzü sevgilerinde de görüyoruz. Ne kölece bir sevgi, ne de onun pek yakıncası! —

«Atinalıların ruh güzelliğinden de, pek doğal olarak, özgürlük duyusu oluştu.

«Mısırlı, kendisine yapılan sorumsuz baskıya acı duymadan dayanabilir, kuzey çocuğu yasanın baskısına, yani hukuk yöntemlerine uydurulmuş haksızlığa pek yadırgamadan boyun eğebilir; çünkü Mısırlı daha ana karnından tanrılaştırmak duyularıyla doğar; kuzeyde ise doğanın temiz ve özgür yaşamına olan inanç, onların akıl ermez bir inançla yasaya bağlanmalarına engel olamayacak denli, azdır.

«Atinalı'ya gelince o, başkasının keyfine hizmet edemez, çünkü tanrısal yaradılışına kimsenin ilişmesini istemez. Her yönde yasa gereklerine de kolay kolay boyun eğmez, çünkü onlara her yönde gereksinmesi yoktur. Fazla sertliğe gelmez. Karşısındakinden incelikli davranış bekler ve bunda haklıdır.»

Birisi: «Evet,» diye sözümü kesti, «bunu anlıyorum, ama, akıl erdiremediğim yön, bu ozan ve dinci ulusun aynı zamanda filozof bir ulus olması.»

«Evet böyle,» dedim, «hatta, onlar şiirleri yüzünden felsefeci bir ulus olmuşlardır denebilir.»

«Peki ama,» diye yanıtladı, «felsefenin, bu bilimdeki soğuk yüceliğin, şiirle ilgisi ne?»

Ben kazanacağıma güvenli, «şiir» dedim, «bu bilimin başlangıcı ve sonucudur. Minerva[1] nasıl Jupiter'in başından oluştuysa, felsefe de sonsuz ve tanrısal bir oluşumun şiirinden doğdu. Sonunda şiirin gizemli kaynağındaki karşıtların tümünü kaynaştıran da yine odur.»

Diotima: «Ayrı görüşlü insan» dedi, «ama ben seni seziyorum. Konudan uzaklaştınız. Atina'dan konuşuyorduk.»

«Gizli güçler, varlığımızda, gökkuşağındaki renkler gibi birbiri içinde eridiğinde, ruhu kaplayan eksiksiz ve arınmış güzelliği ömrü boyunca bir kez olsun duymamış ve her bir şeyin ancak hayranlık saatlerimizde birbiriyle içli biçimde bağdaştığını öğrenmemiş kişi,» diye yeniden söze başladım, «felsefe anlamıyla bir kuşkucu bile olamaz. Aklı kurmaya değil, yıkmaya bile elvermez. Çünkü kuşkucunun düşünülen her şeyde karşıtlık ve eksiklik bulması, akla gelmeyen kusursuz güzelliğin uyumunu tanımasındandır, buna inanın. İnsan aklının, ona, iyi niyetle sunduğu kuru ekmeğe dudak büker, çünkü o Tanrı sofrasında doymanın tadını almıştır.»

Diotima: «Ah çoşkulu insan!» dedi, «senin kuşkuculuğun da bundan ötürü olmalı. Gelelim Atinalılara!»

«Ben de sözü oraya getiriyordum.» dedim. «He-

(1) Minerva: (Yunanca: Athena) Jupiter'in (Zeus'un) kız. ve bilgi tanrıçası. Hellenler Athena'nın Zeus'un başından oluştuğuna inanırlardı.

raklit'in[1] o büyük sözünü, εν διαφερου εαυτω [2] ancak bir Hellen bulabilirdi. Çünkü bu söz güzelliğin de bir tanımlamasıdır bu söz söylenmeden önce de bir felsefe yoktu.

«Şimdi artık bütün bulunmuştu. Başka şeyler buna göre düzenlenebilirdi. Çiçek açmıştı; koparılıp parçalanması olanaklıydı artık.

«İnsanlar şimdi güzellik ânını öğrenmiştiler, o uyumuna son düşünülemeyen varlık, vardı. Gerçekte ve düşte, vardı o.

«Artık incelenebiliyor, akılda bölünebiliyor, bu bölünen parçalar, yeniden birleşmiş olarak düşünülebiliyordu. Böylelikle en yüksek ve en iyi varlığın içyüzü gittikçe daha iyi anlaşılıyor ve bu anlaşılan şey aklın çeşitli alanlarına yasa olmak üzere sunulabiliyordu.

«Şimdi anlıyor musunuz, niçin özellikle Atinalıların felsefeci olması gerektiğini?

«Mısırlı böyle olamazdı. Göklere ve yerlere bu sevgiyi besleyip onlardan bu sevgiye karşılık görmeyen, içinde yaşadığı ortamla bu denli anlaşmış olarak yaşamayan insan, yaradılışında kendi kendisiyle anlaşmış değildir ve sonsuz güzelliği bir Hellen gibi kolay duyamaz.

«Doğu, gücü ve göz kamaştıran ışığı içinde, gururlu bir diktatör gibi yurttaşları ezer, insan orada daha yürümeyi öğrenmeden diz çökmeyi, konuşmayı öğrenmeden yalvarmayı öğrenir; gönlü daha dengesini bul-

(1) Heraklit: Milâttan önce 6. yüzyılın sonlarında yaşamış Ephesos (Efes)li büyük felsefeci.

(2) Kendi içinde ayrılıklar gösteren birlik.

madan eğilmek zorundadır, zihni daha çiçek açacak ve yemiş taşıyacak denli güçlenmeye kalmadan yazgı, ve kızgın sıcağıyla doğa onun tüm gücünü tüketir. Mısırlı daha bir bütün olmadan harcanmış, tükenmiştir ve bunun için bütünün ve güzelliğin ne olduğunu bilemez. Onun en yüksek varlık diye adlandırdığı şey kapalı bir güç, korkunç bir bilmecedir. Varı yoğu her şeyi o sessiz ve karanlık Isis, o boş sonsuzluktur, bu sonsuzluktan ise asla akıllıca bir şey çıkmadı. Çünkü hiçten doğacak şey hiçten başkası olamazdı, bu isterse en yüksek bir hiçlik olsun.

«Buna karşılık kuzey, yetiştirdiği insanları çok erken kendi içlerine kapanmaya zorlar. Ateşli Mısırlıların ruhu, gezi düşkünlüğüyle uzaklara ulaşmaya ne denli istekliyse, kuzeylinin ruhu da daha gezi hazırlığını bitirmeden kendi içine dönmeye davranır.

«Kuzeyde insan, içinde tek bir olgun duyu belirmeden akıllı uslu olmak zorundadır. Çocukluk o güzel sonucuna varmadan, insan her şeyin suçunu kendinde arar; daha insanlaşmadan olgunlaşmak, kendine güvenir bir varlık olmak, çocuklaşmadan erkekleşmek zoru vardır; kendi kendini yetiştirip geliştirmezden önce, onda tam bir insan birliğinin, yani güzelliğinin gelişmesine ve olgunlaşmasına olanak bırakmazlar. Kuzeye egemen olan, her zaman için yalnız mantık, yalnız akıl olmuştur.

«Şu var ki kuru bir mantıktan asla mantıklı bir şey, kuru bir akıldan da asla akıllı bir şey çıkmamıştır.

«Ruh güzelliğiyle birleşmemiş mantık, kendisine gösterilen örneğe bakarak ağaç yontan ve düzelttiği kazıkları birbirine çakan bir uşak gibidir, efendisinin işleyeceği bahçenin çitini hazırlar. Mantığın bütün işi, yapmak zorunda olduğu iştir. O düzenler ve bizi saçma ve yolsuz iş görmekten korur; ama kuşkusuz, saç-

ma ve yolsuz iş görmemek, insan yetkinliğinin erişebileceği en yüksek erek değildir.

«Ruh ve gönül güzelliğiyle birleşmemiş akıl, evin efendisi tarafından uşakların başına atanan, birinden farksızdır; bu sonsuz çalışmanın tümünden ne çıkacağını o da uşaklar gibi bilmez ve yalnız, çabuk olun, çabalayın' der durur. İşlerin ilerlediğini görünce de, adeta canı sıkılır. Çünkü sonunda onun varlığına gerek kalmayacak ve işlevi sona erecektir.

«Kuru mantıktan felsefe doğmaz, çünkü felsefe var olan şeylerin sınırlanmış bir bilgisi olmaktan çok daha üstün bir şeydir.

«Kuru bir akıldan da felsefe çıkmaz, çünkü felsefe, herhangi bir ögenin ayrımsanması ve birleştirilmesi yönünde, körükörüne ve sürekli çaba harcamak anlamından da üstün bir şeydir.

«Ama ilerlemek istiyen aklın yolunu o güzellik ülküsü, o tanrısal εν διαφερου εαυτω aydınlatırsa o zaman akıl körükörüne değil, ne için ve hangi amaçla istediğini bilerek ister.

«Sanatçının atölyesine doğan bir mayıs güneşi gibi aklın çalışması da güzellik güneşiyle ışıdığında o da sanatçı gibi elindeki işini bırakıp dışarıya koşmaz. Bu parlak günün gençleştiren havasmda bir gün dolaşacağını düşünür ve istekle çalışır.»

Attika kıyısına vardığımızda, sözlerimde bu denli açılmıştım.

Eski Atina'nın düşüne öyle kapılmıştık ki, birimizde olsun ağzını açıp doğru dürüst konuşacak hal kalmamıştı.

Az önce söylediklerime, şimdi ben de şaşıyordum

«Gördünüz ya, ne kıraç dağ doruklarında dolaşıyorum.

«Nasıl da ulaşmışım bu yerlere?» dedim.

Diotima: «Kendimizi iyi hissettiğimizde hep böyle oluruz,» dedi, «taşan gücümüz kendine yapacak bir iş arar. Yavru kuzular da ana sütüyle karınları doyduktan sonra, birbirlerine tos vururlar.»

Şimdi, Lykabettus boyunca yukarı çıkıyor, tez davranmak istememize karşın kimi zaman durmaktan kendimizi alamıyorduk, düşüncelere dalıyor, olağanüstü şeyler bekliyorduk.

İnsan sevdiği varlığın ölümüne kolay kolay inanamaz, bu ne güzel bir şeydir. Bana öyle geliyor, arkadaşının gömütüne giderken orada ona gerçekten rastlamak umudunu, bu gizli umudu içinde taşımamış insan yoktur. Eski Atina'nın güzel düşü karşısında, karıştığı ölüler dünyasından geri dönen anamın düşü karşısındaymışım gibi, sarsılıyordum.

«Ey Parthenon!»[1] dedim «dünyanın kıvanç duyduğu varlık! Neptun'un ülkesi ayaklarının dibinde yenilmiş bir aslan gibi yatıyor. Öteki tapınaklar da çocuklar gibi çevrende toplanmış, o anlamlı Agora, sonra Akademus ormanları —»

Diotima: «Kendini demek bu denli o zamanda yaşıyor düşünebiliyorsun,» dedi.

«Zamanı bana anımsatma!» diye yanıtladım. «İnsanın, doğanın merkezi olduğu o zamanlar, tanrısal bir yaşam vardı buralarda. Atina dolaylarına çiçekleriyle gelen bahar, genç bir kızın şöylece göğsüne iliştirdiği bir çiçek gibiydi; dünyanın güzellikleri karşısında güneş, utancından kızararak yükselirdi.

(1) Parthenon: Akropol'ü bugün de yıkıntı durumunda süsleyen üç yapıdan (Propylän, Parthenon ve Erechthäion) biri, Athena'ya mal edilen tapınak, Pheidias'ın yapıtıdır.

«Ana kucağını bırakıp ortaya çıkan çocuklar gibi, Hymettus ve Pentele'nin mermer kayaları uyudukları beşikten çıktılar, Atinalıların seven elleri onlara biçim ve can kazandırdı.

«Doğa balını, en güzel menekşelerini, mersin ağaçları ve zeytinlerini sunuyordu.

«Doğa bir kul ve insan onun tanrısıydı. Doğadaki her türlü yaşam, her kımıldanış, her ses, onun kendisini verdiği yüce varlık insanın tek ve coşkun yankısından başka bir şey değildi.

«Bu doğa yalnız insanı kutluyor, yalnız ona her şeyini sunuyordu.

«Kutsal atölyesinde oturup, yarattığı Tanrı heykelinin dizlerini sevgiyle okşayan ya da denize bakan bir tepede, Sunium'un yeşil yükseklerinde, kulak kesilerek dinleyen öğrencilerin arasında yer alıp yüksek düşüncelerle zamanın nasıl geçtiğini duymayan ya da stadyumda koşan ya da söylev kürsüsünden bir fırtına tanrısı gibi yağmur, güneş, şimşek ya da altın bulutlar yağdıran bu insan da bunu hak eden bir insandı. —»

Diotima birdenbire bana döndü, «Ah, bak!» dedi.

Baktığımda karşımdaki görünümün gücü beni yere serecek sandım.

Korkunç bir kazaya uğramış bir filonun parampara enkazı, kasırgalar geçtikten ve gemiciler kaçtıktan sonra nasıl tanınmaz bir durumda kumların üzerinde yatarsa, şimdi Atina da bizim önümüzde öylece yatıyordu. Öksüz sütunlar, bir akşam önce yemyeşil uzanan bir ormanın, gece alevler saçarak yandıktan sonra ertesi gün ortada kalan çıplak gövdelerine benziyordu.

Diotima: «Burada insan kendi yazgısını söz konu-

su etmemeyi, onun üstüne hiçbir şey söylememeyi öğreniyor; bu yazgı ister iyi, ister kötü olsun.» dedi.

«Burada insan, salt susmayı ögreniyor,» diye sürdürdüm. «Bu tarlayı biçenler onun başaklarıyla ambarlarını doldurarak varsıllaşmış olsalar, o zaman hiçbir şey yitirilmiş sayılmazdı ve o zaman ben burada bir başak toplayıcı gibi kalmayı kabullenirdim ama kazanan kim oldu?»

Arkadaşlardan biri: «Bütün Avrupa,» diye yanıtladı.

«Evet, öyle!» dedim, «sütunları, heykelleri alıp götürdüler, sonra da birbirlerine sattılar, o güzelim heykelleri az rastlanır papağanlar, ya da maymunlarla bir tuttular».

Arkadaş: «Böyle deme!» dedi, «eğer onlar gerçekten tüm bu güzelliğin ruhuna varamadıysalar, bu ruhun da birlikte taşmıp götürülememesinden ve satın alınamamasından ileri geliyordu.»

«Pek doğru!» dedim, «aslında bu ruh, yakıp yıkan o insanlar Attika'ya gelmeden önce ölmüştü. Yaban hayvanlar da böyle evlerde ve tapınaklarda el ayak çekildikten sonra kentlere girmeye, sokaklara dalmaya cesaret ederler.»

Diotima: «O ruhu taşıyan için, Atina, bugün de çiçek açmış bir yemiş ağacmdan farksızdır. Sanatçı eksik yerleri tam düşünebilir,» diye avundurdu.

Ertesi sabah erkenden yola çıktık, Parthenon kalıntılarını, eski Bacchus tiyatrosunun bulunduğu yeri, Theseus tapınağını, tanrısal Olympion'un dikili kalmış on altı sütununun durduğu yerleri gezdik. Beni en çok sarsan, bir zamanlar eski kentin bitip yenisinin başladığı yerdeki eski ve büyük kapı oldu. Bir zamanlar bunun altında bir günde binlerce güzel insan selamlaşır öyle geçerdi. Şimdi bu kapı ne eski, ne de ye-

ni kentlere açılıyor, bir zamanlar musluklarından tatlı şırıltılarıyla duru ve soğuk suların fışkırdığı bir çeşmenin susuz kalışı gibi suskun ve kimsesiz, orada duruyordu.

Böyle dolaştığımız sırada: «Ah!» dedim, «yazgı her halde, göz kamaştırıcı bir oyun göstermek için burada tapmakları yıktı ve onların parçalanmış taşlarını öteye beriye fırlatsınlar diye çocuklarm eline bıraktı, kolları başları kopmuş tanrıların köylü kulübesi önüne oturulacak bir sıra, gömüt taşlarının da otlayan öküzlere bir dinlenme yeri olmasmı kabullendi. Böyle bir cömertlik, incileri eritip içen Kleopatra'nın çılgınlığından çok daha görkemli belki, ama yazık bu büyüklüğe, bu güzelliğe!»

Diotima: «Benim iyi Hyperion'um!» dedi, «buralardan ayrılmanın zamanı geldi, rengin sarı, gözün yorgun, hâlâ da yeni benzetilerle içindekileri anlatmaya çabalıyorsun. Gel buradan gidelim! Yeşilliklerin, canlı renklerin olduğu yerler sana iyi gelecek.»

Kenti arkamızda bırakarak pek uzak olmayan bahçelere dek uzandık.

Ötekiler bizimle gelmediler. Yolda durmuşlar, Atina'nın eski yapıtlarından ürün devşiren iki İngiliz bilginiyle konuşmaya dalmışlardı. Gelmediklerine üzülmedim.

Diotima'yla kendimi yeniden yalnız görünce tüm varlığım şahlandı; o, Atina'nın kutsal Khaos'la yaptığı görkemli savaşı kazanmış olarak çıkmıştı.

Dingin düşünceleri, bu karmaşık çevrenin üstüne göksel bir müziğin ezgileri gibi yayılmış ve sinmişti. Ay, nasıl, bulutlarından sıyrılıp ortaya çıkarsa, onun ruhu da, çektiği dertlerden sıyrılmış, arınmıştı. En güzel kokularını gece saçan bir çiçek gibi, şimdi o, tatlı hüznünü çevresine yayarak, karşımda duruyordu.

Yürüdük, durmadan ilerledik, bu denli çok yürüdüğümüze sonunda pişman da olmadık.

Ah, siz ey kucaklaşmış zeytin ve servi ağaçlarının birbirlerinin serin gölgesine sokularak fısıldaştığı, kuytu çardakların arasmdan limon ağaçlarındaki altın yemişlerin pırıldadığı, çitlerinden dolgun üzüm salkımları sarkan yolun üstünde yüze gülen olgun turunçlar yatan Angele ormanları! Ey mis kokan kuytu yollar! Mersin ağaçlarınm gülen gölgesinin vurduğu kaynağın başındaki sessiz köşeler! Sizi asla unutmayacağım.

Diotima'yla birlikte bir zaman bu güzel ağaçların altında dolaştık, sonunda geniş ve açık bir yere çıktık.

Burada biraz mola verdik. Mutlu bir sessizlik içindeydik. Çiçeğin çevresinde dolaşan kelebek gibi ruhum, genç kızın tanrısal vücudunu sarıyor, tüm varlığım bu coşturucu seyrin sevincinde birleşiyor ve hafifliyordu.

Diotima : «Yine kendini avuttun, değil mi koca çılgın?» diye sordu.

«Evet, evet! Avuttum,» dedim, «yitti sandığım şey elimde, dünyadan çekildi diye özlemini çektiğim şey önümde duruyor. Hayır, Diotima! Sonsuz güzelliğin kaynağı kurumadı.

«Sana daha önce de söylemiştim: Ne tanrılara ne de insanlara gereksinme duyuyorum artık ben. Biliyorum, gökte yaşayanların sonuncusu da ölmüş, orada kimse kalmamış ve eskiden insanların güzel yaşamıyla taşan dünya bir karınca yuvasma dönmüş. Ama o tanıdığım göğün ve o tanıdığım dünyanın hâlâ bana güldüğü bir yer var. Göğün tüm tanrılarını ve yerin tüm tanrısal insanlarını sana dalınca unutuyorum!..»

«Dünya, kazaya uğramış bir gemiye dönmüş, bun-

dan bana ne? Beni kendi mutlu adamdan başkası ilgilendirmiyor.»

Diotima tatlı bir ağırbaşlılıkla: «Sevginin belirli bir dönemi vardır, beşiğimizde mutlu yaşadığımız bir dönem olduğu gibi. Ama yaşam bizi buradan sürüp çıkarır.

«Hyperion!» — bu sözleri söylerken sıcak elleriyle ellerime sarıldı, sesi gitgide güvenle yükseliyordu. — «Hyperion! İçimden öyle geliyor ki sen büyük işler için yaratılmışsın. Kendini tanımazlık etme! Uygun zaman yokluğu seni bugüne dek alıkoydu. İstediğin hızı bulamıyordun. Bu seni üzüyor, tüketiyordu. Toy eskrimciler gibi, vuracağın yeri iyice tasarlamadan ve bileğine tam güvenmeden saldırıyor, bu nedenle isabet ettirebildiğinden çok isabet aldığın için ürkekleşiyor, kendinden de, her şeyden de kuşkulanmaya başlıyordun: çünkü sen tutkulu olduğun denli de duygulusun. Ama bundan ötürü bir şey yitirmiş sayılmazsın. Çünkü duygun ve uğraşın daha erken olgunlaşaydı, ruhun bugünkü gibi olmazdı; acı duyan, köpürüp taşan insan olmasaydın, düşünen insan da olamazdın. İnsan güzelliğinin dengesini bu denli yitirmiş olmasaydın, bunu asla bugünkü denli açık göremezdin. Kalbin sonunda rahatladı. Böyle sanıyorum. Bunu anlıyorum da. Ama şimdi gerçekten işim bitti diye mi düşünüyorsun? Sevginin cennetine çekilip, ayaklarmın altında sana gereksinme duyan dünyayı istediğince kurusun, istediğince soğusun diye bırakmaya gönlüm razı olur mu? Senin bir ışık demeti, her şeyi canlandıran bir yağmur gibi ölümlülerin yurduna inmen, dökülmen gerek. Apollon gibi ışık saçmalı, Jupiter gibi sarsmalı, canlandırmalısın. Yoksa girdiğin cenneti haketmiş sayılmazsın. Sana yalvarırım, git Atina'nın içerlerine, bir kez daha gir ve kalıntıların arasında dolaşan

ve neşeli bir dans ya da kutsal bir masalla oyalanıp üzerlerindeki o ezici gücü unutan insanlara, o kaba Arnavutlara, sonra da tam o iyi yürekli, çocuk ruhlu Yunanlılara bir bak — bunlardan ötürü utandığını söyleyebilir misin? Demek istediğim şu: O henüz işlenme gücünü yitirmemiştir. Niçin kalbini bu yoksullardan esirgeyesin? Onlar kötü insanlar değil, sana hiçbir kötülük etmediler!»

«Onlar için ne yapabilirim ki?» dedim.

Diotima: «İçinde taşıdığın şeyleri onlara ver, dağıt —» diye yanıtladı.

«Dur, bir sözcük daha söyleme artık, ey büyük ruhlu insan» dedim, «yoksa, sen beni eğmiş olacaksın, yoksa beni zorla, bu işe sürüklediğini sanacaklar.

«Onlar daha mutlu değil, ama daha soy olacaklar; yok, hem daha soy hem de daha mutlu olacaklar. Onların açılması, içlerindeki ateşin hızıyla dalgalı denizlerden dışarı fırlayan genç dağlar gibi, ortaya çıkmaları gerek.

«Gerçi ben yalnızım ve onların arasına adsız, sansız olarak giriyorum. Ama, insan olan tek bir varlığın başarısı, bu insanın ancak parçaları olan yüzlerce varlığın başarısından üstün olamaz mı?

«Kutsal doğa! İçimde ve dışımda, sen hep aynı doğasın. Dışımdakini, içimdeki tanrısal varlıkla birleştirmek pek zor olmasa gerek. Bir arı, küçük devletini kurabildikten sonra, ben niçin zorunlu olanı kurmayı ve yetiştirmeyi başarmayayım?

«Nasıl mı? Arap satıcısının kur'anını ektiği yerden, sonsuz bir orman biçiminde öğrenci sürüsü fışkırmadı mı? O halde eski gerçeğin yeni ve canlı bir gençlikle geri döndüğü tarla niçin gelişmesin?

«Her şey kökünden değişecek! İnsanlığın kökünden yeni bir dünyanın filizi sürecek! Yeni bir tanrı-

sallık bu insanlara egemen olacak ve önlerinde yepyeni bir gelecek belirecek.

«Atölyelerde, evlerde, toplantı yerleri ve tapınaklarda, her yerde yaşam değişecek!

«Ama benim daha gidip öğrenmem gerekiyor. Sanatcıyım, ama becerikli değilim. Düşümü kuruyorum, ama elimi nasıl işleteceğimi bilmiyorum —»

Diotima: «İtalya'ya, Almanya'ya ve Fransa'ya git —» dedi, «kaç sene istiyorsun? Üç —dört— bana kalsa üç yeter; sen yavaş ilerleyen insanlardan değilsin, ancak her şeyin en yüksek ve en güzelini arıyorsun —».

«Peki sonra?»

«Sonra ulusumuzun eğiticisi olacak, sonra —umarım— büyük bir insan olacaksm. O zaman yine sana böyle şimdiki gibi sarılacak ve kendi kendime, ben de bu üstün insanın bir parçasıyım diye düşüneceğim. Kastor ile ölmezliğini paylaşan Pollux gibi, senin de ölmezliğinin yarısını bana bağışladığına inanacak, sevinçle kendimden geçecek, ah, kıvanç duyacağım Hyperion!»

Bir zaman sustum. Konuşamayacak denli mutluluk içindeydim.

Neden sonra: «Karar ile başarı arasında bir hoşnutluk düşünebilir misin?» diye söze başladım, «utkudan önce insan nasıl gönül rahatlığı duyabilir?»

Diotima: «Bu kahramanın gönül rahatlığıdır,» dedi, «öyle kararlar vardır, Tanrı sözleri gibi, söylenmeleriyle yapılmaları bir sayılır. Senin kararın da bu türden bir karar —.»

İlk kucaklaşmadan ayrılan insanlar gibi ayrıldık. Her şey bizim için yabancı ve yeniydi.

Şimdi Atina kalıntılarının üzerinde, ekilecek tarlasının üzerinde duran bir çiftçi gibi duruyordum.

Gemiye dönerken, «dur hele, böyle sâkin bekliyedur, ey uykuya dalmış yurt!» diye içimden geçirdim. «Yakında senden taptaze bir yaşam fışkıracak ve göğün bolcana sunduğu bağışlarına kucak açarak kalkınacak. Artık bulutlar yağmurlarını boşyere yağdırmayacak ve güneş ta eskiden bildiği insanları bulacak yine altında.

«İnsanlara ne oldu, diye mi soruyorsun, doğa? Sen de mi sahipsiz kalmış da, rüzgarın deyişiyle inleyen kırık bir saz gibi yakınmaktasın?

«Onlar, senin aradığın insanlar, gelecek, doğa! Gençleşmiş bir ulus seni de yeniden gençleştirecek ve sen yeniden onun gelini olacaksın; ruhlardaki eski birlik seninle yenilenecek. —

«Tek bir güzellik olacak, insanlık ve doğa birleşecek ve bundan herşeyi kavrayan tek bir tanrısallık doğacak.»

II

μη φυναι, τον απαντα νικα λογον.
τοδ' επει φανη βηναι κειθεν,
σθεν περ ηκει, πρλυ δευτερον ως ταχιστα.

Sophokles

(*) Bu parça Sophokles'in **Ödipus Kolo**nos'ta adlı yapıtının bir korosundan alınmıştır. Şu anlama gelmektedir:
En iyi şey dünyaya hiç gelmemiş olmak!
Eğer bir kez gelmişsen, yapabileceğin en iyi şey
Bir an önce geldiğin yere gitmek!

HYPERION'DAN BALLARMIN'E

Attika topraklarından döndüğümüzden beri mevsimin son güzel anlarını yaşıyorduk.

Tatlı ateşiyle güz, bahara eş olmuş da sevginin acı tatlı anılarını bizimle kutluyor gibiydi. Solan yapraklarda akşam kızıllığının rengi vardı. Yalnız çam ve defneler her zamanki gibi yeşildiler. Göçmen kuşlar havanın açıklığı içinde bir o yana bir bu yana uçuyor, kimileri de bağ ve bahçelerde oynaşıyor, cıvıltılar içinde insanlardan artakalanı topluyorlardı. Bulutsuz gök, güzel ışığını her zamankinden arık serpiştiriyor, çoğu zaman bir bakışla beni içinde bulunduğum en derin acıdan kurtaran, sıkıntı ve düşünceyi ruhumdan silip götüren o iyi kalpli, adını her zaman sevinç ve iyilikle andığım kutsal güneş, sık dalların arasından gülümsüyordu.

Bütün o sevdiğimiz patikaları Diotima'yla birlikte bir kez daha dolaştık, her yanda uçup gitmiş tatlı saatlerle yüz yüze geldik.

Geçen mayısı anıyor, «dünyayı hiç o zamanki gibi görmemiştik» diyorduk, «bu dünya, o ara, sanki dünyalığından çıkmış, tüm ögelerinden sıyrılmış da çiçeklerden bir bulut, parlak bir bulut olmuş, ya da ışıl ışıl yanan bir yaşam alevi durumuna gelmişti.»

Diotima «Ah,» dedi, «her şey nasıl istek ve umutla doluydu, nasıl her şey, kendi kendine oynayan ve ilerisini aklma getirmeyen bir çocuk denli gamsız ve mutlu bir sessizlik içinde gelişiyordu!»

«İşte bunu, bu sessiz ateşi, görülmemiş hızı içinde koşarken yaptığı, bu duraksamaları görünce ben doğanın ruhu'yla karşılaştığımı anlıyorum,» dedim.

Diotima: «Mutlu kişilerdir bu duraksamalardan tat alanlar..» dedi, «biliyor musun, hani bir akşam, bir sağnaktan sonra köprünün üzerinde durmuş, dağdan inen kırmızı suların akışını seyrediyorduk; sular altımızda bir ok hızıyla ileri atılıp giderken, öbür yandaki orman sessizce yeşeriyor, gürgenlerin ışıklı yaprakları hemen hiç kımıldamıyordu. Bu canlı yeşilliğin de o dere gibi akıp gitmediğine, güzel baharın sokulgan kuşları ürkütmek istemez gibi durup beklediğine bakmış da ne içten sevinmiştik. Ama o bahar şimdi yine dağları aştı.»

Bu söze güldük, oysa acı ruhumuza daha yakındı.

Kendi mutluluğumuz da işte böyle uçup gidecekti, bunu şimdiden duyuyorduk.

Ah Bellarmin! Güzellik de yazgısına boyun eğecek olduktan sonra, tanrısallık bile aşağılara inip ölümlülüğü, bütün ölümlülerle paylaşacak olduktan sonra, kim değişmediğini söyleyebilir!

O sevgili kızın evi önünde oyalanmış, tatlı akşam alacası sona erip gece ışığı ortalığı sarıncaya dek gecikmiştim. Şimdi onun kollarından her ayrılışımda olduğu gibi yine düşünceli, ama taşıp köpüren, bükülmez bir güçle dopdolu Notara'nın evine dönüyordum. Alabanda'dan mektup gelmişti.

«Kımıldanış var,» diye yazıyordu, «Ruslar Babıâli'ye savaş açtı. Archipelagus'a[1] bir filo geliyor;[2] Sultan'ı Fırat kıyılarına sürmek için Yunanlılar da birlikte ayaklanırlarsa özgürlüklerine kavuşacaklar. Yunanlılar kendi paylarına düşeni yapacak ve özgürlüklerine kavuşacaklardır. Sonunda yapacak iş çıktı diye içten seviniyorum. Durum bu biçimi almadan önceki günler, dayanılmaz olmuştum.

«Eğer sen de değişmediysen, gel! Misistra yoluyla gelirsen, beni Koron önündeki köyde bulursun. Tepenin yanında, ormanın kıyısındaki beyaz köşkte oturuyorum.

«İzmir'de, benim yanımda tanıdığın insanlardan ayrıldım. İnce sezişlerinle onların çevresine girmemekte haklıymışsın.

«Seni de kendimi de bu yeni devinimin içinde görmek istiyorum. Şimdiye dek, bu dünyayı, kendini göstermeye değmeyecek denli kötü buluyordun. Uşak gibi çalışmak elinden gelmiyor, bu yüzden hiçbir iş yapmıyordun. Bu işsizlik de seni küskün ve hayalci yapıyordu.

(1) Archipelagus: Yunan adaları.
(2) 1770 yılında.

«Bataklıkta yüzmeyi istemedin. Şimdi gel, gel de açık denizlere açılalım!

«Bizi bu iyileştirsin, biricik sevgili!»

Böyle yazıyordu. Önce şaşırdım, yüzüm utançtan alev alev yanıyor, kalbim sıcak kaynak suları gibi fokurduyordu. Hiçbir yerde duramıyordum, Alabanda'nm uçup beni geçtiğini, beni her zaman için alt ettiğini görmek bana bu denli acı geliyordu. Ama yine de yapılacak işi tutkuyla bağrıma bastım.

Ben aylak bir insan olmuşum, diyordum, barış isteklisi, dünyaya yabancı, tembel bir insan! — Alabanda ise dünyaya soy bir uçman gözüyle bakıyor. Alabanda durmuyor. O dalganın içinde ganimet arıyor; sen ellerin böğründe durup kalacak mısın? Söylediklerin yetsin istiyor, büyülü formüllerle dünyayı kendine benzetmeyi diliyorsun. Ama söylediklerin kar tanelerine benziyor. Onların bir yararı yok, yalnız havayı karartıyorlar. Büyülü sözlerin ise ancak inancı olanlar için geçerli, inancı olmayanlar seni dinlemiyorlar bile. — Evet, gereğinde yumuşak olmak iyi olabilir ama yersiz yumuşaklık kötü, çünkü bu korkaklık demektir! — Ama Harmodius! Ben senin mersin ağacın gibi olacağım, hani içinde kılıç gizleyen mersin ağaç gibi.[1] Başıboş yaşamım boşa geçmiş olmayacak, uykum alev almış bir yağa benzeyecek. Değil mi iş zamanı geldi, ben de durup seyre bakmayacağım. Alabanda çelengini taktı mı, diye öğrenmek için oradan oraya dolaşıp beklemeyeceğim.

(1) Hormodius ve Aristogiton, iki Atinalı genç arkadaştır. İsa'dan önce 415 yılında Tiran Pisistratos'un oğlu Hipparetios'u öldürmüşlerdi.

Alabanda'nın mektubunu okurken Diotima'nın renginın uçması içimi sızlattı. Okuyup bitirdikten sonra, biraz düşünceli ve ağırbaşlı, beni bu adımdan döndürmeye çalıştı. Birlikte işin ilerisi gerisini konuştuk. Sonunda: «Ah, siz bunca güçlü kişiler!» dedi. «Ne çabuk dayanamaz oluyorsunuz, Nemesis'i[1] unutmayın!»

«Dayanılmayacak şeye dayananın» dedim, «gücünün tükenmesi, olağandır.»

«Böyle de olsa» dedi, «sen bu iş için yaratılmamışsın.»

«Öyle görünüyor» dedim, «aslında bunun için bunca zaman bekledim. Gençliğimin borçlarını ödeyeceğimi bilsem, dünyayı sırtlardım.[2] Benim bilincim yok mu? Kendi içimde bir durak bulamayacak mıyım? Ah Diotima bırak beni! İşte şimdi, böyle bir iş çıkmışken, içindekinden yararlanmalıyım.»

Diotima: «Pek taşkın ve kendine gereğinden çok güvenlisin!» dedi, «geçen gün böyle değildin, daha alçak gönüllü konuşuyor, dışarılara gitmem, öğrenmem gerekiyor,» diyordun.

«Kurnaz seni!» diye yanıtladım, «o günkü konumuz büsbütün başka bir şeydi. Tanrısal güzelliğin

(1) Nemesis: Günah işleyen, taşkınlıkta ileri gidenlere ceza veren tanrıça. Kısas tanrıçası.

(2) Prometheus ile Epimetheus'un kardeşi Atlas, tanrılara karşı savaş açan titanlarla birlik olduğu için, tanrılar tarafından gök kubbeyi sırtında taşıma cezasına çarptırılmıştı.

Olymp'ine, her an yeni kaynaklardan doğrunun ve iyinin fışkırdığı yerlere ulusumu çıkarabilmeyi bugün de beceremem. Ama kılıç kullanmasını biliyorum ve şimdilik bundan çoğu gerekmiyor. Düşüncelerin yeni birliği havada yaşayamaz, güzelliğin kutsal egemenliği özgür bir devlette yerleşmelidir. Bu devletin yeryüzünde bir toprağı olması gerek ve bu yeri de, kuşkusuz biz fethedeceğiz.»

Diotima: «Fethedecek ve sonra ne için fethettiğini bilemeyeceksin,» dedi, «şansın yardım ederse, özgür bir devlet kurmayı başaracaksın ve o zaman niçin bu devleti kurdum! diye soracaksın. Ah! bu devlette yaşamasını istediğin bütün o güzel yaşam tükenmiş olacak, o yaşam, hatta senin kendi içinde harcanmış ve sönmüş olacak! Ey güzel ruh, yapacağın vahşi savaş seni parçalayacak, kocayacaksın sen, ey mutlu ruh! Sonunda yaşamdan usanmış, gençliğimin ülküleri, şimdi neredesiniz, diye soracaksın!»

«İnsafsızsın, Diotima» dedim, «ta canevime el uzatıyor, en korktuğum yönden, en yüksek yaşama isteğimden beni yakalıyorsun. Ama hayır! Hayır! İnsanı öldüren, köle kalmaktır. Haklı bir savaş, ruhu canlandırır. Altın, ateşe girdiğinden, ateş rengini taşır; ancak zincirleri koparan insan gençliğini kazanmıştır. Onun davranması, bu sürüne sürüne giden zehirli yılanın, tüm doğayı daha tohum durumunda zehirleyen bu yüzyılın, başını ezmesi gerekiyor! — Yaşlanacak mıyım, diyorsun, Diotima? Yunanistan'ı kurtaracağım, sonra da kocamış, yoksul düşmüş, herkes gibi bir insan olacağım, öyle mi? Zafer habercisi olarak Marathon'dan kalkıp Pentele tepesini aştıktan sonra gelip, Attika vadilerinin seyrine bakan Atinalı genç de, o halde, önemsiz, boş ve Tanrıdan başka kimsesi olmayan bir insandı, öyle mi?»

Diotima: «Sevgilim, sevgilim» dedi, «sinirlenme! Artık bir şey demiyorum. Peki git, git, ey onurlu insan! Böyle anlarında, ah, kendimde sana etki yapacak hiçbir güç, hiçbir hak, göremiyorum.»

Acı acı ağlıyor, ben bir suçlu gibi karşısında duruyordum. «Davranışımı hoşgör tanrısal varlık!» dedim. Önünde diz çökmüştüm. «Elimde olmayan şeyden ötürü bana darılma! Ben seçmiyorum, düşünmüyorum. İçimde bir güç var; bu adıma beni sürükleyen ben kendim miyim, bunu da bilmiyorum.»

«Seni bu yola iten bütün ruhun» diye yanıtladı. «Onu dinlememek hemen her zaman insanı yokolmaya sürükler, ama onu dinlemek de, her halde, yine öyle. En iyisi gitmen. Çünkü bu daha yüce bir davranış olacak. Bildiğin gibi yap, ben sonucuna katlanacağım.»

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

O günden sonra Diotima, görülmemiş biçimde değişti.

O kapalı ruhun, seviştiğimizden beri nasıl açıldığını, bakışlarında ve tatlı sözlerinde duyarak seviniyordum; bilgelere özge sessizliğinden kaç kez sıyrılmış, ruhumu parlak bir coşku içinde karşılamıştı.

Ama, güzel bir ruh ilk çiçeğini verdikten sonraki durumuyla, ömrünün ilk sabahını yaşadıktan sonra, öğle yükseklerine tırmanmak zorunda kalınca, bize ne denli yabancı geliyor! O mutlu çocuğu insan neredeyse tanımayacaktı. Diotima bu denli yücelmiş ve bu denli de acılı olmuştu.

Yine bir gün, bu yaslı Tanrı-varlığının önünde yere yatmış ağlıyordum; ruhum, onun acısıyla eriyor, bu gözyaşlarıyla akıp gidiyor gibiydi. — Sonra birden, karşısında, hayranlıkla ayağa kalktım, yitik sandığım tüm gücüme kavuşmuştum:

Gözlerinden alevler çıkıyordu. İçine ittiği dertler ve istekler bağrına sığmaz olmuş, dışarı taşmıştı sanki.

Ne denli güzel, ne denli yürekli düşüncelerle dolu olmalıydı! —

Yeni bir yücelikle, gözle görülür bir güçle çevresine eğemen, karşımda duruyordu.

İnsanüstü bir varlıktı o şimdi — Ölümlü insanlardan değildi artık.

Ah benim Diotima'm! O zamanlar, bunun neye varacağını nasıl aklıma getirebilirdim?

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Akıllı uslu Notara da kurduğumuz yeni tasarıların büyüsüne kapılmıştı. Bana, çok yandaş bulacağına sözveriyor, çok geçmeden Korinth boğazının işgal edileceğini ve burası alındıktan sonra tüm Yunanistan'ın ele geçeceğini öne sürüyordu. Ama yazgı buna izin vermedi ve Notara'nın çabası daha amacına erişemeden anlamını yitirdi.

Bana, bu işi elimden geldiğince gizli tutmamı ve Peloponnes'ten dosdoğru aşağı inmemi salık veriyordu. «Babana yola çıktıktan sonra yazarsın» diyordu, «atılmamış bir adıma izin vermektense, atılmış bir adımı hoş görmek, kuruntulu ihtiyara daha kolay gelecektir.» Buna pek aklım yatmıyordu, ama gözlerimizin önünde büyük ülküler dururken kişisel duyularımızı gözden çıkarmaya ne kadar istekliyizdir!

Notara: «Böyle bir durumda babanın sana yardım edeceğini beklemek yersiz olur sanırım» diye konuşmasını sürdürdü, «onun için seni bir zaman yaşatacak ve çalışmanı sağlayacak parayı ben veririm, bir gün gelir de olanak bulursan bana geri ödersin, ödeyemezsen benimkini de kendininmiş gibi sayarız. Bu parayı aldığın için sıkılma» diye gülerek ekledi, «Phöbus'un[1] atlarını yaşatan da, ozanların anlattığı gibi, yalnız hava değildir.»

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Ayrılık günü gelmişti.

Bütün sabahı Notara'nın bahçesinde, kış yaz yeşil servi ve sedir ağaçlarının altında, taze kış havasını içime çekerek geçirmiştim. Artık her şeye hazırdım. Gençliğin yüce gücü beni ayakta tutuyor, karşılaşacağımı sezdiğim acı, bir bulut gibi beni sararak yükseltiyordu.

Diotima'nın annesi, son günü onlarda, baş başa geçirmemizi, Notara, öteki arkadaşlar ve benden rica etmişti. Bu iyi insanların tümü, Diotima'yla bana bakarak zevk duymuşlar, sevgimizin tanrısallığını anlamakta gecikmemişlerdi. Şimdi, yola çıkmadan önce beni iyi dileklerle uğurlamak istiyorlardı.

Aşağı indiğimde o değerli genç kızı ocağın başında buldum. Bugün evin işleriyle uğraşmayı kendine kutsal bir tanrı hizmeti saymıştı. Her şeyi ha-

(1) Phöbus: Güneş tanrısı. Eski Yunanlılar güneşi, güçlü ve ateşli atların çektiği ve Phöbus'un sürdüğü bir araba olarak düşünürlerdi.

zırlamış, evdeki her şeyi güzelleştirmişti. Bu işleri görürken de kimsenin ona yardımını istememişti. Bahçede kalan son çiçekleri toplamış, mevsimin ilerlemiş olmasına karşın güller ve taze üzümleri bir araya getirebilmişti.

Ayak sesimi duyunca, yavaşça bana doğru geldi. Ocağın ateşi soluk yanaklarını kızartmıştı. O derin bakışlı ve şaşkınlıkla irileşmiş gözlerinde yaş pırıltıları vardı. Bir anda ne duruma girdiğimi gördü. «İçeri gel, sevgilim» dedi, «annem orada, ben de şimdi geliyorum.»

Odaya girdim. O soylu kadın oturduğu yerden bana güzel elini uzatıyordu — «Geldin mi?» dedi, «geldin mi oğlum? Sana kızmam gerek, çocuğumu benden aldın aklımı çeldin, şimdi de içinden geleni yapıyor, alıp başını gidiyorsun; ama, ah, siz ey göklerin büyükleri! Yapmak istediği iş doğru değilse, bunu ona bağışlayın. Yok doğruysa o zaman da yardımınızı bu sevgili insandan esirgemeyin!» Konuşacağım sırada Notara öteki arkadaşlarla birlikte odaya girdi. Diotima arkalarından geliyordu.

Bir zaman sustuk. İçimizdeki acılı sevgiye saygı gösteriyorduk. Konuşursak, gururlu düşüncelere dalarak bu sevgiden başkasını aşağılamaktan korkuyorduk. Sonunda, birkaç havadan sudan sözden sonra, Diotima benden Agis[1] ve Kleomenes'le[2] ilgili kimi şey-

(1) Agis: Birçok Isparta kralının adı. En ünlüsü üçüncü Agis (M.Ö. 245-241). Isparta'nın sosyal durumundaki bozukluğu düzeltmek ve özellikle savunma gücünü artırmak üzere önemli sosyal bir reform yapmıştır. M.Ö. 241 yılında reaksionerler tarafından asıldı.

(2) Kleomenes: (M.Ö. 235-219) Isparta Kralı Agis'in başladığı işi sürdürdü. Lykurg anayasasını yeniden uygulamaya geç-

ler anlatmamı istedi: «Çok zaman en ateşli saygı duygularıyla bu büyük insanları anar, onların da Prometheus[1] gibi bir yarı tanrı olduğunu söylerdin. Derdin ki: Onların Isparta'nın yazgısıyla yaptıkları cenkleşme, o parlak söylencelerde gördüklerimizin tümünden daha kahramancadır. Hellen günlerinin sabahı Homeros ve Theseus ile başladıysa, akşamı da bu iki insanın dehasıyla biter.»

Anlattım. Bitirdiğimde hepimiz kendimizi daha güçlü ve yücelmiş buluyorduk.

Arkadaşlardan biri: «Ne mutlu ömrü bir gönül coşkusuyla canlı bir savaş arasmda geçene!» dedi.

Bir başkası: «Doğru!» dedi, «tümüne yetecek gücü bulduran, istek ve çaba içinde bizi dipdiri tutan da gençlik dediğimiz şey değil mi?»

Diotima bana döndü: «Ben de seninle gitmek istiyorum» dedi.

«Senin kalman iyi olacak, Diotima!» dedim, «din adamı din ocağına yakışır. Sen bu kutsal ocağı söndürmeyeceksin. Güzelliği koruyacak, bakacaksın ki geldiğimde senin yanında onu da bulayım!»

ti. Makedonyalıların silahlanma yöntemlerini kabullendi. Eski Ispartalıların yalınlığı ve basit gelenekleri yeniden canlandırıldı. 221'de Sellasia dolaylarında, Makedonyalı Antigonus'la birleşmiş olan Aratos'a yenildi. Mısır'a kaçtı, orada kendini öldürdü.

(1) Prometheus: Tanrılardan çalmış olduğu ateşi insanlara bağışlıyarak bunların kültürde yükselmelerine olanak hazırlamıştır. Bu halin insanları şımartacağından korkan Zeus yeryüzüne Pandora'yla yıkım, sıkıntı, savaş, üzünç ve benzerlerini yolladı. Prometheus ceza olarak Kafkas dağlarında bir kayaya bağlandı. Herakles (= Hercules) gelip onu kurtarıncaya dek her gün bir kartal gelir, karaciğerini didiklerdi.

«Hakkın var sevgilim, böyle olsun!» dedi. Sesi titriyordu, içindeki telaş ve yaşları göstermemek için o aydın ve engin bakışlı gözlerini[1] mendiliyle örtüyordu.

Ah, Bellarmin! Onu üzdüm diye kalbim parçalanıyordu. «Dostlarım!» dedim, «bu meleği benim için koruyacaksınız. O olmazsa, ben de yokum demektir. Aman Tanrım! Onu yok bildiğim gün neler, neler yapmazdım acaba?»

Notara «Sakin ol Hyperion!» diye sözümü kesti.

«Sakin olmak mı?» dedim. «Siz iyi insancıklar, çiçekler açacak mı, ürünler bitecek mi diye üzülür, asmalarınız için duaya el kaldırırsınız da, benim ruhumun taptığı tek varlıktan ayrılırken dileklerimi söylememe engel olmaya çalışırsınız öyle mi?»

Notara heyecanla: «Yok, dostum!» dedi, «yok, dileklerini söylemeden ondan ayrılmana razı değilim! Hayır, sevginizin tanrısal temizliği adına yemin ederim, hayır! Bu sevgiyi kutsal tuttuğumdan hiç kaygınız olmasın!»

«İyi aklıma getirdin!» diye atıldım. «Bu sevgili ana bizi kutsasın istiyorum. Siz tanığımız olun o bizi birleştirsin. Gel, Diotima! Aramızdaki bağı annen kutsallaştırsın, ta ki, düşlediğimiz toplumda evleninceye dek bekleyelim.»

Bir dizimi yere dayadım; irileşmiş gözleri, pembeleşmiş yüzü ve dudaklarındaki iyi gün gülüşüyle Diotima yanıma diz çöktü.

«Ey doğa!» dedim, «bunca zamandır bizim yaşamamız seninkine eş oldu ve öz dünyamızı sevgi, senin

(1) Aslında burada Ätherauge = Esiri gözler denmektedir.

gibi ve senin tüm tanrıların gibi tanrısal bir gençliğe bürüdü.»

Diotima sözü aldı: «Korularda senin gibi gezdik, kaynaklarının başında senin gibi oturduk, çocukların olan yıldızlarla birlikte senin gibi şu dağları aştık.»

«Daha birbirimize kavuşmamışken,» dedim, «bizi sonradan saran hayranlığın sesini bir işaret fısıltısı gibi uzaktan uzağa duymağa başladığımızda, birbirimizi bulduğumuz, uykusuz kaldığımız, varlığımızdaki tüm seslerin birleşerek yaşamın canlı akordunu yarattığı o zamanlar, ey tanrısal doğa, tüm bu zamanlarda biz hep sana benzedik; şimdi ayrıldığımız ve sevincimizin öldüğü şu dakikada da, acı dolu ama tertemiz bir ruhla yine de senin gibiyiz. Bunun için sevgimizin senin gibi kutsal ve sonsuz olduğuna temiz bir ağız tanıklık etsin istiyoruz.»

Anne, «Ben tanık oluyorum!» dedi.

Ötekiler de «Biz de tanığız!» dediler. Artık bizim için söyleyecek söz kalmamıştı. İçim içime sığmıyordu; ayrılabilecek duruma gelmiştim. «Artık gidiyorum, sevgililerim!» dedim. Birinin yüzünde canlılıktan iz kalmadı. Diotima bir mermer heykel gibi ayakta duruyordu. Avucumun içindeki elin öldüğünü duydum. Çevremdeki her şeyi öldürmüş, tek başıma kalmıştım. Taşan gücümün tek dayanak bulmadığı bu sınırsız suskunluk karşısında başım dönüyordu.

«Ah!» dedim, «benim yüreğim yanıyor ve sizler böyle soğuk karşımda duruyorsunuz, sevgililerim! Yalnız evin tanrıları mı bana kulak verecek? — Diotima! — Sesin çıkmıyor, görmüyorsun! Ah, ne mutlu sana ki görmüyorsun!»

İçini çekti, «Haydi git,» dedi, «nasıl olsa gideceksin, haydi git ruhum!»

«Ah bu bal dudaklardan duyduğum tatlı ses!»

dedim, sevdiğim bu heykelin önünde dua eder gibi duruyordum — «Tatlı ses! Bir kez daha seni duyayım, gözünün sevgili ışığı bir kez daha ışısın benim için!»

«Böyle konuşma sevgilim!» dedi. «Benimle daha ağırbaşlı, daha umutlu konuş!»

Kendimi tutmak istiyordum, ama sanki düşteydim.

«Eyvah!» dedim, «bu ayrılıktan sonra kavuşmak yok galiba!»

Notara: «Onu öldüreceksin» dedi, «bak o ne denli ince. Sen ise, ne denli kendini unutmuşsun.»

Yüzüne bakınca gözlerimden sıcak yaşlar boşandı.

«Allahaısmarladık Diotima!» dedim, «sevgimin cenneti, allahaısmarladık! — Dayanıklı olalım değerli dostlarım! Sevinç ve acı verdiğim değerli ana! Elveda! Elveda!»

Sendeliyerek dışarı çıktım. Diotima arkamdan geldi.

Akşam olmuş, yıldızlar gökte belirmişti. Evin önünde öyle suskun duruyorduk. Diotima, hava denli hafif bir kucaklayışla beni sardı. Gizemli sesiyle kulağıma: «Çılgın» dedi, «ayrılık da neymiş?» Yüzünde ölümsüz bir varlığın gülümseyişi vardı.

«Şimdi ben de deminki gibi değilim» dedim, «bilmiyorum düş hangisi, acılarım mı, yoksa sevincim mi?»

«Her ikisi de!» diye yanıtladı, «ve her ikisi de iyi!»

«Ey yetkin insan!» dedim, «şimdi senin dilinle konuşacağım. Bundan böyle yıldızlı göğe bakalım da birbirimizi bulalım. Dudaklarımız sustuğunca bu yıldızlı gök seninle benim kavuşağımız olsun.»

«Olsun!» dedi. Sesi usul ve o zamana dek duymadığım bir uyumla çıkıyordu — ondan duyduğum son

ses! Gölgesi, alacakaranlıkta gözden yitiyordu. Son bir kez dönüp baktığımda gözümün önünde son bir çırpınıştan sonra sönen ve geceye karışan imge bilmem onun muydu?

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Niçin sana anlatarak acımı yineliyor, ruhumun huzur bulmayan gençliğini yeniden heyecana düşürüyorum? Ölümlülük ülkesini bir baştan bir başa bir kez boylamak yetmez mi? Neden ruhumun barışma sığınıp sessiz kalamıyorum?

Neden mi, Bellarmin'im! Çünkü yaşamanın tek bir soluğu yok ki gönül için değersiz olsun; çünkü o tertemiz doğa her çeşit değişikliği içinde güzel. Ölümlülere özel deneylerden kaçıp, yalnız kutsal bir suskunluk içinde yaşayan ruh, yapraksız bir ağaçtan, ya da saçsız bir baştan ayrımlı mıdır? Sevgili Bellarmin! Ben de bir zaman dinlendim; Salamis'in sessiz tepeleri arasında yazgıyı ve insan didişmesini unutarak, bir çocuk gibi yaşadım. O zamandan bu yana gözüm çok şeyi başka türlü görüyor. Şimdi insan ömrüne her bakışımda sâkin kalacak denli barışıkım. Ey arkadaş! Düşünce bizi sonunda, her şeyle barıştırıyor. Buna inanmayacaksın. İnansan bile benim de böyle düşündüğüme şaşacaksm. Ama bana öyle geliyor, ruhumun günden güne nasıl sâkinleştiğini mektuplarıma bakınca da görmektesin. İlerde de, sana bundan o denli sözedeceğim ki, sonunda inanacaksın.

Sana Kalaurea'daki ayrılıktan sonra Diotima'yla birbirimize yazdığımız mektupları yolluyorum. Sana emanet ettiklerimin en değerlisi bunlar. Bu mektuplar, ömrümün o günlerinin en canlı tablosu. Savaş gü-

rültüsünü bunlar sana iletmeyecek. Ama benim öz yaşamımı öğreneceksin. Senin asıl istediğin de bu. Ah, bir de bunlarda benim ne denli sevilmiş olduğumu göreceksin. Sana ben bunu asla anlatamayacaktım. Bunu ancak Diotima başarabilir.

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Ayrılık ölümünden uyandım, Diotima'm! Ruhum, uykudan kalkar gibi güçlü, yerinde doğruluyor.

Sana Epidauros dağlarmdan birinin tepesinden yazıyorum. Uzakların derinliğinde senin adan belli belirsiz görülüyor. Diotima! Daha ileride de, ya utkuya, ya ölüme kavuşacağım yer uzanmakta. Ey Peloponnes! Siz ey Eurotas ve Alpheus'un kaynakları! Sizin olduğunuz yerde kendimizi göstereceğiz! Bu yurdun eski ruhu, kanat çırpıntılarıyla hızalan bir kartal gibi, Isparta ormanlarından ileri atılacak.

Ruhum iş başarma isteği ve sevgisiyle dolu, Diotima. Gözlerim büyülüyecek de dediğini yaptıracakmış gibi Hellen vadilerine bakıyor ve sanki şöyle diyor: Yeniden yükselin siz, ey tanrı kentleri!

İçimde bir Tanrı yaşıyor olmalı. Ayrılığımızı bile duyamıyorum. Ruhum şimdi seninle birlikte Lethe'nin kıyısındaki mutlu gölgeler gibi güzel bir özgürlük içinde yaşıyor, sevgimiz yazgmın boyunduruğundan kurtulmuş artık.

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Şimdi Peloponnes'in ta kalbindeyim. Bu geceyi, çok yıl önce, daha çocuk denecek yaşta, Adamas ile

birlikte buraları dolaşırken kaldığımız kulübede geçireceğim. O zamanlar, evin önündeki sıraya oturarak uzaklardan gelen kervanların çıngırak seslerini, ya da yakınımızda çiçek açmış akasyaların altında gümüş sularını yalağa boşaltan çeşmenin şırıltısını dinlerken ne mutluydum.

Şimdi de o zamanki gibi mutluyum. Bu yurdu gezerken kendimi, gelecek utkunun müjdesiyle uğuldayan Dodonas[1] ormanlarım dolaşıyor sanıyorum. Açık göğün altında ne denli gezersem gezeyim, gözümün önünde yalnız başarılar görüyorum, geçmiş ve gelecek başarılar. Bu yurdu bir baştan bir başa gezip de boynundaki boyunduruğa ses çıkarmayan bir Pelopidas[2] olamaz. Onun ya yüreğinin yeri boş, ya da aklı kıt olmalıdır, buna inan.

Bunda zaman uykuyla geçti — bunca zaman, cehennem ırmağı gibi bulanık ve sessiz, anlamsız bir ağırlıkla aktı gitti!

Ama yine de her şey hazır bekliyor. Bu dağların ulusu kin güden güçlerle dolu: bu halk buralarda, önüne katılmak için sert bir rüzgâr bekleyen sessiz bir fırtına bulutu gibi dolaşıyor. Diotima! Bırak da onların arasına tanrının nefesini üfleyeyim, bırak da onlara gönülden bir söz söyleyeyim, Diotima. Sen tasa etme! Sandığın denli yabanıl değil onlar. Ben onların sert yaradılışlarını tanırım. Gerçi bu yaradılış aklı ala-

(1) Dodona: Zeus'a atfedilen mucizelerin en önemlilerinden biri. Kutsal bir meşenin hışırtısını dinleyerek gelecekten haber vermişti.

(2) Pelopidas: Soylu bir Thebaili. Isparta istilâsmdan Atina'ya kaçtı ve M.Ö. 397'de buradan kalkarak yurdunu kurtarmayı başardı. Thebai egemenliğinin kurucusu ve ruhu oldu. 364 yılında Makedonyalılarla yaptığı bir savaşta öldü.

ya alır, ama o coşkunlukla birliktir. İşine tüm ruhuyla sarılan insan asla aldanmaz. Bu insanın zihnini kurcalayıp kurnazlıklar bulmasına gerek yoktur. Çünkü hiçbir güç onu alt edemez.

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Yarın Alabanda'nın yanında olacağım. Koron'a giden yolu gereğinden sık soruyorum. Bunu sormak hoşuma gidiyor. Güneşten kanat almak ve oraya uçmak diliyorum, ama bu kararsızlıkta da ayrı bir tat var; onu acep ne durumda bulacağım? Hep kendime bunu soruyorum.

Hey gidi yiğit delikanlı! Niçin ben ondan sonra dünyaya geldim? Niçin çıktığım beşik onun beşiği değil? Aramızdaki ayırıma dayanamıyorum. Ah, o canlı bir uğraşmayla doğayı inceler; deniz, hava ve tüm unsurlarla cenkleşirken ben neden Tina'da tembel bir çoban çocuğu gibi yaşadım ve ona benzer insanları ancak düşümde yaşattım? Ben de başarının mutluluğuna onun kadar istekli değil miydim?

Ama tez davranacak ve ona yetişeceğim. Çok geçmeden canlı bir işe sarılıp kendimi kurtaramazsam, ruhum kendi kendini yiyip bitirecek.

Ey yüksek ruhlu kız! Seni nasıl kazandım bilmiyorum? Nasıl oldu da sen, böyle başarısız bir varlığı sevebildin?

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Ona kavuştum aziz Diotima!

Gönlüm rahat, sinirlerim uyanık. Duru bir suyun derinlerine bakar da nasıl onun içine atılmak ve kay-

nayan kanımızı bu soğuk banyoyla serinletmek istersek, geleceğin karşısında da ben aynı duygu içindeyim. Ama bunlar boş sözler. Alabanda'm ve biz şimdi birbirimizi her zamandan çok seviyoruz. Yaşam tüm derinliği ve dolgunluğuyla yine eskisi gibi, ama biz birbirimize karşı şimdi daha açığız.

Ah, tiranlar, bizim dostluğumuz gibi dostlukları yasak etmede ne denli haklıymışlar! İnsanın böyle bir dostu olunca kendini bir yarı tanrı denli güçlü buluyor ve yakınında yapılan alçaklıklara göz yummuyor!

Odasına girdiğimde akşamdı. İşini henüz bir yana bırakmış, pencere kenarında, ayın aydınlatığı bir köşede otururak düşüncelere dalmıştı. Karanlıkta durduğum için beni tanımadı. İlgisizce olduğum yere bakıyordu. Beni kim bilir kim sanmıştı. «E, nasılsın bakalım?» dedi. «Şöyle böyle» dedim. Ama bu aldatma boşuna oldu. Sesim gizli bir sevinçle doluydu. «Nasıl?» diye yerinden sıçradı; «sen misin?» «Benim ya, koca kör!» dedim ve kolları arasına atıldım. Sonunda Alabanda: «Ah!» dedi. «Sonuna geldik, sonunda her şey değişecek, Hyperion!»

«Öyle sanıyorum» dedim ve sevinçle elini sıktım.

Alabanda az sonra: «Demek beni unutamadın,» diye söze başladı, «Alabanda'ya karşı o eski ve sarsılmaz inancı hep besliyor musun? Geniş yürekli insan! Bütün bu yıllarda ben kendimi hiçbir zaman senin sevginin ışığında yaşadığım o zamanlar denli mutlu duymadım.»

«Nasıl?» dedim, «Alabanda mı söylüyor bunu? Bu sözler senin onuruna yaraşmadı Alabanda. Ama doğru, kahraman yaradılışlı insanların onur için avuç açtığı, uyanık ruhlu varlıkların öksüzler gibi bir damla sevgi peşinde koştuğu bir dönemde yaşıyoruz.»

«Sevgili çocuğum!» dedi, «görüyorsun ya kocamı-

şım. Çevremizdeki uyuşuk yaşam ve sonra, hani İzmir'de seni yetiştirmelerini istediğim o yaşlı kişilerle olan anlaşmazlık..»

«Ah,» dedim, «yazgı denen o adsız varlık, o ölüm tanrıçası bunlara da el uzatmaktan geri kalmadı demek, ne acı!»

Odaya getirdikleri kandilin ışığında yeniden yüzlerimize bakıyor, birbirimizi gizlice sevgiyle karışık bir incelemeden geçiriyorduk. Bu değerli varlığın vücudu o umutlu günlerden beri çok değişmişti, solgun yüzündeki iri ve her zaman canlı gözleri şimdi, renksiz gökteki öğle güneşi gibi ışıyarak bana bakıyordu.

Kendisini süzdüğümü gören Alabanda tatlı bir hırçınlıkla: «Benim iyi kalplim!» dedi, «bırak bu üzgün bakışları, benim iyi çocuğum! Düştüm, bunu biliyorum. Ah benim Hyperion'um! Büyük ve gerçek bir başarının özlemiyle yaşıyor ve buna seninle birlikte kavuşacağımı umuyorum. Bak boyumu aşmışsın. Eskisinden daha özgür ve daha güçlüsün.. Buna kalpten sevindim. Ben kuru bir toprağım ve sen verimli bir yağmur gibi bana geliyorsun — ah, geldiğin ne iyi oldu!»

«Dur, konuşma!» dedim, «aklımı başımdan alıyorsun. Yaşamın ta içine girmeden, işlerine katılmadan kendimizden konuşmasak daha iyi olacak.»

Alabanda sevinçle: «Evet, evet!» dedi, «avcılar da av borusu çalınca avcılıklarını duyarlar.»

«İşe yakında başlıyor muyuz?» dedim.

Alabanda: «Başlıyoruz» dedi, «şunu bilesin, ruhum! Büyük bir yangın olacak, bu. Hey! Dilerim, alevler kalenin burcuna dek yücelsin ve orada dikili bayrağı yakıp yoketsin. Kaleyi çepeçevre sarsın ve büyüsün ki sonunda çatırtılarla yıkılıp yerle bir olsun! Bağlaşıklarımıza bakıp irkilme sakın. Bu açıkgöz Rus-

lar bizi silah olarak kullanmak istiyorlar, bunu biliyoruz. Ama dur, ses çıkarma! Hele Peloponnes'i bir ele geçirelim, bizim güçlü Ispartalılarımız kim olduklarını, neler başarabileceklerini öğrenmek fırsatını hele bir bulsunlar, o zaman kuzey kutbunun durumuna kahkahalarla güler ve kendimize uygun yaşamı kendi elimizle kurarız.»

«Kendimize öz bir yaşam» dedim, «yeni ve dürüst bir yaşam. Söyle, biz şu yalancı ışıklar gibi bataklıklardan mı doğmuşuz, yoksa Salamis kahramanlarının kanından mı geliyoruz? Söyle, hangisi? Ey özgür Hellen yaradılışı, nasıl oldu da sen bir uşak oldun? Bir zamanlar Jupiter'e, Apollon'a örnek olmuşken, nasıl oldu da bu denli düşebildin, sen ey atalarımın geldiği soy? — Ama dinleyin beni ey Ion yurdunun gökleri! Ey, yarı çıplak vücudunu bir dilenci gibi iyi günlerden kalma paçavralarla örtmeye çabalayan yurdumun toprakları! Ben bu duruma daha fazla dayanamayacağım!»

Alabanda: «Ey bizi yetiştiren güneş!» dedi, «bak gör, çalışmak cesaretimizi nasıl artıracak, yazgının vuruşları altında planımız, çekiç altındaki demir gibi nasıl biçim olacak.»

Birbirimize bakarak alev alıyorduk.

«Ah, yalnız» dedim, «arkamızda hiçbir leke, bir uyduruk şey bırakmayalım ki, halkın duvarlarına sürdüğü sıva gibi, yaşadığımız yüzyıl da bunları bizim üzerimize sürmesin!»

Alabanda: «Ah!» dedi, «savaşın iyiliği de bu değil mi?»

«Doğru Alabanda» dedim, «balmumundan kanatların, koltuk değneklerinin yarar getirmediği, insan gücünün ve insan usunun başardığı tüm büyük işler gibi bu da yerinde bir iş. Yazgının bizim için damga-

sını vurduğu kölelik elbisesini çıkarma zamanı artık geldi.»

Alabanda: «Artık süsün, özentiliğin yeri yok» dedi, «şimdi biz süssüz, bağsız, Nemea yarışlarındaki gibi çıplak olarak amaca yol alıyoruz.»

«O amaçta genç ve özgür bir devlet belirmekte ve Yunan topraklarına ait tüm güzelliklerin Pantheon'u yükselmektedir» dedim.

Alabanda bir zaman sustu. Yüzüne yeniden kan gelmiş, vücudu su bulmuş bitki gibi dikleşmiş ve yükselmişti.

«Ey gençlik!» dedi, «öyleyse ben de senin kaynağından içecek, öyleyse ben de yaşayacak ve seveceğim.» Pencerenin önüne gelmişti, sarhoş gibi sözlerini sürdürdü: «Bir asma çardağı gibi üstümde yükselen ve salkım yerine yıldızlarını aşağıya sarkıtan karanlık gök, ah bilsen ne denli sevinçliyim!»

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Neyse ki durmadan çalışıyorum. Yalnız beni seven, ruhunun tüm gizli zenginliğini yalnız bana gösteren o gururlu ve üstün insan başımı öyle döndürmüş, ruhumu öyle coşturmuş ki, boş zaman bulsam, mutlak delilikler yapmaktan baş alamazdım. Ah Diotima! Alabanda'yı karşımda gözyaşları dökerken, bir çocuk gibi bana, İzmir'de yaptıklarını bağışlamam için yalvarırken düşün! Ey sevgili insanlar, ben kim oluyorum, sizlere öz malım gibi bakabiliyor, onlar benim demek hakkını kendimde buluyorum? Aranızda bir fatih gibi dolaşıyor, sizlere elde ettiğim savaş kazançlarına sarılır gibi sarılıyorum.

Ey Diotima! Ey Alabanda! Ey soylu ve suskun

ruhları içinde yüksek varlıklar! Sizi ve mutluluğumu yitirmeden bu işi nasıl başaracağım?

Şimdi sana yazdığım sırada mektubunu aldım sevgilim.

Üzülme, güzel varlık, üzülme! Tasayla kendini yıpratma, önünde kutlayacağın yurt bayramları var! Diotima! Kendini tanrılar onuruna kutlanacak şen bayramlara, doğanın o ateşli şenliğinin yapılacağı günlere sakla!

Daha şimdiden Yunanistan'ı görmüyor musun?

Ah görmüyor musun, ölümsüz yıldızlar, yeni komşularından duydukları hoşnutluk içinde kentlerimizin ve ormanlarımızın üstünde nasıl gülümsüyorlar? O eski deniz, kıyılarında sevinçli dolaşan halkımıza bakıyor da güzel Atinalıları anıyor gibi. Eski sevgililerine getirdiği mutluluğu yine keyifli dalgalarının üzerinde bize getiriyor sanki, bunu görmüyor musun?

Sen bugün bu denli güzelsin benim duygulu sevgilim! Ya gerçek iklimde besinini bularak, parlak utku içinde serpildiğinde ne olacaksın?

DIOTIMA'DAN HYPERION'A

Gittiğinden beri zamanımın çoğunu evde kapalı geçirdim, sevgili Hyperion! Bugün çoktandır ilk olarak biraz dışarı çıktım.

Tatlı şubat havasında canlılık buldum ve bulduklarımı sana sunuyorum. Göğün yeniden ısınması bana da mutluluk verdi. Bitki dünyasının, bu arınç, biteviye, zamanı gelince yasa, zamanı gelince sevince bürünen dünyanın kavuştuğu taze mutluluğu, ben de onlarla paylaştım.

Hyperion! Ah benim Hyperion'um! Neden sanki

biz de onların sessiz yaşam yollarından yürümüyoruz? Kış, bahar, yaz ve güz, bunlar kutsal adlar! Ama biz bunu anlamıyoruz. Baharda acı duymak günah değil midir? Neden o halde acıya kendimizi kaptırırız?

Yok hayır! Toprağın çocukları ancak güneş olduğu için yaşıyorlar; ben ise, sen olduğun için yaşıyorum. Sevinçlerim onlardan ayrı, yaslarım da onlardan ayrı olursa buna şaşılır mı? Hem bu yası tutmam gerekiyor mu acaba? Onu tutmak zorunda mıyım?

Benim mert yüreklim! Sevgilim! Sen parlarken ben solacak mıyım? Senin tüm damarların zafer isteğiyle canlanırken benim kalbim sönecek mi? Bir Yunan genci kalkacak da bu zavallı ulusu yüz kızartıcı durumdan kurtaracak, onu yeniden anasına, güzelliğe teslim edecek diye eskiden duysaydım, çocukluğumun düşlerinden kimbilir nasıl silkinir de bu kutsal varlığı görmek için can atardım! Şimdi onu bulmuşken o benimken nasıl oluyor da ağlayabiliyorum? Ah, ben ne akılsız bir kızım! Söylediğim gerçek değil mi? O değil mi bu yüce insan ve bu yüce insan da benim olmadı mı? Söyleyin ey mutlu zamanlarm gölgeleri! Sizler ey sevgili anılarım!

Bu kutsal yabancıyla ilk karşılaştığım o büyülü akşam bana dün gibi geliyor. Kaygısız genç kızın gençlik rüyaları içinde yaşadığı ormanın kuytularına o, yaslı bir dehanın ışığını getirerek girmişti; mayıstı, Ion diyarının büyülü mayıs havası içindeydik. Saçını dağıtan, çiçeklere yaptığı etkiyle onun dudaklarını açan, hüznünü eritip gülümsemeye çeviren bu hava onu bana daha parlak gösteriyordu. Kaşlarının koruyucu gölgesi altında sonsuz yaşamla ışıyan ve etkileyici gözlerinden, bu sarhoş edici kaynaklardan, göğün ışınları, sizdiniz benim yüzüme vuran! Sevgili kollarını gösterişsiz bir duruşla iki yanma bırakmıştı! Bana sanki ol-

duğum yerde değil de göklerde duruyormuşum gibi gözlerini kaldırarak hayranlık içinde bakıyordu! Kalbinin tüm güzelliğini belirterek gülümsüyor ve benim ona baktığımı görünce kızarıyordu. Gözünü buğulandıran yaşların altında parıldayan gözleri sanki: Sen misin? Gerçekten sen misin? der gibi ışıyordu.

Neden bu denli güzel duyularla, bu denli tatlı ve olmayacak bir inançla karşıma çıkmıştı? Neden bu Tanrı çocuğu çekingenlik ve yasla doluydu? Ruhu yalnız kalamayacak denli mutlu ve dünya onu anlayamayacak denli yoksun olmalıydı. Ah, bu karşımda duran, ululuk ve acıdan yoğrulmuş bir heykeldi! Ama şimdi böyle değil! Acılar dindi! Onun görülecek işi var, artık o, hasta adam değil!.

Sana yazmak için oturduğum sırada yalnız ah etmek istiyordum! Şimdiyse baştan başa sevincim. Bak insan, sözünü ederken bile nasıl mutlanıyor. İnan, bu hep böyle kalacak. Allahaısmarladık.

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Kıyamet kopmadan önce son olarak senin bayramını kutladık, güzel varlık! Eşsiz güzellikte bir gün yaşadık. Bol ışığı ve rüzgarıyla Doğu memleketlerinden bizim yönlere gelen güzel bahar, ağaçların çiçeklerini, bizim dudaklarımızdan da senin adını aldı. Sevgimizin tatlı gizleri soluğumla dışa vurdu. Arkadaşım bizimkine benzer bir sevgiye asla rastlamamıştı. Bu onurlu insanın gözü ve aklı parlayarak seni gözünde canlandırmak, ruhunu kavrayabilmek için harcadığı çaba bilsen ne hoştu!

Sonunda: «Ah,» dedi, «madem o, bugün de böylesi

bitkiler yetiştirmektedir, Yunanistan'ımızın uğruna cenge girmeğe değer öyleyse...»

«Evet, benim Alabanda'm,» dedim, «ruhumuz bu yaradılıştaki varlıkların düşüyle gençleştiği için severek cenge giriyoruz, onun için bu göksel ateş bizi başarılara sürükleyecek. Küçük ülküler peşinde koşmayacak, şuna buna aldırış etmeyecek, ruhu unutup biçimi taklit etmeyecek, şarabı kadehin hatırı için içmeyeceğiz ve durup dinlenmeyeceğiz Alabanda, ta ki tüm gözler birleşip zafer takı olsun ve insanların yıllar ardına itilmiş savsaklanmış ruhu, yalnışlıklar ve acılardan sıyrılarak pırıl pırıl ortaya çıksın ve zafer sevinciyle baba bucağının havasını selâmlasın. — Ah, gelecekte bu ulusu yalnız bayrağıyla tanımlayacaklar, onda her şey gençleşmiş, her şey kökünden değişmiş olacak. Sevinçlerimiz ağırbaşlılık, çalışmalarımız sevinçle dolu olacak. Her şeyimizde, en küçük, en gündelik işlerimizde bile ruh ve tanrılar bulunacak! Sevgimiz, kinimiz, her sesimiz aşağılık dünyanın kulağına yabancı gelecek, ve hiçbir şeyin bir an için bile o anlamsız geçmişi bize anımsatmasına izin vermeyeceğiz.»

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Yanardağ lav püskürüyor. Birliklerimiz Koron ve Modon'da Türkleri çevirdi. Biz de çetelerimizle Peloponnes'in yukarılarına doğru ilerliyoruz.

Artık o bezginliğim geçti, Diotima, bu canlı davaya sarıldığımdan beri ruhum daha sağlam, daha atılgan. Hem bak, günlük yaşamım da şimdi düzene girdi.

Güneşle birlikte kalkıyorum. Ağaçların altında askerlerimin yattığı ormana gidiyor, karşımda taşkın bir sevinçle açılan binlerce ışıklı gözü selamlıyorum.

Uyanan bir ordu! Görülmeye değer bir şey! Kent ve köylerin tüm yaşamı bunun yanında bir arı oğulundan farksız.

İnsan ne yapsa bir zamanlar ormandaki geyikler denli mutlu yaşamış olduğunun izlerini belleğinden silemiyor. Bunca yıldan sonra bile içimizde, o çok eski zamanlara ait günlerin özlemi var; duvarlar ve ölü tahtalar yerine dünyanm ruhu olan kutsal ve her yeri dolduran havayla çevrelenmiş insanların kimbilir hangi gereksinmelerle birer Tanrı gibi yeryüzünde dolaştığı bu ilk zaman günlerinin özlemi içimizde hâlâ sönmemiş.

Adamlarımın arasında dolaşıyor ve dolaştıkça garip bir ruh haline kapılıyorum, Diotima! Bu tasasız insanlar yerden biter gibi birbiri ardına ayağa kalkar ve sabah ışığına karşı gerinirken öte yanda küme küme toplanmış grupların arasından çatırdayarak yükselen alevler görünüyor; cana can katan yemeğin piştiği bu ateşe, üşüyen çocuğuyla birlikte başında oturan bir ana bakıyor, sabahı duyan atlar kişner ve bağrışırken, çepeçevre silahlarla ışıldayan ve uğuldayan orman hepimizin ruhunu saran savaş müziğiyle çınlıyor — ama ne yazsam boş, bu yaşamın insana verdiği tadın anlatılması olanaksız.

Sonra, bütün bu kalabalık sevinçle çevremde toplanıyor. En yaşlı ve en dik başlı olanların bile tüm gençliğime karşın beni nasıl saydıklarına şaşarsın. Konuştukça birbirimize daha çok açılıyoruz. Kimi oturup başından geçenleri anlatıyor. Türlü alınyazısının öyküsünü dinliyorum da, yüreğim kabarıyor. Sonra ben konuşmaya, gelecek güzel günleri anlatmaya başlıyorum. O zaman, hepimizi bir araya getirecek birleşmenin düşüncesiyle irileşen ve parlayan gözlerin önünde gelecek özgür devletin düşü canlanıyor.

Hepimiz birimiz ve birimiz hepimiz için! Bu sözdeki anlam benim adamlarımı, herzaman, bir Tanrı buyruğu gibi etkiliyor. Ah, Diotima! Bu sert yaradılışlı insanların umutla nasıl yumuşadığını, damarlarının nasıl daha büyük bir hızla attığını, dertle kırışmış alınlarmın tasarılarıyla, nasıl düzeldiğini ve parladığını görmek, bu insanların yarattığı hava içinde, inanç ve istek havası içinde durmak yok mu, bu, yerleri, gökleri ve denizleri en parlak anında görmekten de üstün bir şey.

Sonra, öğleye dek onlara silah ve yürüyüş eğitimi yaptırıyorum. Beni öğretici yapan sevinç, onları öğrenmeye hevesli kılıyor. Kimi zaman, yan yana bir Makedonyalı sessizliği içinde duruyor ve yalnız kollarını oynatıyorlar, kimi zaman da ışınlar gibi dört bir yana dağılıyor, küçük topluluklar olarak daha atılgan savaşların denemesine girişiyorlar, güçlerinin uyumluluğu her yeni durumda değişiyor ve her biri kendi komutanı oluyor ve sonra güvenli noktada yeniden toplanıyorlar. Yürürken ve dururken, bu silah oyunu sürdükçe, onlar da, ben de gözümüzün önünde gelecek savaşın yerini ve zorba hükümdarın emirlerini görür gibi oluyoruz.

Sonra, güneş yakmağa başlayınca, ormanın içlerine giriyor, tartışmalara dalıyoruz. Geleceğe böyle sakin duyularla bakip düşte biçim vermek ne tatlı oluyor! Rastlantıyı bir yana itiyor, yazgıyı alt ediveriyoruz. Karşı tarafın istediğimiz yönde dayandığını düşünüyor, onu hazırlıklı olduğumuz yere çekmeye çabalıyoruz, ya da hiç kımıldamıyor, korkmuş gibi görünerek, düşmanın, tepesine vurabileceğimiz yakınlığa sokulmasını bekliyoruz. Kimi zaman da çabukluğumuzla onu şaşırtıyoruz. Bu benim her derde deva olarak kullanmak istediğim ilaç, ama benden deneyimli

doktorlar böyle her şeyi iyi edecek ilaçlara pek aldırış etmiyorlar.

Akşam olup da Alabanda'mla birlikte çevik atların üzerinde güneşten kızarmış yamaçları dolaşırken ne denli bir sevinç duyuyorum bilemezsin. Durduğumuz tepelerde atlarımızın yelesiyle oynayan rüzgarın tatlı sesi konuşmalarımıza karışırken gözlerimiz ilerilere, uğrunda savaştığımız Isparta'nın ufuklarına dalıyor! Sonra dönüyoruz, gecenin tatlı serinliği içinde içkilerimizi güzel kokular saçar ve ay ışığı yoksul soframızı aydınlatırken bu hoş sessizlik içinde eskilerin tarihi, bizi taşıyan kutsal toprağın üstünde bir bulut gibi yükseliyor. Böyle anlarda birbirimizin elini sıkıyor ve bundan sarhoş edici bir mutluluk duyuyoruz.

Kimi zaman Alabanda, yüzyılın tatsızlığından bezmiş, ya da düpedüz yolunu kestikleri için şaşırarak garip yollara saplanmış kimi kişilerden sözediyor. O zaman Adamas'ımı düşünüyorum. Gezileri, Asya içerlerine sokulmak için duyduğu garip özlem aklıma geliyor. O zaman, bu seninkiler oyalayıcı işler, benim iyi kalpli ihtiyarım! diye ona seslenmek istiyorum. Gel, bizimle birlikte sen de kendine bir dünya kur! Çünkü bizim dünyamız, bizim olduğu denli senin de!

Seninki de, Diotima! Çünkü bu dünya, senin bir benzerin. Senin tıpatıp eşini yaratmak, sen ey cennet sessizliği taşıyan varlık! Bunun olanağı var mı?

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Yaptığımız küçük çarpışmalarda düşmanı ardarda üç kez yendik. Savaşçılarımız kavga sırasında şimşekler gibi birbirini yarıp geçiyor ve her şeyi yakıp yıkan bir alev oluyorlardı. Navarin'i aldık. Şimdi eski Is-

parta kalıntılarının, Misistra kalelerinin önündeyiz. Bayrağımızı bir Arnavut sürüsünün elinden kaptığım gibi şehrin önündeki bir yıkıntının üzerine diktim, sevinçten başımdaki Türk başlığını çıkarıp Eurotas'a fırlatmışım, o günden beri Yunan miğferi giyiyorum.

Ah, işte şimdi seni görmek isterdim, yavrum! Seni görmek ve elini elime alarak, önümüzdeki sevince belki de dayanamayacak olan kalbimin üzerine bastırmak... Pek yakında, belki bir haftaya dek o eski, soylu ve kutsal Peloponnes kurtuluyor.

Sonra, kutsal varlık! Ondan sonra sen, bana dinin yöntemlerini öğret! Sen gel de taşan kalbime dua etmesini bellet! Sussam daha iyi olacak, ne yaptım sanki? Söylenecek bir şey yapsam bile bundan elde kalan ne? Ama ne yapayım, düşüncem zamandan daha çabuk ilerliyor. Keşke bunun tersi olsa... Zaman ve başarı düşünceyi aşsa da, kanatlanmış zafer umutları tez elden bize ulaşıverse...

Alabanda'm güvey girecek bir delikanlı gibi güzelleşti. Onun gözlerinde gelecek dünyanm bana gülümsediğini duyuyorum. Ancak bu gözler, sabırsızlığımı biraz yatıştırabiliyor.

Diotima! Gelişmekte olan bu mutluluk benim için eski Hellas'ın en güzel çağından da daha değerli. Zaferlerimizin en küçüğünü bile bir Marathon'a[1], Thermopylai'e[2] veya Platea'ya[3] değişmem. Bunu gerçek bulmuyor musun? Hastalıktan kurtulan gönül, temiz kalmış ve daha hastalığa yakalanmamış olandan daha çok yaşama bağlı değil midir? Gençliğimiz geçtikten

(1) Marathon: M.Ö. 490 yılında Atinalıların Persleri yendiği ünlü meydan muharebesi.

(2) Thermopylai: Kral Leonidas'ın yönetimindeki 300 Ispar-

sonra onu sevmeye başlarız. Ancak elimizden gitmiş olan, gençliği yeniden kazandığımızda ruhumuz tüm derinliğiyle mutluluğa erer.

Çadırımı Eurotas'ın kıyısına kurdum. Gece yarısı uyandığım zamanlar bu yaşlı ırmak tanrısının, ben buradayım diyen çağıltısını duyuyorum. O zaman gülerek kıyıdaki çiçeklerden alıyor ve onları pırıl pırıl yanan dalgalarının üzerine serpiştiriyorum: Ey kimsesiz varlık! diyorum, yine çevrende o eski yaşam fışkıracak, yakındır; al şu çiçekleri şimdilik, bunlar beklediğimiz geleceğin habercisi olsun.

DIOTIMA'DAN HYPERION'A

Yoldan gönderdiğin mektupları aldım, Hyperion' um. Yazdıklarının son derece etkisi altındayım. Dizlerimin dibinde gözyaşı döken o uysal huylu delikanlının bu hoyrat insan olduğunu görmek bütün sevgime karşın beni ürkütüyor.

Sakın sevgiyi unutmayasın!

Ama zarar yok, değiş bakalım! Ben arkandan geliyorum. Öyle sanıyorum, benden nefret etsen, o za-

talının M.Ö. 480 yılında Thermopylai geçidini ele geçirmek isteyen Perslerle yaptıkları savaş. Uzun zaman dayanan Ispartalılar, sonunda bir ihanet yüzünden Perslerin üstün güçlerine yenik düştüler, ve yenilmiş olarak dönmemek için kendilerini düşman tarafından öldürülmeye bıraktılar. Bu savaşa giren ve yurtları için can veren kahraman Ispartalılar için adı bilinmeyen bir ozanın yazdığı ve birçok dillere çevrilen ünlü mezartaşı yazısı bu bir avuç asker adına dikilmiş yıkılmaz bir anıt olmuştur.

(3) Platea: Yunanlıların M.Ö. 479'da büyük yararlıklar göstererek Persleri kesin yenilgiye uğrattıkları savaş.

man da, senin bu duyunu anlayacak, ruhlarımız eşit kalsınlar diye bende senden nefret etmeye çalışacağım; bunu kendimi övmek için yazdığım abartılmış bir söz sanma, Hyperion.

Ben de eskisi gibi değilim. Dünyaya sevinçli gözlerle bakamıyorum; tüm canlılardan duyduğum sevinci yitirdim. Yalnız yıldızların alanı, yine eskisi gibi, gözümü çekiyor. Bizden önce gelmişlerin büyüklerini ve bunların son buluşlarını düşünmekten mutluluk duyuyorum. O yüksek ruhlu Isparta kadınlarına ise gönlümü kaptırdım. Böylece, bugünün cenkçilerini unuttuğumu sanma. Zaman zaman onların zafer gürültülerinin bir dalga gibi Peloponnes'ten yukarı, bana doğru yaklaştığını duyuyorum, kimi zaman da onların Epidauros ormanlarından aşağıya çağlayanlar gibi aktıklarını görüyorum. Bir haberci gibi yanlarından ayrılmayan güneş ışınlarında parıldayan silahlarının ışığı ta buralara vuruyor ve sen, benim Hyperion'um! Buraya, Kalaurea'ya çabucak geliyor, sevgimizin sessiz ormanlarını ve beni selamladıktan sonra yeniden işinin başına dönüyorsun; sonucu düşünerek korktuğumu mu sanıyorsun sevgilim? Zaman zaman bu da aklıma gelmiyor değil, ama yüksek düşüncelerimin ateşi ruhumu donmaktan alıkoyuyor.

Allahaısmarladık! Başladığın işi ruhunun dilediği biçimde bitir! Barışı, o güzel, yeni ve altın barışı düşün de savaşı uzun sürdürme.

«Bir gün gelecek yasa kitaplarımıza doğa yasaları yazılacak ve yaşamın ta kendisi, hiçbir kitaba sığmayan o tanrısal doğa, insanların kalbinde yer alacak.» diye sözünü ettiğin barışı bir düşün. Allahaısmarladık.

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Beni yatıştıracağını beklemiştim, Diotima'm! Bana «acele etme, yazgının elinden zaferi, cimri bir borçludan zorla koparılan para gibi azar azar alacaksın!» demeliydin. Ah, bu durup beklemek yok mu, her şeyden daha zor sevgilim. İlerlemek isteğiyle damarlarımdaki kanın kuruduğunu duyarken, burada işsiz güçsüz beklemek, tüm günleri, kenti sarmış olarak beklemek, beklemeyle geçirmek zorunluğu var.

Bizimkiler hücuma geçmek istiyorlar, ama böyle bir atılım onların taşkın duyularını kızıştırıp sarhoşluğa çevirebilir ve coşkun ruhları bir kez taşıp disiplin ve sevgiden sıyrıldı mı vay o zaman umutlarımıza!

Bana kalırsa Misistra'nm teslim olması gün işidir. Ama birkaç güne bile benim dayanacak gücüm kalmadı. Burada, ordugâhta havayı pek fırtınalı buluyorum. Ben sabırsızım, adamlarımda da hoşuma gitmeyen bir durum var. Aralarında korkunç bir taşkınlık gösteriyorlar.

Canımın sıkıntısına böyle anlamlar vermek akıllılık olmasa gerek. Koca Lakedemonya'yı ele geçirmeden önce bu kadarcık sıkıntı çekilmiş, herhalde çok değil.

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Her şey bitti, Diotima! Bizimkiler önlerine geleni yağma ettiler, hiç ayrım gözetmeden karşılarına çıkanı kesip doğradılar. Bu ara Misistralı Yunanlıların, bu suçsuz kardeşlerimizin de kanı döküldü. Sağ kalanlar ne yapacağını şaşırmış ortada dolaşıyor. Acınm yüzlerine çizdiği çizgilerdeki anlam, yeri ve göğü, başında

benim bulunduğum barbarlardan öc almaya çağırıyor.

Haydi şimdi git de tutuğum yararlı işin iyiliklerini onlara say dök! Ah, şimdi bekle ki tüm kalpler uçup sana gelsinler! Ne de akıllı iş görmüşüm. Adamlarımı ne de iyi tanıyormuşum. Doğrusu ya, bir alay serseriyi toplayıp bir cennet bağı kurmak kuşkusuz hiç duyulmamış tasarıydı.

Hayır! Kutsal Nemesis hakkı için ben başıma geleni hakettim. Şimdi dayanacağım, bu acı bilincimi parçalaya parçalaya bitirinceye dek ona dayanacağım.

Şimdi benim taşkınlıklar gösterdiğimi sanırsın değil mi? Oldukça önemli bir yara aldım. Yapılan zulümlere engel olmağa savaşırken, sadık adamlarımdan biri beni yaraladı. Taşkınlık edersem bu yaranın sargısı kopacak ve kanım ait olduğu bu yaslı toprağa akıverecek.

Yaslı toprak! Çıplak toprak! Sana kutsal ormanlardan giysiler sunacak, seni Yunan yaşayışının tüm çiçekleriyle bezeyecektim!

Bu ne güzel olacaktı, ah benim Diotima'm!

Bana korkak mı diyorsun? Sevgili varlık! Ne yapayım, olanlara dayanamıyorum. Her köşede azgın bir insan kalabalığı türüyor, yağma hırsı Mora'da salgın bir hastalık halinde. Kılıcına sarılmayan kovalanıyor, kesilip doğranıyor, bu işi yapan kudurmuş insanlar — üstelik özgürlük uğruna dövüştüklerini söylüyorlar. Bu kaba ulusun bir bölümü de sultanın adamı, onlar da ötekilerden başka türlü davranmıyorlar.

Şu anda, bizim onursuz ordunun dağıldığını haber aldım. Bu korkaklar Tripolissa dolaylarında sayıları kendilerininkinin yarısını bulmayan bir Arnavut birliğine rastlamışlar. Yağma edilecek bir şey bulamayınca, bu reziller her şeyi bırakıp kaçmışlar. Bizimle bir-

likte savaşa atılmak yürekliliğini gösteren kırk kadar mert Rus, yalnız olarak savaşmış ve sonunda ölmüş.

İşte böyle, şimdi yine eskisi gibi Alabanda'm ile yapayalnız kaldım. Misistra'da yere düştüğümü ve üzerimden kanlar aktığını görünce bu sadık arkadaş umutlarını, zafer isteğini, acılarını ve benden başka her şeyini unutarak yanıma koştu. Cezalandıran bir Tanrı gibi yağmacıların arasına atılan bu tutkulu insan beni yavaşça kalabalıktan kurtarırken gözünden döktüğü yaşlar elbisemi ıslatıyordu. O günden sonra benden ayrılmadı. Yattığım kulübede benimle kaldı. Buna şimdi daha çok seviniyorum. Çünkü o gün orada kalsaydı, şimdi, kemikleri çoktan Tripolissa topraklarına karışmış olacaktı.

Bundan böyle ne olacak bilmiyorum. Yazgı beni bilinmezliklerin içine atıyor, atsın bakalım! İçimdeki utançtan ötürü de senden kaçıyorum ve kim bilir ne kadar zaman, bu böyle sürecek.

Ah! Sana özgür bir Yunan ülkesi vadetmiştim, bunun yerine verdiğim ancak bir yakınma mektubu oluyor. Avuncu yine kendinde bul.

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Konuşabilmek için kendimi zorluyorum.

Dünyanın havası yüzümüzü bir mayıs rüzgarı gibi okşadığı sürece insan konuşmakta tat buluyor, kuşlar gibi gevezelik ediyor; ama öğleyle akşam arası hep böyle olmuyor ve sonunda... Varsın böyle olsun, ne çıkar?

Şu sözüme inan ve onun, ruhumun ta derinliklerinden taşıp geldiğini unutma: Dil pek gereksiz bir şey. Ne yaparsak yapalım asıl söylemek istediklerimiz

her zaman için, denizin dibindeki inciler gibi kendi derinlerinde ilişilmeden kalır ve söylenemez. — Neyse, sana asıl yazmak istediğim şu: Bir tabloya bir çerçeve, bir erkeğe de gündelik bir iş gerek diye düşündüm ve bir zaman için Rus donanmasında hizmete karar verdim; çünkü Yunanlılarla bundan böyle hiçbir ilişiğim kalmadı.

Çevrem kapkaranlık, kutsal sevgilim, **ah!**.

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Çok düşündüm, kendimle çok savaştım. Ama sonunda bunun olması gerek.

Yapılması zorunlu olan şeyi görüyorum ve gördüğüm için de onu yapacağım. Beni yanlış anlama! İlençleme! Senden, ayrılığı istiyeceğim Diotima'm.

Ben artık senin için hiçbir şey değilim, güzel varlık! Bu gönül senin için çağlamıyor ve gözlerim canlıyı seçemiyor artık. Ah, dudaklarım kurudu; sevginin tatlı soluğu göğsümü kabartmıyor şimdi.

Tek bir gün tüm gençliğimi elimden aldı, yaşamımı Eurotas kıyısında döktüğüm gözyaşlarıyla tükettim. Ah, o Eurotas, şimdi sonsuz utancı içinde her dalgasıyla yakınarak Lakedemonya kalıntıları arasında akıp gitmektedir. Orada, işte orada yazgı benden tüm verimimi aldı. — Sevgini bir sadaka gibi kabul etmeme gönlün razı olur mu? — Bu durumumla bir hiçim, zavallı bir uşak denli adım sanım anılmıyor. Aşağılık bir isyancı gibi koğulmuş, ilençlenmişim. Gelecekte, Mora'da oturan birçok Yunanlı, çocuklarının çocuklarına hırsız hikâyeleri anlatır gibi bizim kahramanlıklardan sözedecek. —

Ah, sonra senden bugüne dek sakladığım bir şey

daha var: Babam beni apaçık kovdu. Çocukluğumu geçirdiğim eve hiçbir zaman geri dönemiyeceğim. Beni kesin olarak görmek istemiyor, —kendi deyimiyle— ne bu dünyada, ne de ötekisinde. Kendisine nasıl bir işe atıldığımı yazdığımda, işte bu yanıtı almıştım.

Şimdi, sakın acıma duyunun seni yanlış yollara götürmesine bırakma. Ne durumda olursak olalım, yine bir yanda bir sevinç bulmamız olasıdır, buna inan. Gerçek acı, coşturucudur. Güçsüzlüğünü ayaklarının altına alan insan yükselir. Özgürlüğü ruhun acısında duymamız, ne denli güzel şeydir! Özgürlük, anlayan için ne anlamlı bir sözcük bu, Diotima! En içli kuşkularla kıvranmış işitilmemiş kerte kırılmış, tüm onurunu yitirerek umutsuz ve ülküsüz kalmış olan ben bile, bu sözcük ruhumda yansıyınca içimde tüm organlarımı tatlı bir ürpertiyle saran yenilmez bir gücün kıpırdanışlarını duyuyorum.

Alabanda'm da henüz yanımda. O da artık, benim gibi, yaşamdan hiçbir şey beklemiyor. Onu yanımda alıkorsam bir şey yitirmeyecek. Bu yiğit insanın yazgısı bu mu olacaktı? Şimdi o denli boynu bükük, o denli sessiz... Bu durumuna baktıkça yüreğim parçalanıyor. İkimiz de birbirimize dayanarak yaşıyoruz. Aramızda hiç konuşmuyoruz: konuşacak şey kaldı mı? Birbirimize, severek gördüğümüz kimi küçük hizmetlerle, bağlılığımızı belirtiyoruz.

Şimdi karşımda uyuyor. Bizim alınyazımızın belirdiği şu anda, onun yüzünde durumundan hoşnut bir gülümseme var. İyi yürekli insan! Benim yazdıklarımdan bilgisi yok. Bilse izin vermezdi. Bana: «Diotima'ya yaz» diye buyurmuştu, «ona yaz da seninle birlikte yaşanabilir bir yurda gitmek için yola çıksın.» Bilmiyor ki umutsuzluğu onun ve benimki denli öğrenmiş bir gönül, sevgili için artık önemini yitirmiştir.

Hayır, hayır Hyperion'un yanında asla huzur bulamayacak, sonunda ona olan bağlılığını yitireceksin. Buna da ben katlanamam.

O halde hoşçakal, benim tatlı kızım! Elveda! İsterdim ki sana; buraya, ya da şuraya git, oralarda yaşam kaynakları fışkırıyor! diyebileyim. Özgür bir yurt, güzellik ve anlam dolu bir yurt göstereyim de; işte buraya git ve kendini kurtar! diyebileyim, ama ne yazık! Bunu söyleyebilsem, o zaman ben, ben olmayacağım ve o zaman da, senden ayrılmam gerekmiyecek! Senden ayrılmak mı? Ah, ben, ne yapıyorum? Kendimi ne denli hazırlıklı, ne dayanıklı sanmıştım. Şimdiyse başım dönüyor, kalbim sabırsız bir hasta gibi kendini oradan oraya atıyor. Yazıklar olsun bana, son sevincimi de yitiriyorum. Ama böyle olması gerek. Doğanın haykırışı burada yararsız. Bunu sana borçluyum. Ben aslında yurtsuz, duraksız yaşamak için dünyaya gelmişim. Ey toprak! Siz ey yıldızlar! Sonunda yerleşecek hiçbir yer bulamayacak mıyım?

Nerde olursam olayım, yalnız bir kez daha, senin kucağına atılayım! Bir kez daha sizin içinizde kendimi göreyim, ey engin bakışlı gözler![1] Dudaklarına bağlanayım da, sen ey anlatılması olanaksız, yalnız duyulan ve söylenemeyen sevimli varlık, sendeki o güzel kutsal ve tatlı yaşamı içime akıtayım — Ama sen gel bu sözleri dinleme! Yalvarırım sen bunlara bakma! Onları dinleyecek olursan, o zaman «bunlar seni kandırmak için söylenmiş sözler» diyeceğim, sen beni tanır ve anlarsın. Acımamak ve söylediklerime kulak as-

(1) Aslında burada Diotima'nın gözleri Esir = Äther'e benzetilmekte, (Esirî gözler) denmektedir.

mamakla düşünceme ne derin bir saygı göstereceğini, sen de bilirsin.

Artık yazamayacağım, dayanamıyorum — Tanrısı olmayan keşiş nasıl yaşasın? Ey ulusumun dehası! Ey Yunan ülkesinin ruhu! Evet, inmem gerek, daha derinlere inmem, — Seni ölüler dünyasında aramalıyım.

HYPERION'DAN DIOTIMA'YA

Çok bekledim, doğruyu söyleyeyim, bir sözcük söylemeden ayrılmaya gönlün razı olmaz diye umdum ve ondan kopacak sözcüğü özlemle bekledim, ama sen susuyorsun. Bu da yine güzel ruhunun bir konuşması, Diotima.

Söyle, ruhunun bu dille konuşması, daha kutsal akortların susmasını gerektirmiyor öyle değil mi? Sevgimizin tatlı ışınlar saçan ayı batıyorsa, onun göğündeki yüce yıldızlar hep parıldayacaklar, değil mi? Senden bana hiçbir ses ulaşmasa, o tatlı gençlik günlerimizin gölgesi bile geri gelmese, yine biz ayrılmaz varlıklarız değil mi? Bana kalan son sevinç de işte bu!

Akşam kızıllığıyla yanan denizin açıklarına bakıyor ve kollarımı senin yaşadığım uzaklara doğru uzatıyorum. O zaman ruhumu sevginin ve gençliğin ateşi yeniden ısıtıyor.

Ey toprak! Ey benim beşiğim! Senden ayrılmak dünyanın tüm mutluluğu ve tüm acısına bedel.

Ey sevgili Ion adaları, ey benim Kalaurea'm ve sen benim Tina'm. Ne denli uzak olursanız olun, siz hep gözümün önündesiniz ve ruhum kendini dalgalı denizlerinizin rüzgarlarında duyuyor; sizler ey şu yandan belli belirsiz gözüken, üzerlerinde Alabanda'yla dolaşarak umut günlerini yaşadığım Teos ve Ephesus kı-

yıları, sizi şimdi yine o zamanki gibi görüyorum ve uçup gitmezden, boşluklara atılmazdan önce bir gemiye binerek size ulaşmak, toprağımızı öpmeyi diliyorum. İçimden bu toprağı göğsüme basarak ısıtmak, bu sessiz yerlerin karşısında en tatlı ayrılık sözlerini kırık dökük dilimle bulup söylemek geliyor.

Yazık, yazık! İnsanlar aralarında daha iyi anlaşamıyorlar, yoksa bu güzel yıldızda kalmasını ben de ne çok isterdim. Ama artık bu dünya yuvarlağını gözden çıkarmışım, daha ne yapabilirim?

Polyxena'ya annesi; güneş ışığında köleliğe de dayanılır, demişti. Yaşama olan sevgisini bundan daha güzel söyleyemezdi. Ama, yine aynı güneş ışığı beni şimdi kölelikten tiksindiriyor ve beni onurunu yitirmiş bir dünyada kalmaya bırakmıyor, bu kutsal ışınlar anayurda götüren dar yollar gibi beni kendi yönlerine çekiyor.

Çok zaman var, yazgıya bağlı olmayan ruhun[1] parlak güzelliği, tüm öbür şeylerden daha canlı olarak düşlerimi doldurıuyor; kendi içime kapanarak sonsuz güzel bir yalnızlık içinde yaşadığım zamanlar oldu; dış olayları, kar tanelerini silker gibi üzerimden silkip atmaya alıştım; ölüm denen şeyden, o halde neden ürkeyim? Kendimi düşümde binlerce kez kurtarmadım mı? Öyleyse niçin bunu günün birinde gerçekten yapmayayım? Ektiğimiz bu toprağın azat kabul etmez köleleri değiliz ya? Yem yediği çiftlikten uzaklaşmak hakkı olmayan zavallı kümes hayvanlarından farkımız yok mu bizim?

Yok, bizler, havalarda av arasmlar diye babalarının yuvadan attığı kartal yavruları gibiyiz.

(1) Ölüm, demek istiyor. Eski Yunanlılar, ruhun ölümden sonra acı ve sevinç duymadan yaşadığına inanırlardı.

Yarın filomuz dövüşecek, bu dövüşmenin çok sert olacağı su götürmez bir gerçek. Bu savaşa, üzerimdeki toz toprağı gidermek için gireceğim bir banyo gözüyle bakıyorum. Dilediğimi bulacağımdan kuşkum yok, benim dileğim türü dileklerin hemen yerine gelmesi pek kolaydır. O zaman, bu dilek gerçekleşince, savaşa girmekle yine bir şey elde etmiş olacağım ve insanlar arasında harcanan emeklerin boşuna olmadığına inanacağım.

Ey temiz ruhlu varlık! Sana, içimden gömütümün başına geldiğinde beni düşün, diyesim geliyor. Ama, sanırım beni fırlatıp denizin dalgalarına atacaklar, tüm o sevdiğim kaynak ve ırmakların toplandığı, o sevgili dağ ve vadileri sulayan buhar bulutlarının yükseldiği yere varlığımdan geri kalanın battığını görüyor, içimde hoşnutluk duyuyorum. Bize gelince, Diotima! Ah, birbirimizi bir daha görecek miyiz, Diotima?

Birbirimiz için artık yokuz, diye düşünmek istiyorum. O zaman buna tüm ruhum karşı koyuyor. Hayır, bu olamaz, diyorum. Böyle olsaydı, sana bir kez daha rastlayım diye konuşulan her dile bürünür, her biçime girer, bin yıllar boyunca yıldızdan yıldıza dolaşırdım. Ama öyle sanıyorum, eşit varlıklar birbirlerine çabuk kavuşurlar.

Ey yüksek ruhlu insan! Bu ayrılığa alışman gerek. Şimdi bırak da yola çıkayım! Annene, Notara ve öbür arkadaşlara selam.

Seni ilk gördüğüm yerdeki ağaçlara, birlikte gezdiğimiz şen ırmaklara, Angele'nin güzel bahçelerine de selamlarımı götür ve bu yerlerde beni an sevgilim. Elveda!

İKİNCİ KİTAP

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Diotima'yla yazıştığımız mektupların, senin için, kopyasını çıkarırken sanki tatlı bir düşte yaşıyordum. Şimdi yine sana yazıyorum, Bellarmin'im. Sana yazıyor ve seni derinlere, acılarımın en derin köşelerine sürüklüyorum. Sonra, sen ey bana kalan son sevgili! Gel de, birlikte bu derinlerden dışarıya, bizim için yeni bir günün ışıyacağı yerlere çıkalım.

Diotima'ya yazdığım savaş başlamıştı. Türk gemileri Sakız adasıyla Asya kıyısı arasındaki boğaza sığınmış, Çeşme ilerisinde karaya sokulmuş duruyorlardı. Amiralim, içinde benim de bulunduğum gemisini alarak sıradan ayrıldı ve Türklerin en öndeki gemisine saldırarak savaşı açtı. İki tutkulu düşman daha ilk hücumda kendilerinden geçecek denli coştular. Ortada kana susamış insanların korkunç bir kargaşası başgösterdi. Çok geçmeden gemiler halatlarla birbirlerine bağlandılar; kızışan boğuşmanın çevresi daraldıkça daralıyordu.

İçimde derin bir yaşama sevgisi duyuyordum. Tüm varlığım ılık ve tatlı bir duyuyla kaplıydı. Ruhum, sevgilisinden ayrılan biri gibi, duyularımın tüm canlılığıyla, kendini bir kez daha yaşadı. Sonra, elimden, bir avuç barbara kendimi doğratmaktan başka bir şey gelmediğine üzgün, gözümde tutkulu yaşlarla ileriye, salt bir ölüme atıldım.

Düşmanın içine iyice girmişim. Çok geçmeden benimle birlikte savaşan Rusların hepsi öldüler. Kıvanç içinde, yapayalnız ortada duruyor ve canımı bir sadaka gibi bu barbarların önüne fırlatıyordum. Ama onlar beni istemediler. Yüzüme, bana ilişmekle suç işleyeceklerinden korkuyorlarmış gibi bakıyorlardı. Umutsuzluğum yazgıya sanki saygı aşılamıştı.

Sonunda biri, kendini kurtarmak için bana nişan almak zorunda kaldı. Yaralandım ve düştüm. Sonrasını bilmiyorum. Kendime geldiğimde Paros'taydım, beni oraya çıkarmışlardı.

Kucağına alarak beni savaş yerinden uzaklaştıran er sonradan şöyle anlattı: Kendisi ve yaraları saran doktor beni bir filikaya bindirip uzaklaştıkları sırada, savaşı başlatan bu iki gemi havaya uçmuştu. Ruslar, Türk gemisini ateşe vermişlerdi. Kendi gemileri de ötekine bağlı olduğundan yanmıştı.

Bu korkunç savaşın nasıl sona erdiğini biliyorsun. Ruslarm tüm Türk filosunu ateşlediklerini öğrendiğimde, birbirlerinin hakkından geliyorlar dedim — böyle giderse tiranlar kendi kendilerini ortadan kaldıracaklar.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Savaştan sonraki altı günü tehlikeli ve ölüme benzer bir uykuyla geçirdim. Yaşamımın gecesi ancak

acıların şimşekleriyle parçalanıyordu. Kendime geldiğimde, ilk tanıdığım Alabanda oldu. Bana, onun bir dakika yanımdan ayrılmadığını söylediler. Hizmetlerimi hemen hemen tek başına görmüş, başka zamanlar elini sürmediği binlerce küçük ve sevgi isteyen ev işini akılalmaz bir özenle başarmıştı. Yatağımın önünde diz çökerek: «Ah, ölme benim sevgilim! Yaşa ki ben de yaşıyayım!» dediğini duymuşlardı.

Mutlu bir uyanıştı bu, Bellarmin'im! Gözlerim yeniden ışığa açılıyor ve karşımda, kavuşma sevinciyle gözyaşı döken o yüce varlığı buluyordu.

Elimi ona doğru uzattım, o onurlu insan bu eli sevginin tüm coşkusuyla öptü. «Yaşıyor» diyordu, «Ey doğa, ey onun kurtarıcısı! Sen ey her şeyi iyi eden sevecen varlık! Yurtsuz kalmış, yolunu şaşırmış bu zavallı çiftten sen yüz çevirmedin! Ah Hyperion! Geminin gözlerimin önünde nasıl yanmaya başladığını, kudurmuş alevlerin çatırtılar koparark, gemicileri nasıl havaya fırlattıklarını hiç unutmayacağım. Kurtarılan birkaç kişinin arasında sen yoktun. Aklım başımdan gitti. Savaşın korkunç gürültüsü de beni avutmuyordu. Ama çok geçmedi, senden haber aldım ve düşmanla işimiz büsbütün biter bitmez arkandan uçtum, buraya geldim.» —

Ah, şimdi nasıl benim üstüme titriyordu! Sevgiden gelen bir sakmmayla beni yardımlarının büyülü çevresi içinde tutuyor, dünyanın kayıtsız gidişine kıskanmadan ve erkekçe bakmak gerektiğini bana tek bir söz söylemeden, yalnız o büyük sessizliğiyle öğretiyordu!

Siz ey güneşin çocukları! Ey başkalarından daha özgür olan ruhlar! Alabanda'nın kişiliğinde büyük bir değeri yitirdiniz. Gittiğinden beri çok aradım ve yaşama yalvardım, ama böyle bir Romalı yaratılışının bir

eşini daha bulamadım. Ah, o tasadan arınmış, anlayışlı, mert ve soy yaratılış! Bu düzeyde bir erkeğe kolay rastlanmaz. Onu sevinçli ve inançlı gördüğünde kişi kendini, yapraklarından gündüz yağmurunun suları damlayan yüce bir meşenin kuytularında oynaşan akşam güneşini seyrediyor sanırdı.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Yaram iyiliğe yüz tutmuştu. Güz mevsiminin güzel bir gününde ilk olarak kalktım ve pencereye yaklaştım. Daha rahatlamış duyularla yaşama doğuyordum. Ruhum eskisinden uyanıktı. Hava nazlı bir elin büyülü dokunuşuyla yüzümü okşuyor, güneşin aydın ışınları bir çiçek yağmuru gibi yere serpiliyordu. Bu mevsim büyük, dingin ve duyulu bir ruh taşıyordu. Yetkinliğin sessizliği hışırdayan dallardaki olgunluğun güzelliği, eskilerin cennette erişeceklerini umdukları yeni bir gençlikle vücudumu sardı.

Dünyanın, çocuksu yaşayışının tadına çoktandır tüm ruhumla varamamıştım. Şimdiyse gözüm kavuşmanın sevinciyle açılıyor ve o mutlu doğayı, güzelliği içinde hiç değişmemiş olarak buluyordu. Bu güzelliğin karşısında gözlerimden eski bir borcu ödercesine yaşlar boşandı. Hoşnutsuzluğun yerinde taze bir yüreğin ürpertiler içinde canlandığını duydum. «Ey kutsal bitki dünyası!» dedim, «Sen karşımızda dururken, neden sanki uğraşır araştırırız? Ölümlü gücümüzle güzel bir şey yaratmak için çabalar dururuz. Oysa o, bizim yanıbaşımızda tüm rahatlığıyla gelişmektedir. Böyle değil mi Alabanda? — İnsanlar zorunlu olduklarını karşılamaya baksınlar, ötesi kendiliğinden olur. Ama yine de — ah, bir türlü unutamıyorum — ben bunun ne çok fazlasını istedim.»

Alabanda: «Canını kurtardığına şükret, dostum!» dedi «hem yasa kapılarak sağlığının sessiz gelişmesine engel olma.»

«Dinlenmeyi istiyorum» dedim, «ah tüm o tasarıları, dilekleri, eski borç senetlerini yırtar gibi yırtıp atacağım. Bir sanatçı gibi temiz kalmaya çalışacağım. Seni seveceğim ey kötülükten uzak yaşam, ormanların ve kaynakların yaşamı! Sana saygı göstereceğim sen ey güneş ışığı! Rahatı sende bulacağım sen ey yıldızları canlandıran, şu ağaçların çevresinde soluğunu duyduğum, bağrımızın içinde bizimle içli dışlı olan güzel hava! Ah insanların bu direnişleri! Doğanın suskun tanrıları tüm armağanlarıyla karşımda durup bana bakarken ben bir dilenci gibi boynumu büktüm! — Gülümsüyorsun, değil mi, Alabanda? Ah, ilk zamanlarda da böyle gülümsüyordun. Hani dünyanın yıkıntıları üzerinde yükselen sessiz bir tapınak sütunu gibi durarak, gençlik hevesleriyle başı dönen çocuğun anlattıklarını dinlediğin, sevgimin yabanıl kollarının seni sımsıkı sardığını görerek acı duyduğun zamanlarda da böyle gülümsüyordun. Bak! Sanki gözlerimin perdesi açıldı, bütün o eski ve güzel günler şimdi olanca canlılığıyla karşımda.»

«Ah!» dedi, «yaşamı ne denli ciddiye alıyor, içimizde ne büyük bir yaşama isteği duyuyorduk!»

«Ormanda avlandığımız, köpürmüş denizde yüzdüğümüz, şarkı söyleyip içki içtiğimiz o anlar,» dedim, «defnelerin arasından sızan güneşin şarabımızla birlikte gözlerimizi ve dudaklarımızı da parlattığı o yerler — ah, biz eşi olmayan bir ömür sürüyorduk ve genç mutluluğumuzun üzerinde ruhlarımız parlak bir gök gibi ışık saçıyordu.»

Alabanda: «Herhalde bunun için birbirimizden ayrılamıyoruz,» dedi.

«Ah, sana önemli bir şey söyleyeceğim» dedim, «senden ayrılmayı düşündüğümü, zorla ölümü aradığımı söylersem bana inanacak mısın? Bu kalpsizlik delilik değil de neydi? Ah, hele Diotima'ya yaptığım? Ona, benden vazgeçmelisin diye yazdım ve savaştan bir akşam önce bir mektup daha yolladım ve...» «...Ve gireceğın savaşta ölümü arıyacağını yazdın, ha? Ah Hyperion! Ama son mektubu belki de daha almamıştır: Hiç durma ve ona yaşadığını bildir.»

«Yüreğime su serptin, benim kutsal Alabanda'm!» dedim, «hemen şimdi oturup yazacak ve yazdığımı emir erinin eliyle yollacağım. Ah, tez gitsin ve Kalaurea'ya zamanında ulaşsın diye nem var nem yok tümünü ona vereceğim.»

Alabanda: «Vazgeçmekten sözeden öteki mektubuna gelince» diye ekledi, «bunu da o temiz yürekli insan anlayacak ve bağışlaması pek zor olmayacaktır.»

«Bağışlar, değil mi?» dedim, «ah, bu umutlar! Bu melekle mutlu olmak için geç kalmadım mı acaba?»

Alabanda: «Bu mutluluğa ereceksin» dedi, «yaşamının en güzel dönemi daha önünde. Bunu yaşayabilen genç bir kahraman, erkekse bir Tanrı olur.»

Onu dinlerken içim açılıyor, ruhum aydınlanıyordu.

Ağaçların tepelerinde hafif bir ürperti dolaştı; kara topraktan fışkıran çiçekler gibi gecenin kucağından yıldızlar fışkırdı. Gökyüzünün baharı kutsal bir sevinç içinde yüzüme gülüyordu.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Diotima'ya yazmaya karar verdikten birkaç dakika sonra Alabanda sevinçli bir yüzle odaya girdi.

«Mektup var, Hyperion!» diyordu; irkildim ve elindeki mektubu kaptım.

Diotima şöyle yazıyordu: «Uzun zaman senden hiçbir haber almadan yaşamaya katlandım! Misistra'daki yıkım gününü anlatan mektubunu almış ve hemen yanıtlamıştım; anlaşılan bunu almamış olacaksın. Çok geçmeden bir mektubunu daha aldım. Kısa ve karanlık bir mektup. Bunda Rus filosuna katılmayı düşündüğünü yazıyordun; buna yazdığım yanıt da yine eline geçmemiş olmalı; ondan sonra artık bekledim durdum. Yaz bitmek üzere ve ben ta mayıstan beri bekliyorum. Sonunda, birkaç gün önce, senden vazgeçmemi yazdığın mektubunu aldım, sevgilim!

«Bana güvenmiş, bu mektubu bir aşağısama saymayacağımı benden beklemişsin. Bütün acıma karşın buna yürekten sevindim.

«Seni çok, çok iyi anlıyorum, ey soylu ve mutsuz insan! Ah, daha büyük dileklerin sönüp yok olduktan sonra belli ki artık sevmek istemeyeceksin. Susuzluktan ölmek üzere olan insan yemekten yüz çevirmez de ne yapar!

«Senin için her şey olamayacağımı çabuk anlamıştım. Seni ölümlülüğün bağlarından kurtarabilir miydim? Göğsünün yangınını ben nasıl söndürecektim? O yangın uğruna ne bir pınar kaynıyor, ne de bir asma yeşeriyordu. Tüm dünyanın verebileceği mutluluğu sana benim bir tas içinde sunmamın olanağı var mıydı?

«Demek böyle istiyorsun. Buna gereksinmen var ve başka türlü yapmanın da bir yolu yok. Çağdaşlarının sonsuz zavallılığı senin yaşamına mâl oldu.

«Ruhu, seninki gibi baştan başa zedelenmiş olan insanı tek bir sevinç doyurmaz; o yavan hiçliği senin gibi duymuş olan kimse ancak en yüksek anlam için-

de neşeye uyanabilir: ölümü senin gibi yaşayan ancak tanrıların arasında kendine gelir.

«Seni anlamayanlar, mutlu kişilerdir! Ancak, seni anlayanlar büyüklüğünle birlikte umutsuzluğunu da paylaşırlar.

«Bu durumunla karşıma çıkmıştın. Yaşamda, duyulan ilk ilgi beni karşımdaki olağanüstü varlığa yaklaştırıyor; bu ince ruh beni söyleyemeyeceğim biçimde kendine çekiyordu. Bir çocuk korkusuzluğuyla senin o tehlikeli ateşinin çevresinde oynuyordum. — Sevgimizin tatları seni önce oyalıyor sonra eskisinden daha çok sertleştiriyordu, hırçın adam! Bu tatlar beni de rahatlatıyor, oyalıyorlardı. Onlarla avunuyor, aslında senin nasıl avunç bulmaz bir varlık olduğunu ve o sevgili kalbinin içini bir kez gördükten sonra benim de senden pek farklı olmadığımı unutuyordum.

«Atina'da, Olympion yıkıntılarını gezdiğimiz sırada yeniden aynı duyuya kapıldım. Belki bir başka zaman, daha aydın bir saatimde, bu genç insanın yası bu kerte derin, bu kerte amansız olamaz diye düşünebilirdim. Fakat tuhaftır, insan yaşama ilk adımını atarken birdenbire, en önemsiz bir anda, devrinin alınyazısını öyle bir derinlikle içinde duyuyor ki, bu duyu bir daha hiç çıkmamak üzere onun ruhuna yerleşiyor. Çünkü ne bu duyuyu koparıp atacak denli sert olmak, ne de onu gözyaşlarıyla eritip giderecek denli zayıf olmak elimizden geliyor. Dostum, bu o denli tuhaf bir şey ki bize, çoğu zaman doğaya aykırı gözüküyor.

«O gün, aydın Atina'nın yıkıntıları üzerinde, yaprağın tersi dönmüş olduğunu ve şimdi ölülerin yeryüzünde dolaştığını; canlıların, o Tanrı insanlarınınsa yeraltında bulunduklarını öyle içten duydum ve bunu senin yüzünde o denli açık seçik okudum ki, baştan sona haklı olduğunu kabul ettim. Bunu kabul ettim

ama seni de gözümde daha çok büyüttüm. Seni gizli güçlerle dolu bir varlık, içinde derin ve henüz gelişmemiş değerler taşıyan bir kişi, umut bağlanacak eşsiz bir genç olarak görüyordum. Yazgının böyle açıktan açığa seslendiği insanın yazgıya aynı biçimde seslenmeye hakkı vardır; diyordum, çektiği acının sonsuzluğu denli gücü de sonsuzdur onun. Her türlü iyiliği senden, yalnız senden bekliyordum. Sonra gittin, işe koyuldun. Ah, nasıl bir değişiklik yaratmıştın! Akademus ormanları yeniden kulak kesilmiş öğrencilerin başları üzerinde yeşeriyor ve İlissus'un Ahorn'ı yine, eskisi gibi kutsal, konuşmaların tanığı oluyordu.

«Gençlerimizin ruhları senin okulunda eskilerin ağırbaşlılığını kazandı. Süreksiz oyunları ölmez bir nitelik aldı. Bu gençlik süresiz uçuşları kölelik sayıyor ve bundan sıkılıyordu şimdi.

«Biri, binecek bir atı olsun istemiş, bir komutan olmuştu. Öteki, daha alçak gönüllü, güzel, küçük bir şarkı okuyabilsem demiş ve bir sanatçı kesilmişti. Çünkü sen onlara açık bir cenkleşmede yiğitlerin güçlerini, dünyanın güçlerini göstermiş, önlerine sermiştin. Onlara kalbinin bilmecesini vermiştin, çözsünler diye. Böylece bu gençler büyük şeyleri birleştirmeyi öğrendiler, doğanın oyununu, o anlam dolu oyunu kavramayı öğrendiler ve hafifliği unuttular.

«Hyperion! Hyperion! Beni, bu yetişkin olmayan varlığı bir Musa[1] yapan da sen değil miydin? Onlara da aynı biçimde davrandın.

«Ah! Artık bu toplumun insanları kolay kolay birbirlerinden ayrılamazlardı! Onlar artık sahradaki kum-

(1) Die Muse: Güzel sanatlar ve bilim tanrıçaları. Dokuz tanedirler.

lar gibi bir o yana, bir bu yana gitmiyor, gençler ve yaşlılar artık birbirleriyle eğlenmiyor, yabancı, bir ev sahibinin yokluğunu duymuyor ve yurttaşlar birbirinden uzak yaşamıyorlardı; sevgililerse birbirlerine acı çektirmiyorlardı şimdi; ey doğa, onlar senin kaynaklarından güç alıyor ve ah, senin derinlerinden gizemli bir biçimde taşan ve ruhu yenileyen kutsal sevinçlerle canlarına can katıyorlardı; insanların solan ruhlarını tanrılar yeniden canlandırıyor ve aralarında yaptıkları her iyi anlaşmayı gönül almasını bilen tanrılar koruyordu. Çünkü Hyperion! Sen, Yunan yurttaşlarının gözlerini açmış, onlara canlıyı göstermiştin. Kavdaki gizli ateş gibi içlerinde gizli uyuyan hayranlığı uyandırmış, onların doğadaki ve doğanın temiz çocuklarmdaki o sessiz ve sürekli hayranlığı duymalarına ön ayak olmuştun.

«Ah, insanlar artık bu güzel dünyayı, şiirden anlayamayan ve bir sanatçının şiirini ele aldıklarında yalnız sözcükleri öven kimseler gibi ele almıyorlardı. Sen Yunanlılara büyülü bir örnek olmuştun, canlı doğa! İnsanların her yaptığı, tanrıların o sonsuz mutluluğundan pay taşıdığı için, yine ta eskiden olduğu gibi bir bayram yerine geçiyordu; genç kahramanlar savaş müziği yerine Helios'un ışığına ayak uydurarak başarılara gidiyorlardı.

«Yetmez mi, daha söyleyeyim mi? Düşlerimin en güzeli bunlar oldu. Benim ilk ve sonuncu düşüm! Sen bu bozguncu kuşakla daha fazla uğraşmayı değmez bulacak denli onurlusun ve bunda pek de haklısın. Sen onlara özgürlük yolunu gösterdin, onlarsa haydutluğu düşündüler. Sen onları zafer içinde o eski Lakedemonyalarına ulaştırdın, bu canavarlarsa yağmaya kalktılar. Senin gibi yüce bir yiğit, babasının ilencine uğradı. Kutsal tuttuğun, beni sevdiğinden daha fazla sev-

diğin bu Yunan topraklarmm üzerinde bir gizli köşe, bir mağara yok ki oraya sığınarak kendini güvenlikte bilesin.

«Ah, benim Hyperion'um! Bütün bunları öğrendiğimden beri o bildiğin uysal kız değilim artık. Başım isyanla dikleşmiş, dünya gözümde yok, gocunmuş kalbimin titremesiyse hiç dinmiyor. Birbirimizden ayrılmalıyız, hakkın var. Çocuğum olmasmı da istemiyorum; çünkü yavruları bu köleler dünyasına yaraşır görmüyorum. Zaten doğsalar da bu çoraklık içinde zavallı bitkiler göz göre göre solup ölmeyecekler mi?

«Elveda ey kutsal sevgili! Ruhunu bağışlamaya değer diye nereleri düşünüyorsan oralara git. Kuşkusuz bu dünyada kendini vermeye değer bir köşe, bir kurban yeri bulunacaktır. Yazık olur bu iyi niyetler böyle birer düş gibi sönüp giderse.. Fakat sonun nasıl olursa olsun, gerçek şu ki sen tanrıların yanına dönecek, çıktığın yere, doğanın o kutsal, özgür ve taze yaşamına yeniden kavuşacaksın. Senin biricik isteğin — ve dolayısıyla benim isteğim — de bundan başkası değil.»

Bana bunları yazıyordu. Yılgı ve sevinçle iliklerime dek sarsılmıştım, yanıt yazabilmek için kendimi toplamaya savaştım.

«Demek razısın, Diotima?» diye yazdım; «Demek bu vazgeçmeyi yerinde buldun, buna hak verdin? — Buna boyun eğebildin, kutsal varlık öyle mi? Benim en karanlık ve karmaşık düşüncelerimi anladın ve kendini eş düşüncelere kaptırarak sevgin yüzünden ruhunu kararttın değil mi, ey dayanma gücünün örneği insan! Böylelikle doğanın o mutlu ve nazlı çocuğu, bana eş oldu ve yasımı paylaşarak ona kutsal bir nitelik kazandırdı, öyle değil mi? Sana yaraşan tacı nerede bulsun kişi, söyle ey güzel kahraman?

«Ama sevgilim, yeter artık, bu yas dinsin! Ben kendi karanlıklarıma daldım ve sen benden ayrılmadın. Şimdi bırak da ben senin ışığının peşinde koşayım. Ey güzel kalplim gel, birlikte senin güzelliğinin çevresine dönelim. Ey mutlu yaratık, bırak da rahat ve sessiz duruşunu gözlerim yeniden görsün ve senin barış dolu imgen karşısında coşkunluğum bir daha canlanmamak üzere yatışsın.

«Söyle ey benim değer biçilmez varlığım! Dönmek için geç kalmadım değil mi? Beni kollarının arasına alman, yine eskisi gibi sevmen olanaklı değil mi? Geçmiş günlerin mutluluğunu ele geçmemek üzere yitirmedik daha, değil mi?

«Çok, çok fazla ileri gittim, ana toprağa karşı ne iyilik bilmez davrandım. Kanımı da, bana verdiği öbür tüm armağanları da bir uşağa verilen ücret gibi fırlatıp attım. Ah! Hele sana, sana karşı, ona gösterdiğim iyilik bilmezliğin binlerce kez fazlasını gösterdim, kutsal varlık! Sen beni, acıyla deşilmiş bağrında ancak, çiğnenmiş yolların ötesi berisinde fışkıran otlar denli seyrek bir gençlik eseri gösteren bu ürkek ve mutsuz varlığı, bir zamanlar gönül rahatlığının çevresine almaktan kaçınmamıştın! Beni yaşama uyandıran sen değil miydin? Ben senin olmamış mıydım? Nasıl oldu da — ah, belki de bilmiyorsun, son çarpışmadan önce yazdığım mektup eline geçmedi mi acaba? Onu yazarken ölmek istiyordum, Diotima ve ölmekle kutsal bir iş yapacağıma inanıyordum. Ama iki sevgiliyi ayıran bir şey kutsal olabilir mi? Yaşamımızın günahsız mutluluğunu sarsan bir şey kutsal olabilir mi? — Diotima! Ey soy varlık, çektiklerim beni sana, senin öz varlığına yaklaştırdı. Yeryüzünde iyiye ve içten gelene saygı göstermeyi, onu korumayı en sonunda öğrendim. Ah, yükseklere çıksam ve göklerin o pırıltılı adalarına

ulaşsam da, Diotima'mın yanında bulduğumdan fazlasını bulamam.

«Şimdi beni dinle sevgilim!

«Bundan böyle Yunanistan'da kalacak değilim, bunu biliyorsun. Babam ayrılmazdan önce bana biraz para yollamıştı. Bu para bizim birlikte Alpler ya da Pirenelerin güzel bir vadisine kaçarak orada sevimli bir ev ve o yeşil topraklardan, bize ortalama bir yaşam sürdürecek bir parça satın almamıza yetecektir.

«İstersen hemen gelir, seni ve anneni vefalı kollarımın arasma alarak buralardan uzaklaştırırım. Kalaurea kıyılarını öper, gözlerimizin yaşını kurutur, boğazı geçerek Adriyatik denizine çıkar, oradan da bizi ötelere ulaştıracak sağlam bir gemiye bineriz.

«Ah, gel! Kalbimizin gizini, toprak içindeki elmas parçası gibi, bu dağlıkların kuytularına gizleyelim. Göklere uzanan ormanların kucağında kendimizi, tanrısı olmayanların yaklaşamıyacağı en gizli tapmaklarda dolaşıyor sayalım. Kaynakların başına oturalım da onların aynasında kendi dünyamızm yansısını, göğü, ev ve bahçemizi ve kendimizi seyredelim. Işıklı gecelerde çiçeklerin sessiz yaşamı canlanır ve serinlik veren gece rüzgarının aralarından eserek sardığı bitkiler ince kollarını çiğ damlalarıyla yıkar ve daldıkları gündüz uykusundan, bükük boyunlarını dikleştirerek uyanırken yemiş ağaçlarımızın altında dolaşalım ve içimizdeki sevgi Tanrısını dinleyelim. Gök çayırı tepemizde pırıl pırıl yanan çiçekleriyle bezensin ve batı yönündeki bulutların ardında ay sevdiği güneşin batışını ürkek tavırlarla taklit ededursun. Sabahları vadimiz, bir ırmak yatağı gibi, sıcak ışıklarla dolsun ve evimizle şirin odalarımızın çepeçevre duvarı, ağaçların arasından sessizce akan bir altın sel olsun ve onları büsbütün güzelleştirsin. Sen bu odaların göz kamaş-

tıran güneşi içinde salın ve güzelliğinle günüme kutsallık kat sevgilim! Sonra, biz böyle beraberce sabah mutluluğunun bayramını kutlarken, yeryüzünün devingen yaşamı gözlerimizin önünde bir tapınış yangını gibi ateş alsın. Biz de gidelim, gündelik işlerimizi görürken, yükselen bu alevlerin içine bizden bir parça katalım. O zaman kendini mutlu duymaz ve 'biz yine doğanın o eski rahiplerine, daha tapınaklar yokken dinleri varolan o kutlu ve açık yürekli rahiplere benzedik' demez misin?

«Yeterince konuştum sanırım. Artık yazgım üstüne hüküm vermek sana düşüyor hayatım, hem de geciktirmeden! — Allahtan, son çarpışmada aldığım yaralar büsbütün geçmedi ve henüz askerlikle ilişiğim kesilmedi. Böyle olmasa, buralarda duramaz, yanına gelir ve yazdıklarımı kendim sana sormaya kalkardım. Bu da seni zorlamak olur ve doğru olmazdı.

«Ah, Diotima! Aklıma korkunç ve çılgın düşünceler geliyor, ama bu umudun da boşa çıkacağını aklıma getirmek istemiyorum.

«Sakın bu toprağın mutluluğuna geri dönemeyecek denli yükselmiş olmayasın? Acının ateşinden alev alan büyük ruh yangını tüm ölümlülüğünü yitirmiş olmasın?

«Dünyayla çabuk bozuşan onunla yine çabuk barışır, bunu biliyorum. Ama yazgı seni, senin gibi bir çocuk rahatlığı içinde, soylu bir alçak gönüllülükle bu denli mutlu yaşayan bir varlığı darıltırsa, o zaman kim senin gönlünü alabilir?

«Ey canımdan değerli tuttuğum varlık! Seni iyileştirecek gücüm kalmadı mı artık? Kalp çağrılarımın hiçbiri, seni bir zamanlar kanatlarını kısarak hoş bir biçimde arasma katıldığın bu uçuşa geri çağırmaya yetmeyecek mi?

«Ah gel ve bu alacakaranlıkta kal! Sevginin yeri işte bu gölgeler diyarıdır ve ancak burada hüznün o içli çiy damlacıkları, gözlerinin göğünden yerlere dökülür.

«O altın günlerimizi hiç anmıyor musun? Tanrısal bir ezgiyle titreşen o mutlu günleri? Kalaurea koruluklarının her köşesi sana o günleri fısıldamıyor mu?

«Sonra bak! Çok isteğim içimde kırıldı. Bundan böyle çok umuda bel bağlamış değilim. Bir ev tanrısını kaçırır gibi, yangından bütün o göksel anlamı içinde ancak senin imgeni kurtarabildim. Yaşamımız, ikimize ait olan bu yaşam, içimde ilişilmeden duruyor. Şimdi gidip bunu da gömmem mi gerek? Başımı alıp huzursuz ve ülküsüz bir yaban ilden ötekine mi koşacağım? Sevmeyi ben bunun için mi öğrendim?

«Ah, hayır! İlk ve son sevdiğim! Sen benimdin ve yine benim kalacaksın.»

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Alabanda'yla birlikte, yakın tepelerin dolaylarında, ortalığı ılıtan güneşte oturuyorduk. Çevremiz rüzgarın oynaştığı yapraklarla doluydu. Hiç ses duyulmuyordu; arada bir, ormandan bu yana köylülerin kesip devirdiği bir ağacın sesi geliyor, yağmurun oluşturduğu küçük bir dere yanıbaşımızda hafif bir şırıltıyla aşağıya akıyor, kımıltısız denize dökülüyordu.

Oldukça hafif bir ruh hali içindeydim; Diotima'ya yakında kavuşacağımı ve onunla dingin bir mutluluk içinde yaşayacağımı umuyordum. Alabanda buna çok güveniyordu. Bu konuda kuşku duymanın boş olduğuna beni iyiden iyiye inandırmıştı. O da sevinçliydi; yalnız o başka anlamda bir sevinç içindeydi: Geleceğin

artık onun üzerinde etkisi yoktu. Ah, ben onun için artık sevinç kalmadığını bilmiyordum. Dünyadan beklediği bunca hakla, yalnız zafer için yaratılmış bu varlık kendini artık yararsız, işsiz ve yapayalnız duyuyor, bunu da eğlenceli bir oyundan yenilerek çıkmış bir insan gibi karşılıyordu.

Bir haberci yanımıza yaklaştı. Bize savaş hizmetinden bağışlandığımızın haberini getiriyordu. Ortada yapabileceğimiz uğraşmaya değer bir iş göremeyince Rus filosuna başvurmuş bırakılmayı istemiştik. Şimdi istersem Paros'tan çıkabilecektim. Sağlığımda da artık yolculuğa engel bir şey kalmamıştı. Diotima'nın yanıtını beklemeden yola çıkmak, ona ulaşmak istiyordum: sanki arkamda beni Kalaurea'ya iten bir Tanrı vardı. Bunu Alabanda'ya söylediğimde rengi uçtu, üzgün gözlerle yüzüme baktı. «Alabanda'sını bırakıp gitmek, demek Hyperion'a bu denli kolay geliyor?» dedi.

«Bırakıp gitmek mi?» dedim, «o da ne demek?»

«Ah siz düşsever insanlar, siz yok musunuz!» dedi, ayrılmamızın gerektiğini sen anlamıyor musun?»

«Nasıl anlayayım?» dedim, «sen bundan hiç söz açmadın ki... Zaman zaman ayrılık hazırlığına benzer davranışlarını gördüm, ama bunları geçici bir hevese, bir kalp taşkınlığına yordum.»

«Ah, bu kaprisleri, bu yürek taşkınlıklarını bilirim,» dedi, «fazlasmdan biraz harcasm diye kendi kendine acı yaratan bol sevgilerin böyle tanrısal oyunlarını tanırım. Keşke ben de böyle şaka yapacak durumda olsaydım, benim temiz yüreklim! Ama bu işin şakası yok!»

«Şakası yok mu?» dedim, «peki ama, nedeni?»

Tatlı bir sesle: «Nedeni mi, Hyperion'um?» dedi, «nedeni; senin gelecekteki mutluluğunu bozmayı istememem. Nedeni; Diotima'nm yakınında bulunmaktan

korkuyorum. Şunu bil: Sevişen insanların yanında yaşamak tehlikeli bir iştir. Hele benimki gibi işsiz bir gönül buna zor dayanır.»

Güldüm: «Ah, benim iyi kalpli Alabanda'm!» dedim, «kendini ne denli kötü tanıyorsun! Sen bu söylediğin balmumu insan değilsin, o sağlam ruhun kolay kolay sınırını aşmaz. Ömrümde ilk kez seni böyle garip düşüncelere saplanmış görüyorum. Oturup başıma hastabakıcılık yaptın. Bu işin adamı olmadığın bak nasıl anlaşılıyor. İş yapmadan oturmak seni ürkek yapmış.»

«Gördün mü» dedi, «işte ben de bunu söylemek istiyorum. Sizinle yaşarsam yaşamım daha devingen mi olacak?

«Sonra bir başkası olsa belki, ama Diotima'ya karşı başka türlü olmak elimden gelir mi sanıyorsun? Onu, o içli bütünü, o tanrılar gibi ölümsüz varlığı yarım bir ruh ile duymanın olanağı var mıdır? Ona sevmeden bakmaya savaşmak, çocukça bir deney olur! Beni tanımıyormuş gibi yüzüme bakıyorsun. Onun varlığını ruhumda bu denli canlı olarak duyduğum şu son günlerde ben de kendimi tanımaz oldum.»

«Neden sanki onu sana bağışlamak elimden gelmiyor?» dedim.

«Böyle söyleme!» dedi, «beni avutmaya kalkma, bu işin avunulacak yanı yok. Yalnız, çok yalnızım, ömrüm bir kum saati gibi akıp tükeniyor.»

«Ey büyük insan!» dedim, «sen bu duruma düşecek miydin?»

«Buna da şükür!» dedi, «benim ölümüm daha İzmir'de, birbirimizi yeni bulduğumuz sıralarda başlamıştı. Ben ne zaman yaşıyordum biliyor musun? Gemilerde miçoluk yaptığım ve yediğimiz yavan yemeğin, gördüğümüz mertçe işlerin, zekâmı da kaslarım denli güçlendirip çevikleştirdiği zamanlar; fırtınalı bir gece-

den sonra durulmuş havada direğin ta tepesine, dalgalanan bayrağın altına tırmanarak durduğum ve pırıldıyan uzaklara bakarak deniz kuşlarını araştırdığım, ya da bir savaşa girişen gemimiz, bir erkek domuzun toprağı deşen dişisi gibi, denizi altüst ederken, subayımın omuz başında durarak aydın gözlerle çevremizi seyrettiğim zamanlar... İşte o zamanlar, ah evet, o zamanlar yaşıyordum. Sonra bunların üstünden uzun bir süre geçti. İzmir kıyısında, ağırbaşlı sevgisiyle o genç Tinalı'ya rastladım. Bu gencin bakışlarıyla, kasılmış ruhumun buzları yeniden çözülmeye başladı. Sevmeyi ve baskı altına girmeyecek denli iyi olan her şeyi kutsal tutmayı öğrendim; onunla birlikte yeni bir yaşam başlamıştı benim için. Ruhumda yaşamanm tadını çıkaracak ve bu yaşamla cenkleşecek yeni ve içli güçlerin filizlendiğini duyunca umuda kapıldım... Ah! Varım yoğum, tüm umudum sana bağlıydı; seni bağrıma bastım, zorla seni yaşamıma karıştırmak istiyordum. Seni yitirdim, yeniden buldum. Dünyam, değerim, ünüm yalnız aramızdaki dostluktu; şimdi bu da bitti. Her zaman için bitti. Artık boşuna yaşıyorum.»

İçimi çektim: Bu gerçek mi?» diye sordum, «güneş gibi gerçek,» dedi Alabanda, «ama varsın böyle olsun! Ben her şeyi düşündüm.»

«Ne gibi, Alabanda'm?» dedim.

«Dur söyleyeyim» dedi, «bir sorun var, sana bugüne dek adamakıllı anlatmadım.

«Hem sonra, geçmişten konuşmak belki ikimizi de az çok yatıştırır.

«Bir gün ne yapacağımı bilmez bir durumda Trieste limanında dolaşıyordum. Çalıştığım gemi, bir korsan gemisi, birkaç yıl önce karaya oturmuş ve ben birkaç kişiyle birlikte güçlükle kendimi kurtararak Sevilla kıyılarına çıkmıştım. Süvarim boğulmuş ve ben üze-

rimdeki ıslak elbiselerimden başka her şeyi yitirerek ortada kalmıştım. Elbiselerimi güneşe, çalıların üzerine sererek kuruttum. Sonra kente giden yolu tuttum. Daha kentin kapılarına varmadan bahçelerde eğlenen şen insanlar gördüm. Yanlarına sokuldum ve onlara sevinçli bir Yunan havası okudum. Yaslı olanını bilmiyordum ki... Alnımın kara yazısını böyle apaçık ortaya sermek beni utanç ve acıdan yakıyor, yüzümü kızartıyordu. Daha on sekiz yaşındaydım, on sekizinde yabanıl ve onurlu bir genç. İnsanlara konu olmaktan ise ölümden korkar gibi korkuyordum. Şarkımı bitirdiğimde: 'Kusura bakmayın' dedim, 'bir deniz kazasından henüz kurtulmuş bulunuyorum ve şimdilik bu dünyada şarkı söylemekten başka yapabileceğim bir iş yok.' Bu sözleri becerebildiğim yarım bir İspanyolcayla söylemiştim. Yüzü çok güzel bir adam yanıma yaklaştı, elime para verdi, sonra gülümsiyerek bana kendi dilimizle: 'Al!' dedi, 'bu parayla kendine bir bileği taşı alır ve bıçak bilemesini öğrenirsin. Sonra yurdu baştan başa dolaşır ve bileyicilik yaparsın.' Bu düşünce hoşuma gitmişti. 'Bunu gerçekten yapacağım, bayım!' dedim. Öbürlerinin cömertce verdikleri paraları da alarak yoluma devam ettim ve bu adamın sözünü tutup bir zaman İspanya ve Fransa'da böyle dolaştım.

«Bu zaman süresince neler öğrendiğimi, özgürlüğe karşı duyduğum sevginin, tutsaklığın, binlerce biçimini gördükten sonra, nasıl güç bulduğumu, amansız sıkıntılar çekerek yaşama tutkumun ve zekâmın nasıl arttığını sana çok kez zevkle anlatmışımdır.

«Uğraş edindiğim bu zararsız işi seve seve yapıyor, oradan oraya dolaşıyordum. Fakat sonunda bırakmak zorunda kaldım.

«Beni bu işe uygun bulmamış olacaklar, yaptığım işin gerçekliğine inanmadılar. El altından birtakım

gizli işlerle uğraştığımı sanıyorlardı. Bu inançla iki kez tutuklandım. Bunun üzerine bu işten vazgeçmeye karar verdim ve kazandığım az bir parayla bir zamanlar kaçtığım yurduma dönmek için yola çıktım. Fakat zorluklarla geçen yolculuğum yüzünden Trieste'de bir hastalığa yakalandım. Biriktirdiğim paralar da bu yüzden eridi gitti. Hastalığımın geçmek üzere olduğu günlerden birinde, üzgün bir durumda Trieste limanında dolaşıyordum. Birdenbire Sevilla'da bana ilgi gösteren adamı karşımda gördüm. Beni gördüğüne şaşılacak derecede sevindi ve beni sık sık anımsadığını söyledikten sonra, başımdan geçenleri sordu. Ona her şeyi anlattım. 'Görüyorum ki seni biraz da yazgının okuluna yollamak yararlı olmuş. Güçlüklere katlanmayı öğrendin. Şimdi istersen iş göreceksin...' dedi.

«Bu sözler, sesinin tonu, el sıkışı, yüzünün çizgileri, bakışı, tüm bunlar çektiği acılardan sonra her zamandan çok alev almaya elverişli varlığımı bir tanrı gücü gibi etkiledi. Ben de bu etkiye olduğum gibi kendimi kaptırdım.

«İzmir'de, yanımda gördüklerinden bir tanesi, işte bu anlattığım adamdı, Hyperion. Beni hemen o gece yanına alarak törenli bir toplantıya götürdü. Salona bir ürperti içinde adımımı attım. Arkadaşım bu ağırbaşlı adamları göstererek bana; 'işte,' dedi, 'Nemesis Topluluğu!' Karşıma serdikleri iş alanının genişliği başımı döndürdü. Kanımı ve ruhumu törenle bu insanlara adadım. Birkaç yıl sonra herhangi bir yerde yeniden toplanmak üzere o günkü toplantıya son verildi. Herkes, bu dünyada, üzerinde yürünmesi görev olarak kendisine verilen ve gösterilen yola çıktı. Beni de, bu olaydan birkaç yıl sonra, İzmir'de, beraberimde gördüğün adamların komutasına vermişlerdi.

«Sürmek zorunda olduğum yaşam bana çoğu za-

man acı verdi. Topluluğumuzun büyük bir etkisini de göremiyordum. Başarı isteğim ancak kıt bir besin bulmuştu. Ama tüm bunlar beni onlardan ayıracak denli ağır basan nedenler değildi. Sonunda sana karşı duyduğum sevgi beni tuttuğum yoldan ayırdı. Sana çok kez söylediğim gibi sen gittikten sonra havasız ve güneşsiz kalmış gibiydim. Ya seni, ya da girdiğim bu topluluğu gözden çıkarmam gerekiyordu, benim için başka bir yol yoktu. Hangisini seçtiğimi, işte görüyorsun.

«Ama, insanların her suçu sonunda cezasını bulur. Nemesis'in ilişmediği ancak tanrılar ve çocuklardır.

«Ben yüreğin tanrısal hakkını üstün tuttum. Sevdiğim insanın uğruna yeminimi bozdum. Bunda haklı değil miydim? Özlemlerin en soylu olanı, aynı zamanda en özgürü olması gerekmez mi? — Kalbim bu sözün kanıtlanmasını istedi, ona özgürlük verdim, bu özgürlüğü nasıl kullandığı da işte ortada.

«Sen dehaya tapmaya gör, ona bir kez taptın mı, artık ölümlülerin hiçbir engeli onca önemli değildir, seni yaşama bağlayan bağların tümünü keser koparır o.

«Arkadaş için görevimi kötüye kullandım, sevgi için de arkadaşlığı kötüye kullanmam düşünülebilir. Diotima uğruna seni aldatır ve sonunda nasıl olsa birleşemeyeceğimiz için hem kendimi, hem de Diotima'yı öldürmüş olurdum. Ama, buna yol açmayacağım. Yaptığımın cezasını çekeceksem, buna kendi isteğimle boyun eğeceğim; yargıçlarımı seçmiş bulunuyorum; gidip kendilerine karşı suç işlediğim kişilere teslim olacağım.»

«Üyesi olduğun topluluğun kişilerinden mi sözediyorsun?» dedim, «ah, Alabanda'm! Bunu yapma!»

«Benden çoğu çoğu alacakları kanım değil mi?»

diye yanıtladı. Sonra yavaşça elimi tuttu, «Hyperion!» dedi, «benim zamanım tükendi. Soylu bir ölümden başka beklediğim yok. Bırak beni! Sözüme inan ve beni küçültme! Kendime zorla bir varlık sağlamak olanağı henüz var, bunu, ben de senin kadar biliyorum, yaşam yemeği yendi bittiyse kırıntılarla oyalanmak var; ama bu ne benim, ne de senin yapabileceğimiz iş değil. Daha çoğunu söylemem gerekir mi? Ruhunun dili değil mi konuştuklarım? Hava alma, serinleme isteğiyle yanıyorum, Hyperion! Ruhum eski çevresinde artık duramıyor, taşıyor kendiliğinden. Bak güzel kış günlerinin gelmesi yaklaştı. Karanlık dünyanın ışıklı göğe ancak bir dekor oluşturduğu bu güzel günler, düşündüğüm şeye ne denli uygun bir zaman olacak... Işık adalarının pırıltısı böyle günlerde, her zamandan daha çekici değil midir? — Sözlerimin seni şaşırttığını mı söyliyeceksin. Her ayrılan biraz sarhoşca konuşur ve gösterişli sözlerden hoşlanır, dostum! Bir ağaç da ölümü yaklaştığında, tüm yapraklarıyla sabah kızıllığının rengine boyanmaz mı?»

«Yüce varlık» dedim, «yoksa sana acımam mı gerek?»

Yüceldiği yere bakarak, acısının derinliğini anlıyordum. Böyle bir acıyı ben hiç duymamıştım. Bense Bellarmin, acılar içindeki tanrısal varlığı gözümle ve kolumla sarmaktan bu mutlulukların en büyüğünü duyuyordum.

«Peki öl o halde» dedim, «kalbin yetecek denli güzel; yaşamın güz mevsimindeki üzümler denli olgun. Git, ey yetkin insan! Diotima olmasaydı ben de seninle gelirdim.»

Alabanda: «Sonunda seni kandırdım, şükür,» diye yanıtladı, «bu sözü sana söylettim. Hyperion'umun kavramasıyla her şey ne derin, ne içli bir anlam kazanıyor!»

Düşünmeden ağzımdan çıkan sözü, bana bir kez daha söyletmek için, yüzüme gülüyor» diye bağırdım, «Aman Tanrım! Çünkü benden o, kanlı mahkemeye çıksın gitsin diye izin almak hevesinde!»

Ciddi bir yüzle: «Ben yüze gülmüyorum» dedi, «senin önlemeye çalıştığın şeyi yapmak benim görevim. Bu öyle sıradan bir iş değil, saygılı konuş!»

Gözlerindeki ateş, bir Tanrı buyruğu gibi beni yere serdi. Utancımdan artık bir sözcük bile söyleyemedim. İçimden, yok bunu yapmazlar, diye geçiriyordum, bunu yapamazlar. Bu yetkin varlığı kurbanlık bir koyun gibi doğramak ne saçma şey olur.. Bu inanç beni az çok yatıştırdı.

O günün akşamı, ikimiz de yolculuklarımızın hazırlığını yapmıştık. Gece, gün doğumundan önce, bir kez daha başbaşa kalmak için dışarı çıktık. Onu bir kez daha dinleyebilmek başlı başına bir kazançtı.

Söz arasında: «Neden ölüme asla aldırış etmedim, biliyor musun?» dedi, «içimde öyle bir yaşamın varlığını duyuyorum ki, onu ne bir Tanrı yaratmıştır, ne de bir ölümlü yüzünden o olmuştur. Ben, bizi biz yapanın kendimiz olduğuna ve ancak kendi özgür isteğimizin bizi evrenle bu denli içten bağladığına inanıyorum.»

«Bugüne dek hiç böyle konuşmamıştın» dedim.

«Aslında» diye sürdürdü, «bu dünya özgür varlıkların bir anlaşmasından başka bir şey olsaydı, neye benzerdi? Ta başlangıçtan beri, dünyanın tüm canlıları içlerinden gelen tatlı bir zorla birlik ve uyumlu bir yaşam yaratmaya çalışmasaydılar, bu ne tatsız ve ne soğuk bir dünya olurdu? Ne ruhsuz, bozuk düzen bir iş, bir yapıt olarak kalırdı o?»

«O halde,» diye yanıtladım, «özgürlük olmayınca her şey ölüdür, sözü burada en yüksek anlamıyla gerçekleşiyor demektir.»

«Kuşkusuz,» dedi, «içinde kendine özgü bir canlılık tohumu olmayınca tek bir ot bile büyüyüp gelişemez! Benim içimdeyse bunun ne çoğu var! İşte bunun için, dostum! Kendimi en yüksek anlamıyla özgür ve öncesiz duyduğum için sonsuzluğuma ve ölmezliğime inanıyorum. Bir çömlekçi yaptığı kabı dilediğince atıp parçalıyabilir. Ama, canlı olan şey böyle bir yapıt değil, daha tohumundan tanrısal bir yaradılışdır. Öyle tanrısal bir yaradılış ki, hiçbir gücün, hiçbir sanatın erişemeyeceği denli yüksek ve bunun için de ilişilmez ve sonsuz...

«Her insanın kendine göre gizli inançları, içten içe taşıdığı düşünceleri vardır, sevgili Hyperion! İşte bunlar da benimkilerdi, düşünmeye başladığımdan beri benim olanlar.

«Yaşayan şey yok edilemez, en düşkün köle de olsa canlı, özgürdür; bütünlüğü bozulmaz. Ne denli bölsen de o yine yaralanmadan kalır. İliklerine dek onu ez, yine cevheri zaferle ellerinin altında uçup gidecektir. Ama, bak sabah rüzgarı esmeye başladı; gemilerimiz uyandılar. Ah benim Hyperion'um! Bu acıya katlandım, yüreğimin idam kararını verecek, seni kendimden uzaklaştıracak denli kendimi yendim hayatım! Ama şimdi de sen beni koru; gel vedalaşamadan ayrılalım! Çabucak, olmaz mı?»

Bu sözleri duyduğumda, iliklerime dek titrediğimi sezdim.

Önünde diz çöktüm: «Ah Alabanda!» dedim, «söyle bağlılığının adına, böyle olması zorunlu mu? Kesinkes böyle mi olması gerek? Zihnimi dürüst denemeyecek biçimde uyuşturdun, beni sarhoşa döndürdün, nereye gitiğini soracak denli bile aklım başımda değil.»

«Gideceğim yeri söyleyemem ruhum!» dedi, «kim bilir, belki yine bir gün buluşuruz.»

«Buluşur muyuz?» dedim, «bak inançlarıma bir tane daha kattın! Bu gidişle inançlarım artacak, artacak ve sonunda her şeyim yalnız bu inançlar olacak.»

«Dostum!» dedi, «gel, konuşmayalım; değil mi ki sözün yararı yok! Gel erkekçe ayrılalım! Son dakikalarının tadını kaçıracaksın.»

Limana yaklaşmıştık.

Gemisine geldiğimiz sırada: «Dur, bir diyeceğim daha var,» dedi, «Diotima'na selam götür! Sevişin ve mutlu olun ey güzel ruhlu varlıklar!»

«Ah, Alabanda'm!» dedim, «niçin senin yerine ben gidemiyorum?»

«Senin ödevin daha güzel,» dedi, «bu ödevi kendine sakla! Sen artık onunsun, bundan böyle senin dünyan o tatlı varlık. Ah! Madem kurban vermeyen mutluluk yok, o halde beni kurban diye al felek! Bu sevgilileri de mutlulukları içinde rahat bırak!»

Kalbi onu yenecek gibiydi, güçlükle kollarımdan sıyrıldı ve gemiye atlayarak ayrılığa son verdi. Bir an içinde hava değişti. Ortalığa gece ve ölüm sessizliği bastı sandım. Ezilip kıvrandığı bu anda ruhum, onu, o değerli yolcuyu durdurmak için çırpındı, kollarım kendiliğinden ona uzandı.

«Eyvah! Alabanda! Alabanda!» diye haykırdım. Gemi tarafından boğuk bir ses: «Elveda!» diyordu.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Alabanda sabahtan yola çıktığı halde, beni Kalaurea'ya götürecek geminin hareketi nasılsa gecikmiş, akşama kalmıştı.

Kıyıdan uzaklaşmadım; durgun ve ayrılık acısıyla yorgun, oturdum, denizin seyrine daldım. Böylece saatler geçti. Yavaş yavaş sönen gençliğin acı günlerini

içimden geçiriyor, imge gücümün güzel bir güvercin şaşkınlığıyla geçmişten geleceğe süzüldüğünü kapalı gözlerle görüyordum. Biraz canlanmak istedim. Bu istekle çoktan elime almadığım gitaramı çıkardım ve bir zamanlar, o mutlu ve toy gençlik günlerinde Adamas'ımın arkasından söylediğim «Yazgı şarkısı»nı çalmaya koyuldum :

Siz yükseklerde, nur içinde dolaşırsınız,
Bastığınız yerler ayağınızı incitmez, ey mutlu hayaller!
Aydın ve tanrısal rüzgarlar
Sizi hafifçe okşar
Tıpkı bir kadının
Kutsal sazının tellerinde usulca gezdirdiği parmakları gibi.
Yazgıdan habersizdir, Göktekiler
Uyuyan minik yavrular gibi;
Tertemiz ruhları
Gösterişsiz goncası içinde
Sonsuz bir bahar yaşar.
Mutlu gözlerinin
Bakışında
Sonsuz ve rahat
Bir duruluk vardır.

Bizim alınyazımızsa,
Durmadan didinmek.
Biz acılı insanlar
Saatler ve yıllar boyu körü körüne,
Taştan taşa başın vurup akan bir
Su gibi
Bilinmeze
Atılarak
Ömrümüzü tüketiriz.

Çalıyor ve söylüyordum. Şarkımı bitirdiğimde, yaklaşan bir kayıkta, Diotima'dan bana mektup getiren adamı tanıdım.

«Demek dünyadasın?» diyordu, «demek gün ışığını henüz görmektesin? Bense sana başka bir yerde rastlıyacağımı sanıyordum, sevgilim! Çeşme yakınındaki savaştan önce yazdığın mektubu, senin sandığın gibi geç almadım ve tam bir hafta, gönderdiğin adam gelip de yaşadığının müjdesini verinceye dek kendini ölümün kolları arasına attığını düşünerek yaşadım. İçinde bulunduğun geminin tüm mürettebatıyla birlikte havaya uçtuğunu, mektubunu almasaydım da, savaştan birkaç gün sonra yine duyacaktım.

«Fakat ah! Ey tatlı ses! Seni işte bir kez daha duyuyordum, sevgilimin sözleri beni bir kez daha bir mayıs rüzgarı gibi okşuyordu. Senin umuttan doğan o güzel sevincin, gelecekteki mutluluğumuzun tatlı hayali, beni de bir an için aldattı.

«Sevgili hayalcim, neden sanki seni uyandırmak zorundayım? Neden sana gel, gel de söz verdiğin o güzel günleri gerçekleştir, diyemiyorum? Ama, ne yazık Hyperion, çok geç kaldın. Nişanlın, senden sonra sarardı soldu, içimdeki ateş azar azar beni yedi, bitmeme pek az bir şey kaldı... Korkma sakın! Doğada her şey bir armmaya bağlıdır ve yaşamın çiçeği, nerede olsa, kendini kaba maddesinden kurtarır ve açılır.

«Ayrılık şarkımı bu yıl dinleyeceğini her halde beklemiyordun, canım Hyperion'um!»

Devam

«Senin hemen ardından, hatta sen daha yola çıkmadan önceydi. Ruhumda, beni korkuya düşüren bir güç sezinliyordum. Bu geçici dünyanın yaşamı, gün

doğumundan sonra silinen, yok olan gecelambalarının ışığı gibi gözümden silinivermişti. — Nasıl söyleyeyim? Delphi'ye gitmek ve coşkunluk tanrısına, o koca Parnass'm kayaları altında bir tapınak kurmak, yeni bir Pythia gibi Tanrı sözlerinin ateşiyle uyuşuk ulusları coşturmak isteğiyle yanıyordum. Şuna ruhum tanık ki, bakir dudaklarımın dili bu mutsuzların topunun gözlerini açmaya, pinekleyen ruhlarını canlandırmaya yetecekti, böyle derin bir yaşam gücü duyuyordum işte içimde! Ama bedenim günden güne güçten düşüyor ve korkutucu bir ağırlık beni insafsızca çökertiyordu. Ah! Kaç kez o sessiz kameriyede oturdum da gençliğimin gülleri için gözyaşı döktüm! Onlar durmadan soluyorlardı, yalnız gözyaşlarıydı şimdi senin sevdiğinin yanaklarını kızartan.

«Bunlar yine o eski ağaçlar ve bu yine o eski kameriyeydi. Bir zamanlar çocuğun, Diotima'n, orada, senin mutlu gözlerinin karşısında, öteki çiçeklerden farksız bir çiçek gibi durur ve yerin ve göğün tüm güçleri onun benliğindeki dinginlik içinde dostça toplaşırlardı. Şimdiyse mayıs tomurcuklarının arasmda o, bir yabancı gibi dolaşıyordu; gizlerini paylaştığı sevimli bitkiler onu hep eskisi gibi dostça selamlarken, o ancak acı duyuyordu. Yine de birinin önünden kayıtsızca geçmiyor, tüm gençlik arkadaşlarımla, ağaçlar, pınarlar ve rüzgarlı tepelerle ayrı ayrı selamlaşıyordum.

«Ah! Gücüm yettiği sürece kaç kez yorucu, tatlı bir çaba harcayarak yanında oturduğum Notara'nın evinin olduğu tepeye tırmandım ve durumumu sana bildirmesin diye elimden geldiğince sevinçli görünerek bu dostla senden söz ettik. Kalbimin sesi fazla yükselince birbirini tutmayan iç ve dış görünümümü kollayamam diye, usulca bahçeye kaçıyor, kayalığın üze-

rindeki parmaklığın yanına gidiyordum, hani seninle aşağılara bakarak sonsuz doğanın seyrine daldığımız yere. Ah, beni ellerinle tuttuğun, gözlerinle dinlediğin bu yerde, sevginin ilk ve ürpertili sıcaklığını içimde duymuş ve taşan ruhumu bir adak şarabı gibi yaşamın uçurumuna döküp boşaltmak istemiştim. Şimdi bu yerlerde sendeleyerek geziniyor ve rüzgarlara dert döküyordum. Gözlerim ürkek bir kuş gibi bir yerde durmadan havalarda dolaşıyor, yakında ayrılacağı o güzel toprağa bakmaktan sanki ürküyordu.»

Devam

«Sevdiğin kız bu duruma geldi işte. Hyperion. Neden diye sorma? Bu ölümü kendine açıklamaya kalkma! Böylesine bir alınyazısına neden arayan sonunda kendini de, her şeyi de ilençler. Bunda kimin ne suçu var ki?

« 'Senin derdin beni öldürdü' mü diyeyim, istiyorsun? Hayır, asla! Ben onu, bu derdi seviyordum. İçimde taşıdığım ölüme biçim ve güzellik veriyordu o, kendime dönüp sevgilinin uğruna ölüyorsun, diyebiliyorum şimdi.

«Yoksa sevgimizin coşkunlukları içinde ruhum fazla olgunlaştı da şimdi bu yüzden mi, tıpkı içi içine sığmayan bir delikanlı gibi, kendi günlük çevresinde kalmaya dayanamıyordu? Söyle, acaba kalbimin taşkınlığı mıydı bu geçici yaşamla aramı açan? Acaba içimdeki doğa senin yüzünden mi, ey yetkin insan, bu bayağı yıldızda daha fazla yaşamaya dayanamayacak denli kendini beğenir oldu? Ama ruhuma uçmayı öğrettiğin gibi, yeniden sana dönmeyi neden öğretmedin?

Esîr'i seven bu ateşi elinle yaktın da ona bakmadın, onu korumadın? Dinle sevgilim! Güzel ruhunun başı için, ölümümden kendini sorumlu tutma!

«Yazgın sana, bu yolu gösterseydi, o zaman yine beni durduracak mıydın? Kalbin yiğitce savaşırken bana dönüp: 'Fazla isteme çocuğum, zamana uy!' diye öğüt vermeye kalksan pek fazla bir bencillik olmaz mıydı?»

Devam

«Bak, olanları ben nasıl alıyorum: İçimde senin ateşin yanıyor, ruhun bana geçmiş bulunuyordu; bu belki zarar vermeyecekti; ama yeni yaşamımı öldürücü kılan asıl senin almyazın oldu. Ruhumu dayanılamayacak denli güçlü kılmıştın, onu yine sen yatıştırabilirdin. Yaşamımı bu dünyadan ayırmıştın, beni yeniden bu dünyaya bağlayacak gücü yine ancak sende bulabilirdim. Ruhumu büyülü bir halkanın içine alır gibi, kucaklayan kollarının büyüsüyle kavrayabilirdin. Ah! Kalpten bakışlarından teki beni bağlamaya yeterdi. Sevgi sözlerinden bir taneciği beni yeniden sevinçli ve sağlam çocuk yapabilirdi. Ama yazgın seni, dağlara yükselen bir dalga gibi ruh yalnızlığına sürüklediği sırada ben; 'savaş havası onun zindanını yıktı, Hyperion'um o eski özgürlüğüne kavuştu artık,' diye düşündüğüm günlerde artık sonlarma yaklaşan yaşamım bu biçime dönüştü.

«Yurdu ve sevgili Brutus'u ölümle pençeleşirken, o büyük Romalı kadın sessizce ruh teslim etmişti. Bense ne çok söyledim. Yaşamımın şu son ve biraz iyi olan günlerinde benim için yapacak bundan daha güzel şey ne olabilir ki? Hem, kimi şeyler var ki, onları durma-

dan yinelemekten kendimi alamıyorum. Yaşamım sessiz geçmişti, ölümüm konuşmalı oluyor. Artık keseyim!»

Devam

«Sana söylemem gereken bir şey daha var. Altüst olacak, umutsuzluktan öleceğini sanacaksın, ama, iç dünyan seni yine kurtaracak. Avuncu ne defne, ne mersin çelenklerinde bulacaksın; seni ancak ölümsüz gençliği içindeki gelişmesini her duyunla sezdiğin o canlı ve yakın Olymp avutacak. Senin Olymp'in ise işte bu güzel dünya! Sen onun içinde ömür sürecek, dünyanın kutsal varlıkları, doğanın tanrılarıyla sevinci paylaşacaksın.

«Ah, selam size! Ey iyi ve vefalı varlıklar! Ey değerlerini anlayamadığımız, ama yokluklarını acı acı duyduklarımız! En genciniz ve en yaşlınızla hepiniz! Sonu olmayan bir sevgi içinde çevrenizde oynaşan ve sizin de çevresinde oynaştığınız bütün canlı varlıklarla birlikte siz ey güneş, dünya ve Esîr! Ah, alın her şeyi deneyen bu insanları Tanrı ailenizin kucağına; bu kaçakları, kaçmış oldukları doğa yurduna yeniden kabul edin!

«Sen bu dilden anlarsın, Hyperion! Ruhumda onun başlangıcını yaratan sen oldun. Başladığını kendi ruhunda tamamlar ve ancak ondan sonra dinlenebilirsin. Bana gelince bir Yunan kızı olarak ölmenin kıvancı bana yeter.

«Ellerindeki derme çatma işten başkasını bilmeyen, yalnız zorunluğa hizmet eden, dehayı hor görerek sana, doğanın bir çocuk yaşamına benzer yaşamına

saygı göstermeyen zavallılar ölümden korksunlar! Boyundurukları onların dünyası olmuş; gördükleri kölece hizmetlerden daha iyi şeyler olduğunu bilmez de, ölümün verdiği Tanrı özgürlüğünden ürker onlar.

«Ama ben ondan ürkmüyorum! İnsan elinden çıkma yapıtın kat kat yücesindeyim ben; içimde doğanın her düşünceye üstün yaşamını duymuşum. Tut ki bir bitkiyim? Bundan ne çıkar! Yine olacağım ya! İçinde herkesi ve herşeyi aynı ölümsüz sevgiyle birbirine bağlı tutan canlılar ülkesinden yok olmam düşünülebilir mi? Tüm varlıkları birbirine bağlayan o birlikten ben nasıl koparım? Bu bağ, zamanımızın şöylesine tutturulmuş bağları gibi çabucak çözülmez. O, halkın toplaştığı, söyleşip dağılıştığı bir panayır günü değildir. Hayır! Bizi bağlı tutan, herkese ve hepimize ait olan Tanrı ruhunun adına yemin ederim, hayır! Hayır! Doğa birliğinde bağlılık bir imge olamaz. Biz ancak daha tanrısal bir dinginlik içinde bir olmak için ölüyoruz. Biz yaşamak için ölüyoruz.

«Varolacağım; ne biçimde varolacağım, bunu soruşturmuyorum. Varolmak, yaşamak yeter. Tanrı onuru işte budur; işte bunun için bu tanrısal dünyada canlı olan her şey birbirine eşittir ve onda efendiler, köleler yoktur. Yaratıklar sevgililer gibi yan yana yaşıyorlar; her şeyleri ortak, ruhları, beğenileri ve ölümsüz olan gençlikleri.

«Yıldızlar değişmezliği kendilerine seçtiler, sessiz bir yaşam bolluğu içinde sürekli bir ömür sürüyor ve yaşlılık nedir bilmiyorlar. Biz ise değişmelerimizle yetkin varlığı canlandırıyor, sevincin geniş akortlarını değişen ezgilere bölüyoruz. Yaşamımız eski kralların tahtları çevresindeki harp çalıcıların yaşamına benziyor: Dünyanın sessiz Tanrıları çevresinde, kendimiz

de tanrısallaşarak hafif yaşam ezgimizi okuyor, güneş tanrısının ve öteki Tanrıların kutlu ağırbaşlılığını yumuşatıyoruz.

«Kaldır gözünü de şu evrene bir bak! O, doğanın her türlü kötülüğü alt ederek kazandığı ölümsüz zaferi kutlayan değişik bir zafer alayına benzemiyor mu? Yaşamın, ölümü altın zincirlere vurarak beraberinde getirmesi, çok eskiden ordu komutanlarının tutsak aldıkları kralları getirmeleri gibi, kendi san ve onuru için değil midir? Bizler, bizler ise, çeşitli kalıplar içinde, türlü seslerle şarkı söyleyip, dans ederek bu gösterişli alayın beraberinde giden genç kızlar ve delikanlılardan farklı mıyız?

«Artık susayım. Fazla söylemek neye?. Herhalde yine bir gün karşılaşacağız...

«Ey yas tutan yiğit! Mutlu olman yakın, pek yakındır. Defne çelengini dermedin, mersin çelenginin ise zamanı geçti. Çünkü senin, tanrısal doğanın övgücüsü olman gerek; şiirli günlerin filiz sürmeye başladı bile.

«Ah, gönül isterdi ki, seni kavuşacağın güzellik içinde görebilsin! Elveda!»

Bunun yanında Notara'dan da bir mektup vardı, bunda da şöyle yazıyordu:

«Sana son olarak yazdığının ertesi günü, ona bir durgunluk geldi. Çok az konuşuyordu. Bir ara gömülerek değil de yakılarak dünyadan ayrılmak istediğini söyledi. Külünü bir kabın içine toplamamızı ve bunu ormana götürerek, senin kendisine ilk rastladığın yere koymamızı istiyordu dostum! Bu sözleri söyledikten az sonra hava kararmaya başlamıştı. Sanki uyuyacakmış gibi hepimize, Allah rahatlık versin! dedi. Kollarını güzel başının çevresine doladı. Bütün gece soluğu duyuluyordu. Sabaha karşı bu ses kesilip de kulağım hiçbir şey duymaz olunca yanına gittim ve dinledim.

«Ah, Hyperion! Başka ne söyleyeyim! Olan olmuştu. Sızlanışlarımız onu artık uyandırmıyordu.

«Böyle bir varlığın ölümü korkunç bir giz. Şunu sana itiraf edeyim, benim kendi adıma, bu ölüme tanık olduktan sonra ne duygum, ne de inancım kaldı.

«Fakat böyle güzel bir ölüm, Hyperion, bizim şimdi sürdüğümüz uykulu yaşamdan çok daha iyi, kuşkusuz?

«Bundan böyle sinekleri kovmaktan başka işimiz, kuru incir kökü üzerinde uğraşan çocuklar gibi dünya olaylarını kurcalamaktan başka sevincimiz olmayacak. Genç ulusların arasmda kocamak bir zevk. Ama bana öyle gelir ki her şeyin kocamış olduğu yerde yaşlanmak, en kötüsü.

«Bana kalsa, Hyperion'um! Hiç buralara gelme! Ben seni bilirim. Dayanamaz, deli olursun. Hem burada güvenlik içinde değilsin. Diotima'nın annesini ve beni düşünerek kendini koruman gerek, dostum! Başına gelenleri düşündükçe içim ürperiyor. Evet, ama bir yandan da düşünüyorum ki yaz ne denli kızgın olursa olsun, ancak suyu az dereleri kurutabilir, derin kaynakları değil. Bana üstün bir varlıkmış gibi gözüktüğün anlar var, Hyperion! Asıl şimdi, bu deneyden sonra kim olduğun belli olacak. Elveda!»

İşte Notara da bunları yazıyordu. Şimdi Bellarmin'im, sana bu satırları yazarkenki halimi mi soruyorsun? Sessizim dostum! Tanrılardan hiçbir dileğim kalmadı. Acı çekmek herkesin alın yazısı, değil mi? Ne denli yetkinsen; o denli derin acı çekeceksin! Kutsal doğa sanki acı çekmiyor mu? Ah, sen ey benim tapınağım! Mutlu olduğun denli yas da tutabileceğine uzun süre akıl erdirememiştim. Ama acı bilmeyen mutluluk bir uyku; yaşamaksa ancak ölüm olduğu için var. Bir çocuk gibi ölümsüz olasın ve uyuyasın mı is-

terdin? Hiç olarak kalmak, zaferi istememek, yetkinlikten yetkinliğe erişmekte gözü olmamak daha mı iyi? Evet, ah ey doğa! Acı, senin en yakının olmaya ve insanların kalplerinde beslenmeye değer. Bir mutluluktan ötekine ulaştıran yolu gösteren de yalnız o'dur, ancak gerçek yoldaş.»

Paros'tan bir gemiye binmiş ve Sicilya'ya geçmiştim, orada biraz kendime gelince Notara'ya şu mektubu yazdım:

«Seni dinledim, vefalı dostum! Çok uzak yerlere geldim. Şimdi sana yaşamımdan sözedebilirim. Şunu apaçık söylememe izin ver: Bu konuşma bana pek zor geliyor. Diotima'nın da şimdi aralarına katıştığı ölüler konuşmazlar. Benim içinde bulunduğum karanlıklardan, yaslı gönlün bu derinlerinde, sözün artık yeri yoktur.

«Evet, Diotima'm güzel bir ölümle öldü, bunda haklısın; beni canlandıran, ruhumu bana yeniden veren de bu.

«Ama yeniden döndüğüm bu dünya o eski dünya değil artık. Ben gömütünden kalkarak Acheron'dan yeryüzüne dönenler gibi bir yabancıyım, burada. Doğduğum adada, babamın bana kapılarını kapadığı gençlik bahçelerinde de olsam, ah, yine de, yine de ben bu dünyanın bir yabancısı olarak kalacağım. Artık bir Tanrı bile beni geçmişe bağlayamaz.

«Evet, her şey bitti. Bunu hep kendi kendime söylemem gerek. Bu sözlerle ruhumu bağlamalıyım ki, rahat durabilsin, uyumsuz ve çocuksu deneylere kalkmasın.

«Her şey bitti; ey güzel Tanrı! Bir zamanlar senin Adonis için döktüğün gözyaşlarını döksem de yine Diotima'm geri gelmiyor. Kalbimin sözü gücünü yitirdi. Sözlerimi ancak, esen rüzgarlara söyler gibiyim.

«Aman Tanrım! Ben bir hiçten başka neyim? En aşağısından bir el işçisi bile benden çok iş gördüğünü söyleyebilir! O kafası işlemezler gönül rahatlığıyla gülebilir ve düşçü diye benimle alay edebilirler. Çünkü yapmak istediğim işler gelişmedi, çünkü elim kolum bağlı, çünkü içinde yaşadığım ortam, eline geçirdiği adamları bir çocuk beşiğine atarak, o küçük yatağa sığsınlar diye kol ve bacaklarını kesen tutkulu Prokrustes'ten farksız.

«Ah, bu deli alayının arasına atılıp kendimi onlar tarafından parçalanmaya bırakmaktan bir yarar çıkacağını bilsem! Ya da, soylu kanımı onların köle kanına katmaktan utanmasam! Hey tanrılar! Alabanda'nın hizmet ettiği bir bayrak, bir Thermopylae olsa da kanımı onunla akıtarak, işe yaramaz olmuş, şu içli sevgimi harcasam! Yaşayabilmek, kurulacak yeni tapınaklarda, halkın yeniden toplanacağı Agoralarda dolanarak o büyük acıyı büyük bir istekle yatıştırmak kuşkusuz daha iyi olurdu; ama bu konuyu bırakalım. Çünkü tüm bunları anmak beni ağlatıp yere sermekten başka işe yaramıyor.

«Ah Notara; ben de artık öldüm; Diotima'nın ölümünden suçlu tuttuğum ruhum artık sevinç duymaz oldu. O denli değer verdiğim gençlik düşüncelerim şimdi gözümde yok. Zehirleriyle Diotima'mı öldüren onlar olmadı mı?

«Şimdi söyle bana, nerelere gidip sığınayım ben artık?

«Dün yukarıya, Etna'ya çıkmıştım. Bu bana o büyük Sicilyalıyı düşündürdü: Dünyanın ruhu ile özleşmiş olan o yüce insan, yaşama isteğinin hızı içinde saatleri saymaktan usanmış da kendini derinlere, o güzelim alevlerin içine atıvermişti. Arkasından biri çıkıp alay etmiş: 'Soğuk ozan ateşte ısınmak istedi'

demişti. Böyle bir alaya ben de çoktan razıyım! Ama doğanın kalbine, böyle çağırılmadan kendini atmak için insan, kendine benim şimdi verdiğimden fazla değer vermeli. Sen ne dersen de, şimdiki durumumla olanları nasıl adlandıracağımı bilemiyorum, her şeye kuşkuyla bakıyorum.

«Notara! Söyle bana, nereye gidip sığınayım şimdi ben? Kalaurea ormanlarına mı? Evet! O yeşil gölgelikte, sevgimizin sırdaşı ağaçların, bizim ağaçlarımızın, güzel başlarını Diotima'nın gömütüne eğerek ve ölen yapraklarını akşam kızıllığı gibi Diotima'nın gömütü üzerine serperek yavaş yavaş kocadıkları ve günün birinde kendilerinin de yıkılarak o sevgili külün üzerine devrilecekleri günü bekledikleri yerde, işte orada oturmak belki gönlümce olurdu.

«Ama sen, Kalaurea'da güvenlikte olmadığımı söylüyor, uzak kalmamı öğütlüyorsun, peki, öyle olsun.

«Biliyorum, şimdi bana Alabanda'nın yanma git, diyeceksin. Ama dinle beni! O, paramparça oldu, o yoncalarını toplayıp ateş yakarak eğlenecekleri duruma getirdi. Şimdi uzaklarda; kendisine kolaylık gösterecek kimi iyi arkadaşları var onun.. Öyle kimseler ki, yaşam yükü altında bunalmış her insana yardım edebilecek denli becerikli; işte Alabanda onların ziyaretine gitti. Niçin biliyor musun? Çünkü artık yapacak işi kalmamıştı, ya da — madem sana her şeyi söyleyeyim istiyorsun — gönlünde onu kemiren bir sevgi besliyordu, hem kimin için biliyor musun? Diotima için, yaşıyor bildiği ve benimle evli ve mutlu sandığı Diotima için. Zavallı Alabanda! O şimdi hem benim, hem de senin oldu.

«O doğuya doğru gitti, bense güneybatı yönünü tuttum, rastlantı böyle istedi.

«Şimdi, ey kalbimde sevgilerini beslediğim kutsal varlıklar, gençlik arkadaşlarım, annem ve babam ve sizler ey acı çeken sevgili Yunanlılar! Hepinize, hepinize elveda!

«Minimini yavruyken beni besleyen hava ve sizler ey koyu renkli defne ağaçları, yalçın kıyılar ve ruhuma büyük şeylerin sezgisini duyurtan görkemli akışlı sular. Ah! Sizler ey hüznümün başlangıcı acıklı tablolar: Yiğitlerin yaşamış olduğu kentleri çevreleyen kutsal surlar ve altından güzel yolcuların geçtiği eski ve büyük kapılar, tapmak sütunları ve Tanrı yıkıntıları! Sen ah, ey Diotima! Ey sevgimi yaşadığım vadiler, o mutlu varlığı görmüş olan ırmaklar, onun ruhunu ferahlatmış ağaçlar, o tapınmaya layık genç kızın çiçeklerle baş başa yaşadığı baharlar! Uzaklaşmayın, benden uzaklaşmaym sakın! Fakat ah, ey tatlı anılar? Eğer gerekiyorsa, sizler de beni bırakıp gidecekseniz, sönün ve beni bırakın! Varsın böyle olsun! Değil mi ki insan gücü hiçbir şeyi değiştirmeye yetmiyor, değil mi ki yaşam ışığı kendi keyfince gelip yine kendi keyfince uzaklaşıyor...»

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

İşte Almanların arasına geldiğimde bu ruh durumu içindeydim. Çok şey beklemiyordum, umduğumdan azını bulmayı da göze almıştım. Atina kapılarının yolunu tutmuş yurtsuz ve kör Ödipüs gibi boynu bükük buraya sığınıyordum. Onu Atina'da tanrı ormanları karşılamış, karşısına güzel ruhlu insanlar çıkmıştı.

Fakat ben, ben kimlerle karşılaşmıştım?

Yaradılışdan barbar olmaları yetmezmiş gibi bu

barbarlığı çalışmaları, bilimleri hatta dinleriyle daha da artırmış; tanrısal her türlü duyuya yabancı, kutsal grazialar adına, kötülükleri iliklerine işlemiş; yeterlikleri ve yetersizlikleriyle ince ruhlu her varlığı ezen, inciten, kaba saba ve bir yana fırlatılmış kırık bir kabın dağınık parçaları gibi, bir yanı öte yanını tutmaz insanlar. İşte Bellarmin'im, ben bu insanlardan avunç bekliyordum. Bu yargı ağır, ama gerçek olduğu için söylüyorum : Ben dünyada Almanlar denli ruh armonisi tanımayan bir ulus düşünemiyorum. Düşünce adamları var, insan yok; din adamları var, insan yok; efendiler, köleler, gençler ve ağırbaşlı kişiler dolu; insan yok. Böyle bir ülkenin dökülen kan toprağa karışıp giderken, kopmuş el, kol ve öbür uzuvların karmakarışık yattığı bir savaş alanından farkı ne?

«Eh, herkes kendi yeteneğine göre iş görür,» diyeceksin. Benim söylediğim de bu. Şu var ki gördüğü işe ruhunu katsın istiyorum; taşıdığı titre herhangi biçimde uymuyor diye her türlü gücü, içinde boğmasın. Bu zavallı korkuyla herkesi kandırarak ancak ve ancak taşıdığı ad olmaya çalışmasın; tüm içtenliği ve sevgisiyle yaratılıştan neyse, o olsun; o zaman yaptığı iş bir ruh taşır, yok eğer ruh taşımayacak bir işe onu zorlamışlarsa silkip atsın bu işi, onu hor görsün ve gitsin çift sürmeyi öğrensin! Ama senin Almanların, ancak, yapılması zorunlu olanı yapıp oturmaktan hoşlanıyorlar. Bunun için yaptıkları işlerin çoğu bozukdüzen şeyler, özgür ve gerçek bir sevinç yaratan başarıları az. Bununla kalsa yine insan dişini sıkar dayanır, ama bu insanlar yaşamın tüm güzelliklerine karşı duygusuz, bu ulus sanki baştan başa can sıkan bir tatsızlığın lanetine uğramış.

Adını bilmediğim bir patavatsız bir zamanlar;

eskilerin erdemi onların parlak yanlışlarından başka bir şey değildi, demişti. Düşünmeli bir kez: Yaptıkları yanlışlar bile erdemlikti onların. Çünkü onlarda güzel bir ruh, bir çocuk ruhu yaşıyordu; yaptıkları bir iş yoktu ki, canla başla yapılmış olmasın. Almanların erdemiyse parlak bir yıkım, işte o kadar. Çünkü onlarm erdemi ancak aşağılık bir korku yüzünden, bir köle gayretiyle uğraşarak o çorak kalplerinden kopardıkları bir zor ürünü. Besinini güzellikte arayan hiçbir temiz ruha avunç sunmaz onlar. Ah! Soy yaratıkların varlığındaki kutsal armoniyi dinlemiş ve ona kanmış gönül, bu insanların ölü kurallarının her köşesinden yükselen kulak tırmalayıcı seslere nasıl dayansın?

İnan bana, hiçbir kutsal şey yok ki bu ulus ona kutsallığını yitirtmemiş, onu zavallı bir araç durumuna düşürmüş olmasın. İlkel toplumlarda bile tanrısal arılığını çoğu zaman koruyabilmiş şeyler, hep hesaplı iş gören bu barbarların elinde herhangi gündelik işten ayırt edilmiyor. Ayırt edilmesinin de olanağı yok. Çünkü bunlar herhangi bir işi öğrendiler mi, artık o işin hizmetçisi oluyorlar; yararı hep ondan bekler, heyecanlanıp coşmayı unuturlar artık. Coşmak mı? Nerde? Hayır, onlar hep akıllı uslu kalacaklardır. Eğlenirken, severken, ibadet ederken ve hattâ o güzel bahar bayramı gelip de dünyayı saran barış havası her türlü hüznü dağıttığı ve günahlı gönülleri arıtıp onları günahsız kıldığında bile... Güneşin ılık ışınlarıyla köle insan sevinçle kendinden geçer ve zincirlerini unutur, insanoğlunun düşmanları Tanrı ruhu taşıyan bu hava içinde barışa erer ve dertsiz çocuklar durumuna gelirler. Hattâ ipekböceği kanatlanır, arı oğulunu verir, fakat Alman işinin başından ayrılmaz. Hava iyi ya da kötü, bu onu ilgilendirmez.

Ama yargı senin, ey kutsal doğa! Çünkü bu insanlar, sınırlarını hiç bilmiyorlar. Kendilerini aralarındaki iyilere örnek yapmaya kalkışıyor, kötü dillerini olamadıkları şeylere uzatmaktan hoşlanıyor ve tanrısal varlıklarla alaya yelteniyorlar!

Yoksa alaya aldığınız, ruhsuz dediğiniz şeylerin tanrısal olmadıklarını mı ileri süreceksiniz? Soluduğunuz havayı değil de, söylediğiniz saçmaları mı daha iyi buluyorsunuz? Siz aklüstünlerin hepinizden daha soylu değil mi güneş ışınları? Yerin kaynakları ve şebnemler ormanlarınızı canlandırıyor. Söyleyebilirmisiniz, sizin de aynı şeyi yapabileceğinizi? Ama ah! Siz ancak öldürmeyi başarırsınız, canlandırmayı değil! Cansızı canlı yapan yalnız sevgidir. Bunu da siz yaratmadınız, siz bulmadınız. Uğraşır, çareler arar ve yazgının elinden kurtulmaya çabalarsınız ve sonra bu çocuk oyunlarınız yarar vermeyince buna şaşar kalırsınız. Beri yanda yıldızlar kaygısızca yollarına giderler, varlığınıza göz yuman o sabırlı doğayı siz hırpalar ve ezerken o, sonsuz gençliği içinde yaşamını sürdürür; onun ne güzünü ne baharını uzaklaştırmaya, ne de havasını bozmaya gücünüz yeter.

Ah, o ne tanrısallıktır, dilediğiniz gibi yakıp yıksanız da doğa gençliğini yitirmiyor tüm yaptıklarınıza karşın güzelliğini saklayabiliyor!

Ozan ve sanatçılarınıza, tüm o dehayı sayan ve güzelliği seven, güzele düşkün olanlarınıza bakınca insanın yüreği parçalanıyor. Zavallılar! Öz evinde kendini yabancı duyan bir insan gibi yaşıyor onlar bu dünyada. Kendisi, kapısının önünde dilenci kılığıyla otururken, kızının içerde salonda yüzsüz istekleriyle ortalığı birbirine katmasına ve «bu serseriyi de buraya kim getirmiş?» diye sormasına ses çıkarmayan sabırlı Ulyss'ten farkı var mı onların?

Almanların arasında da seçkin gençlerin sevgi, duyu ve umutla dolu yetiştiklerini görüyorsun; birkaç yıl sonra bir de bakıyorsun, onlar gölgeler gibi suskun ve soğuk dolaşıp duruyorlar, sanki üzerinde bir kuru ot bile bitmesin diye düşmanın tuz serptiği bir tarla kesilmişler. Hele konuştukları zaman onları dinleyip hak veriyorsanız, taşan dev güçlerinde olduğu denli, kaynak düşüncelerinde de ancak rahat bulamayan güzel ruhlarının çevrelerindeki barbarlarla yaptığı umutsuz cenkleşmeyi görüyorsanız, vay halinize!

Öteden beri Almanlar «yeryüzünde hiçbir şey yetkin değildir,» der dururlar. Biri çıksa da bu zavallılara dönüp; «yalnız sizin olduğunuz yerlerde hiçbir şey yetkinleşmiyor, çünkü siz tertemiz varlıkları kötülemeden bırakmıyor, o kaba ellerinizi hiçbir kutsal şeye uzatmaktan kaçınmıyorsunuz; sizin elinizde hiçbir şey gelişmiyor, çünkü siz bu gelişmenin köküne, tanrısal doğaya saygı göstermiyorsunuz. Sizin yanınızda yaşam gerçekten tatsız, acılarla yüklü, soğuk ve kimsesizliklerle dolu. Çünkü siz, insan başarısına güç ve soyluluk, acı ve sevgiye güleryüzlülük, kent ve evlere kardeşlik sevgisi katan ruhu aşağılıyorsunuz,» deyiverse?

İşte bunun için ölümden bu denli korkuyor, yaşadıkları bu istiridye yaşamı için her aşağılamaya katlanıyor onlar; çünkü emekliye emekliye başardıkları bozukdüzen işlerden daha yüksek şeyler olduğundan haberleri yok.

Ah, Bellarmin! Güzel şeyleri seven, sanatçılarındaki dehaya değer veren ulusların yaşadığı yerlerde yaşam rüzgarı gibi esen bir birlik havası vardır, orada duyular çekingenliklerinden sıyrılarak gelişir, egoismalar erir, gönüller inançla genişler ve hayranlık-

lar doğar. Böyle ulusların ülkesi tüm insanların yurdudur. Bir yabancı da orada bulunmaktan hoşlanır. Ama tanrısal doğanın ve sanatçılarının böyle aşağı sandığı yerde, ah! Orada yaşamanm tadı kaçmış, bu dünya artık yıldızların en kötüsü olmuştur. Yaradılıştan güzel olan tüm insanlar orada gitgide yabanlaşır, çoraklaşırlar; kölelik duyguları o kaba cesaretlerini, sıkıntıları, sarhoşluklarmı, toklukları, açlıklarını ve besin endişelerini artırır, yılların bolluğu bir ilenç gibi üzerlerine çöker ve tanrılar oradan kaçar, uzaklaşırlar.

Ne mutsuz o insan ki sevgi yüzünden yollara düşmüş ve böyle bir ulusa sığınmıştır! Yazıklar olsun o kişiye ki bencileyin bir acıyla sürüklenmiş ve avuç açarak bu ulusa sokulmuştur!

Artık kesiyorum! Beni tanıdığın için yazdıklarımı iyi karşılayacaksın Bellarmin! Ben yalnız kendi adıma değil, aynı zamanda senin adına, senin ve bu yurtta yaşayıp da, orda benim çektiğim acıyı çeken tüm insanların adına konuştum.

HYPERION'DAN BELLARMIN'E

Almanya'dan çıkıp gidecektim. Bu ulusla hiçbir ilişiğim kalmamıştı. Karşılaştığım aşağılamalarla çok kırılmıştım. Ruhumun, bu insanlar arasında, sonuna dek kanamasına gönlüm razı olmuyordu.

Ancak o eşsiz bahar yüzünden oyalanıyordum. Bana kalan tek sevinç şimdi ancak o değil miydi? Son sevgim o olduğu halde nasıl başka şeyler düşünür, onun olduğu yerden ayrılabilirdim?

Yazgıyı anlatırken «dayanıklı davranıp, acınm gece yarısını aşabilen gönül için yeni bir mutluluk do-

ğar,» diyen o eski ve sarsılmaz sözün ne demek olduğunu işte şimdi anlıyordum. Bülbülün ötüşünü nasıl karanlıkta duyarsak, dünyanın yaşam şarkısını da ancak derin acı içinde tüm tanrısallığıyla duyabiliriz. Şimdi, yarı tanrılarla birlikte yaşıyormuşum gibi, çiçekli ağaçlarla baş başa yaşıyor ve bunların gölgelerinde akan serin derelerin tanrı sesine benziyen şırıltılarını dinleyerek gönlümün acılarını unutuyordum. Ben heryerde, taptaze yeşeren canlı çimenlerin üzerine uzandığım, ya da yaban güllerin bittiği taşlı yolu tutarak tepeye tırmandığım ya da bir gemiye binerek ırmağın havadar kıyılarını ve onun sevgiyle okşadığı tüm o adaları dolaştığımda içimde hep bu duyuyu taşıyordum, dostum!

Şifa sunan kaynağa koşan hastalar gibi ben de çoğu sabahları, daha uykularını almamış ağaçların arasından geçerek dağın tepesine çıkardım; tatlı uykularına kanmış ve günü özlemiş sevimli kuşlar yanımdaki çalılıkların arasından, alacakaranlığı yadırgayarak uçuşur, canlanan rüzgarda vadilerin duası, sürü sesleri ve sabah çanlarının yankıları duyulmaya başlardı. Sonra, o soy ışık, tanrısal sevinci içinde hergünkü yolundan geçerek buralara ulaşır, dünyayı ölmez bir canlılıkla büyülüyerek yüreğini ısıtır ve çocuklarını canlandırırdı. Ah, güneşin sevincinden pay almak için gökten çekilemeyen ay denli yalnız, ben de düzlüklerin yücelerinde oturur, aşağıdaki kıyılara, pırıltılı sulara uzun uzun bakar ve sevgi yaşları dökerdim.

Ya da, kimi akşamlar vadinin ta içlerine, kaynağın doğduğu yere yürürdüm. Çevremdeki tepelerde karanlık meşe ormanları uğuldarken doğa kutsal bir ölüyü gömer gibi beni sessizliğinin içine gömerdi. Sonra dünya bir gölge durumuna gelir, dalların ve

tepelerin arasında gözle görülemeyen bir yaşamın fısıltıları duyulmaya başlardı. Göğün ışınları, tepelerin üzerinde pırıltılı bir dağ yığını gibi hareketsiz duran akşam bulutlarından aşağıya, bana doğru çağlayanlar gibi dökülür, susamış yolcuyu kandırırdı.

O zaman: «Ey güneş ve siz ey rüzgarlar» derdim, «ancak sizin aranızda gönlüm öz kardeşlerinin arasındaymış gibi çarpıyor!»

Kendimi gitgide büsbütün o mutlu doğaya verdim. Hemen sonsuz denecek kadar kendimi ona bırakmıştım. Ona daha da yakın olmak için çocuk olmayı diliyordum, bu denli çok bilmesem, tertemiz bir ışık olsam da ona daha yakın olsam diyordum. Ah! Doğanın sessizliği ve güzelliği içinde geçecek tek bir an gözümde, düşüncelerle dolu yıllardan, her şeyi deneyen insanların tüm o deneylerinden daha değerliydi! Ömrüm boyunca öğrendiklerim ve başardıklarım gözümde bir buz parçası gibi eridi gitti. Tüm o gençlik planlarımdan ruhumda bir tek yankı kalmadı. Ah, benim uzak sevgililerim, ölenleriniz ve kalanlarınızla ne içli dışlı, tek bir varlık olduk!

Bir gün uzak bir kırda, yeşil sarmaşıklarla kaplı kayaların ve çiçekli dalları sarkan çalılıkların gölgelediği bir çeşmenin başında oturuyordum. Hiç bu denli güzel bir öğle yaşamamıştım. Tatlı bir rüzgar esiyor, çevrem henüz yitirmediği sabah tazeliği içinde pırıldıyor ve ışık, yurdu olan Esîr'in kucağından sessizce gülümsüyordu. Herkes evine, sofrasının başında yorgunluğunu dinlendirmeye çekilmişti. Sevgim baharla baş başaydı. İçimde anlatılmaz bir özlem duyuyordum.

«Neredesin Diotima?» dedim, «ah, nerelerdesin?»

O zaman Diotima'nın sesini, mutluluk günlerinde içimi ılıtmış olan o tatlı sesi duyar gibi oldum.

«Benimkilerin ve seninkilerin yanındayım» diyordu, «o yetersiz insan anlayışının yanlış tanıdığı varlıkların yanında...»

Tatlı bir ürperti vücudumu sardı, düşüncemin, içimde uyuştuğunu duydum.

«Ey kutsal ağızdan çıkan tatlı söz» diyerek uyanmışım, «ey sevgili bilmece, seni kavradım mı acaba?»

İnsanların soğuk gecesine başımı çevirip de son bir kez baktığımda içim yeniden ürperdi; mutluluğum bana gözyaşı döktürüyordu. Sanıyorum bu sırada kimi şeyler de söylüyordum, alev alev yanarak tükenen ve kül olan bir ateşin çıtırtısını andıran sözler...

İçimden: «Ah, ey doğa!» diyordum, «insana ait işlerin düşünden artık uyandım ve şunu biliyorum ki yaşayan yalnız sensin. Sen ve Tanrıların! O huzursuz insanların düşünüp buldukları, zorla elde ettikleri şeylerin tümü balmumundan yapılmış inciler gibi senin alevlerinin önünde eriyor!

Ne zamandır insanlar sensiz yaşıyor! Ah ne zamandır onların çoğu sana acı sözler söylüyor ve seni, Tanrılarını, o canlı mutlulukları içinde sessiz varlıkları, bayağı diye adlandırıyor.

Çürümüş yemişler gibi senden kopup yere düşüyor onlar. Varsın düşsünler. Döndükleri yer yine senin kökün; ama ben yeniden seninle birlikte yeşerecek, hep aynı altın başak tohumlarından bittiğimiz için sevinçli ve mutlu, tomurcuklu dallarının uçlarındaki havayı ciğerlerime alacağım diye seviniyorum!

Ey yerin kaynakları! Siz ey çiçekler, ormanlar ve kartallar ve sen ey kardeş ışık! Bizim sevgimiz ne eski, ve ne yeni! — Özgürüz biz, benzeyişimiz yalnız dış-

tan ve yapay değil. Varlığımızın tüm derinliği ve içliliğiyle biz birbirimize eşitiz ve hep birlikte Esîr'i seviyoruz. O halde yaşamın biçimi değişmesin diye nasıl bekleyebiliriz?

Biz de Diotima, biz de birbirimizden ayrılmış değiliz. Senin için dökülen gözyaşları yersiz. Biz, senin, tatlı uyumun içinde birleşmiş canlı sesleriz doğa! Bu uyumu bozacak kim? Sevenleri ayırmak kimin elinden gelir ki?...

Ey ruh! Ey dünya süsü! Ey ölümsüz gençliği içinde yıkılmaz olan güzel varlık! Sen varken ölümün ve insan acılarının anlamı ne? Ah! Bu zavallı insanların tüm söyledikleri boş, değil mi? Her şey istekten doğuyor ve biten her şey gönül hoşluğuyla bitiyor!

Yeryüzünde uyuşmazlıklar sevişenlerin kavgası gibidir. Barış tartışmanın ta ortasında olur ve ayrılanlar yeniden birbirini bulur.

Damarlar kalpte ayrılır ve yine kalpte buluşurlar. Amaç: Birlik, ölümsüz ve canlı bir yaşamdır, işte o kadar.»

Böyle düşünüyordum. Gelecek sefer daha uzun yazarım.

SON

BİR ÖNSÖZ TASLAĞI[1]

ÖNSÖZ

Ionia ve Attika kıyılarında, ya da Archipelagus'un güzel adalarında yaşamak, bana çok küçük yaşımdan beri başka yerlerde yaşamaktan daha çekici görünmüştür. En güzel rüyalarımdan biri genç insanlığın kutsal mezarına günün birinde gerçekten gidebilmekti.

İlk sevgim Hellas oldu. Son sevgimin de yine o olacağını söylemek ister mi?

Elimdeki şu küçük kazancı bu sevgiye borçluyum. O bana, başkalarının da, anlaşılan buna benzer biçimde, ama benden daha başarılı olarak, zenginleştiklerini öğrenmeden çok zaman önce, mal olmuştu.

(1) 1797 yılında ilk kısmı yayımlanan Hyperion'a önsöz olarak hazırlandıktan sonra yayımlanmasından vazgeçilen bu önsöz taslağının, kitabın daha iyi anlaşılması ve özellikle yazarın dünya anlayışını özetlemesi bakımından ilgi uyandıracak nitelikte olduğunu düşünerek çevirisinin bu bölüme eklenmesini uygun bulduk.

Bana belki tek bir dost kazandırır, diye umdum ve onu yazmaya karar verdim.

En istemediğim şey onun özgün olması. Zira özgünlüğü yenilik diye alıyoruz, oysaki ben eskiler için, dünya ile yaşıt şeyler için deli oluyorum.

Özgünlük bence yüreğin ve düşünün içliliği, derinliği demektir. Ama son zamanlarda buna pek az önem verilir görünüyor, hele sanatta bu kesin olarak böyle; bu gidişle doğadan söz ederken soğuk bir güzeli anlatan erkekler gibi konuşmak, ya da konuyu hevesli bir raportör gibi açıklamak moda olacak; hani insan dinler de sonunda yoldan bir tavşan geçtiğini, yoldan geçen hayvanın bir tavşandan başkası olmadığını iyice öğrenir, ama tüm öğrendiği de işte bu kadardır, sanırım doğadan da böylesine konuşulacak.

Burada, doğanın güzel ayrıntılarını yadsınmayacak bir sevgi ile gözümüzün önünde canlandıran yetkin insanları kasdettiğimi düşünmek, kuşkusuz, pek büyük bir yanlışlık olur.

Mektuplara gelince : dış devinimin azlığından ötürü sıkılacak ve bu yönün az çok kandırır göründüğü yerleri de plansız ve doğaya aykırı bulacaklardan bu ilk bölüme ancak gerekli bir hazırlık diye bakmalarını ve umutlarını yitirmemelerini dilerim. Belki tek tek kimi yerler hoşa gider de tümü birden, hoşa gitmez, ya da bunun tersi olabilir.

Bu mektuplarda anlaşılmayan, gerçeğe tam olarak uymayan, yanlış kimi şeyler de bulunabilir. Belki bu Hyperion'a, onun birbirine karşıt fikirlerine, yaptığı yanlışlıklara, düşkünlüklerine ya da aşırı gücüne, sevgisine ya da öfkesine hırslananlar çıkabilir. Ama bu hırsın basması da gerek bizce...

Biz hepimiz merkezden uzaklaşan bir yol tutmuş

gidiyoruz, çocukluktan yetkinliğe götüren başka bir yol da yoktur.

Biz o mutlu birliği, kelimenin tek anlamıyla varoluşu[1] kaybetmişiz. Ona erişmemiz, onu elde etmemiz için de önce kaybetmemiz gerekiyordu. Dünyanın o barışıcı ἓυ καὶ πᾶυ [2] ından zorla ayrılıp uzaklaşıyor ve aynı şeyi bu kez kendiliğimizden kurmaya çabalıyoruz. Doğa ile bozuşmuşuz. Eskiden, kanımızca, tek bir varlık olan şey, şimdi kendi kendisiyle boğuşuyor, efendilik ve kölelik iki tarafın arasmda yer değiştirmekte, kimi zaman dünyayı her şey ve kendimizi bir hiç görüyoruz; kimi zaman da kendimiz her şeyiz de dünya bir hiçmiş sanıyoruz. Hyperion da bu iki kutbun arasmda bocalıyordu.

Bu düşünceyi paylaşsak da paylaşmasak da, tüm çabalarımızın ülküsü benliğimizle dünya arasmdaki bu bitmez cenkleşmeyi sona erdirmek, barışların en güzelini, tüm düşüncelerin üstündeki bu barışı yeniden kurarak, doğa ile yeniden birleşmek ve onunla sonsuz bir bütün olabilmektir.

Ama, yaşayışımızın hiçbir döneminde, ne bilgimiz, ne de davranışlarımızla tüm karşıtların birleştiği, her şeyin bir şey olduğu noktaya ulaşabiliriz; bilinen çizgi, bilinmeyen ile ancak sonsuzlukta birleşir.

(1) Das Sein.

(2) Han kai pan = «nefsinde her şeyi toplayan birlik,» «evrensel birlik» anlamına gelen bir deyim ki ilk olarak Eleat'lar okulunun kurucusu olan Xenophanes tarafından kullanılmıştır. Bu felsefesel anlama göre dünya başlı başına ayrı şeylerden değil, fakat beraber, yan yana ve iç içe yaşıyan ve birbiri üzerine karşılıklı etkisi olan varlıkların meydana getirdiği homogen bir bütündür.

Eğer, o sonsuz barış, ya da sözcüğün biricik anlamıyla varlık, olmasaydı, bu sonsuz barış ya da sözcüğün tek anlamıyla varlık üzerine en küçük fikrimiz de olmazdı; o zaman ne doğayı nefsimizle birleştirmeye bu denli uğraşır, ne düşünür ve ne de herhangi bir davranışta bulunurduk; o zaman hiçbir şey yapılmaz, hiçbir şey düşünülmezdi. O, güzellik olarak vardır. Hyperion'un deyimiyle: Bizi, güzelliğin egemen olduğu yeni bir ülke beklemektedir...

Sanıyorum ki, sonunda hepimiz şöyle diyeceğiz: Sana karşı günahımız çok büyük, bizi bağışla kutsal Eflâtun!

Hölderlin

HYPERION

Hyperion bir şairin romanı. Ünlü Alman şairi Friedrich Hölderlin (1770 1843) mektup biçiminde yazdığı bu romanını iki ayrı bölüm olarak 1793 ve 1799 yıllarında yayımlatmıştı. Hyperion'un uzaklardaki Bellarmin'e yazdığı mektuplarında Hölderlin'in gerçekleşmemiş bir düşe duyduğu özlem dile getiriliyor. Eski Yunan uygarlığına ve doğaya dönüş düşüncesine dayanan coşkulu hayranlık Hölderlin'de bir yeniden doğuş umuduna dönüşüyor. Melahat Togar'ın başarılı çevirisinden okuyacağınız bu roman size aynı zamanda yoğun bir şiirselliği de tattıracaktır.

adam 297